

BJØRNSTJERNE
BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

HUNDREÅRSUTGAVE

HUNDREÅRSUTGAVE

BJØRNSTJERNE
BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

VII BIND

DET NY SYSTEM
LEONARDA
STØV
EN HANSKE

GYLDENDAL NORSK FORLAG

OSLO MCMXXXII

PRINTED IN NORWAY
CENTRALTRYKKERIET
OSLO

DET NY SYSTEM

(1879)

DE HANDLENDE

Riis, generaldirektør.

Kamma Riis, født Ravn, hans hustru.

Frederik, } deres barn.
Karen, }

Kampe, ingeniør.

Hans, do., hans søn.

Frederik Ravn, kanalinspektør.

Larssen, bureauchef.

Karl Ravn, ingeniør.

Anna, hans hustru.

Fru Ole Ravn, kaldt «Tante Ole», Annas mor,

Preuss, ingeniør,

Hans hustru, født Ravn,

Fru Thomas, født Ravn,

Fru Stange, do.,

Kahrs, } ingeniører,
Lange, }

Kraft, }

Jærnbanekomiteéns formann.

Frøken Nora Holm.

Frøken Lise Gran.

En tjener hos generaldirektøren.

En pike hos samme.

En do. hos Kampe.

Flere gjæster ved ingeniørmiddagen.

} gjæster ved ingeniør-
middagen.

FØRSTE HANDLING

(En forstue, som går i ett med en veranda utover sjøen; der sees holmer og kystlandskap.)

FØRSTE MØTE

(Kampe; hans søn Hans; Frederik Ravn; alle ved ett bord.)

Ravn. Jeg skal sige dig det. Når du angriper generaldirektøren (ti at angripe hans «nye system» er jo at angripe ham selv — skjønt systemet hverken er hans eller er nyt —); når du angriper generaldirektøren —

Kampe. Hør, skal vi ikke få os et glas? — Marie!

Hans. Ikke nu, far. Det er for varmt. (Til Marie, som kommer.) Vær så god at bære in nogen flasker selters.

Ravn. Nej, hør så på mig! Når du angriper min højtærede svogers «nye system» (som ikke er hans og ikke er nyt), så glæmmer du hvad en generaldirektør betyr i vore små forhold.

Kampe. Ganske rigtigt!

Ravn. Du bærer dig ad som den der ikke har været hjemme på syv år.

Kampe. Sådan er det!

Ravn. Du bærer dig ad som den der kommer fra Amerika.

Kampe. All right!

Ravn. Du tror du kan ta med dig den frimodighed som der er i bruk, den virkning av frimodigheden som du har set i de store forhold. Det vil sige, du bærer dig ad som en tull.

Kampe. Hm! Den slutning —

Hans. Jeg har talt med ingeniører som ikke er av din mening.

Ravn. Det må være med slike godtroende galninger som min brorsøn Karl. Nej — ingeniørerne her hjemme er som alle de andre. Enten har de offentlig ansættelse, eller de frir til den. Og er de private, så enten er de i god vej, eller de ønsker at komme i god vej — og i begge tilfælder lægger de sig ikke ut med dem som har magten.

Hans. Når jeg tænker på alle dem jeg studerte sammen med i utlandet —

Ravn. Men som nu for det meste er gift! Og kvinderne har ænnu sikkrere sans for hvad der er fordelagtigt. — Du må huske du er kommet hjem! Du møter små forholds små sjæle; de gror tarvelig og likelig i bedene som næper.

Kampe. Dette synes jeg vi skulde drikke noget stærkt til. — Marie!

Hans. Nej, far; det er for tidligt på dagen. (*Til Marie, som kommer.*) Cigarer! — jeg kan inrømme at i små forhold er det vanskeligere at sige sanheden.

Ravn. Vanskeligere? Det er umuligt!

Kampe. Hm —?

Ravn. Å, du mener slike små sanheder hvorav der går tyve på en tomme? — Men de store sanheder med fare for eksplosjon — de siges ikke.

Kampe. Siges nok —

Ravn. Ja, siges, siges — men de forpupper som løst krudt i det fri. Jeg forsikkrer dig at et lite samfund ikke vilde tåle den kemiske proces av en sterk sanhed; det revnet pinedød. Der må sterkere retorter til.

Hans. Værdens største sanhed er gåt frem av et lite folk.

Ravn. Som også pligtskyldigst revnet.

Hans. Ikke derav.

Kampe. Men dette blir tørt. Skal vi ikke —?

Hans. Far har ret —

Kampe. Nå ændelig! —

Hans. — vi kommer for langt fra saken.

Kampe. Åu! —

Hans. Jeg føler at jeg vil møte vanskeligheter, at

man vil slippe æmnet og gå løs på personen. Men når jeg nu holder dette ut —?

Ravn. Å, hvor du er på villspor! Jeg sa til papa Kampe: la ikke gutten bli så lenge borte, sa jeg; heller ikke rejse så langt. Han må bøte for det, når han kommer hjem. — Ikke sant?

Kampe. Jo. (*Rejser sig, går et par ganger frem og tilbake, og da som tilfældig ut.*)

Ravn. Allerede dette: at angripe offentlig og med navn en stor autoritet —!

Hans. Ja, men slikt har man dog set før.

Ravn. Javisst har man set det! Men når du, en ung, ukjent mann —! Å, det hele vil dø hen.

Hans. Ikke så lenge jeg lever.

Ravn. Ja, stå du og tramp solo!

Hans. Jeg holder på til der danner sig partier — eller kanskje der heller ikke danner sig partier her «i vore små forhold», som du kaller dem.

Ravn. Jo, med al den uhumskehet som hører til — jo da!

Hans. Som i de store —

Ravn. Nej, ikke som i de store. Der er der virkelig kamp, ofte vældig kamp, og i en sådan er der åndsfølelse. Hvad bryr man sig om nogen skvætt snaus, når ens ævner er spænt i den ytterste anstrængelse? Ja, hvad bryr man sig da selv om sår og fængsel? Man synker, man sejrer sammen med tusener, fanen er evig oppe; nye skarer samles av hvær ny slægt. Således utdannes store karakterer, hærdevede viljer; således statsmenn, forfattere, kunstnere med tanker og mål. — Men her? — Ja — se på de tilsvarende — nogen brutte, syke, bittre menn, som det næppe er til at arbeide sammen med — og noen ensomme.

Hans. Ja, men når de sejrer —?

Ravn. Sejrer! Du godeste! Hvor der ingen kamp er, kan der heller ingen sejr komme. En hoben forkjætt-ring, forvrængning, usanhet, hykleri — en del tilløp, en del støy; men kamp! Som jeg sa dig: det lille samfund vilde ikke engang tåle den. Det forsigtige ring-næt

hvorav det er sammennittet, vilde springe itu — au!
(*Rejser sig.*)

Hans. Nå — du er ordentlig blet tilrakkert av tvil og mismot!

Ravn. Synes du —?

Hans. Ja! For jeg kan huske dig så frejdig — å, så frejdig som nu din brorsøn Karl.

Ravn. Hans tur kommer nok.

Hans. Jeg syntes før du var glimrende — rent diamantglimrende! (*Ler.*)

Ravn. En diamant i for hård infatning, min gut; når du hakker og hamrer, så springer den i stykker. Det billede var ellers ikke så uheldigt. Det svarer til en entusiast-familie i små forhold.

Hans. Da har dog denne entusiast-familie, som du kaller den, nådd både anseelse og rigdom.

Ravn. Det var i de bevægede tider, det — længe siden! Nej, det går os som de store menn (der også har entusiasme). Ja, du har kanskje ikke lagt merke til det? Men er det sant at de store stater ikke kan bestå uten at offre småfolk i tusenvis — kan de små stater omvendt ikke bestå, uten at flere av deres store og største offres; — det er ikke mindre sant!

Hans. Hm —?

Ravn. Ja, læg nu merke til! Alene de tamme viljer kan gjøre lykke her eller de slu. Alene de menn kommer på højderne som smiler insmigrende likesom kvinner.

Hans. Er det din svoger du tænker på?

Ravn. Nej. Jeg synes ikke just han smiler mere æn andre. Men har du set hans søn, min navne — Frederik? — Slyngelen er virkelig opkallt efter mig. — Åk ja, det var i de dager! —

Hans. Nu — hvad han?

Ravn. Å — hå, i den tone! — Så har du hørt det?

Hans. Du mener dette med —?

Ravn. Tal ut!

Hans. Tal ut, du!

Ravn. Det kan jeg også: Med Anna, min værtinnes datter — som nu må til Amerika.

Hans. Jo; jeg har hørt det.

Ravn. Men han kan allerede smile! (*Tar en cigar.*)

Hans. Ja, Frederik vil visst gjøre lykke! Jeg hørte igår at hans far og ministeren allerede er enige om et parti.

Ravn. Ikke urimeligt. Så gjorde faren selv.

Hans. Hvad gjorde han? Har også han —?

Ravn. Sveget en ung pike for at gjøre karrière. Javisst. Vet du hvem det var? Annas moster!

Hans. Gamle Marie —?

Ravn. Hyss, der kommer visst nogen.

Hans. Karen!

ANNET MØTE

De forrige. Karen Riis. Siden Kampe.

Karen. Unskyll!

Hans. Frøken — De her?

Ravn. Se, se!

Karen. Vejen faller jo forbi.

Hans. Ganske visst; men vi har ikke før hat den ære — i alle fall ikke efter min hjemkomst.

Karen. Et par veninner og jeg, vi skulde —, god dag, onkel!

Ravn. God dag, min pike!

Karen. Vi gik just forbi og fik så'n gruelig lyst til at ro. Å, la os få låne båten!

Hans. Med største fornøjelse! Ja, det vil sige det er min far som har nøkkelen. Jeg skal —

Ravn. Der kommer den gamle.

Karen. God dag!

Kampe. God dag, frøken! Er —?

Karen. Må Nora Holm, Lise Gran og jeg få låne båten et øjeblik, hvad?

Kampe. Om I må få låne båten —? Til at ligge og læse romaner i?

Hans. Naturligvis får I båten! Kom med nøkkelen, så skal jeg —

K a m p e. Å, det skal jeg! (*Idet han går.*) Ja så; så de skal ligge og læse —?

K a r e n. Her er ganske uforandret.

H a n s. Finner De?

K a r e n. Farvel!

H a n s. Farvel! Det var så morsomt at se et glimt av Dem.

K a r e n. Det skulde man ikke tro, siden De ikke mere besøker os. — Farvel, onkel!

R a v n. Farvel! Vær nu forsigtig!

K a r e n. Og Frederik, som holder så av Dem.

K a m p e (*utenfor*). Nå, så det var en roman allikevel? Sa jeg det ikke?

K a r e n (*iler*). Nej, læser de virkelig, mens jeg er borte?

H a n s (*etter*). Er boken så spennende?

K a m p e (*utenfor*). En redningshistorie?

H a n s. En redningshistorie?

K a r e n (*ler*). Ja, ovenikjøpet en kvinne som redder en mann — til avvæksling. God aften! (*Bort.*)

H a n s. God aften. (*Blir stående.*)

TREDJE MØTE

Hans. Ravn. Siden Kampe.

R a v n (*hen til Hans, slår ham på skulderen*). Og med en så smuk utsigt for øje, vil du angripe hennes far?

H a n s. Ikke ham! — hans system. Jeg vil være varsom, skjønner du.

R a v n. Ho — ho! — Nej, la du Karen bli den kvinne «som redder en mann», og la mannen ændelig bli dig, Hans!

H a n s. Dette er letsindigt. Jeg kan bevise at det såkalte «nye system» koster landet millioner. Jeg er den eneste som tilbunds har sat mig in i det; i alle fall den eneste som vil tale. Og så rår du mig til at tie — og at ægte hans datter. Det er langt bedre, siger du.

R a v n. Jeg rådde dig, min sjæl, ikke til det, hvis det

ikke også var langt bedre for saken. Et angrep allerede nu og uten autoritet vil ødelægge alt. Vænt!

Hans. På hvad?

Ravn. På utlandet, kjære! Når utlandet har dømt tingen, så er den om en ti-tyve år næsten færdig hos os også. Vænt til utlandets dom en gang stillfærdig losses ut her blant bomullspakker, silke, dun og andre larmfri saker. Av eget initiativ tør et lite folk intet.

Hans. Da tok det dog systemet!

Ravn. Hvorfor? Fordi utlandets ingeniører til en begynnelse virkelig anbefalte det — dertil narret av en innenlandsk ditto — det fæhode!

Kampe (*kommer*). Nej, holder I ænnu på? Så skal I, min santen, få noget at kvikke jer på. Jeg opdaget just en flaske. — (*Går.*)

Hans. Far!

Kampe. Stille, gut! (*Bort.*)

Ravn. Jeg har prøvd, kan du tro. Det nytter ikke.

Hans. Hm —!

Ravn. Så du vil forsøke det også! Å ja. Du kommer hjem med inbildninger. Jeg gjorde så engang, jeg og. Det er længe siden. Men se nu på din far! I jærnbanesaker er han ubetinget vor flinkeste mann —, den som har gjort mest.

Hans. Det tror jeg også. Han forbauser mig.

Ravn. Ja, men han var ikke præsenterabel, som det het. Hvorfor ikke? Fordi han begynte som du med at sige sant, akkurat således! Han blev en drukkenbolt på det. Det var alt hvad han nådde.

Hans. Hyss!

Kampe. Her er flasken! Kom nu! Gå ikke der og vær tværdrivere! En slik flaske sætter farve på de små forhold; ja, den kan ændog gjøre dem store. Skål! (*Han drikker. Likeså Ravn. Hans ser utover sjøen.*)

Kampe. Han følger de læsende småjænterne, han.

Ravn. Du var så mut imot dem?

Kampe. Å, jeg kom til at tænke på at de læser romaner, altid romaner om mot, begejstring o. s. v. — og selv er de like uduelige og snærpete.

Ravn. Jeg finner slet ikke det så underligt. De lever

jo i forhold hvori intet våges, ikke engang en motsigelse.

Hans (avbryter). Så innestår jeg for Karen! Jeg husker hun som barn rænte hjæmmefra, fordi hennes far vilde ha henne til noget hun ikke fant riktigt. Hun kom til mig. Jeg måtte ro henne langt, langt bort.

Kampe. Det husker jeg også!

Ravn (som har tat sin stok). Karen har mest av vort blod. Men opdragelsen, forholdene —; ja, stift nu bekjentskap med dem! Gi ut din bok. Farvell! (*Byr hånden.*)

Hans (uten at ta den). Det er en faktor du stadig glømmer, når du taler om min bok —: riksdagen.

Ravn. Riksdagen? — Nej, jeg glømmer den ikke. Jeg er jo riksdagsmann.

Hans. Jeg skal lægge saken så tydelig frem —

Ravn. — Farvel, Hans! Takk for det du vilde vite mit råd!

Hans. Og det er bestemt —?

Ravn. Bestemt.

Kampe. Du skal ikke ha —?

Ravn. Nej takk! Farvell!

Kampe. Farvel.

Ravn (til Hans, som følger ham). Æn din far? Når din bok kommer ut, skjønner enhver ingeniør at beregningerne er av ham. Han vil få avsked.

Hans. Ja, derom vil jeg just nu tale med ham.

Ravn. Godt! God kvæll!

FJÆRDE MØTE

Kampe. Hans.

Kampe. Nå? — Hvad synes du så om ham?

Hans. Hvilken bitterhed!

Kampe. Ja, der går mange slike omkring her.

Hans. Og han, som var en ren entusiast — ja, som hele slægten!

Kampe. Jeg vet pokker hvorledes det går med entusiasterne hos os. De blir slike til slut. — Ja, ja! Gud hjelpe os alle nitten! (*Drikker.*)

Hans. Far!

Kampe. Ja.

Hans. La det være!

Kampe. Hvilket?

Hans. Det der!

Kampe (*drikker igjæn*). Sludder, gut! med mig er det forbi. Og højtideligheder holder jeg ikke av.

Hans. Men nu vil jeg —

Kampe. Ikke mere om det! La os tale om dig! Der vil møte dig alt det han sa. Men derav følger ikke at du skal la det være. Skal vi ikke engang også her til-lands begynne at tale ut, hver i sit, så kommer vi aldrig längre. Det er nu mit nye system.

Hans. Det er da gammelt nok —

Kampe. Ja; men det blir alltid nyt. Talsant! Det får gå som det kan. — Vet du hvem du er opkallt efter?

Hans. Nej.

Kampe. Det skal jeg sige dig. Jeg kom in i din mors fine familie. Der likte jeg mig ikke. Det var også familien som virket på mor, så jeg ikke fik holde frem som jeg hadde trang til — Nu — jeg tok på jagt, når det blev for galt. Min jagtkammerat var gamle Hans husmann, det ærligste menneske jeg har møtt. Ham er du opkallt efter. Jeg hadde ham med i barselet, drak hans skål — stor skandale — meget morsomt forresten! — Men han plejde at sige, når vi krøp efter renen oppe på de nakne fjellene, høstvinden bet, men vi nådde og fik sigte: Klæm på, gut! — Og det siger jeg til dig.

Hans. Jeg klæmmer ikke på, som du siger.

Kampe. Kall det hvad du vil! Men hold frem! Det var hvad jeg ikke gjorde. — Nu nok derom! (*Driker.*)

Hans. Men jeg holder ikke frem. Ti jeg begynner ikke.

Kampe. Du begynner ikke? Hvad vil det sige? Har hans ravnescrik virkelig kunnet skremme dig, Hans?

Hans. Nej, du skræmmer mig, far.

Kampe. Jeg? — Å — mit eksempel, mener du? — Bry dig ikke om det, Hans! — Du er ikke gift, du. Du

faller ikke hvor jeg fallt. — For øvrigt, ingen højtideligheder! Hvad har du med mig?

Hans. Far!

Kampe. Passiar! Jeg har hjulpet dig frem. Det har jeg selv mest glæde av. — Du gjør dit, jeg mit — (*Lager et glas.*) — og om kvællen tar jeg mig «en nathue» på, før jeg går til sengs. Hvad kommer det dig ved?

Hans. Vel — så lager jeg mig «en nathue», jeg og — (*Tar et glas og begynner.*)

Kampe. Du, Hans?

Hans. Ja. Jeg er kommet hjem for at leve helt sammen med dig.

Kampe. Du vil likesom jeg —? (*Stanser.*)

Hans. — Likesom du gå full i seng hver kvæll, bredved dig.

Kampe. Det forbyr jeg dig, Hans! Du skal ikke spøke, Hans; — du gjorde mig ganske redd.

Hans. Men hvis jeg begynner med noget annet, så længe du holder på med dette — hvor kommer jeg så hen?

Kampe. Hvad fanden har du med mig?

Hans. Og det spør du om, som opmuntrer mig til at forsøke en hel liten reformation. Hvad vil folk sige? «Han reformere? La ham ændelig begynne at reformere sit eget hjem!»

Kampe. De vil sige —?

Hans. Kjenner du ikke vore forhold? I en fart finner de ut hvem jeg er, at jeg ingen pålidelig person er, ti jeg er jo en søn av en — (*Stanser.*)

Kampe. Dranker. Tal ut! — derved er ingen ting at gjøre. Det får du finne dig i.

Hans. Finne mig i! Nej, at få min egen far i vanrygte — dertil arbejder jeg ikke.

Kampe. Det kan ikke bli værre æn det er, det. — Hør, Hans: når ikke din mor kunde —! — Slut med dettel — Tror du ikke jeg har prøvd? Herre Jesus!

Hans. Så længe du ikke har prøvd at komme i nye, selvstændige forhold som helt kan opta dig, så længe har du ikke prøvd.

Kampe. Hvad vil dette sige —?

Hans. Du vet jeg har tat agentur for de største maskinfabrikker i England og Amerika.

Kampe. Ja, jeg liker ikke det. Du er skapt for noget større.

Hans. Men dette har jeg gjort for dig.

Kampe. For mig?

Hans. Du skal styre forretningen; vi to slår os sammen. Firma: Kampe & søn. Jeg vil aldrig mer forlate dig, far, aldrig en eneste dag, det være sagt for dit åsyn og med ihukommelse av mor.

Kampe. Hans, min gut ! Men det går ikke. — Du skal ikke kaste dig bort for min skyll.

Hans. Kaste mig bort? Nej, fører der vej for mig til noget stort, så går den her. Det kan du tro jeg skjønner.

Kampe. Hans, min gut! — Å, at du er kommet hjem igjæn Nej, det er galskap, højtideligheter. Jeg vilde narre dig. Jeg kjænnner mig.

Hans. Men jeg skal ikke slippe for det! Jeg kan bedre æn mor være uavladelig sammen med dig.

Kampe. Det blev til en byrde for dig, Hans — og for mig med. — Jo, jo, jo, jo! Jeg kunde fortælle dig —; men en annen gang. — Huff, dette tar på kræfterne, jeg må — (*Går til bordet.*)

Hans. Far!

Kampe. Ja, der ser du. — Det er kommet så langt med mig at jeg selv ikke mere vet av det! Og for mig vil du offre din fremtid? Tøv, tull — la mig være! (*Går atter mot bordet.*)

Hans. Æn om mor levde, far!

Kampe. Vil du være ond mot mig. Tror du ikke jeg har husket på —! (*Dækker sit åsyn.*)

Hans. Jeg kan ikke fatte hvorledes du efter mors død —

Kampe. Vil du tie stille ! Du forstår dig ikke på det. Det var jo da det blev værst Men jeg vil ikke tale om dette. Jeg vil ikke ha inblanding.

Hans. Far!

Kampe. Du har ingen ret til det. Passer jeg ikke

mine forretninger? Den øvrige tid er min. — Jeg skylder ingen regnskap. Ingen!

Hans. Hvad er det nu som kommer over dig?

Kampe. Ja, dette tåler jeg ikke! Hvem annen æn jeg kan vite hvorfor jeg gjør det? Jeg trenger til det. Det er kort og godt. Og så spør jeg ingen om lov. (*Drikker.*)

Hans. Nej, dette holder jeg ikke ut!

Kampe. Du skulde ha visst hvad jeg har holdt ut for din skyll, du.

Hans. Du — for min?

Kampe. Du sa nylig jeg var i vejen for din fremtid.

Hans. Nej —

Kampe. — Jo, det var meningen! Du var ikke til sinns at bære over med mig.

Hans. Men far —!

Kampe. Nu skal jeg gjøre regnskapet op. Jeg hadde en søn ute i værden; for ham skulde jeg arbejde. Men dette arbejde var blet til et helvede. Jeg, som har gjort, at den høje styrelse sitter hvor den sitter, jeg skulde væk. Jeg som en gang var faktorum, jeg blev kastet over i alt muligt og ændte i en kombineret post som tilsyn og kasserer for nye anlæg. Jeg måtte holde det ut; ti min søn bad stadig om nok en rejse, nok et år. — I et godt glas kan megen harm gjæmmes ned, du. Og så gik det. Vet du? Du er den siste som har ret til at sige noget. — Hvad jeg har tålt for din skyll, kommer du aldrig til at tåle for min. Derfor ti bare stille! (*Går til bordet og begynner atter at lage.*)

Hans. Ja, drikker du mere, far, så går jeg.

Kampe. Nej, der tok du fejl! Kommandere lar jeg mig ikke.

Hans. Det forsøker jeg heller ikke. Men jeg går.

Kampe. Går? Hvorhen?

Hans. Bort, og det for stedse.

Kampe. Er du så hjærteløs? — Nu, så gjør det!

Hans. Du evigel! Tør du kalle det hjærteløshed at jeg ikke holder ut at se dig således? — Jeg kommer hjem uten anelse om hvor galt det står til. Så byr jeg dig min fremtid, ikke som pligt, offer — eller hvad du kaller det; nej, aldrig har jeg tænkt en tanke så kjær.

Aldrig har jeg været så stolt av noget som av at jeg kanske kunde rejse dig helt i vejret igjæn.

K a m p e. — Hans —!

H a n s. Og så vil du ikke engang høre mig, ikke la det være så længe som jeg bruker for at tale ut — ja, du unser dig ikke for at sige mig at jeg er skyll i det. Nej, så har jeg ingen ting her at gjøre. Og der er fare i at være her; — jeg har følt det. Så rejser jeg, far.

K a m p e. Du forstår mig ikke. Når jeg krymper mig, så er det for ikke at gjøre mig bedre æn jeg er. Heller værre, så narrer jeg dig ikke.

H a n s. Men kan du da ikke bare forsøke?

K a m p e. Herregud, når jeg nu vet at det ikke går! Å!

H a n s. Vil du høre på mig?

K a m p e. Ja.

H a n s. Det er kvartalsskifte. Du har nætop avlagt regnskap. Skriv dit avskedsbrev her, nu. Om de gjør kvalm, bryr du dig ikke om det. De fortjener ikke bedre. Så pakker vi i kvæll og rejser imorgen — en måned, eller to, rundt i utlandet.

K a m p e. Hans!

H a n s. Min bok trykkes imens. Vi kommer hjem, utgir den — og åpner vor forretning. Dit navn vil gi den anseelse. Vi er vore egne herrer; vi slåss for det vi begge tror på — og arbejder, hvad siger du til det, far?

K a m p e. Å, hvilken drøm! Bare det kunde gå, Hans — å!

H a n s. Men vilde du ikke gjerne?

K a m p e. Kan du spørge? — Men jeg er glidd for langt ned.

H a n s. Det må først prøves. Der er jo ænnu slike svære kræfter i dig, far.

K a m p e. Siger du det?

H a n s. Å! Raskt ut av alt dette her!

K a m p e. Dersom jeg turde tro mig selv —!

H a n s. Det må da hjelpe dig at jeg ingen annen er æn dig selv, da du selv var ung. Vil du?

K a m p e. Om jeg vil —? Men jeg tør ikke; jeg kniper ut — jeg vet det!

H a n s. Men vi skal alltid være sammen.

Kampe. Å, det vilde være —!

(Fra sjøen høres:) Hjælp! Ro hit!

Begge. Fra sjøen?

Hans. En som bader sig!

Røsten. Hjælp!

Kampe. Han sitter fast i tanget! Han drukner.

Hans. Men der kommer en båt! Nej, den ror væk!

Hvad for noget! (Springer.)

Kampe (springende). Damerne! — De ror tillands!

Sa jeg det ikke? (Utenfor.) Hit med båten! Hit, hit!

— Forfjams jer ikke! I takt! I takt!

Røsten. Hjælp mig!

Kampe (utenfra). Nu kommer vil

FEMTE MØTE

Karen Riis. Nora Holm. Lise Gran (kommer forfærdede in fra venstre. Karen iler uten ophør frem og tilbake).

Nora. Ser du ham? — jeg tør ikke mere se dit!

Lise. Nej, han er sunket! —

Begge de andre. Sunket!

Karen. Vi skulde ha frælst ham!

Nora (gråter). Men, Karen, vi kunde da ikke —

Karen. Det var ikke ret, det var ikke ret, det var ikke ret. Jeg får ikke mere fred for det i mit liv. — Ser du ham?

Lise. Nej.

Nora. De plejer at komme op igjæn to ganger.

Lise. Men han er jo fast.

Karen. Det er sant. Å, det er sant! Kommer ikke båten?

Lise. Der er den!

Nora. Der er den!

Karen. Gudskelov!

Lise. Like på hvor han sank!

Nora. Der hopper den gamle ut.

Karen. Å! (Stilhed.)

Nora (hvisker). Han blir så længe borte!

Lise. Der er han!

Karen (er kommet til). Har han ham med? — Ja!

Lise. Nu får han fat i båten.

Alle (*skriker, holder i hverandre*).

Nora. Den krænger!

Lise. Nej! Den gamle slap.

Karen. Hans holder den druknede. —

Nora. Den gamle kommer op igjæn på den annen side.

Lise. Han holder imot.

Karen. Nu har Hans ham i båten! (*Frem igjæn.*)
Gud være takket og lovet! (*Hun brister i voldsom gråt.*)

Lise. Der kommer flere båter.

Nora. Og så mange folk som har samlet sig! Hvor skal vi hen? Vi kan ikke gå dit. Hvor er vi?

Lise. Men Karen! Fat dig!

Karen. Å—å—å!

Nora. Lad os bare komme bort! — Men hvilken vej?

Lise. Karen, kjære Karen! (*Bort til højre.*)

SJETTE MØTE

(*Efter en stund.*) Kampe (*uten sko, i mørke, slæpende klær, liggende hår. Han kommer fra højre, går in og taskt over mot en dør til venstre*).

Hans (*utenfor*). Far, vænt!

Kampe. Jeg vil bare skifte.

Hans. Å, vænt! (*Kommer springende.*)

Hans. Det vi talte om, før dette kom på — lov mig det nu. (*Omfavner ham.*)

Kampe. Du blir våt, gutten min!

Hans. Men nu lover du mig det, gamlen?

Kampe. Jeg skal prøve.

(*Tæppet faller.*)

ANNEN HANDLING

Arbejdsstue i generaldirektørens hjem (ved sjøen).

FØRSTE MØTE

Riis. Fru Riis. Frederik.

Riis (*ved det store arbejdsbord midt på gulvet. Han ordner dokumenter, karter, lægger en del i en væske. Han søker nu og da noget i et stort skap med hyller til venstre*). Det går ikke i livet ganske så til som i bøkene og i ungdomsfantasien. Man gifter sig for eksempel sjælden av kjærlighed.

Fru Riis (*ved arbejdsbordet*). Kjære Riis, vi giftet os da virkelig av kjærlighed.

Riis. Vi, min beste, er nu for gamle til at tale om kjærlighed.

Fru Riis. For gamle? Kan en bli for gammel til at tale om kjærlighed? Til at føle den — ja. (*Tørtrer sine øjne.*)

Riis (*til Frederik*). Når nu piken så allikevel kommer bort, så synes mig at den historie burde være ændt. — Det hele var jo en uregelmæssighed.

Frederik (*står foran faren, halvt vændt fra ham og med kontorets store tegnelineal mellem sine hænder*). Jeg visste i grunnen ikke hvor højt jeg ælsket henne. Nu hun skal rejse, er det som om jeg ikke kan holde det ut.

Riis. Slike ting er hændt alle —

Fru Riis. Nej, Riis, det kan du da ikke sige.

Riis. Jeg taler ikke om os, min pike; — der er noget ordnende i livet som drar os in igjæn, om vi halvt kommer på avvejer. Vor omgang, den gjænsidighed som

rår . . . Tror du jeg hadde sittet her, om jeg hadde rænt efter mine lidenskaper?

Fru Riis. En må dog ha lidenskap, Riis — lidenskap for det gode.

Riis. Meget rigtigt, min pike — og for Frederik er det gode hans fremtid. Han må med lidenskap — det er virkelig et godt ord — sørge for sin fremtid. Hans fars sociale stilling gir av sig selv nogen trin opad. Han må selv stræbe videre.

Fru Riis. Lykken består ikke altid deri, kjære Riis.

Riis. Nej, nej. Men den som forsømmer det, skal få sel! Det er i inderlig forstand at svigte sin bestemmelse.

Fru Riis. Vor bestemmelse, kjære Riis, er at bli salige.

Riis. Ganske visst. Men derfor er det ingen synd allerede her nede at bli så lykkelige som muligt, min pike.

Fru Riis. Nej! Men da må vi følge vort hjertes beste inskydelser, du.

Riis. Mor har ret. (*Har rejst sig og går forbi Frederik.*) Dette drar dig ned, min søn.

Fru Riis. Hun er jo virkelig en bra pike, og da synes jeg heller ikke vi forældre kan ha noget imot det? Ikke sant, Riis?

Riis. Jeg har naturligvis ikke sagt din mor noget om Er du dog ikke enig med mig deri, min pike, at det er uriktig av Frederik at binde sig nu —? Han må bevare sit hjerte for de ædleste inskydelser.

Fru Riis. Jeg hadde lyst til at lære henne at kjænne.

Riis (*på tilbakevejen forbi Frederik*). For Guds skyll! — Jeg finner ikke vi bør blande os for dypt i det, mor. Nu forlater hun jo landet.

Fru Riis. Stakkars pike! Hvorhen rejser hun?

Riis. Til Amerika, til nogen slægtninger.

Fru Riis. Men hvis nu Frederiks følelser er rigtig ægte, du?

Riis. La dem prøves! Er du ikke enig med mig i det?

Fru Riis. Jo, så ganske. Prøv dit hjerte, heter det. Ak, Gud, ja!

Frederik. Jeg kunde nok ha lyst, far, til at følge med og tale litt nøjere med dig.

Riis. Det kan du så gjerne.

Frederik. Ja, kan jeg det — så gjør jeg mig færdig, jeg også?

Riis. Men — skulde ikke Holstes om et par dager ha en utflugt? Jeg vet dampskibet er lejet.

Fru Riis. Ministerens?

Riis. Ja.

Frederik. Jeg kjenner mig ikke oplagt til —

Riis. At være med? — Visst må du så!

Fru Riis. Det synes jeg også. Ungdommen skal more sig. Siden kommer så meget.

Riis. Men apropos om selskaper. — Når skal vi så ha vor ingeniørmiddag?

Fru Riis. Det var for at tale med dig om den jeg kom in — ja, også for noget annet. Hvor længe blir du borte?

Riis. Jeg tænker ti dager, i hvært fall ikke over tolv. Hvad siger du om fredag fjorten dager? La mig se: det blir den attende.

Fru Riis. Jeg talte med fru Holst igår i basaren.

Riis. Ministerens?

Fru Riis. Ja, Magda. De skal gå til alters, hele familien; det blir nætop den attende. Jeg tænkte: skulde vi ikke også gå den dag?

Riis. Du siger noget? Ja! Jeg håber barnene går med.

Fru Riis. Det gjør de. Det er så vakkert at se en familie gå sammen med sine voksne barn.

Riis. Husk på det da, Frederik: på fredag fjorten dager.

Frederik (*svarer ikke*).

Riis. Men selskapet?

Fru Riis. Ja — et par dager i forvejen? Onsdag? Så var vi så fri på fredag?

Riis. Det passer jo ypperlig. — Så ordnes alting i mit fravær uten mig.

Fru Riis. Det var nætop så jeg tænkte det.

Riis. Du er en flink husmor, Kamma. Kommer ikke bureauchefen? (*Ser på uret.*) Nå — der er ænnu tid.

Frederik. Kan jeg så være med?

Riis. Rent ut sagt, Frederik: ministerens gjorde regning på dig; nu husker jeg det.

Frederik. Så I talte om mig?

Riis. Ja. Kanske er der én til som gjør regning på dig? — Å, der står den jo! (*Tar sin rejsekikkert.*) Man må se litt i det fjærne. (*Sætter den ved væsken.*)

Frederik. Jeg møter dig i hvært fall på perronen.

Riis. Ja, ja. (*Frederik går.*)

Fru Riis. Du Riis, det var virkelig især om Karen jeg vilde tale med dig.

Riis. Hun har ikke været her ænnu idag? Er hun atter uvel?

Fru Riis. Ja, har du ikke set det? Hun er ganske som før — blek, spiser ikke, sover ikke.

Riis. Nu igjæn? Jeg tænkte det var gåt over?

Fru Riis. Det var også gåt over.

Riis. Hvad er det nu da?

Fru Riis. Ja, jeg vet ikke. Hun siger intet. Kunde ikke du tale med henne?

Riis. Jo. — Du kan hænte henne.

Fru Riis. Det var just det jeg ønsket. (*Vil gå.*)

Riis. Si mig, Kamma: — hun har ikke møtt Hans Kampe? De er kommet hjem igjæn, både han og faren; de averterer idag, ser jeg: «Kampe & søn». Har hun nævnt dem?

Fru Riis. Nej.

Riis. Vil du hænte henne? (*Fruen går.*)

ANNET MØTE

En tjener (med brev og to pakker, som han avleverer).

Riis. Den ene pakke er til frøkenen.

Tjeneren. Der var også en til ingeniøren. Han tok den selv.

Riis. Denne til frøkenen kan ligge. Er kufferten bragt ned?

Tjeneren. Ja.

Riis (*ser på uret*). Om en halv time ønsker jeg vognen. Så henter De min væske her. (*Tjeneren går.*)

TREDJE MØTE

Riis. Fru Riis. Karen.

Riis. Hvorledes er det med dig, min pike?

Karen (*lægger hodet in til ham*).

Riis. Dette med —? Den dumme drukningshistorie?

Karen (*gjæmmer sig hos ham*).

Riis. Men der er jo ikke et menneske i hele byen som har talt om den?

Karen. Jeg synes at hele byen ikke burde tale om annet.

Riis. Vær dog fornuftig! Vil du svare mig åpent?

Karen. Ja.

Riis. Sa Hans Kampe noget til dig den gang han kastet sig i båten?

Karen. Nej.

Riis. Nej? — Ikke et ord?

Karen (*ryster hodet*).

Riis. Og dog —?

Karen. Han så bare på mig. (*Gjæmmer sig*.)

Riis (*ser på sin hustru*). Har du møtt ham nu — efter hans hjemkomst?

Fru Riis. Jeg møtte gamle Kampe igår, han så virkelig så godt ut, så —

Riis. Det var nu ikke ham da. Har du møtt Hans? (*Karen har vændt sig bort.*) Han så atter sådan på dig? Bebrejdende? Hvad? (*Hun går fra ham.*) Frygteligt! — Hør, min pike! Jeg har også en smule takt. Min stilling kræver den og utvikler den. Jeg kan selvfølgelig også bedømme et sådant tilfælde — måske bedre æn de herrer Kampe & søn. Og jeg forsikkrer dig (jeg kan gjerne sige på det gode selskaps vegne) at tre unge damer intet annet her hadde at gjøre æn hurtigst muligt at ro til land efter hjelp. Og det gjorde I.

Karen. Men sæt at han var druknet —!

Riis. Ja, sæt —!

Fru Riis. Doktoren brukte næsten en halv time for at få liv i ham.

Riis. Sæt han var druknet! Hvis vilde så skyllen

være? Hans egen. Vi kan ikke — og allermindst unge piker, redde enhver som dør i vor nærhed — det være sig på sjø eller land.

Karen. Jeg har tænkt det igjennem tusene ganger. Å, hvad har jeg i hele denne måned ikke altsammen tænkt! Og opdaget!

Riis. Se, der har vi det! «Opdaget»!

Fru Riis. Kanske er dette sendt dig til vækkelse, Karen!

Karen. Ja, det er sikkert at jeg er blet vakt! Ti hvor er jeg ikke unyttig og uduelig!

Riis. Se så! Se så! Alle disse overspændte ting. Du skulde hver dag ta dig en ridetur. Det gjorde dig så godt sist. Begynn igjæn! Unyttig, uduelig, du Karen? Du som var den flinkeste av dine jævnaldrende. Det har næsten alle dine lærere sagt.

Karen. Tænk dig om, far! Har du set et virkelig dueligt menneske være snærpø? Nej, det er bare vi unyttige, uduelige, som er rædde og snærpøde. Vi som læser og fantaserer og — ja, hvor er vi ikke usanne!

Riis. Se så! Usann også!

Fru Riis. Men det er der virkelig noget i, Riis!

Riis. Se så, se så!

Fru Riis. Jo, for vi holder så mange idealer og sådant — og så er der ingenting ved os allikevel. Jo!

Karen. Det er som mor siger.

Riis. Naturligvis er det som mor siger; ti det er fra mors forrykte familie du har alt dette. Jeg begynner at tape tålmodigheden.

Fru Riis. Altid skjælder du på min familie, Riis.

Riis. Nu ja, der er jo også meget udmærket ved den. Den har jo git mig dig. — Men hør nu, Karen, jeg vil dig jo bare godt.

Fru Riis. Jeg visste ikke at min familie har villet dig, eller nogen, annet æn godt?

Riis. Det vil den også; det vil den virkelig. — Hør nu, Karen; du bør heller stole litt på mig, din far. Jeg kan dog ikke ville ha dig på avvejer.

Fru Riis. Nej, Riis, det kan du ikke sige om min familie at den vil ha nogen på avvejer.

Riis. Det har jeg heller ikke sagt, min pike. — Du skal motarbejde det svake i din natur; det er enhværs pligt. Og dette er det svake hos dig at du —

Fru Riis. — Du siger da vel ikke, Riis, at det svake har hun efter min familie?

Riis. Langtifra.

Fru Riis. Ja, for det vilde være stor uret. Så megen energi som der er, så megen tro —

Riis. Ja da! — Du vil ikke avgrænse dig for det som foreligger nættop dig. Så mælder sig alt du tror burde gøres, og det avler utilfredshed, grubleri —

Fru Riis. Ja, men det er virkelig så meget vi skulde gjøre som vi ikke gjør. Det er sant, det.

Riis. Naturligvis.

Fru Riis. — For eksempel dette med de fattige. For vi er ikke mot de fattige som vi burde. Nej, vi er ikke det.

Riis. De som er løftet op på samfundets højder, min pike —

Fru Riis. — For når det siges at vi skal ælske vor næste som os selv —

Riis. — de som er løftet op på samfundets højder, får støtte hværandre —

Fruen (*samtidig*). — så gjør vi ikke det. Å, det er så langt, så langt fra det!

Riis (*mens fruén taler*). — og da allermest et barn sin egen far.

Fruen (*mens Riis taler*). Det er på kjærligheden at det skorter — ja, kjærligheden!

Riis (*mens fruén taler*). Se, nu har vi kjærligheden! — Jeg må intrængende inskjærpe dig, Karen, at du ikke må sådan flyte utover —

Fruen (*mens han taler*). Vi lever bare for os selv, gjør vi, og betaler ifra os med småpenger og småopmærksomhed det langt, langt større.

Riis (*mens fruén taler*). — flyte utover akkurat som en blind flaggermus i halvmørke.

Fruen (*mens han taler*). Det er så tungt (*gråter*) at vite, at en ikke kan række at være som en skal.

Samtidig.

Samtidig.

Riis (*mens fruén taler*). Nu gråter hun! — Det kommer av forvirring, dette at ville hjælpe alle og alting i værden.

Fruén (*synger*). «Kjærlighed er livets øje».

FJÆRDE MØTE

De forrige. Frederik.

Frederik (*fra højre med en bok i hånden*). Far!

Riis. Hvad står på?

Frederik. Har ikke du også fåt boken?

Riis. Boken? — Jo, jeg har fåt en bok. — Karen også.

Frederik. Nej, har han hat den frækhed at sende Karen den.

Karen. Hvem? — Hvad er det?

Riis (*læsende*). «Hans Kampe, ingeniør».

Karen. Hans? — (*Tar sin pakke og åpner den.*)

Riis (*læsende*). «Om det såkallte nye system for —».

J₁ så?

Frederik. Jeg har bladet den igjennem. Du kan ikke forestille dig hvad det er for et skamløst værk.

Riis. Det var jo dejligt! For så er det os til stort gagn.

Frederik. Nej, ikke så at forstå: Boken er høflig inrømmende, ja, med et præg av retfærdighed, forstår du. Det er just det! På denne måte — ved at rose dig, ved uavladelig at nævne dig i ærbødige uttryk lister han sin bevisførelse in på læseren. Og før vi rigtig vet hvorledes det er gåt til, ligger dit system overænde — og da blir han ved, så kold, å, så klok og kold, at beregne hvor meget landet årlig taper ved det, og ænder i pene overvejelser om den moralske virkning på ingeniørerne. For de må jo nu være med og holde oppe hvad de i grunnen ikke tror på, hvilket også alene blir muligt ved overslag og posteringer som er lite tilladelige.

Riis. Siger han det?

Frederik. Han gir eksempler.

Riis. Nå — dem skal vi se på!

Frederik. Og dette er min ven — den beste jeg

har ejd. Jeg så op til ham som til — å, Gud, så skuffet har jeg ikke været i mit liv! Nej, mot dette er alt annet ingen ting.

Riis. Jeg har altid sagt dig det, Frederik, når du roste ham så stærkt: han er vel sin fars søn. — Det plejer at være så.

Frederik (*som har drejdt og set på sin bok*). Nej, alting er avskyeligt — like til bindet!

Riis. Bindet?

Frederik. Ja, ser du ikke den er inbundet? Tænk, at sende os den, ja, sende Karen den, inbundet! Som om dette var noget vi rigtig skulde gjæmme på?

Riis. Når jeg tænker mig om, så har du i grunden ret.

Frederik. Og dette til Karen og mig... hvad har vi dog gjort ham? — Og til dig, far, som har opretholdt hans dranker av en papa, skjønt han virkelig var til skandale.

Fru Riis. Ikke i sine forretninger, Frederik! Vi må ikke påsige næsten mere æn —

Frederik. Å, kom ikke med unskyllninger for ham!

Fru Riis. Jo, Frederik, vi skal ælske selv vor fiende.

Frederik. Jeg tåler ikke at høre på slikt nu! — Men jeg skal også —

Karen. Frederik —!

Riis (*samtidig*). Hyss, hyss, hyss! — Nå Karen! Det var det «blik» som Hans Kampe, ingeniør, kastet på dig, der gjorde dig så «sann»?

Karen (*flygter ut til venstre*).

Fru Riis. Du skulde ikke ha sagt dette til Karen.

Riis. Jo, det har hun just godt av.

Frederik. Stakkars Karen! — Men jeg skal —!

Riis. Hør, Frederik, ingen dumbeder! Det gjæller nu som før, styr dine lidenskaper! Ellers kommer du ingen vej.

Fru Riis. Men lidenskapen for det rette, Riis?

Frederik. Ja, kamp må der til.

Riis. Kamp? — Jo, det skulde være net! (*Det banker.*) Kom in! Det er bureauchefen. Nej, kamp må vi ikke værdige dem.

FEMTE MØTE

De forrige. Bureauchef Larssen.

Riis. Nu? (*Larssen hilser på ham med håndtak.*)
Nu? (*Larssen hilser på fruén på samme måte.*) Nu?
(*Larssen hilser på Frederik, også på samme måte.*) Nu?

Larssen. Hvad befaler hr. generaldirektøren?

Riis. Boken? Hvad siger De om boken?

Larssen. Tør jeg spørge hvilken bok hr. general-
direktøren mener?

Riis. Denne, naturligvis. —

Larssen. Tør jeg be hr. generaldirektøren om at
få se den?

Frederik (*fort*). Naturligvis Hans Kampes bok
om fars system.

Larssen. Den?

Riis. Hvad siger De til den?

Larssen. Intet.

Riis. Hvad for noget? Har De ikke læst den?

Frederik. Nej, han —!

Larssen (*samtidig*). Jo. — Men bare to ganger.

Riis. Og der har intet særligt påtrængt sig Dem
ved disse to første gjænnemlæsninger.

Larssen (*likegyldig*). Nej.

Riis. De er en solid mann, Larssen. Der er noget
ved Deres tro på en sak som gjør en godt langt in.

Frederik. Ja, det er sant!

Larssen. Jeg tænker ikke at hr. «Hans Kampe,
ingeniør», skal lære mig noget om det nye system.

Riis. Nej, det tror, sant for dyden, heller ikke jeg!
Han kan visst ikke lære Dem og mig noget om det.
Jeg sa just til Frederik: ingen bissighed, ingen kamp.

Larssen. For Guds skyll!

Riis. Ja, der ser du! Det faller mig in: (*Til fruén,
som har været inne i det kammers hvor Karen gik in,
og nætop kommer.*) — vi tænkte at ungå at be gamle
Kampe til vor ingeniørmiddag; nu skal vi efter dette be
både ham og hans søn.

Fru Riis. Nu kjænnner jeg dig igjæn, Riis; vi skal
ælske dem som hader os.

Larssen. Fullkommen rigtigt, fru — det vil sige, hvis vi kan.

Frederik. Ha, ha, ha! (*For sig.*) Nej, det kan jeg ikke!

Riis. Frederik!

Frederik. Ja. (*Vænder om.*)

Riis. Husk på jeg skal rejse.

Frederik. Det er sant, ja! (*Ser på uret.*) Nu kommer jeg ikke til perronen. Så kjører jeg med.

Riis. Her er en del saker for Dem, hr. bureauchef. Og er De så god at stige i min vogn, så får jeg undervejs gi et par vink.

Larssen. Det skal være mig en ære.

Riis (*hængende kikkerten om halsen, siger, idet han tar boken*). Den må jeg ikke glemme.

Larssen. Rejselekture. He, he! — He, he!

Riis (*som har åpnet boken*). Her er beregninger som alene den kan gi der er godt kjænt på kontoret. Se, se!

Frederik. De er naturligvis av den gamle! De er begge om det!

Riis. Jeg skal se nøjere på dette. (*Putter den i lommen.*) Det skulde dog vel ikke være noget som den gamle vil dække ved denne manøvre — hvad?

Larssen. Man skal ingen mistanke gi rum. Men siden De nævner det, vil jeg tilstå, at jeg ved læsningen av denne bok tænkte mig at hr. Kampes regnskap burde ha en ekstraundersøkelse.

Fru Riis. Men, kjære! I må ikke straks tro det værste om et medmenneske, fordi om han kanskje har fejlet.

Frederik. Nej, mor, dette skjønner du dig virkelig ikke på.

Riis (*for sig selv*). Bare at det siges — er mere æn ti inlæg mot boken! Udmærket! — Hør, Larssen! — la forberede ved et par i revisjonen en ekstra-undersøkelse, så kanskje gjør vi senere instilling til en sådan. — Men i al stillhed. Det var jo synd på mannen, hvad?

Larssen. Det skal ske, hr. generaldirektør!

Fru Riis. Men i al stillhed; det var rigtigt!

Riis. Ja, farvel da, min pike! Lev nu vel!

Fru Riis. Hør, du som er så god, Riis, vil du ikke sige et godt ord til Karen, før du rejser? Hun —

Riis. Nej, min sjæl, om jeg vil! Nu kan hun tænke over hvad det er at tro på andre mere æn på sin far. — Så! Du er søt, er du! (*Kysser hende.*) Farvel! Nå, gråt ikke! (*Frederik har tat hans væske, paraply. Larssen venter ved døren og vil ikke gå først ut.*)

Riis. Vær'sgo!

Larssen. Nej, vær'sgo, hr. generaldirektør!

Riis. Kan De tænke? I mit eget hus —!

Larssen. For megen ære! (*Til fruén, som han tar i hånden.*) Farvel, frue!

Fru Riis. Jeg følger med ut. —

Larssen. Allikevel!

Fru Riis. Larssen! Husk nu det: i al stillhed!

Riis. Naturligvis, min pike! — Vil De ha en cigar, Larssen?

Larssen. Mange tusen takk!

Riis. Du, Frederik?

Frederik. Siger aldrig nej til dine cigarer, far! —

Riis. Din skjælm; du har været i kassen idag; jeg har set det!

Larssen. He, he! — He, he!

Fru Riis (*bebrejdende*). Frederik!

Riis. Ja — fred over huset! (*De går.*)

SJETTE MØTE

Sceneændring. Forstuen hos Kampe fra første handling.

Hans Kampe arbejdende. Karl Ravn kommer.

Karl Ravn. Er De der? — Må jeg få lov til at takke Dem?

Hans. Så De har læst den?

Karl. Om jeg har læst den? Jeg tok den med i ingeniørforeningen iafes. En del yngre hadde avtalt møte. Jeg læste boken fore.

Hans. Nu?

3 — B. B.: S. v. VII.

Karl. Vi var sammen til klokken to inat. Jeg har aldrig været med på noget lignende.

Hans. Virkelig?

Karl. Vet De hvorledes det er når en hel del mennesker trykkes av samme uklare fornemmelse av noget usant, og så en stiger op og nævner tvilen højt? Der kom et mot i os, som kunde vi reformere verden!

Hans. Hvor De glæder mig.

Karl. På de yngre kan De gjøre regning.

Hans. Virkelig?

Karl. Jeg for min del føler mig forpligtet. — Min hustru er aldeles enig med mig. — Ja, De kjenner ikke min hustru?

Hans. Jeg har ikke den ære!

Karl. Vi har i hele formiddag ikke talt om annet. Jeg måtte springe inom til Dem!

Hans. Takk!

Karl. Dette er jo ikke nyt for os.

Hans. Dersom De visste hvor De glæder mig! De er den første som bringer bud fra min bok, en rigtig forårs svale —

Karl. — som heter Ravn, ha, ha, ha!

Hans. Der minte De mig! Den første er De dog ikke. En har læst boken, før den kom ut, Deres farbror, Frederik Ravn.

Karl. Ja, han frarådde Dem vel at utgi den?

Hans. På det bestemteste. Han trodde ikke på ingeniørerne, heller ikke på de yngre.

Karl. Nej, naturligvis! Han tror på ingen! Men vet De? — Jo, jeg må sige Dem det!

Hans. Hvad er det?

Karl. Jeg har selv ved et rent tilfælde funnet det ut, så jeg har ingen forpligtelse til at tie. Jeg har ikke før sagt det til et liv — ja, min hustru naturligvis untagen; for henne siger jeg alt —

Hans. Nu gjør De også mig nyssgjærrig.

Karl. Det er farbror Frederik som er skyll i at systemet, «det nye system», i sin tid blev inført både hos os og i andre land. Det var ham som roste det så i de utenlandske tidsskrifter.

Hans. Gamle Ravn? Frederik Ravn? Kanalinspektøren?

Karl. Ja, gi ham så mange titler De lyster. Ham var det!

Hans. De glimrende artikler vi læste på instituttet, i engelske og tyske tidsskrifter —?

Karl. — Og som vi derute blant de fremmede var frygtelig stolte av!

Hans. Ja! For ændelig kom da noget gjænnemslående nyt også fra vort lille folk! —

Karl. — Jo — de var av ham!

Hans. Det tror jeg ikke engang min far vet.

Karl. Nej, det er hans livs hemmelighed. Det er denne dype fejltagelse som har knækket ham.

Hans. Men et så ypperligt hode? Hvorledes kunde han —?

Karl. Ja —! Disse entusiaster er ikke bare til lykke for et lite land, hvor der aldrig går stærke strømmninger; der kaster de sig så over drømme og ufullbårne projekter; ti virksomhed må de ha.

Hans. Og dette siger De —?

Karl. Ja, jeg har en hustru, jeg! Hun har frælst mig!

Hans. Men hun er jo også av familien?

Karl. Blodblanding! Blodblanding! Ja, De kjenner ikke min svigermor?

Hans. Jeg har ikke den ære.

Karl. Hun er morsom. De må ændelig komme og besøke os!

Hans. Det skal være noget av det første jeg gjør.

Karl. Takk! Kom imorgen kvæll — hvad! Så skal jeg samle en hel del yngre ingeniører!

Hans. Takk! (*De tar hverandre i hånd.*)

Karl. Jeg må springe. Jeg har frygtelig travelt.

Hans. Jeg skal aldrig glemme dette besøk!

Karl. Det var mig en trang! — (*Gående.*) Som det nu er mig en trang at skrive.

Hans. Men generaldirektøren er jo på en måte Deres slægtning?

Karl. Én grunn mere! (*Kommer frem igjen.*) Det

er jo av vor familie han oprindelig fik den støtte som har voldt hele ulykken.

Hans. Ja, hvorledes gik dette til? For større mot-sætninger —!

Karl. Nu; vi har noget at gjøre godt igjæn. Og det skal bli gjort.

Hans. Ja, takk for det!

Karl. Jeg glæmmer mig ganske! Jeg har frygtelig travelt! (*Springer; stanser.*) Det må jeg dog først fortælle Dem hvad min hustru sa. — «Det er sværere at sige sanheden i et lite samfund,» sa hun, «æn i et stort.» Tror De det?

Hans. Ubetinget.

Karl. Men De tror dog tillike på de små samfund? — Nej, jeg har aldeles ikke tid! Ja, kom nu og tal med min hustru om det! Det vil sige hun siger ikke stort. Sansynligvis, fordi moren siger altfor meget. Ja, jeg også! Det er ikke derfor! Ha, ha, ha! Farvel! (*Springer tilhøjre, møter Kampe undervejs.*) God dag, gamle!

Kampe. Skal De gå?

Karl. Har ikke tid. (*Bort.*)

SYVENDE MØTE

Kampe. Hans.

Hans. Er der mange så frejdige yngre folk her hjemme, far, så turde det hælde, at vi fik et virkelig nyt system, vi også.

Kampe. Han er overmåde flink. — Men jeg kom in, fordi jeg ser Frederik Riis langt borte i alléen. Gå in; la mig ta mot ham! For i at sige og ta grovheder har jeg en velsignet øvelse.

Hans. Er det mig han søker, så må han jo også finne mig.

Kampe. Vil du ha den sjau?

Hans. Frederik er varmhjærtet —!

Kampe. Og frygtelig hæftig —

Hans. Ja, jeg ønsket nok at han ikke kom så straks. Men når så skal være —

Kampe. Vell!

OTTENDE MØTE

De forrige. Frederik Riis (kommer in fra høyre uten at hilse).

Kampe. God morgen!

Frederik (*svarer ikke*).

Kampe. Et overmåde høfligt ungt menneske! — Hvorledes har De det? Og Deres far? Hvorledes har han det?

Frederik (*til Hans*). Jeg vilde tale med dig.

Kampe. Et overmåde høfligt ungt menneske.

Hans. Vær nu snill, far!

Kampe (*til Hans*). Du skulde ha visst hvad de har latt mig døje, du?

Hans. Men gå nu!

Kampe. Det har truffet! — God morgen! (*In ad døren til høyre.*)

Frederik. Du væntet mig kanskje ikke?

Hans. Jo; men jeg vilde ønske du ikke hadde kommet så straks.

Frederik. Skulde jeg ikke ha fulgt min far på jærnbanen, så hadde jeg kommet før.

Hans. Du burde først ha overvejd hvad jeg har skrevet.

Frederik. Du inbilder dig dog vel ikke, at du kan overbevise mig om at min far er en bedrager?

Hans. Det står der intet om.

Frederik. Jo.

Hans. Nej.

Frederik. Jo. Det er meningen med det. Men du har overbevist mig om noget annet — om hvad du er for en kar, og hvor frygtelig — ja, frygtelig jeg har tat fejl av dig.

Hans. Jeg tænkte du vilde se det således.

Frederik. Så? Men du fant ikke det var værdt at spendere en forklaring på mig?

Hans. Det hadde sin grunn.

Frederik. Jeg tviler ikke. Du viser dig stærkere drevet i beregningernes kolde kunst æn jeg ante.

Hans. Jeg vet at dette må gjøre dig ondt. Og derfor skal jeg tåle adskilligt.

Frederik. Å, den som intet hjerte har, kan altid tåle. — Nej, at du kunde gjøre dette! Mot os, som aldrig har gjort dig ondt. Mot mig, ja, mot mig som aldrig har været fra dig før i de siste tre år du lå på rejser. Hvor har jeg ikke glædet mig til at du ændelig en gang skulde komme hjem.

Hans. Takk, Frederik!

Frederik. Og så kommer du, hilser næppe på os, blir rent borte — og sender os så denne bok, som du altså omtrent må ha hat færdig, før du kom hjem.

Hans. Det hadde jeg også.

Frederik. På din fars opplysninger og beregninger?

Hans. På alt som officielt forelå.

Frederik. Og privat?

Hans. Også det.

Frederik. Du sender os boken uten et ords varsku — til far, min søster, mig. Det gjør mig mest ondt for min søster.

Hans. Skal jeg få svare?

Frederik. Du skulde ha set Karen! Jeg tænker du da hadde følt hvad du har gjort.

Hans. Frederik —

Frederik. Har du virkelig et øjeblik kunnet glømme at det var henne du gjorde mest ondt?

Hans. Jeg har sagt mig selv at Karen, dig, din far kunde jeg ikke se i øjnene, før jeg hadde gjort dette. Jeg kunde ikke komme hjem uten at ha utført denne uavviselige pligt — det måtte koste mig hvad det vilde.

Frederik. Men er du da aldeles gal? Har du nogensinne tænkt dig at nogen av os efter dette kunde omgås dig?

Hans. Jeg har tænkt mig at jeg måtte gi tid, til I skjønte bedre hvad jeg mente — til I så at jeg intet ondt hadde gjort.

Frederik. Å, stylt dig ikke op!

Hans. Jeg hadde klart for mig — ja, som jeg har skrevet det — en kostbar, en ulykkelig feiltagelse, som det er en forbrydelse længer at tie til. Din far har jo annen gjærning at være stolt av.

Frederik. Ja, jeg ser du siger det. Og det tror du

vi kan trøste os med, når du har tat fra ham hans livs største ære?

Hans. Når den aldrig var nogen ære, Frederik?

Frederik. Å, det får du inbilde andre æn mig. Nej, Hans, la os tale rent ut! Du har et æresykt sinn, og dette har her fristet dig, så du har tilsidesat alt.

Hans. Det er muligt jeg har fejlet —

Frederik. Ja, fejlet!

Hans. Men da jeg kom hjem og så hvorledes far hadde det, og mintes at derom hadde du ikke varskudd mig —

Frederik. Hvad skulde det nytte til?

Hans. Om det hadde været din far, og jeg —

Frederik. Nej hør: la os ikke sammenligne din og min far! Det blir altfor løjerligt.

Hans. Ja, det er det! Men så skjønner du kanskje også at den sort venskap søker jeg ikke op igjæn. Og her var noget annet kommet til.

Frederik. Så?

Hans. Dengang vi var barn, lekte din søster, du og jeg sammen med en liten pike av såkallte simple folk. Men hun var den vakkreste jeg har set, og en prægtig pike; ti hun har siden ernært sin mor.

Frederik. Hør — dette kommer dig ikke ved.

Hans. Det kommer mig ved, når jeg skal veje om jeg skal igjæn begynne at omgåes dig eller ej.

Frederik. Hvad siger du —? Hvad tør du — —?

Hans. Hadde du ægtet henne —

Frederik. Dette er min sak! — Det er ellers ikke så at jeg ikke har villet ægte henne. Men andre, deriblant hun selv —

Hans. Ja, hun er for stolt til at tas av medlidenhed.

Frederik. Slut! — Dine moralske forelæsninger kjænnner jeg fra gammelt. Fej du for din egen dør!

Hans. Det skal jeg prøve.

Frederik. Så? Vet du hvorledes din fars regnskaper er efterlatt? Jo, således at der højest sansynlig må nedsættes en ekstra undersøkelses-kommissjon.

Hans. Hvad siger du? Min far mistænker de for —

Frederik. Ja, der mærker du hvorledes det smaker at høre sårende ord om sin far.

Hans. Men dette er uretfærdig, usann tale.

Frederik. Som din egen.

Hans. Hvad? Siger du jeg fører usann tale? Bevis!

Frederik. Beviserne ligger allerede i de offentlige dokumenter, som du forvansker.

Hans. Siger du jeg forvansker?

Frederik. Vet du hvad der mere siges om din bok? At den er blet til for at dække din fars sluskeri. Han visste der måtte komme en undersøkelse, og så gav I boken ut, forat undersøkelsen kunde se ut som hævn.

Hans. Således skal det se ut? Dette er stikordet? Græsseligt! Ti det vil kaste far tilbake i det vanvittigste!

Frederik. Så dette bet? — Hvad mon tro han nu lever av — uten pensjon? Det vil visst undre mange.

Hans. Nej, dette går over alle grænser. Min far har sine fejl, ja, men han er en hædersmann.

Frederik. Ho — ho!

Hans. Min far, må du vite, har aldrig forført en simpel pike og siden forlatt henne — for karriærens skyll.

Frederik. Hans!

Hans. Han kunde ikke engang la en mann drukne for velanstændighedens skyll.

Frederik. Hvad våger du —?

Hans. Ja, han orket ikke engang offentlig at gi en uriktig fremstilling av sit system — for ærens skyll. Der har du din familie og dens moral.

Frederik (*styrter in på ham*). Du fortjente — (*Stillhed. — Han slipper så.*)

Hans (*ordnende sit tøj*). Du har ænnu ikke lagt av de guttestreker.

Frederik. Jeg ber dig: tirr mig ikke!

Hans. Hvær gang du fik sanheden at høre, bar du dig likedan ad. Det hører til min opdragelse.

Frederik. Så bør jeg fortsætte den. Ti nu beviser du her på stedet at min far offentlig har git en uriktig fremstilling av sit system, eller det vil gå dig ille.

Hans. Det bevis har du — i min bok. Vil du se det? (*Tar boken.*)

Frederik. I din bok —? Åt min far —?

Hans. Se her! (*Blader i boken.*)

Frederik. Å—hå! Du kan ikke finne det!

Hans. Jeg kunde nok være litt roligere... men...
Der er det! Side 49 nederst.

Frederik (*tar boken*). Jeg ser ingenting.

Hans. Der står strek ved. Det er ellers ikke jeg som har sat den der.

Frederik. En almindelig utregning av forskjellen i skinnevægt, drivhjul-tryk, dødvægt, hjuldiameter...

Hans. Men læs videre! Dette er de rigtige oppgifter, ja. —

Frederik. Videre? — Referat av min fars tale ved det store jærnbanemøte i Paris. Er det også galt? Han vakte jo der ingeniørernes beundring! Jeg tænkte han der var til ære for os alle!

Hans. Det var han også, og det har jeg fremholdt. Men her har han litt andre oppgifter. Hold dem sammen, skal du se! Her knep det; her talte han for folk som forstod. Det er fint gjort.

Frederik. Nu —? Om så var?

Hans. Om så var? To fremstillinger som ikke ganske stemmer, fra samme år — og av samme mann?

Frederik. Av min far! (*Læser.*)

Hans. Det står i referatet: Teksten gjænnemset av talerne selv.

Frederik. Du lyver!

Hans. Men så læs!

Frederik (*læser*). Du lyver allikevell! (*Kaster boken.*) Dette er en helvedes, skjændig misforståelse! Min far kunde aldrig gjøre noget så'nt. Min far er en gentleman. Aldrig. Nej, aldrig! (*Brister i gråt.*) Hvad vilde jeg også her. Du er et ondt menneske! Så hårdhjærtet, så troløs. Din grænseløse ærgjærighed kan få dig til det avskyeligste. Jeg hader, jeg avskyr dig. (*Bort til højre.*)

Hans. Dette skulde jeg ikke ha latt mig forlede til. Han rev mig med. — — Der kommer også —? Jo: Karen! (*Fra venstre kommer hun.*)

NIENDE MØTE

*Hans. Karen.**Karen.* Er han her ikke?*Hans.* Frederik?*Karen.* Er han her ikke?*Hans.* Nej — han —*Karen.* Karl Ravn kom og sa jeg måtte skynde mig. Han så Frederik styrte herhen; her kunde ske noget galt. — Og Frederik har ikke engang været her?*Hans.* Jo, det har han.*Karen.* Skedde her noget?*Hans.* Intet som De har nødig at være urolig over.*Karen.* Er det sant?*Hans.* Jeg forsikkrer Dem det.*Karen.* Å, hvor jeg var bange!*Hans.* De vil ikke hvile Dem?*Karen.* Nej. — Jeg ber Dem ikke fortælle at jeg har været her. (*Vil gå.*)*Hans.* Karen!*Karen.* Jeg forbyr Dem at kalle mig så.*Hans.* Unskyll, frøken! Men jeg kom så levende til at minnes vor barndom, når vi smågutter, Deres bror og jeg, sloss, og De så kastet Dem imellem.*Karen.* Jeg kan ikke begripe at De tør minnes vor barndom!*Hans.* Ja, tal helt ut, så skal også jeg —*Karen.* Jeg har aldeles intet at sige Dem. Jeg forbyr Dem bare at sige mig noget. (*Vil gå.*)*Hans.* Karen!*Karen.* Det er dette jeg forbyr Dem!*Hans.* Unskyll! — Men jeg trodde Dem istand til at forstå, at jeg ikke havde sagt annet æn det jeg visste var sant.*Karen.* Jeg forstår bare at jeg for ingen pris i verden kunde ha offentlig angrepet Deres far — skjønt også han har sine fejl.*Hans.* Kjære Karen! —*Karen.* Nej, dette oprører mig!*Hans.* Jeg vilde bare —!

Karen. De må så gjerne anfalle min far, når det er Deres trang. Men ikke samtidig late som om jeg var noget for Dem.

Hans. Og dog —

Karen (*i stærkt oprør*). Bare et spørgsmål, så kan De selv avgjøre det. Hadde det været — ikke min, men Deres far, hadde De så gjort det? gjort det offentlig?

Hans. Hvor kan De tænke! — Min egen far!

Karen. Der ser De! — Ti dersom — ja, det koster mig litt at sige det, men det skal frem! — dersom en kvinne hadde været det for Dem som . . . som jeg forbød Dem at sige mig —

Hans. Været mig kjær —

Karen. Så blev jo hennes far i grunnen også Deres.

Hans. Men tillat mig —!

Karen. Ja, misforstå mig ikke! Det er ingen bebrejdelse, langt fra! Nej, jeg er selv så usann, så uduelig, at det går like til forbrydelse. Men jeg så op til Dem, derfor gjør det mig nu så ondt — ikke at du har angrepet far — men at heller ikke du, Hans —. Jeg har tapt den siste jeg hadde tro til! (*Springer.*)

Hans. Men Karen! Du må dog høre på mig! Det er styggt av dig! (*Stanser.*)

(*Tæppet faller.*)

TREDJE HANDLING

Stue hos generaldirektøren.

FØRSTE MØTE

(Vi hører fra alle sider selskapslarm. Gjennem en almindelig samtale mellem herrer lyder et piano og til dette foredrag av en lystig vise, fulgt av latter og bifall.)

Karen *(kommer in, fulgt av en pike med et brøtt, hvorpå forfriskninger for damer)*. Sæt det her! Så! — Gå så in til Frederik og si ham at der er færdigt for herrerne i haven.

Hans *(kommer i selskapsdragt og med sin hat i hånd)*.

Karen *(da hun får øje på ham)*. Unskyll, hr. Kampe, dette rum er for familiens og husets damer. Herrernes samtaler begynner at bli dem for støjende.

Hans. Jeg må tale ganske kort med Dem.

Karen. De vet at jeg ikke vil høre på Dem.

Hans. Jeg gir mit ord på, at der er intet som De ikke kan høre.

Karen. Jeg tror Dem ikke! At De og Deres far virkelig er her idag, er en så stor — dristighed, at jeg kan tænke mig hvadsomhelst.

Hans. Jeg kom her alene for at få tale med Dem; min far, fordi han vilde vise sig, når han var buden. — Tør jeg så sige Dem det?

Karen. Det tør De visst. Men jeg tør ikke høre på Dem . . . Der er herrerne i haven.

Hans. Jeg skræmmer Dem, fordi jeg ser urolig ut. Jeg har hat en slem tid, siden jeg sist talte med Dem!

Karen. De?

Hans. Det er intet under at De misforstår mig. Jeg har jo misforstået mig selv! — Ja, se på mig! —

Jeg hadde intet gjænnemtænkt, da jeg sist talte med Dem; jeg gav vill-ledende svar! — og ett må jeg skynde mig at få rette! Tillater De det?

Karen. Nu ja — hvis det ikke er —

Hans. Vær ikke bangel! Jeg sa, at om det hadde været min egen far istedenfor Deres — jeg hadde ikke offentlig angrepet ham.

Karen. Ja?

Hans. Nu har jeg tænkt dette helt ut; jeg har også talt med far om det, og vi er fullkommen enige. Hadde han fejlet offentlig, og hadde hans fejl hat offentlige følger, for eksempel været til millioners tap for landet, og ingen kunde eller vilde træ op — det hadde været min pligt, min uavviselige pligt at gjøre det, hvis jeg forstod mig på det.

Karen. Hvad siger De?

Hans. Jeg siger det som er rigtigt, at det hadde været min uavviselige pligt.

Karen. Græsseligt! — Deres egen far kunde De angripen offentlig!

Hans. Misforstå mig ikke! Min pligt hadde det været; men jeg kunde ikke ha gjort det! Nej! hadde min bok ikke været skrevet, før jeg kom hjem, og været utgit, før jeg talte med Dem; — jeg hadde hverken utgit eller skrevet den.

Karen. Ser De?

Hans. Ti nu først har jeg opdaget at jeg har likeså stærke lidenskaper og likeså stærke fristelser som far. De væntet bare på at bli rørt ved. Jeg vilde ha ligget under så dypt som han lå under, dengang han forsøkte at sige sanheden. Men så vilde jeg også ha blet ænnu ulykkeligere æn han blev.

Karen. Men, Hans!

Hans. Jo, jeg har følt det så! Min bok er flere års sammenlagte beslutning. At skrive den var for mig ingangen til min livsgjærning. Hadde jeg nu sluppet, så hadde det været at slippe alt. Ti her hadde jeg min ævne, min kunskap, mit ansvar — jeg hadde aldrig rejst mig mere!

Karen. Det visste jeg ikke!

Hans. Jeg visste det ikke selv! Men ænnu mindre visste jeg — — Vi er opvokset sammen —

Karen. Nej, Hans —

Hans. Jeg må få tale ut! Jeg hadde til en viss grad tat dig med som noget givet, altså til en viss grad glæmt dig. — Men fra sist — fra du sprang fra mig! — En liten stund efter — fra jeg skjønnte hvor ubeskrivelig jeg var ælsket —

Karen. Nej, Hans!

Hans. Det rykker et menneske bort fra alt fast at opdage slikt! Jeg kunde ha brænt min bok —!

Karen. — Kunde du —?

Hans. Jeg kunde — jeg skammer mig ved at sige det! jeg kunde være fallt så forfærdelig som far, forfærdeligere! Og det vilde du dog ikke?

Karen. Nej, nej!

Hans. Tror du mig, Karen?

Karen. Ja.

Hans. For, uten at du tror mig — Du skal tro at jeg har ikke været forræder mot dig; ti jeg visste ikke dengang hvad du var for mig. Du skal tro, at hadde jeg visst det, så kunde jeg for din skyll —

Karen. Si ikke mere, Hans!

Hans. Jeg må få legge alt dette åpent for dig. — Min usselhet, det allersiste i mig skal du se! Du har kunnet kaste mig tilbake i feig taushed, utslette mig for mig selv — der er arv i det —!

Karen. Men Hans!

Hans. — Bare at det vilde være gåt mig så uhyre værre! Ti jeg vilde ikke som far være glidd uforvarende ned, nej, jeg vilde ha styrtet mig i det med full, bevisst opgivelse. Du skal få vite det. Om du avskyr mig — bare du tror mig!

Karen. Jeg tror dig, jeg tror dig! Det vil sige, jeg tror du taler under inflydelse av en stor skræk.

Hans. Ja, Gud givel!

Karen. Jeg er viss på det! I skyggen av mørke minner har du gåt og skræmt dig selv.

Hans. Tror du —?

Karen. Jeg er viss, jeg er viss! Og jeg ser bare én

ting i dette, det er hvor du er stærk, hvor du er hell!
Ja, det er sant, Hans, at jeg ælsker dig! (*Kaster sig in
til ham.*)

Hans. Karen.....!

Karen. Jeg ælsker dig!

Hans. Jeg ælsker dig!

Karen. — Der er nogen! (*De slipper hværandre
og står langt fra hværandre, da fru Riis åbner døren.*)

ANNET MØTE

Fru Riis. Men Karen! Hvor blir du av? Er det
ennu ikke færdigt?

Karen. Jo, mor, nu (*stanser*) —

Fru Riis. Men hvorfor kommer du så ikke og siger
mig det? — I står kanskje her og disputerer? I også?
Hele selskapet disputerer. — Har I sagt hværandre noget
hårdt? — Ja, Hans, jeg er ikke tilfreds med dig.

Hans. Frue!

Karen (*kaster sig om halsen på moren*). Mor!

Fru Riis. Hvad er det, Karen?

Karen (*trykker henne til sig atter og atter*).

Fru Riis. Kjære, hvad går av dig? Du skulde da
vel ikke —?

Karen. Jo, mor!

Fru Riis. Gud, Karen! (*Sætter sig.*)

Karen. Men, mor! (*Knæler hos henne.*)

Fru Riis. Dette skulde du ikke ha gjort.

Hans. Det er min skyll, frue.

Fru Riis. For nu får jeg det så ondt. (*Gråter.*)

Karen. Du, mor?

Hans (*samtidig*). De, frue?

Fruen. Nu siger han dette er min skyll.

Hans. Deres?

Fruen. Og min families skyll. Hele min familie er
troløs mot ham. Og det er sant; de er troløse mot ham.
Men jeg kan ikke for det. (*Gråter.*)

Karen. Kjære, gode mor.

Fruen. Og når nu barnene begynner også —! Men
dette har ikke jeg lært dig, Karen.

Karen. Mor!

Fruen. Ti det er også troløst av dig, Karen; jo, det er.

Karen (*gjæmmer hodet i hennes skjød*).

Fruen (*stryker hennes hode*). Jeg vil ikke gjøre dig ondt. Men jeg må jo sige det.

Hans. Frue!

Fruen. Dette skulde du ikke ha tillatt, Hans. Du skulde ha behersket dig bedre æn som så. — Og nu må det være som ikke gjort, barn. For ellers må jeg jo sige det til far. Jeg kan jo ikke lyve for far.

Hans. Men kan De ikke sige det?

Fruen. Jo. Det vilde så gå ut over mig. Men det fik være, hvis han tålte det, han. Men han tåler det ikke. Nu har han nok allikevel. — Nej, det må ikke ske. — Her er ingenting hændt; — hører I det, barn? Ingenting.

Hans. Men, frue?

Karen. Mor har ret! (*Kaster sig atter ned i hennes skjød*.)

Fruen. Ja, jeg har ret. — Og, du Hans, du må ikke også ta barnene fra ham. Det må du ikke. Dette er ikke ret, Hans.

En røst utenfor. Her var kjøligere!

Karen (*springer op, peker til venstre*). Gå! Skynd dig!

Hans. Men jeg må få tale med dig!

Karen. Nej! Gå! Gå! (*Hans går. Hun omfavner moren hæftig*.) Mor! (*Denne har rejst sig. Karen iler ut til højre*.)

TREDJE MØTE

Fru Riis. Fru Ole Ravn (*kallt «Tante Ole»*). Fru Preuss.

Tante Ole. Se, her er det! Vi kommer selvbudne. Det var ikke lenger til at holde ut i haven for varme og disput. — Hvad fejler dig, min pike?

Fru Riis. Å —!

Tante Ole. Du er den søteste pike av verden. Men

du har altid to møller løpende. Det er din eneste fejl. — Du Kamma, som har så god en mann!

Fru Riis. Det har jeg, tante Ole. Men de andre er ikke allesammen gode mot ham. Det er saken.

Tante Ole. Ja, det vet Gud! Det er en skandale! Men gråt ikke for det! Er der nogen som kan klare sig, så er det Riis. Han er enhver situation overlegen.

Fru Riis. Ja, der er noget stort over Riis.

Tante Ole. Å! En kløgt, en takt, en godmodighet! La du mærke til ham ved middagsbordet?

Fru Riis. Jeg hadde så meget at ta vare

Tante Ole. Jeg sa just igår til min svigersøn og Anna: han gjør eders familie den største ære som nogen ænnu har gjort den. Men I —? I hakker i ham som «Ravner»! I er det I er!

Fru Riis. De gjør det ikke av ondt, tante Ole.

Tante Ole. Gud vet hvad de gjør.

Fru Riis. Nej, tante Ole; de er ikke onde — ikke nogen av dem. De er retskafne.

Tante Ole. Ja — du beundrer din familie. Det er mere æn jeg gjør. Men det er også din eneste fejl. — Syltetøj! Nå! Det lager ingen som du!

Fru Riis. Vær'sgo', forsyn dig! Jeg skal hente de andre. (Går.)

Tante Ole. Forsyn dig, min pike, det er dejligt! Nå, du har allerede gjort det?

Fru Preuss. For længe siden.

Tante Ole. Nej, jeg blev kjed av alt det snak. Det suser mig om ørene ænnu.

Fru Preuss. Jeg fant det ganske morsomt, jeg, tante.

Tante Ole. Morsomt? Tal kan aldrig bli morsomme, min pike, når de ikke vedrører ens egen formue. Men det vet Gud at de ofte ikke er morsomme da heller. Desuten tal og hjulldiameter, tal og kurver, tal og sporbredde, friktion, dødvægt — hu! Jeg kan drømme om det, så inne i det er jeg.

Fru Preuss. Du har jo også været gift med en ingeniør, som vi alle.

Tante Ole. Ja, de ingeniører! Især de yngre! De er værdens utøj!

Fru Preuss. Men, tante! Ha, ha, ha!

Tante Ole. Ingen pietet, ingen autoritet! Vantroende allesammen. Det er derfor de ikke engang er anstændige.

Fru Preuss. Anstændige?

Tante Ole. Det kaller jeg ikke at være anstændig, at gi sig til at slåss om generaldirektørens system i hans eget hus.

Fru Preuss. Han vilde jo selv ha det så? Han har jo inbuddt til det.

Tante Ole. Han har pokker!

Fru Preuss (*uten at avbrytes*). Han opfordret dem jo også ved bordet i en skåltale til at disputere av hjærtens fulle behov!

Tante Ole. Du snakker så forskrækkelig, min pike! Fordi om han har takt nok til at late som ingen ting, følger ikke at de ingen skal ha. Men de er uten opdragelse. Jeg gjæntar det: de savner velanstændighed. Naturstudierne, skal jeg sige dig, virker sådant.

Fru Preuss. Nej, tante, det har jeg aldrig hørt før, ha, ha, ha!

Tante Ole. Ja, da har du ikke hørt stort. — Nu, er I der?

FJÆRDE MØTE

Tante Ole. Fru Preuss. Fru Stange. Fru Thomas Ravn. Fru Karl Ravn. (Siden) fru Riis.

Tante Ole. Her er det mest makeløse syltetøj. I år har Kamma overgått sig selv.

Fru Preuss. Tante er i sit brille-opskytende og brille-nedskytende.

Fru Stange. Er du ikke i godt humør, tante?

Tante Ole. Hvem? Jeg? — Å, jeg jages huset rundt av det forskrækkelige skjænderi. — Men jeg sa det til Kamma: La busets damer bli borte fra ingeniørmiddagen i år. Der blir bare trøtte om det nye system — og det er ikke for damer.

Alle. Jo, tantel

Fru Karl Ravn (*samtidig*). Jo, mor!

Tante Ole. Se så! I fortjente ikke at være her nogen av jer!

Fru Preus. Men, tante? Det er jo et offentlig spørsmål — og vi koner er med.

Tante Ole. Uten at forstå et ord av det. Ja, det går i regelen så med alle offentlige spørsmål nutildags. De avgjøres av dem som ikke forstår dem.

Fru Karl Ravn (*idet hun forsyner sig*). Du er jo selv den ivrigste, mor?

Tante Ole. Nå, er du der? Det vil jeg sige dig, min datter, at da jeg så dig og din mann komme anstigende, blev jeg dypt rystet! Er heller ikke det uanstændigt? Han, som offentlig har optrådt mot sin egen slægtning! De andre inskrænker sig dog til at snakke.

Fru Karl Ravn. Jeg kan ikke skjønne at dette er et slægtsspørsmål. (*Efter som damerne er færdige med forfriskningerne, tar de håndarbejder frem.*)

Tante Ole. Så er dog sandelig din mann nærmere til at følge generaldirektøren æn til at følge den for-drukne Amerikaner.

Flere. Amerikaner?

Tante Ole. Å, jeg kaller ham så. Han kommer jo derfra og tror ikke på autoriteter. Det er jo amerikansk, vet jeg.

Fru Karl. Spørsmålet er nætop om de er autoriteter.

Tante Ole. Vil du tie stille! Du og din mann, din mann og du.

Fru Preuss. Du skjælder altid på din svigersøn, tante. Hvorfor tok du ham til det?

Tante Ole. Det skal jeg sige dig, min pike! Når man har dumme døttre, blir man ofte selv dum. Ellers var jo fyren ganske bra, bare han ikke var så ekscentrisk. Men det forstår sig; det er jo den hele slægt. (*Fru Riis kommer.*) Alle — med untagelse av dig, min pike! Du er sandelig den skikkeligste av dem allesammen. De andre er ikke til at holde ut med.

Fru Riis (*alvorlig*). Men, tante! Du siger da ikke

om din avdøde mann at han ikke var til at holde ut med.

Tante Ole. Gud velsigne ham, det ærlige skinn! Men han gik engang i full puss op til førsteministeren og sa ham at nu måtte han gå av: han forstod ikke lenger sin tid. — Å, han gjorde meget av den sort.

Fru Preuss. Han gik jo også engang til kongen?

Tante Ole. Ja, og bad ham gjøre en av prinserne til håndværker; det vilde være så godt for eksemplets skyll. Der var ikke annet for mig at gjøre æn at slå mig på fornuften. Jeg blev sjøsyk av al den idealitet. — — Det vil jeg sige dig, min pike, at den smule fornuft du har, den har du efter mig.

Fru Riis. Jeg kommer egentlig for at hilse fra Riis. Han måtte ta bort med 7-trænet.

Tante Ole. Se, der har de, Gud hjelpe mig, jaget ham!

Fru Riis. Nej, han hadde glæmt en pårammet forretning.

Tante Ole. Passiar! Han rømte fra al denne ingeniøruanstændighed. Han er for fin til sådant, Riis.

Fru Stange. Kanske vilde han nætop gjøre diskussionen friere ved at dra sig tilbake?

Tante Ole. Det kunde ligne ham! Altid hensynsfull! Og de andre! Akkurat det motsatte!

Fru Riis. Men Riis har jo selv opfordret dem til, nu da alle er samlet, at tale med hverandre.

Tante Ole. Du kommer så kjedsommelig med forsvaret for alle mennesker. Vi kan i din nærhed næppe tale.

Fru Riis. Men, tante —!

Tante Ole. Nu, det er også den eneste feil du har! Kom og kyss mig! (*De kysses.*) Så! — Søt er du! (*Klapper henne. Fru Riis går.*)

FEMTE MØTE

De forrige (uten fru Riis). Karl Ravn.

Karl. Er du der?

Fru Preuss. Du trodde hun var rømt?

Fru Thomas. Allerminst!

Karl (*ler*). Nej. Men hun blev ganske borte. Og så må man jo vite hvor hun er, og hvordan hun har det?

Fru Karl. Takk, godt! Æn du? Morer du dig?

Karl. Udmærket! Det vil sige jeg hadde moret mig bedre, om de hadde holdt sig helt til saken og ikke altid søkt ut efter —

Tante Ole. — bevæggrunnen? Jo, det vet Gud at her er det nødvendigt! Ti hadde den gamle drukkenbolt hat sine regnskaper i orden, så hadde vi ikke hat noget av dette. Det er hele saken!

Fru Karl. Der kan du høre hvorledes vi damer diskuterer saken.

Tante Ole. Å, det er ikke vi damer alene som siger sådant, men den hele by, kanskje det hele land.

Karl. Hyss, hyss, hyss, hyss!

SJETTE MØTE

De forrige. Kampen.

Kampe. Vor vært skulde vel ikke være her?

Karl. Nej, han er tat bort.

Kampe. Bort? Er han tat bort.

Karl. Er der hændt noget?

Kampe. Å, intet videre. Sønnen, Frederik, fortalte mig just nu at... at...

Flere. Hvad er det?

Kampe. At der skulde nedsættes en kommissjon for at undersøke om mit regnskap var... var rigtigt.

Fru Karl (*rejser sig*). Sådant siges bare, for at — ja, for at det skal siges.

Karl. Ganske visst.

Kampe. Han sa at alle trodde det, at alle talte om det. Er det sant? Jeg vilde gjerne vite om det var sant?

Fru Karl. De bryr Dem dog vel ikke om slikt?

Kampe. Altså det siges. Har De hørt det, frue?

Tante Ole. Jeg kan ikke sige annet æn sant: jeg har hørt det.

Kampe. Så også De har hørt det? — Den unge

mann hadde ret! Nå! Jeg skal under forhør! Også det måtte komme! Naturligvis.

Fru Karl. Men, Kampe —!

Kampe. Ja, De vil mig vel, både mig og min søn. Takk, frue! — Så gamle Kampe skal under forhør.

Fru Karl. Dersom De tar det således, opnåes kanskje hvad som tilsigtes.

Kampe. De skal opnå mere æn de har tilsigtet. (Går.)

Fru Karl. Gå efter ham, Karl! Få ham herfra!

Karl. Ja.

Fru Karl. Vil han ikke — så få fat i hans søn!

Karl. Naturligvis. (Ut.)

Fru Karl. Å, dette er et komplot.

Tante Ole. Komplot? Hvem har sat det i gang? (Fru Karl sætter sig.)

Fru Preuss. Frederik skulde ikke ha sagt ham dette.

Fru Thomas. Allerminst her.

Fru Stange. Frederik er så hissig.

Tante Ole. Frederik holder av sin far.

Fru Preuss. Det gjør han.

Tante Ole. Jeg undres slet ikke over at blodet stiger ham til hodet, især efter en god middag. Han ser sin far omringet av dem der misunner og baktaler ham. Han ser desværre sin egen slægt iblant dem.

Fru Preuss. Misunner vi generaldirektøren?

Fru Thomas. Baktaler vi ham?

Fru Preuss. Du bruker stærke ord, tante! (Ler.)

Tante Ole. Ja, jeg kan intet annet kalle det.

Fru Stange. Nej, må nu jeg få lov til at sige et ord?

Tante Ole. Nej, det får du aldeles ikke, min pike. For når du begynner, er der ikke lenger fred at få.

Fruerne Preuss og Thomas. Ha, ha, ha!

Fru Stange. Hvad er det du siger, tante Ole? Er det kanskje jeg som altid må stride for freden iblant os? For der må strides for freden; det må der, især når du er med, tante Ole.

Fruerne Preuss og Thomas. Ha, ha, ha!

Tante Ole. Å, dit spektakel! Skal den som forsvarer en mann, kalles ufredelig?

Fru Stange. Ja, for du er så slem. Du baktaler så; ja, det gjør du, tante Ole.

Tante Ole. Du gode! Jeg har sittet her og værget generaldirektøren mot baktalelse i hele dag! — Hvad er det du siger, Anna?

Fru Karl (*har sittet aldeles rolig like ved siden av henne*). Ingenting, mor.

Fru Stange. Du kommer med så meget styggt; — du er så rask med tungen.

Tante Ole. Jeg er ikke langsam og høytidelig som et spøkelse —

Fruerne Preuss og Thomas. Ha, ha, ha!

Tante Ole. — men det er just mot alt slags «styggt» (som du siger) at jeg har kjæmpet, like siden jeg kom her til landet. — Hvad er det du siger, Anna?

Fru Karl. Jeg? Ikke et ord, mor!

Tante Ole. Å, jeg ser dig nok bak dine briller. Du sitter og gjæmmer dig i fileringen.

Fru Karl. Jeg er nærsynt, mor. Det har jeg arvet efter dig.

Fru Stange. Ja, det vet Gud at her er megen baktalelse og misunnelse. Den er svær; det er sant, det! Men vi kvinner er ikke ganske fri, og du, tante Ole, du er den værste av allesammen!

Fruerne Preuss og Thomas. Ha, ha, ha!

Tante Ole. Du rigtig sitter av arrigskap! — Men nu spør jeg jer om det ikke er jeg som må ta generaldirektøren i forsvar mot hans egen misundelige familie?

Fru Preuss. Nej, det får du ikke lov til at sige.

Fru Thomas. Nej, det får du ikke, tante Ole!

Fru Stange. Men så'nt siger hun jo uavladelig.

Tante Ole. Jo, nu blev der liv i hønsegården, da jeg rørte ved familien! Den vidunderlige familie, som har patent på al dyd her i landet! — Hvad er det du siger, Anna?

Fru Karl. Ha, ha, ha!

Fru Preuss. Du vet så godt, tante Ole, at uten vor familie hadde generaldirektøren ikke kommet så højt op.

Tante Ole. Nej, naturligvis! I har tat os op av rænnestenen, allesammen! Gud, at jeg ikke visste det, før jeg kom hit! Det kan ærgre mig ænnu. (*Fru Riis kommer.*) Er du der? Du er den eneste skikkelige, er du!

Fru Riis. Hvad taler I om?

Tante Ole. Naturligvis om det samme. Jeg siger at familien måtte skamme sig som den er mot din mann. Og så svarer de at uten den Ravn'ske vidunderlighed var din mann ingenting.

Fru Riis. Nej, sådan var det bestemt ikke, tante.

Tante Ole. Sådan var det! Spør dem! Ti i ett er de da enige allesammen (skjønt uenige i alt annet), at den Ravn'ske slægt er den eneste som duger. — Hvad er det du siger?

Fru Karl. Jeg? — Jeg syntes det var du som sa noget?

Tante Ole. Tirr mig ændelig ikke! Jeg har rigtig tat familien i øjesyn, siden dette kom på med general-direktøren. Jeg kan fortælle litt om den.

Fruerne Preuss og Thomas. Å ja, gjør det, tante Ole!

Fru Stange. Ja, det må du gjærnel!

Fru Riis. Kjære, la os holde fred i familien?

Fru Stange. Det kan vi så godt, alle vi andre.

Tante Ole. Ja, for I er enige om at rakke ham ned, allesammen!

Fru Karl. Altså dog én ting til som vi er enige om!

Fru Preuss. Ha, ha, ha!

Tante Ole. Det kommer derav at I har en snæv av galskap, allesammen.

Fru Karl. Ha, ha, ha!

Fruerne Stange og Thomas (*samtidig*). Det var riktigt, tante Ole!

Fru Preuss. Ja, begynn nu! Det er ikke første gang du siger det!

Tante Ole. Så!

Fru Riis. Men, kjære tante Ole? Nu forivrer du dig bestemt?

Tante Ole. Den ene sværmer intil galskap, den

annen tviler og grubler intil galskap, den tredje ligger i evindelige handelsspekulationer intil — I vet selv hvem jeg mener...

Fru Stange. Nu, tante Ole, skal du holde op!

Tante Ole. Vil du slåss? Det feilte bare! Den fjærde stikker i opfinnelser og lignende lrum-larum intil galskap. Den femte —

Fru Karl. Ha, ha, ha!

Fruerne Preuss og Thomas (*samtidig*). Å, kom ændelig med den femte også!

Fru Stange (*samtidig*). Jeg kan forstå hvem du mener. Det er styggt!

Tante Ole. Den femte er missjonær for fred og kjærlighet —

Fru Riis. Ja, kjærligheten, tante Ole! Bli i kjærligheten!

Tante Ole. Å, bli mig fra livet med din kjærlighetssnak! Du er just av femte sort! Og den kjedsommeligste av dem allesammen!

Fruerne Karl, Preuss, Thomas. Ha, ha, ha!

Fru Stange (*samtidig*). Men nylig sa du jo —?

Tante Ole. Du også! Skjønt du er et troll.

De andre (*uten fru Riis*). Ha, ha, ha! (*Højrøstet samtale høres.*)

Tante Ole. Der kommer de, Gud forlate mig, også hit! Hvor skal vi nu hen for at få fred? (*Alle har rejst sig.*) På sengkammersene! Dit kommer de dog vel ikke!

Alle (*uten fru Riis*). Ha, ha, ha! (*Tante Ole ler med.*)

Fru Karl (*idet de går*). Ja, så'n diskuterer vi jærnbanespørsmålet!

Alle (*også tante Ole*). Ha, ha, ha, ha! (*Ut til venstre.*)

SYVENDE MØTE

Kahrs, Preuss på den ene side av jærnbanekomitéens formann;
på den annen side av ham Lange og Kraft.

Kahrs. Det er beviserne som skal vejes!

Lange. Men når der står bevis mot bevis?

Preuss. Tal! Jeg siger tal! Og tal kan ikke lyve.
Kraft. Men når der nu står tal mot tal!

Kahrs. Det er just eders bevis, eders tal, som Hans Kampe har kastet overænde.

Lange. Ikke et eneste! Utgangspunkterne er gale.

Preuss. Hans utgangspunkt er de officielle dokumenter.

Lange. Det bevis kan ikke brukes. Det særegne ved terrænet —!

Kraft. — Ved trafikken også!

Preuss. Nu, så tar vi sydbanen. Nætop her har Kampe bevist —

Lange. — Nætop her har bureauchef Larssen bevist!

Komitéens formann. Mine herrer!

Kahrs. En beregning av gamle Kampe er noget ganske annet æn en beregning av bureauchef Larssen —

Lange og Kraft. Hvad er det De siger?

Lange. Jeg tror på bureauchef Larssens pålidelighed som på —

Preuss. — som på Gud? Hvad?

Lange. — som på et matematisk bevis! Det gjør jeg!

OTTENDE MØTE

*De forrige. Bureauchef Larssen. Kanalinspektør Frederik Ravn.
Karl Ravn.*

*(De forriges samtale fortsættes, men dæmpet og længst mot
forgrunnen.)*

Samtidig. Kahrs. Nej, tro så heller på driftsingeniørernes inberetninger?
Kraft. Hvad de?
Preuss. Disse inberetninger er nu ordnet på en måte som er dræpende.
Kraft. Ja, det har den slu mann gjort som kommer der, generaldirektørens svoger.
Lange. Jeg siger at også dette er et falsum!
Preuss. Og jeg, at De vet ikke mere hvad De siger!
Komitéens formann. Mine herrer!

Lange. Intet menneske tviler på at vi her står foran et komplot, at det har en dranker til fører og familie-nag som hemmeligt fond.

(Samtidig med denne dæmpede samtale føres følgende højlydt av de langsomt kommende.)

Frederik Ravn. Kom til mig en dag og se det igjennem! Jeg har samholdt driftsingeniørernes inberetninger.

Larssen. Det har også vi gjort.

Frederik Ravn. Ikke på denne måde. Kom og se!

Larssen. Det skal jeg, siden De tillater det!

Frederik Ravn. Jeg vet De vil alene det sanne i saken.

Larssen. Det håber jeg, hr. kanalinspektør!

(Karl Ravn har efterhånden nærmet sig den hviskende gruppe.)

Karl Ravn *(muntert)*. Familie-nag? For alting: tal højt!

Lange *(højt)*. Ja, det er jeg ikke bange for. En sak skal undersøkes ned i dens moralske utspring. Vore små forhold tillater det — og det er en stor fordel.

Karl Ravn. Det er i alle fall nationalt.

Preuss. Det hører sansynligvis in under fædrelands-kjærligheden?

Lange. Nævn ikke det ord! Var der fædrelands-kjærlighed iblant os, så holdt vi på det som vitterlig er vort eget.

Frederik Ravn. Det vil sige vore fejltagelser?

Lange. Hvad holder så I på? På en drankers delirier!

Komitéens formann. Unskyll! Jeg er fra riksdagen vant til at holde på en parlamentarisk uttryks-måte.

Lange. Man må også i riksdagen sige hvad som er sant.

Komitéens formann *(smiler)*. Nej, det er just hvad man i riksdagen ikke må.

Flere. Ha, ha, ha!

Kraft. Men apropos om riksdagen! Hvordan er stemningen? Hvad beslutter den?

Komitéens formann. Ja, det er ikke godt for riksdagen, så længe de sakkyndige står mot hværandre.

Preuss. De regner da også de ved jærnbanen ansette for sakkyndige?

Kahrs. Gyselig grovt!

Kraft. Ja, virkelig «gyseligt». — Men hvilken blir riksdagens beslutning, tror De?

Frederik Ravn. Det er meget let at sige. Riksdagen har to baner at beslutte over. Den ene voterer den efter det nye system; den annen efter det gamle.

Komitéens formann. Så vilde i alle fall saken ikke være avgjort i sit princip.

Frederik Ravn. Fullkommen riktig. Hvad fanden blir avgjort i sit princip hos os.

Karl Ravn. Å—! Nu snakker du «sort» igjæn, papa Ravn!

Larssen (*som har nærmet sig komitéens formann*). Men tillat mig: to motsatte ting kan ikke på én og samme tid være sanne?

NIENDE MØTE

De forrige. Kampen.

Kampe. Her kommer en munter kanin!

Karl Ravn. Er han her igjæn?

Preuss. Og full? — De sa jo han var blet ordentlig?

Kahrs. Ved bordet rørte han ikke et glas.

Kampe (*synger*). Gaudeamus igitur, juvenes dum sumus —

Lange (*samtidig til komitéens formann*). Må jeg presentere Dem den mann fra hvem alt har sit utspring?

Komitéens formann. Er han så dypt fallen?

Lange. Ja, det har gått raskt på nogen år med ham!

Kampe. Gaudeamus igitur, juvenes dum sumus —

Frederik Ravn. Hvad er dette?

Kampe. Det er jeg, det, far! Magnus Holm Kampe. (*Man ser Fr. Ravn tale til Karl Ravn, og at denne derpå styrter ut.*)

Larssen (*som atter er kommet efter formannen*).

Tillat mig: men to motsatte ting kan ikke på én og samme tid være sanne?

Kampe. Nej, har vi ikke — (*taler efter bureau-
chefen*) — hans højtidelighed princippet her også, da?

Lange (*til Kraft*). Å, få hele jærnbanekomiteén herin, så er De snill.

Kraft. Øjeblikkelig! — Udmærket!

Lange. Be Frederik Riis hjælpe Dem med det!

Kraft. Ja! (*Avsted.*) (*Frederik Ravn har imidlertid forsøkt at få Kampe litt avsides og at hviske til ham.*)

Kampe. Sludder! — (*Ravn hvisker igjæn. Kampe ler.*) I er allesammen bare nogen smågutter mot sønnen min! (*Ravn hvisker igjæn.*) Skade? Der kan ingen skade ham! Han blir både generaldirektør og minister, hvad så I finner på, ha, ha! Gaudeamus igitur —

Lange (*til formannen*). Hører De hvad her sigtes på.

Komiteéns formann. Jo.

Frederik Ravn. Nej, han ødelægger alt! Hvor blir dog Hans av?

Preuss. Jeg skal —!

Frederik Ravn. Jeg har sendt Karl efter ham. Men løp du også!

Preuss (*løper; han møter i døren noen herrer som vil in*). Her kommer ingen in! Her er ingenting at sel

Frederik Riis (*som i det samme blir synlig utenfra*). Hvad for noget? Vil du forby os at komme in? (*Preuss avsted, de andre in.*)

Kampe (*som imidlertid med det gladeste ansigt av verden har set på selskapet*). I ser så sure ut allesammen? Gjør som jeg: ta en nathue på, så blir verden så godslig, så!

Frederik Riis. Bravo!

Kampe. Ikke sant, du Lange? Nej, du er stiv, du. Du er den personificerte aksel og hjulmotstand, er du.

Du er
$$= \frac{Q(f_1 + f_2 r)}{R}$$

Ingeniørerne. Bravo! (*De klapper i hænderne.*)

Kampe. Hvorfor skal vi ingeniører ærgre os? Hvad

har vi en stat til, når den ikke skal betale vore dumheder? (*Ler; nogen med ham.*) Ikke sant, du — princippet? (*Stikker efter Larssen.*) Prrrr!

Frederik Riis. Men riksdagen, papa Kampe, skal ikke den kontrollere —?

Kampe. Riksdagen? Hvad forstår katten sig på senep? Er de ingeniører, de som sitter der da? Vrøvlehoder er de! (*Ler.*)

Ingeniørerne. Bravo, bravo!

Frederik Ravn. Føj, Kampe!

Kampe. Føj? Var der nogen som sa føj?

Frederik Ravn. Kom nu med mig!

Kampe. Dersom vi var i en stor stat — da var jeg arbejdsminister — og du? Min sekretær! (*Ler.*)

En av ingeniørerne. Hør ham!

Flere. Bravo, bravo!

Kampe. Vet I hvad det var blet av jer?

Flere. Nej.

Kampe. Pene gutter — ingenting.

Flere. Bravo, Kampe!

Karen (*er kommet og har trængt sig frem*). Hvad er dette? Kan I ikke få ham bort?

Frederik Ravn. Umuligt.

Kampe (*som har søgt i sin tegnebok*). Nu skal I høre noget. Eller kanske har I hørt det før?

Flere. Nej.

Lange (*til jærnbanekomitéens formann*). Minst tyve ganger. Han læser det altid, når han blir full.

Kampe. Er du med i stærke forhold,

dine ævner frem dig fører.

Er du med i trange, stille,

dine småfejl fast dig hæfter.

(*Taler.*) Jeg tåler ikke at nogen ler av det!

Karen. Men så tal til ham!

Frederik Ravn. Tror du ikke jeg har prøvd det?

Karen. Frederik!

Frederik Riis (*hører ikke*).

Kampe (*læser*). Største skib i stille vande
ætes op av bare utøj.

Flere (*ler*). Bravo!

Frederik Ravn. Der er Hans! (*Denne, Karl Ravn og Preuss kommer.*)

Karen (*imot*). Hans!

Kampe. Hans! — Kom hit, du! Se på ham! Av vejen!

Hans. Men, far?

Kampe. Ja —?

Hans. Men, far!

Kampe. Ja. — Hvad står på? — Å, vær glad, Hans! Jeg er så glad, jeg, når jeg ser dig.

Hans. Kan du ikke huske hvad du har lovt mig?

Kampe. Jeg? Lovt dig?

Hans. Men husker du ikke?

Kampe (*gir et skrik. Hvisker*). Det er sant! (*Man støtter ham.*)

Frederik Ravn. La ham få noget at drikke.

Karen (*har allerede ilet hen til damernes bord, hvor der er en vandkaraffel og glas*). Her, her!

Hans. Takk, Karen!

Karen. Drik litt!

Kampe. Nej... jeg trænger ikke... Det var bare...

Frederik Ravn. Nu er han blet ædru!

Hans. Hvad var det?

Kampe. Det var bare hukommelsen som vændte hjem igjen. —

Hans. Men hvad er hændt? Jeg så dig jo så rolig og glad.

Flere. Ja.

Kampe. Det var, ser du, det var Frederik Riis...

Karen. Du?

Kampe. ...han fortalte... at jeg skulde under kasseundersøkelse; der skulde nedsættes en kommissjon...

Karen. Men Frederik!

Kampe. ...en undersøkelses-kommissjon av gamle Kampes regnskaper. Almindelig revisjon var ikke nok.

Karen (*hvisker*). Å, Frederik!

Kampe. Nu ja... så blev det for meget for mig. Så glæmte jeg dig, Hans — og hvad jeg har lovt dig. Jeg er for ussel, jeg, til at gi nogen noget løfte.

Hans. Her er mange folk — kom la os —!

K a m p e. Nej, la dem høre! De har jo set min skam.
— Jeg har været forræder imot dig. La dem høre mig
sige det.

H a n s. Men, far —!

K a m p e. Imorgen er det over al by. Jeg, din far,
har ødelagt alt for dig.

H a n s. Far!

K a m p e. Med mig nytter det ikke. Bort! Bli ikke
her.

H a n s (*hos ham*). Jo!

K a m p e. Si ikke det! Hyss!

H a n s. Jo. Jeg forlater dig aldrig!

K a m p e. Gjør du ikke, Hans! — Gjør du ikke!

H a n s. Ikke for nogen pris!

K o m i t é e n s f o r m a n n. Dette er jo to ægte na-
turer.

K a m p e. Hans, tør du tro mig én gang til?

H a n s. Nu mer æn nogensinne.

K a m p e. Så lover jeg dig —, nej, jeg lover ikke
mere! Men jeg ber dig: Vær du sammen med mig! —
Hvor var du også henne?

H a n s. Jeg havde min egen sorg.

K a m p e. Du? — Hvem kan gjøre dig sorg?

H a n s. Kom nu og gå med hjæm.

K a m p e. Ja. — Tilgir du mig?

H a n s. At jeg et øjeblik glæmte dig! — Kom nu!
(*De går arm i arm.*)

(*Tæppet faller.*)

FJÆRDE HANDLING

Dagligstuen hos Riis.

FØRSTE MØTE

Riis (sortklædd med sine ordner). Fruen (i sort fæstdragt).

Fruen (læsende). Ti det er dit hjerte du skal agte på. Værdens børn forsømmer dette. De har så mange ting som bortleder dem fra dem selv; kommer en påminnelse, så søker de adspredelse, eller, drevet til oppgjør, skyter de skyllen fra sig. I beste fall prøver de på at rette sig selv, skjønt vi kan ingenting av os selv.

Riis. Overmåde riktig! Av os selv kan vi ingenting, det er visst! Hør, Kamma, klokken er mange, og vi blir visst længe i kirken — skulde vi ikke spise litt forinnen?

Fruen. Du vet, kjære Riis, at vi plejer ikke at spise, forinnen vi går til alters. Det er likesom vi da er mere bekvemme.

Riis. Nå, som du vil. Åk ja! — Hadde vi ikke religionens trøst mot værdens ustadighet og falskhed! — Nu debatterer de vel som skarpest i riksdagen, kan jeg tænke?

Fruen. La os ikke tænke på riksdagen, kjære Riis. Disse avgjørelser som menneskene finner på, hvad gjæller vel de?

Riis. Du har ret, min pike; du har ret. Det var en overmåde god bok, den du læste av. Det duger ingenting, det vi mennesker finner på. Åk, den som kunde være det kvit alt sammen, rent borttat fra alt dette her!

Fruen. Er det livet efter døden du mener, Riis?

Riis. Om ikke nætop døden — så fred, hvile.

Fruen. Ja, det er visst at du trængte til hvile, du som har arbejdet så meget. — Men kan du ikke også ta din avsked?

Riis. Hvordan kommer du på det? Har nogen sagt det?

Fruen. Ikke det jeg minnes.

Riis. Det er bestemt nogen! Tænk dig om! — Frederik?

Fruen. Frederik siger jo så mange ting i denne tid. Han er jo ikke sig selv.

Riis. Han er ikke sin far længer fullt tro. Det er den hele sak med Frederik, min kjære!

Fruen. Si ikke det, Riis! Frederik har nu sin egen kamp.

Riis. La os ikke tale om det i denne stund; la os holde vort sinn ved det som gir fred.

Fruen. Skal jeg læse videre —?

Riis. Å nej! Skjønt det er en overmåde god bok.

Fruen. Kanske du selv vil læse?

Riis. Å nej. Men skal vi ikke snart gå? (*Ser på uret.*)

Fruen. Det er visst en times tid ænda.

Riis. Men er det ikke bruk at komme litt tidlig?

Fruen. Jo.

Riis. Det er likesom man samler sine tanker bedre i kirken. — Jeg blir det ikke kvit. Det er dog mit livs arbejde de holder på at debattere derhenne i riksdagen.

Fruen. Jeg synes just det er så stort av dig, Riis, at mens de forfølger og plager dig, går du din rolige gang til det som gir fred.

Riis. Men det er så tungt at vi ikke har vore barn med. Ministeren er dog i alt en lykkelig mann. Han har alle sine med. — Det er som jeg intet har opbygd, intet samlet.

Fruen. Hvor kan du sige sådant? Hvad ministerens angår, så er det hennes værk, det, mere æn hans. Magda er så meget stærkere og dygtigere æn jeg.

Riis. Nå, la ikke det gå dig nær, min kjære. Du har visst gjort hvad du kan. Jeg synes barnene bare for din skyll skulde ha gåt med.

Fruen. Å, de er ikke vant til at lægge videre mærke til mig.

Riis. Si ikke det! Si ikke det!

Fruen. Det gjør mig så ondt at jeg ikke kan få dem til at følge dig i denne tid.

Riis. Du er trofast, Kamma! Men gråt ikke! Det vil kunne sees.

Fruen. Jeg er jo ikke så begavet som du og barnene.

Riis. Du er god, er du. Mange ting skal bli anderledes. Jeg har tænkt på det. Jeg har ikke altid været som jeg burde. (*Gir henne hånden.*)

Fruen. Kjære Riis!

Riis. Men gråt ikke! Folk kunde misforstå det. — Si mig, skal vi ikke tale om noget annet?

Fruen. Jo, men der kommer jo barnene!

ANNET MØTE

De forrige. Frederik. Karen.

Riis. Se, det var ret, barn! I vil gå med allikevel?

Fruen. Jeg visste det! — Men, hvor du ser dårlig ut, Karen!

Riis. Du har jo ikke sovet godt inat igjæn. Hvad skal ænden bli på dette, barn, når du ikke sover? Hvad?

Fruen. Kom og gå med! Det vil gi den fred som du savner.

Karen. Jeg vilde gjerne. Men jeg kan ikke. Ikke nu.

Riis. Hvad er det med dig? Har I hørt noget? Ænnu kan da ingen avgjørelse være fallt?

Frederik. I riksdagen? — Jeg har ikke været der.

Riis. Så det har du ikke?

Fruen. Det er også bedre at Frederik følger os. Du må støtte din far i denne tid, Frederik.

Riis. Til mig må han intet hensyn ta! Driver ikke hans eget hjærte ham til at høre hvilken avgjørelse hans fars sak får —

Fruen. Si heller til at følge sin far i kirke!

Riis. Du har ret: heller det.

Fruen. En må opoffre sig litt for sin far.

Riis. Aldeles ikke! Jeg har sagt at for mig må ingen gjøre noget. Han har full frihed!

Fruen. Det er jo stort av dig, Riis; — men barn kan likesom få for stor frihed, også.

Riis. Kjærligheden må være fri, ubetinget.

Karen. Det var derom Frederik vilde tale med dig, far.

Riis (*forundret*). Om hvad?

Karen. Om hans kjærlighed! — Til Anna.

Riis. Jeg mener I er —!

Fruen. Men Karen dog — hyss!

Riis. Kommer I nu med det!

Fruen. Det skulde du ikke!

Frederik. Vi tænkte, Karen og jeg —

Fruen. Hyss!

Frederik. — at nu, idag, da I begge har forberedt eder og skal —

Riis. Så bør vi forstyrres? Ikke sant?

Fruen. Dette er jo virkelig at plage far!

Riis. Synes du ikke at jeg har nok før? Tror du det er så let for mig, kjære Frederik, nu, nætop nu, at samle mine tanker på det alvorlige — like under en forfølgelse som kanskje i denne selvsamme time, i dette øjeblik —!

Fruen. Du har jo dog forstand, Frederik! Du må dog ta hensyn!

Riis. Ak, ak!

Frederik. Jeg tænkte, at just idag måtte I mest være tilgjengelige for det som dypest bevæger mig.

Riis. Og det er dette?

Fruen. Det er altså ikke din far!

Riis. Kjære, nævn ikke mig!

Frederik. Far, skal der bli noget av mig, så må jeg begynne med dette. Nu skjønner jeg så vidt.

Riis. Ja så, med dette!

Fruen. Med din far, med at ælske og følge din far må du begynne!

Riis. Å, det kan være det samme! — Men med dette! Da blir det noget av dig! Du forbarmende, da blir det jo nætop ingenting av dig! Da spilder du hele din stilling, stenger hele din fremtid! En sypike!

Karen. Men en bra pike, far!

Riis. Bra? Hun? Jeg forundrer mig højlilig over dig, Karen. Kan hun være bra, som — (*Med et blik på fruén, sagte.*) Det er sant! — (*Højt.*) Den kan ikke være bra, min pike, som vil tvinge sig in i en hæderlig familie.

Frederik. Nej, det vil hun ikke.

Karen (*samtidig*). Nej, hun vil nætop ikke! Hun står fast på at rejse til sine slægtninger i Amerika. Hun vil ikke på nogen måde optas her av medlidenhed. Det er en bra pike.

Riis. Så meget desto bedre! Hvad er det så videre? Når hun ikke selv vil?

Fruén. Det synes jeg også. Når hun rejser?

Frederik. Ja, men jeg vil! Og for at overvinne henne, må jeg kunne sige: Mine forældre har intet imot dig. Mine forældre er gode. — Hvis I bare forstod . . . jeg kan ikke utsige det.

Riis. Nej, moderer dig bare, Frederik!

Karen. Men jeg, som nu har set dem sammen, jeg vet det!

Riis. Du er så febrilsk, du Karen. Du hadde bedre av at være i seng. — Hør, la os i det hele ikke forivres os! la os, om det er eder muligt, barn, vælge en annen tid!

Fruén. Far og jeg skal i kirke. (*Hen til Riis.*) Ellers synes jeg nok det, du Riis'en min, at når de virkelig elsker hværandre, så —? Herregud, det er da kjærligheden som er det største.

Riis. Frederik siger han elsker, ja! Frederik siger visst også at han elsker os?

Fruén. Det gjør han også.

Riis. Og han går ikke en gang op i riksdagen for at høre om hans fars livssak står godt! Så stor er kjærligheden!

Frederik. Far!

Riis. Vi behøver visst ikke, min beste, at la os allarmere av hans kjærlighedsforsikkringer — selv når de gjæller andre æn os.

Frederik. Far!

Karen. Nej, ta det ikke så!

Riis. Men hvorledes skal jeg ta det? Skal jeg vise respekt for et forhold som Frederiks siste?

Frederik. Far!

Riis. Å, tål du at høre sanheden av mig!

Frederik. Hvis det enda var sanheden.

Riis. Hvad er det du siger? (*Stillhed.*)

Fruen. Kjære Frederik, gå nu!

Karen. Nej, far, jeg kan ikke længer bære det altsammen!

Riis. Hvad? Du er syk; det er saken med dig.

Karen. Ja, syk, ja; men syk, fordi vi kan ikke komme til at bli oprigtige med hværandre...

Riis. Se så, se så, er det der igjæn!

Fruen. Kjære Riis!

Riis. Ja, jeg skal prøve ikke at bli utålmodig. — Jeg forsikkrer dig, Karen, at dette med oprigtigheden og sanheden mest er en talemåte.

Karen. En talemåte! Det?

Fruen. Men, Riis —?

Riis. Ja, ja, forstå mig rigtig. Jeg vet ikke hvorledes jeg skal få begynne. — I ser jo dog at jeg har kommet et godt stykke frem i værden! Ikke sant! Tror I ikke, at jeg må forstå mig på hvorledes det er gåt til?

Fruen. Jo, kjære Riis!

Riis. Men tror I det er ved at gå rundt til hvært menneske og sige ham sanheden, at jeg har kommet frem? Nej, da vilde jeg nok ikke ha kommet langt.

Karen. Det er heller ikke det jeg mener.

Riis. Nå, hvad mener du da? — Å, skal dette aldrig ta ænde? —

Karen. Jeg mener at vi hos os selv, i os selv —

Riis. Hvad er i vejen med os selv?

Karen. Ja, det kan jeg ikke altsammen klare — nu. Jeg er så... ja, jeg er så... (*Bevæges.*)

Fruen. Men jeg, Riis! Det er sant, det, at vort liv ligger likesom ikke for sanheden og kjærligheden — nej, det gjør ikke det!

Riis. Ja, når det blir uklart, så må du til! Så er din time kommet!

Fruen. Riis!

Riis. Om forladelse! — jeg mener bare hvad dette med sanheden angår, at vi vet slet ikke hvad vi taler om!

Fruen. Jo—o!

Riis. Vænt litt! Jeg er matematiker og er vant til nøjagtighed! — Tror I at nogen helt ut er sann?

Fruen. Ja, kjære Riis!

Riis. Er du forstyrret? — Om forladelse! Men se på hvilket forhold du vill! La os ta de høyeste. La os ta det allerhøyeste, kongen og forholdet til ham. Han holder taler til os, og vi holder taler til ham. Æn om han nu sa alt det til os som han tænkte om os? eller vi alt det vi kunde falle på om ham? Det er rent ut ved lov forbudt! Vi fik straf, fik vi! Naturligvis! Og han? Vil han sige os noget mere æn komplimenter, må det ske ved ministrene — og de karle skal ikke forsnakke sig. — Eller ta et annet højt forhold! Ta kirken!

Fruen. Det må da være oprigtigt.

Riis. Naturligvis. Ålt er oprigtigt. Men om nu præsten, istedenfor at sige os hvad Skriften og præsteden siger han skal sige, gav os av sine tvil (ti hvem har ikke dem?) — jo, det blev en net historie — skjønt den vilde være meget sann! Æn vi, om vi begynte at snakke, den ene i munnen på den andre, om vore tvil? Her blev et abracadabra uten ørenslyd over al verden. — Nej, man lar det gå som det er vedtat og opskrevet, noget mere, noget mindre. Det som det kommer an på, er at det går. Vil man det skal være i orden, nu så er det i orden!

Karen. Men, far —

Riis. Ja, du er syk. Men har jeg kanskje ikke ret? La os ta os selv!

Fruen. Vi, kjære Riis, siger da virkelig hværandre sanheden!

Riis. Så det gjør vi? Dersom jeg sa dig sanheden, min beste, den fulle, ukontrollerte sanhed — vi levde ikke sammen en eneste dag —

Fruen. — Men, Riis!

Karen (*samtidig*). — Men, far, dog!

Riis. — hyggeligt, mener jeg! Og vice versa! Ikke fordi du eller jeg er værre æn andre. Vi er kanskje bedre æn de fleste. Men hvis alt skal siges, så ryker det i stykker, familien, samfundet, riket, kirken, altsammen, det ryker i stykker! Ja, vi blev selv til dyr; ti da blev det nok oftest dyret som talte!

Karen. Men hør da på mig, alt dette mener jeg jo ikke.

Fruen. Dette mener vi ikke.

Riis. Nej, I mener det ikke, når det sættes ordentlig ut for eder; det visste jeg nok! Men nu skjønner I kanske hvad der stikker under denne forførrerske talemåte? — Det er så langt ifra på sanhed at livet hviler, at det er på en stilltiende overenskomst om ikke at bruke den fulle sanhed, alle livets forhold er grunnlagt. At være sannere æn vedtægten vil det, er det samme som at gjøre vrøvl, er uopdragenhet, er dumhet — kanskje farligt.

Karen. La mig dog få svare at —

Riis. Vænt litt! Kunsten, livets store kunst er nætop den at balancere, at manøvrere — nå, manøvrere er et misbrukt ord, la mig holde mig til balancere!

Fruen. Men, Riis!

Riis. Herre min, jeg har jo hat med både overordnede og underordnede at gjøre i så mange år, jeg må da forstå hvad der skal til! Ho-ved-sa-ken er: ikke at støte sig; naturligvis heller ikke gjøre noget som er urigtigt; det er alltid en stor dumhet at gjøre noget som er urigtigt, foruten, naturligvis, at det er mot loven —

Fruen. — og vor barnelærdom.

Riis. — Mot vor barnelærdom også, naturligvis! Ho-ved-sa-ken er: at komme let, ordentlig, humant ifra det. — Puh!

Frederik. Tør jeg spørre: Hvad er meningen med dette? Användelsen?

Riis. Meningen, användelsen er denne: du har gjort én dumhet — (*nærmere*) den var «sann» nok, vil jeg tro!

Frederik. Far!

Riis. Det vilde visst være meget «sannt» også at du giftet dig; jeg tviler ikke derpå!

Frederik. Far, dog!

Riis. Men det vilde være én dumbhed til, det vil sige du kom ingensteds hen med den — uten i skyerne, til vejrs. Og der kan man dårlig balancere.

Fruen. Nu er visst tiden kommet til at gå i kirke, Riis?

Riis. Du har ret! — Nå — det var ikke med dette vi nærmest burde ha sysselsat os! — men det kan måske ha sin nytte, det med! Og så har det holdt tankerne borte så længe. Ak ja! Hør, Frederik — hjelp mig ytterfrakken på! — og gå hen i riksdagen og hør om utfallet snart er forhånden! — Jeg tænker dog nok det viser sig at mine venner er de fleste. Tror du nu, opprigtig talt, at det vilde være så, hvis jeg hadde begynt mit liv slik som du nu ønsker at begynne dit! — Dra frakken litt op bak! — Så.

Fruen. Kjære Riis, nu må du komme!

Riis. Ja, ja! Ak ja, man får ikke tid til at forberede sig som man burde. Farvel, barn! Gud være med eder!

Karen (*brister i krampagtig latter*).

Riis. Hvad er det?

Fruen (*samtidig*). Karen!

Frederik. Jeg tænkte det! (*Opfanger henne i sine armer.*)

Karen. ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha!

Sceneændring. Det vanlige rum hos Kampe.

TREDJE MØTE

Hans (*arbejdende ved bordet*). Bureauchef Larssen (*intrædende*).

Larssen. Om forladelse!

Hans. Vær'sgo! (*Rejser sig.*) Hvor De er varm? Skal jeg hænte —?

Larssen. — ingenting! Takk!

Hans. Men allikevel —?

Larssen. Nej takk!

Hans. Vær så god at ta plass.

Larssen. Takk, jeg skal straks — (*Stillhed.*)

Hans. Måske er det min far som hr. bureauchefen ønsker at tale med?

Larssen. Nej! (*Stillhed.*)

Hans. Har hr. bureauchefen været på riksdagsgalleriet?

Larssen (*efter nogen betænkning*). Ja.

Hans. Der er vel ænnu intet avgjort?

Larssen. Nej.

Hans. Men det kan da ikke jeg for?

Larssen. Ja så. Ikke det? — Må jeg få se det franske, det verificerte franske referat av hr. generaldirektørens tale i Paris ved det store jærnbane-møde?

Hans. Det står citeret i min bok.

Larssen. Det vet jeg nok. Men her gjæller alene det autentiske dokument. Det vil sige forsåvidt det gjæller.

Hans. Jeg har tilfældigvis brukt vedkommende hæfte nætop idag — (*Går til bordet.*)

Larssen (*gående efter*). Må jeg få se det?

Hans. Værsgo!

Larssen. Tillater De at jeg sætter mig?

Hans. Ja, naturligvis.

Larssen. Takk! (*Sætter sig.*) Så dette er tidskriftet? (*Undersøker det utenpå.*) Fransk? Ja. Paris. Hm. (*Ser på tryksted, inholdsfortegnelse, nummerfølge, blader frem, tilbake, sammenlignende.*)

Hans. Jeg mener han sammenholder typerne! Han tror dog vel ikke at jeg har sat stykket in. (*Højt.*) Der ser De det incirklede —!

Larssen. Jeg ser det.

Hans. De ønsker måske at se hvorledes jeg har oversat det? (*Tar sin bok.*)

Larssen. Takk.

Hans. Side 49 nederst. Det incirklede.

Larssen. Jeg har det. (*Sammenholder.*)

Hans. Finner De nogen fejl?

Larssen. Ikke ænnu.

Hans. Jeg tror heller ikke siden.

Larssen (*lægger boken fra sig med et langt suk. Sætter sig atter over tidsskriftet*).

Hans. Ja, resten behøver De næppe at læse. Det er alene det incirklede. Men det er også nok.

Larssen. Hvis det var sant — så vilde det være nok.

Hans. Hvis det var sant? — Tror De ænnu ikke?

Larssen. Nej!

Hans. Men, beste hr. bureauchef! De ser jo at referatet er tat på stedet og konfereret med taleren?

Larssen. Det står så, ja.

Hans. Og De tror ikke ænnu?

Larssen. Nej.

Hans. Tror De at hæftet, det hele eller en del, er forfalsket? Tror De at referatet er inskutt?

Larssen. Jeg vet ikke. — Men jeg tror på generaldirektøren.

Hans. Vel bekomme!

Larssen. Jeg kunde sige han var for moralsk, for agtværdig, for pålidelig til at gjøre sådant; men ordene vilde, anvendt på denne måte, bli en fornærmelse mot ham. Jeg inskrænker mig derfor til at sige at han er for klok, meget for klok til at gjøre sådant. Han er den klokeste mann jeg kjænnner.

Hans. Klok er han. Men hvis De —

Larssen. Jeg agter ikke at inlate mig i ordskifte. Ikke med Dem, ikke med nogen! Jeg tror hvad jeg tror.

Hans. Men ikke hvad De ser?

Larssen. Jeg har intet set.

Hans. Det var makeløst! Når hans ord, hans selv-autoriserte ord —

Larssen. — Jeg har ikke set dem. Ti før jeg tør sige jeg har set en ting, må den ting være undersøkt. — Vil De låne mig dette hæfte?

Hans. Med fornøjelse.

Larssen. Takk! (*Tar det.*)

Hans. Dog — på ett vilkår —

Larssen. N—e—j. Jeg inlater mig ikke på noget som heter vilkår. Jeg avlægger intet løfte. (*Lægger boken fra sig.*)

Hans. Løftet er ikke svært. Det er at De åpent vedstår det, hvis De opdager hvad jeg har opdaget.

Larssen (*tar boken igjen*). Jeg lover intet som er en selvfølge. Jeg vil absolut ingen skuffe. Ikke andre, ikke mig selv. Farvel! (*Tar sin hat.*)

Hans. Det tror jeg om Dem, hr. bureauchef.

Larssen. Jeg behøver aldeles ikke denne Deres uttalelse! (*Avsted og like mot Frederik Ravn.*)

FJÆRDE MØTE

De forrige. Frederik Ravn.

Ravn. Nå da. Dette er jo to princippers sammenstøt.

Larssen (*kommer igjæn*). Jeg fraber mig enhver fornærmelse — og især av Dem!

Ravn. Hvad går der av Dem? Fornærmelse?

Larssen. Jeg er intet princip. Fordi om jeg har selvbeherskelse nok til at følge givne regler, er jeg intet princip. Jeg er et levende menneske.

Ravn. Når De selv siger det — så får man jo tro det.

Larssen (*kommer igjæn*). Så det har De ikke visst før at jeg var et levende menneske?

Ravn. Jo, jo, jo, jo!

Larssen. Nå, så det har De dog. (*Går.*)

Ravn. Ha, ha, ha!

Hans (*samtidig*). Ha, ha, ha!

Ravn. Hvad er forefallt!

Hans. Det må jeg spørge om! Ti han var ophisset, før han kom hit. Han kom fra riksdagen.

Ravn. Jeg så ham. Hvad vilde han her?

Hans. Få det franske hæfte hvori —

Ravn. Å— hå! Det stemmer!

Hans. Hvormed?

Ravn. Med en tale av jærnbanekomitéens formann.

Hans. Nå, således! Men, kjære, kommer du hit? — Nu? Midt i møtet?

Ravn. Vi har en times hvil. — Gi mig litt vand!

Hans. Værsgo! — Skal du ha noget annet?

Ravn. Nej takk.

Hans. Har du talt?

Ravn. Jærnbanekomitéens formann har talt.

Hans. Ja, naturligvis.

Ravn. Du misforstår mig. Han er nu næsten for dig. Han har slått om.

Hans. Slåt om? Jærnbanekomitéens formann?

Ravn. Det vil sige halvvejs. Vi driver det ikke videre. Men det er allikevel en begivenhed.

Hans. Det tror jeg! Hvad har voldt det? Aviskampen!

Ravn. Så det kaller du en kamp! Du er sandelig nøjsom. Nej, i vore forhold går slikt efter tilfældige personlige forbindelser og intryk. Hans omslag daterer sig fra ingeniørmiddagen hos generaldirektøren.

Hans. Derfra? Hvorledes?

Ravn. Der så han dig og din far sammen og fik tillid til eder. Han havde ikke hat det før.

Hans. Ser du!

Ravn. Kjære, slå ikke victoria!

Hans. Men så kommer jo også du?

Ravn. I det væsentlige har formannen sagt hvad jeg kunde ha at sige.

Hans. Men allikevel?

Ravn. Oprigtig talt, Hans, jeg vil ikke optræ offentlig mot min svoger.

Hans. Hvad for noget?

Ravn. Ingen skal drives til noget hvortil han ikke har natur. Og jeg ligger ikke for at gjøre skandale. — I har et godt drikkevand her.

Hans. Men du må jo stemme?

Ravn. Jeg har tænkt at bli borte. Jeg vilde gå inom og sige dig det. — Har du en cigar? Takk! — Ja, stå nu ikke der og gjør gåseøjne! Privat kan jeg være mot ham, og det er jeg jo. Offentlig tier jeg — nætop av den grunn. Dette er det nobleste, eller rettere: det eneste noble.

Hans. Og staten?

Ravn. Staten, staten? Hører kanske ikke også private forhold under staten? Selv bak dumbhederne står mange familiers ære og velfærd; slikt er viktigere æn penger.

Hans. Også bak pengene står —

Ravn. — Skatteyderne, ja. Et fjærnt slægtskap, som de ofte ikke selv bryr sig om. — Ja, jeg mener naturligvis ikke at dumbhederne skal beskyttes i al evig-

hed. Jeg mener alene at vi ikke skal rive op og derved gjøre ænnu mere ugagn. Det ordner sig nok, når vi bare gir litt tid. Jeg begynner at bli kjed av den hele sjau.

Hans. Jeg hører du er dumhedernes svoger —

Ravn. Hvad er jeg, siger du?

Hans. — og at du har stått fadder til dem.

Ravn. Jeg?

Hans. Du fik dem først rost i utlandet. Ti derfra må det komme, skal det slå til her. Det skedde også i en grad som gjorde dig selv betænkelig. Men du tidde. Det blev en dyr fortielse — for dig selv og for staten.

Ravn. Hvordan fanden har du fått det at vite? — Fy, for en stærk cigar! (*Hiver den.*)

Hans. Nu venter jeg intet mindre av dig æn at du går op i riksdagen og tilstår hvad del du har hat i den hele ulykke —

Ravn. Jeg mener du er —!

Hans. — tilstår at det er en skam at du ikke har gjort det før —

Ravn. Men, Hans?

Hans. — ber de andre om at gjøre det samme, nemlig tilstå at de har tat fejl, og at de har ventet altfor længe med at sige det.

Ravn. Vi skal klæ os nakne? Å, du aller-sentimentaleste kong frasemaker! Jeg avlægger dig min underdanigste kompliment. Er dette «den unge slægts nye system»? Hvad?

Hans. Ja, spøk nu ikke; ti med tilståelser må det begynne —

Ravn. — Vær så artig —!

Hans. — og vil ikke du, så skal jeg hjelpe dig.

Ravn. Tør jeg spørge din dypsindighed: hvormed?

Hans. Jeg avtrykker dine artikler fra dengang; jeg har funnet dem. Deres inflydelse har jeg historisk gått efter; jeg skal oplyse derom — og om forfatterens navn. — Nu kan du vælge!

Ravn. Jeg mener du er gått fra forstanden! — Å du er den største nar som verden har set.

Kampe (*trær in*). Hvor I ser storartede ut? — Hvad er på færde? Jeg trodde du var på riksdagen.

Ravn. Vi har en times hvil.

Kampe. Er det da hændt noget, siden du —?
(*Stanser.*)

Hans. Jeg skal sige det.

Ravn. Nej.

Hans. Jo. Vet du at det er papa Ravn som i sin tid —

Ravn. Ikke mer om det vrøvl. Det er min sak, ikke din.

Kampe. Hvad er det?

Ravn. Å, det er en fandens historie, er det — og han der er en rasende fusentast, en tosset idealist, en uforbederlig skandalmaker, et vrøvlehode, kort og godt, din søn. Farvel! — (*Tar sin hat.*)

Kampe. Nå da?

Hans. Det var ham der som i sin tid fik systemet rost i utlandet, og som derved voldte hele ulykken.

Kampe. Hvad siger du?

Hans. Det var ham — ingen annen! Han har pent tidd med det i alle disse år. — Og nu da det ændelig er lejlighed til at gjøre det godt igjæn, vil han bli borte fra avstemningen.

Ravn (*kommer igjæn*). Ja, det vil sige, en tale eller en stemme fra eller til er nu ikke hovedsaken; ti systemet faller så ikke allikevel — denne gang. La mig være i fred!

Hans. Jo, forhandlingen er just hovedsaken. En sak skal forhandles slik at vi moralsk og intellektuelt vinner et stykke frem på den. (*Ravn går, Hans efter.*) — Gå op i riksdagen. — Dette er den eneste vej hvorpå vi kan komme ut av det uføre hvori vi stikker: — frem med tilståelserne!

Kampe. Ravn — dette skal du gjøre.

Ravn. Å, gå pokker i vold med slikt top-villt vrøvl!

Hans. La være da! Jeg skal gjøre det for dig.

Ravn (*kommer til Kampe*). Ja, har du hørt slikt! Hvad er dette for en ungdom?

Kampe. Vi har været for løje i vor tid; nu er disse kanskje litt for skarpe.

Ravn. Han ruinerer sig, som du har ruineret dig; bare litt anderledes. — Ja, nu må jeg gå. — Har du en cigar? — Nej, det er sant, de var for stærke.

Kampe. Farvel.

Hans (*samtidig*). Taler du så?

Ravn. Å, jeg går ikke og proklamerer forut hvad jeg gjør. — Fusentast! — (*Går til venstre.*)

Kampe. Nej, at han —! (*Stanser.*)

Hans. Ja, der kan du se? Selv de som går for at være fitalere blant os, er likeså fejge som de andre; de har det bare på en annen måte.

Kampe. Ho, ho! —

Hans. Kjære, hvem er det?

Kampe. Hvad for noget? Karen —!

Hans. Nej, hvorledes ser hun ut?

Kampe. Hun må være blet —!

Hans. Nej, hvad er dog dette? — Gå litt til side! — Karen! (Hun blir synlig fra højre.)

FEMTE MØTE

De forrige. Karen (uten hat og ellers som hun kan ha reist sig fra sengen eller sofaen efter det anfall hun hadde).

Karen. Ingen må se mig. — Jeg listet mig hit. — Mor trodde jeg sov. — La os skynde os, Hans!

Hans. Hvorhen?

Karen. Bort . . . rigtig langt bort! Kom nu!

Hans. Ja.

Karen. For jeg vil ikke mere være hjemme. Nej, jeg vil ikke.

Hans. Nej.

Kampe (*gjør tegn til Hans, idet han peker først på henne, så på sig, så i retning av hennes hjem og iler*).

Hans. Du er syk?

Karen. Ja, jeg er syk! — for jeg har vondt her . . . men især her . . . å, så vondt, så vondt. — Å, denne strid! —

Hans. Men så skulde du vente til du blev frisk?

Karen. Nej, jeg blir ikke frisk hjemme. Nej. — De siger jeg mangler søvn. Men det er ikke det! Nej

— jeg har visst så længe hvad det er. Men jeg har ikke villet sige det. Til dig kan jeg sige det; men der må ingen høre det!

Hans. Ingen!

Karen. Husker du da vi var barn og rodde bort sammen?

Hans. Ja.

Karen. Kan vi ikke gjøre det nu igjæn, du? Kom!

Hans. Karen!

Karen. Det var dejligt at du tok min hånd. Nej, hvor det var godt! — Det var som da vi var barn. Det tænker jeg på hvær dag. Gjør ikke du også det?

Hans. Karen!

Karen. Bare vi ror langt, langt bort, så blir det som det da var.

Hans. Men skulde du ikke ville hvile først? Du er træt.

Karen. Langtifra! Bare hodet så'n . . . det var godt, å, så godt! — Nu har jeg det rolig, Hans.

Hans. Har du?

Karen. Ja. — For jeg har hat det vondt. Å, denne strid, denne strid!

Hans. — Men skulde du ikke hvile?

Karen. Jeg hviler nu.

Hans. Sæt dig, så hviler du bedre!

Karen. Men husk på at vi må bort.

Hans. Straks! — Her kan du sette dig.

Karen. Nej, du må sette dig først.

Hans. Ja. (*Sætter sig.*)

Karen. Og jeg vil sitte her. (*I sofaen.*)

Hans. Så! (*Han slipper ikke hennes hånd.*)

Karen. Stakkars mor!

Hans. Skal vi sende bud på mor?

Karen. Nej. — Stakkars, stakkars mor!

Hans. Ja, hun er god.

Karen. Holder du av mig?

Hans. Jeg har aldrig holdt av nogen annen.

Karen. Men hvorfor begynte du da denne strid?

Hans. Du var jo enig med mig i det før?

Karen. Det går ut over os kvinder.

Hans. Kære!

Karen. Det var stygtt av dig, Hans.

Hans. Karen!

Karen. Å, så stygtt — så stygtt —

Hans. Hun sover.

Frederik (*viser sig i bakgrunnen, ilende. Hans stanser ham med et tegn.*)

Karen. Hvad er det, Hans?

Hans. Jeg trodde du sov? — Har du det ikke godt?

Karen. Jo — godt. (*Stillhed.*)

Frederik. Sover hun!

Hans (*gjør bekræftende tegn med hodet*).

Frederik. Det var bra! (*Kommer sagte nærmere. Gir begge hænder ut mot Hans, som gir sin ledige mot ham.*)

Karl Ravn (*fra venstre*). Kom hen i riksdagen! Farbror Frederik vil —

Begge (*har vændt sig mot ham*). Hyss!

Karl Ravn (*som har stanset og ser Frederik Riis*). Du her? — Hvad er det?

Begge. Hyss!

(*Tæppet faller.*)

FEMTE HANDLING

I generaldirektørens kontor i hans hjem ved sjøen.

FØRSTE MØTE

Riis (*følger med megen høflighed en mann til dørs og ut. Han kommer langsomt in igjæn og stiller sig op med vidt spredte ben*). Så hans ekscellence tviler! — Jeg har anet det. — Hans øjne spurte tydelig — om ikke også jeg i grunnen tvilte. (*Drar benene hurtig sammen, går.*) — Tvile! Ja, tvile! Hvad er der i værden hvorpå en ikke kan tvile? — På kontoret det samme. Nøjagtig de samme øjne. De har gåt god for systemet, de karle. Nu er de i knipe. De har tapt sin egen tro — og tærer på min. Blodsugere! Hvor er de som støtter mig? Jo, Larssen. Han tror! — Men når en så grunnmuret, nøjagtig natur som Larssens kan tro, ja, så må det, min sjæl, være noget ved det. Det må! — Jeg tvilte straks — jo, jeg gjorde! Det syntes mig altfor stort —; men de andre var blet sikkre — og de gjorde mig sikker igjæn! — Det er i grunnen de andres skyll alt sammen! — Jo, det er! — Visst så; ingen snak om det! Det hele blev jo en nationalsak, før nogen visste ordet av. At tro blev en vane, vi lo ad tvilene. — Det var en dejlig tid! Ak ja! — — Og så? Så kommer der en liten fyr fra Amerika, og han slår sig sammen med en gammel dranker — mere skal der ikke til! — det er et rent eventyr! Al kloroformering nytter ikke lenger, det blir kamp og når det er over står jeg der som «broen over det tørre land!» (*Drar benene hurtig sammen.*) Det er en pokkers vane jeg der har lagt mig til! — Men hvad skal jeg nu! Late

som ingenting? Umuligt. Disse fordømte øjne forfølger mig. Dersom jeg selv trodde! Larssen tror. — Men når Larssen tror, må det være noget at tro på! Jeg har jo også bevist at det er. Jo, jeg har — ingen snak om det! — Larssen er så hel. Larssen tror på sig selv, Larssen — det er kunsten. Ja, det er hele, hele, hele kunsten. — Hvorfor djævelen kan jeg ikke det? Det er jo jeg som har lagt beviser tilrette for Larssen, de samme som han tror på! — Ja, men jeg tror ikke længer på dem . . . Nej . . . jo . . . nej . . . jeg tror ikke . . . ikke rigtig . . . Der er noget . . . — Se nu står jeg sådan med benene igjæn! — «Broen over det tørre land!» . . . Jeg synes folk ser på mine ben, siden dette stod i avisen. (*Drar dem hurtig sammen, går.*) Å, dersom jeg hadde nogen — som trodde på mig! — Kammal! — Hun da! — Mener det godt; — (*sukker*) — men . . . Marie! Ja, du hadde nu været den rette! Hvad hadde jeg så brydd mig om alting! Du var så klok, så sterk . . . du holdt mig fast. Det vilde ikke være kommet til dette! — Ti det er denne slægt, denne fordømte slægt! — Gud bevare ethvært menneske for at falle i hænderne på entusiaster! De er de troløseste nogen kan holde sig til — og det kaller de ovenikjøpet ærlighed! — Selv mine egne barn . . . Frederik! Ak, Frederik! — Han forfølger mig med øjne som et sykt dyrs. Han tviler, han også . . . og jeg kan ikke hjelpe ham! — De har forgiftet ham! ti hans natur er i slægt med deres, de troløse, de tyver! — (*Det banker.*) Gudskelov, der kommer nogen! — Det er forskrækkeligt at være alene på denne måten. — Kom in!

ANNET MØTE

Larssen. Frederik Ravn. Riis.

Riis. Larssen? Er det Dem! Det var rigtigt av Dem! Det var just Dem jeg trængte til! — Nå, riksdagen har jo delvis været imot os. Men — ikke i princippet, Larssen.

Larssen. Ikke i princippet.

Riis. En mann som arbejder, har stærke forbindel-

ser, gode Larssen, og når man så har en sak — en sak som man tror på —!

Larssen. — Ja — derpå kommer det an —!

Riis. Derpå! (*Opdager Frederik Ravn, som er inkommet bak den andre.*) Du? — Du her?

Ravn. Ja hvorfor ikke?

Riis. Og derom kan du spørge? Du, som offentlig —? Nej, dette går for vidt!

Ravn. Ja så? Jeg synes just jeg har større ret til at komme her nu æn før.

Riis. Virkelig? Nej —

Ravn. Nu er vort forhold sannere. — Men bevar's, vil du ta det højtidelig, så kan jeg gå.

Larssen. Det er mig som har tillatt mig at be hr. kanalispektøren at følge mig hit.

Riis. De, Larssen? — Hvad vil det sige?

Ravn. Vi har konfereret, Larssen og jeg, om — ja, du skjønner om hvad.

Riis. Nej.

Ravn. Ikke det? — Nå, la os så lægge papirerne frem! — Det er kommet tvil i lejren, skjønner du — og vi ønsker din avgjørelse. — Kan vi sætte os? (*Vil utvikle nogen papirer.*)

Riis. Du vil åpne et slags forhør over mig?

Ravn. Ja, det sa jeg Dem jo, Larssen, at slik vilde han ta det.

Riis. Hvad skal det sige?

Larssen. Jeg stolte på den humanitet . . . den overbærenhed som De altid har vist, hr. generaldirektør . . . Deres upartiskhed . . .

Riis. Hvad gjæller det så? Er det noget som De, specielt De, gode Larssen, vil høre — så vet De jo hvor jeg er at finne.

Ravn. Det er et dissens-punkt, skjønner du.

Riis. Jeg ønsker hr. Larssens utvikling.

Ravn. Betyr det at jeg skal gå?

Riis (*efter nogen betænkning*). Du er min hustrus bror — og om du har glæmt det, så bør jeg — for hennes skyll — huske det.

Ravn. Overmåde smukt!

Larssen. Der kjenner jeg Dem igjæn, hr. generaldirektør! — Jeg har aldrig set Dem anderledes. — Derfor er det jeg våger at tale åpent til Dem.

Riis. Ja, gjør det, Larssen! Vi to har jo altid holdt sammen.

Larssen. Det har vi, hr. generaldirektør! Det har været mit livs stolthed. Ti i Dem — jeg må få lov til at sige det — har jeg set en mann, en mann som har stått på toppen av det vi tør kalle tidens ingeniør-viden.

Riis. De har alltid overvurderet mig, Larssen.

Larssen. Og så har De allikevel været så venlig . . . Ja, jeg har — jeg må få lov til at sige det; ti jeg er usædvanlig . . . hvad skal jeg kalle det? . . . bragt utenfor det sædvanlige . . . jeg har hat en grænseløs tillid til Dem, hr. generaldirektør!

Riis. I like måte, gode Larssen.

Larssen. Jeg takker Dem overmåde . . . men det er ufortjent.

Riis. Aldeles ikke.

Larssen. Unskyll! Ti dette vet jeg bedre. Jo! Jeg er ikke den faste mann. Jeg har alltid behøvd støtte. De, i Deres overlegenhet, vet ikke engang hvad sådant skal til!

Riis. Si ikke det, Larssen!

Larssen. Jo! Er der nogeting i værden jeg har beundret, så er det den sinnsro De alltid hadde, når jeg var undergravet av tvil.

Riis. De —?

Larssen. — At De har kunnet samle oppositionen, så at sige, i Deres eget hus! . . . Denne smilende sikkerhet . . . ja, smilende, virkelig smilende! — Således er det at tro, sa jeg til mig selv.

Riis. Men si mig, Larssen . . . tror ikke De?

Larssen. Jeg vil være opriktig, hr. generaldirektør.

Riis. Det er De alltid, Larssen.

Larssen. Ja, det vil sige så langt som en formår at være det. Ti jeg har ofte ikke visst hvad jeg var . . . om jeg trodde eller ej.

Riis. De, Larssen?

Larssen. Men da samlet jeg mig ved at se på Dem, hr. generaldirektør!

Riis. På mig? (*Glømmer sig helt.*) Det skulde De ikke ha gjort, Larssen!

Larssen. Gud, hvorfor ikke, hr. generaldirektør?

Riis (*i full selvforglæmmelse*). Nej — for jeg trodde på Dem, Larssen.

Larssen (*forfærdet*). På mig! — De?

Ravn. Dette begynner at bli morsomt.

Riis. Nej! — Å — nej! — Dette var det værste! (*Løper over.*) Er De da rent ut en bedrager, menneske?

Larssen. Hvad er det De — De — De siger?

Riis. Hvad kaller De det at inbilde folk, inbilde mig, at De tror hvad De ikke tror?

Larssen. Trodde jeg ikke? Visst trodde jeg!

Riis. De gjorde pokker! — De trodde på mig.

Larssen. Det vil sige, det ene i det annet — ja, som det plejer at gå i værden.

Riis. Det vil sige, det ene løgn med det annet! Nej, at jeg har latt mig således narre!

Larssen. Narre? Det er nok en av os! Deres nye system —

Riis. Mit? Det er ikke mit.

Larssen. Hvis er det, når det ikke er Deres?

Riis. Det var brukt i det praktiske liv længe før mig.

Ravn. Det er sant.

Larssen. Men det er dog Dem som har inført det?

Riis. Jeg? Er jeg regjering? Er jeg riksdag? Kan jeg inføre noget sådant!

Ravn. Udmærket!

Larssen. Men det var dog... det er dog... det kom dog fra de kommissjoner hvori De —?

Riis. Utnævnte jeg kommissjonerne! Eller var jeg hele kommissjonen?

Larssen. Nu hører alt op!

Ravn. Udmærket! Bravo!

Larssen. Ja... men... det var just... overslagene som vill-ledte!

Riis. Det var ille! Ti overslagene er av Dem, Lars-

sen — av Dem og kontoret! Har De glæmt det, så står det i hvær instilling.

Larssen. Til—til—sist er det altså jeg som . . . som er skyll i det hele?

Riis. Ja, jeg er det, pinedød, ikke!

Larssen. Og jeg, som stolte så på Dem!

Riis. Ja, derom har jeg ikke bedt Dem!

Larssen. Dette sprog! Dette væsen!

Riis. Ja, det er «sant», det er intet bedrag; det kan De være viss på! Er det blet på moden, så kan jeg også være på moden! — Gå nu, Larssen, eller jeg kan bli så «sann» at jeg kaster Dem ut!

Larssen. Farvel, hr. ge—generaldirektør! (*Går.*)

Ravn. Jeg tror jeg kan ta til mig papirerne. Vi får visst ikke noget bruk for dem. (*Samler dem.*)

Riis. Nej, gå til Bloksbærg med det altsammen!

Ravn. Dette kan jeg like. Det er så hyggeligt ændelig en gang at komme på bunden av et menneskes væsen.

Riis (*stanser, stusser*). Jeg har længe nok været den tålmodige. Men hvad skulde det nytte til her?

Ravn. Nu — således! — Gjør det heller som jeg har gjort!

Riis (*stanser*). Hvorledes?

Ravn. Hel, full tilståelse.

Riis. Jeg har intet at tilstå.

Ravn. Å! således! — God morgen!

Riis. Tilstå? He! Er han gal! (*Ravn er gått.*) Hvem er det? — Du? —

TREDJE MØTE

Riis. Fru Riis. (Litt senere) Frederik.

Riis. Du også? — Hvorfor gråter du? Hvad er det nu igjen? Jeg har liten tid og er lite oplagt.

Fru Riis (*gråter*). Fre-de-rik . . .

Riis. Nu? Hvad han? Hvad han —?

Fru Riis. — har sagt mig alt. (*Gråter.*)

Riis. Hvorom alt! (*Frederik kommer.*) Hvad er det?

Frederik. Om Anna, far.

Riis. Se så! Ja, kom ændelig med alt på én gang. I har truffet det rette øjeblik!

Fru Riis. Der kan ikke være tale om annet, kjære Riis, æn at nu må Frederik rejse efter henne straks!

Riis. Nej, dette går over alle grænser! Ikke av stedet! Har Frederik pligter mot alle mulige mennesker uten mot mig? Jeg kan ænda bære hans forræderi —

Frederik. Hvad for noget?

Fru Riis (*samtidig*). Riis!

Riis. Ja, idag taler også jeg «sant»! — Jeg kan bære det, så længe det bare er kjænt av mig. Men en rejse nu — vilde ligne en flugt fra det synkende skib. Aldrig i værden tilsteder jeg det.

Frederik. Så rejser jeg uten tilladelse.

Fru Riis. Men Frederik —!

Riis. Ja, du kan prøve! — Nej, sådant har dog vel næppe møtt en mann før!

Fru Riis. Vær nu kjærlig, Riis!

Riis. Å, bli mig nu fra livet med dit kjærlighedsvrøvl!

Frederik. Nej, nu vil jeg også —

Riis. I er i komplot! Og det utgår alt fra jeres ulykkelige familie.

Fru Riis. Altid skjælder du på min familie!

Riis. Er det kanskje ikke fra den at al min ulykke stammer? — Å, jeg ulykkelige menneske, som er kommet op at sejle i samme båt! Hvad har jeg ikke gjort for at holde likevægt? For at holde, i alle fall, den ydre velanstændighed? — Og nu —? Da alt styrter sammen, kommer også mine egne barn, ført av moren. Den ene kaster sig i min værste fiendes armer —

Fru Riis. — Men hun visste jo ikke hvad hun gjorde —

Riis. Den andre i en skjøges.

Frederik. Nu skal du gå ut, mor!

Fru Riis. Frederik! Tilgi ham! Han har det så vondt! — Riis, jeg har aldrig set dig sådan!

Riis. Nej, det har du ikke! Men når en mann hele sit liv har gått tålmodig og vasset i det ulideligste vrøvl

.....så — én eneste gang! — må også jeg få sige hvad jeg mener!

Fru Riis. Nej, dette mener du ikke, Riis! Det vet jeg.

Riis. Jo, jeg mener det! Jeg mener at du har tat barnene fra mig —

Fru Riis. Jeg?

Riis. Du og dine — ja, så at sige, like fra før de blev født.

Fru Riis. Søte Riis, jeg kan ikke for at barnene ligner på min familie. (*Gråter.*)

Riis. Å, hadde du ikke holdt mere av den æn av mig, så hadde ungerne vel også lignet mig mere æn den.

Frederik. Nu, mor, skal du gå! — Kom nu!

Fru Riis. Du skal ikke tale med far uten mig.

Frederik. Jo, jeg skal. (*Fører henne.*)

Fru Riis. Men Karen? Jeg skulde jo også —

Frederik. Jeg skal tale om Karen.

Fru Riis. Husk hvad han nu har at stå i!

Frederik. Mor! (*Omfavnar og kysser henne, fører henne ut, kommer igjæn.*)

FJÆRDE MØTE

Riis. Frederik.

Riis. Jeg ønsker ikke at ha nogen samtale med dig.

Frederik. Men jeg ønsker det. (*Tar et brev frem.*)

Riis. Jeg håber du har forstått at mit tålmod har tat slut.

Frederik. Også mit. (*Tar et brev ut av et annet.*)

Riis. Gå!

Frederik. Her er noget fra en som heter Marie.

Riis. Marie?

Frederik. Så står det under. Jeg har aldrig set henne. Men hun er Annas moster, og brevet er til Anna.

Riis. Marie?

Frederik. Du kjænnar henne, ja. — (*Læser.*)
«Din mor, kjære Anna, skriver mig til at du ælsker Frederik Riis, generaldirektørens søn, og at han tilbyr

dig ægteskap.» (*Holder inne. — Taler.*) Unskyll! Jeg må — (*vedblir.*) — «Hans far har en gang tilbudt mig ægteskap. Desuagtet lot han mig sitte for at gifte sig rigdom og forbindelser til. — I sådant er der arv, min pike. Vogt dig for hans søn! —» (*Taler.*) Vil du læse videre?

Riis. Nej.

Frederik. — «I sådant er der arv!» — Desværre jeg har følt det. Men så takker jeg nu for at morsarven er større. — Jeg rejser efter Anna. Jeg vil ikke for hin pris gjøre karriere. Det kunde så let ænde i et uholdbart system.

Riis. Min søn!

Frederik. Jeg vet at jeg — for ikke længe siden — heller skulde ha latt mit liv æn bli nødt til at sige slikt. Jeg må bort — også av den grunn at oftere kan jeg ikke.

Riis. Frederik.....!

Frederik. Mishandl ikke mere mor!

Riis (*hviskende*). Hvad siger du?

Frederik. Mishandl ikke mere mor! — Du har begynt med at bedrage henne.

Riis. Men, Frederik —!

Frederik. Hun vet det ikke. Mor forlanger så lite; hun tror alt godt. — Hvad kunde det ikke være blet av mor? — Å, du skulde ha lært os at tro på mor! Hun er i sin uskyll, i sin utvikling det deiligste jeg vet, mor! (*Riis bevæges.*) Vær god mot mor! Vær det, far!

Riis (*kommer til ham. De faller hverandre om halsen*).

Frederik. Takk for hvad du har gjort for mig! Mot mig har du været god!

Riis. Jeg har tænkt at gjøre det beste. (*Bevæges.*)

Frederik. Jeg vet det. — Men ta det nu noget anderledes —! Begynn med Karen!

Riis. Ja. (*De slipper og tar hverandres hænder.*)

Frederik. Takk! — Denne stund tror jeg engang drar mig hjem igjæn. (*De omfavner atter hverandre. Stillhed. Da de har sluppet:*) Nu får jeg først se til at bli noget.

Riis. Du rejser ikke nu?

Frederik. Ikke straks. Far, kan jeg be Karen komme in til dig?

Riis. Ja.

Frederik (*åpner døren for Karen og går*).

FEMTE MØTE

Riis. Karen.

Karen. Du må ikke bli vond på mig, far; — jeg vilde bare be dig — om jeg måtte få lov til at ta bort.

Riis. Du også, Karen!

Karen. Jeg har meldt mig til en lærerinnepost — og jeg tror jeg får den.

Riis. Du lærerinne? Hvorfor det?

Karen. For det er det eneste jeg kan — hvis jeg kan det.

Riis. Det behøver du jo ikke.

Karen. Jeg behøver at føle mig selvstendig.

Riis. Er du ikke selvstendig her? Gjør du ikke hvad du vil!

Karen. Jeg gjør slet ingen ting. — Og så — (*Stanser.*)

Riis. Og så?

Karen. — trenger jeg at arbeide nu.

Riis. Men det kan du jo gjøre her hjemme.

Karen. Ja; — men — (*Stanser.*)

Riis. Hvad er det, Karen.

Karen. Jeg kan ikke være hjemme. (*Brister i gråt.*)

Riis. Det skal bli bedre. Jeg forsikkrer dig det skal bli bedre.

Karen. Far, la mig få ta bort.

Riis. Som du vil. — (*Han sætter sig.*) Så også du forlater mig nu.

Karen (*hos ham på knæ*). Ingen forlater dig. Vi forlater bare det som ikke er riktig.

Riis. Å, Karen!

Karen. For din skyll kan jeg nu gjøre meget. Mor har lært mig det.

Riis. Så gjør jeg jo også dig ulykkelig.

Karen. Når år er gåt, får vi se.

Riis. Når år er gåt... Da er der ikke mere igjæn av mig.

Karen. Når år er gåt, ser du kanskje anderledes.

Riis. Jeg forstår dig; du tror ikke.

Karen. Bli ikke vred, far; men tror du selv?

Riis (*rejser sig*). Ja! (*Karen rejser sig, Riis sætter sig igjæn.*) Gå nu, Karen! (*Hun går.*)

SJETTE MØTE

Riis. Fru Riis.

Fru Riis (*stikker hodet in fra høyre*). Er du alene nu?

Riis. Ja, min pike.

Fru Riis (*kommer*). Det skal du ikke være så nedslåt over, Riis'en min. For sådan går det jo enhver ædel og stor mann. Det er for at hans tro skal prøves, det, ser du — og så hans kjærlighed.

Riis. Å nej, å nej, å nej!

Fru Riis. Har du det så vondt? — Bare jeg nu forstod at trøste dig; men en kone er jo bare det som mannen har gjort henne til, og det er stundom likesom ikke nok.

Riis. Du siger undertiden — ja, vi skal ikke snakke om det nu. Å Gud, ja! — Ja, ja, ja, ja! —

Fru Riis. Det er også en så underlig tid. Ingen ting står rigtig fast mere.

Riis. Det er en tvilens tid, en overgangens.

Fru Riis. Men er da ikke enhver tid i grunnen en overgangens? Enhver tid har jo sit system —

Riis (*springer op*). Nævn ikke det ord! — Om forladelse! Ha tålmod med mig! Det skal bli bedre; jeg forsikkrer dig!

Fru Riis. Kjære, du må ikke tro at jeg misforstår dig.

Riis. Nej, du tror, du. — Du er den eneste.

Fru Riis. Æn du selv, da, Riis? — Så længe en er sikker i sig selv, kan ingen annen nå til; det er sant, det. — — Hvad er det, Riis'en min?

Riis. Jeg vil gå . . . jeg vil . . . ja, hvorhen? — Jeg har likesom ingensteds at gå hen.

Fru Riis. Æn til stranden da? Havet? Der er noget så uændeligt ved havet, er der. Finner ikke du det, Riis'en min?

Riis. Jo — jo ganske visst. Ja, så går vi dit da.

Fru Riis. Ja, jeg går med dig. (*Tar hans arm.*)

Riis. Ja, så — så går vi! (*De går.*)

(*Tæppet faller.*)

LEONARDA

(1879)

DE HANDLENDE

Biskopen.

Cornelia, hans søster.

Hagbart, hans brorsøn.

Oldemor.

Fru Falk.

Ågot, hennes søsterdatter.

General Rosen.

Justitiarius Røst.

Fru Røst.

Pedersen, fullmægtig hos fru Falk.

Hans.

En pike.

FØRSTE HANDLING

En stor stue, hvortil dørene i bakgrunnen står åpne. Et bord til venstre; gammeldags møblement; en pult til højre. Ved denne står fru Falk.

FØRSTE MØTE

Fru Falk (*i ophæftet ridedragt*). Dette er tapt. Pedersen. Men, frue —

Fru Falk. Tapt, hvært grand. Jeg sælger ikke forbrante sten. Hvor meget blir det? To fulle kamre, det er 24 000 sten. Efter prisen nu: 576 kroner. Hvad går der av Dem, mann? Vil De jeg skal avskedige Dem?

Pedersen. Frue, det er første gang —

Fru Falk. Nej, det er det heller ikke — d. v. s. nok første gang at stenene brønnes; men Deres optælling har gjæntagende været fejlagtig, så De har narret mig til at sende falsk faktura. — Jeg spør, hvad går der av Dem?

Pedersen. Frue, gode frue!

Hans (*kommer*). Hæsten er færdig, frue — og generalen kommer opad alléen.

Fru Falk. Godt. — (*Hans går.*) — Har De begynt at drikke, Pedersen?

Pedersen. Nej, frue.

Fru Falk. Det lignet Dem heller ikke. Men hvad er det så? De ser også helt forandret ut. — Pedersen! Nu vet jeg det! Jeg så Dem komme roende over elven igår — fra skoghuset. Er De forælsket?

Pedersen (*vænder sig mot bakgrunnen*).

Fru Falk. Således. Og ikke lykkelig? (*Hun går hen og legger sin hånd på hans skulder og står bortvæendt som han.*) Har hun git Dem sit løfte?

Pedersen. Ja.

Fru Falk. Men det er jo ingen bra pike! Hun er Dem ikke tro. (*Hun bøjer sig dypere ned mot hans ansigt.*) Og likevel holder De av henne? (*Hun forlater ham.*) Da er De en svak mann, Pedersen. Det er umulig lenger at holde av den som har sveget os. (*Hun drar den ene ridehanske på.*) Man kan lide forførdelig ved det en stund; men elske —! nej!

Pedersen (*bortvæendt*). Den som ikke har prøvd det, har så godt ved at tale.

Fru Falk. Prøvd det? . . . Det vet De ikke. — Kom til mig i kvæll kl. 7.

Pedersen. Ja, frue.

Fru Falk. Så skal jeg tale med Dem. Vi skal gå en tur sammen.

Pedersen. Takk, frue.

Fru Falk. Jeg tror jeg skal kunne hjelpe Dem over dette, Pedersen. Og da det står så — tænk ikke mere på stenen, eller på hvad jeg har sagt. Unskyll mig! (*Rækker hånden.*)

Pedersen. Frue! (*Griper den.*)

ANNET MØTE

Generalen (*i døren*). God morgen! (*Pedersen kommer opover.*) Død og sylte, Pedersen! De ser ut som smeltet smør. (*Pedersen går. Til fruen.*) Er De sjælesørger så tidlig på morgenen — og på en så vakker dag? Det var svært. — Har De så fåt brev fra Ågot?

Fru Falk (*mens hun setter hatten fast*). Nej, jeg vet ikke hvad der går av pikebarnet. Nu er det snart fjorten dager —

Generalen. Hun morer sig. Jeg kan huske, da jeg moret mig, da skrev jeg aldrig.

Fru Falk (*ser på ham*). De har nok også moret Dem igåraftes?

Generalen. Kan De se det! Au! — Jeg tænkte at efter badet og rideturen —

Fru Falk. Nej, dette kan ikke gå således! —

Generalen. Det vet De så godt, frue, at når jeg ikke får være her, så er jeg i klubben.

Fru Falk. Men er det ikke muligt at komme i klubben uten at — (*Stanser med tegn på foragt.*)

Generalen. Jeg vet, pokker, hvorledes det går til. Men der sættes altid et glas for meget for mig.

Fru Falk. Ett? Sig tre!

Generalen. Gjærne det. De vet jeg har aldrig været stiv i regning.

Fru Falk. — Så kan De også nu få ride ut alene.

Generalen. Men, frue —!

Fru Falk. Ja, jeg rider ikke idag sammen med en mann som var full igår. (*Hun tar hatten av igjæn.*)

Hans! (*Han høres svare.*) Sæt min hest in så længe!

Generalen. Frue, De straffer ikke mig alene, men Dem selv. — En bør være ute på en dag som denne. — Og så er det synd på naturen, som ikke får se Dem! —

Fru Falk. Kan ingen mere få Dem til at være alvorlig?

Generalen. Jo da! — Den dagen der fejler Dem noget, frue, vil jeg bli alvorlig.

Fru Falk. De går altså her og venter på at jeg skal bli ulykkelig? De skal få vente en stund, vil jeg håbe. (*Går til pulten.*)

Generalen. Jeg håber det sammel! Ti så får jeg imidlertid dog gå her.

Fru Falk. Like til der kommer ordre fra Amerika.

Generalen. Naturligvis — til der kommer ordre fra Sherman.

Fru Falk. Ja, De har ikke fåt nogen?

Generalen. Nej.

Fru Falk. Dette begynner at bli mistænkeligt. Hvor længe er det siden jeg fik Dem til at skrive?

Generalen. Ja den som husket det!

Fru Falk. Det faller mig noget in... De skrev dog vel —?

Generalen. Visst skrev jeg... Jeg gjør altid hvad De befaler.

Fru Falk. De krammer i Deres store rytterbart — og da har De alltid noget narreri for...

Generalen. Hvor kan De tro —?

Fru Falk. De har ikke skrevet! Nej, hvorfor har dette dog ikke fallt mig in før.

Generalen. Jeg har skrevet gjæntagende; jeg forsikkrer Dem —!

Fru Falk. Men ikke til Sherman? Ikke mældt Dem påny til tjeneste?

Generalen. Kan De huske de russiske cigaretter jeg så ofte har rost? Nu har jeg fåt dem. Jeg tok nogen med til prøve: kan jeg få lov til at — (*Byr.*)

Fru Falk. Skammer De Dem ikke for mig?

Generalen. Jeg gjør alt hvad De befaler...

Fru Falk. De opholder mig i mere æn to måneder med utflugter, med... et fullændt komediespill! En europæisk officer som i den store amerikanske krig har vunnet ære, rang og fast ansættelse... kan kaste sin tid bort med sådant — og annet, det er nu et helt år —

Generalen. — Om forladelse: — otte måneder.

Fru Falk. Er det kanskje ikke længe nok?

Generalen. Altfor længe. Men De vet best hvorfor jeg gjør det! —

Fru Falk. Har jeg bedt Dem komme hit? De tror De skal trøtte mig ut?

Generalen. Leonarda!

Fru Falk (*ser på ham*).

Generalen (*gjør en ceremoniel bøjning*). Om forladelse, frue.

Fru Falk. Nu skriver De Deres brev her, hvori De mælder Dem til tjeneste straks.

Generalen. Som De befaler.

Fru Falk. Jeg skal lægge det i posten.

Generalen. Mange takk.

Fru Falk. De drejer igjæn Deres bart? Hvad pønser De på?

Generalen. Jeg? — Er det her jeg skal skrive? (*Går til pulten.*)

Fru Falk. Ja. (*Han tar en pen.*) — Å, nu har jeg det. Når De kommer hjem, skriver De et annet brev, hvori De tilbakekaller dette?

Generalen. Ja, naturligvis.

Fru Falk. Ha, ha, ha! (*Sætter sig.*) Nej, jeg opgir Dem!

Generalen. Mange takk, frue! — Vil De så smake en av mine cigaretter?

Fru Falk. Nej.

Generalen. Og ikke ride ut?

Fru Falk. Nej.

Generalen. Tør jeg komme hit i kvæll?

Fru Falk. Jeg er optat.

Generalen. Men De rider ut imorgen tidlig?

Fru Falk. Det vet jeg ikke.

Generalen. Så skal jeg tillate mig at komme og forespørge. Jeg ønsker Dem en behagelig dag, frue!

Fru Falk. Men der står jo en fremmed herre i døren! (*Rejser sig.*)

Generalen. Hvad? (*Vænder sig.*) Han? Våger han at komme hit? (*Kommer til at kaste et øje ut av det åpne vindu.*) Tprrr! Tprrr! Men, Hans! Ser du ikke min hæst er kommet løs? (*Går hurtig opover forbi herren, som bøjer sig hilsende, og derpå ut.*) Tprrr! Tprrr! —

TREDJE MØTE

Hagbart. Frue —! (*Stanser.*)

Fru Falk. Tør jeg spørge —?

Hagbart. De kjanner mig vel ikke?

Fru Falk. Nej.

Hagbart. Jeg er kandidat Hagbart Tallhaug.

Fru Falk. Og det siger De mig — smilende!

Hagbart. Dersom jeg først får lov til —

Fru Falk. Hvorledes tør De komme hit?

Hagbart. Dersom jeg først får lov til —

Fru Falk. — Ikke til et ord! Eller er der to av dette navn?

Hagbart. Nej.

Fru Falk. Så er det Dem der trådte op i Filharmonien, da jeg søkte om adgang for mig og min plejedatter — og kallte mig «et tvetydigt fruentimmer»? Det er Dem?

Hagbart. Ja, frue — og jeg må —

Fru Falk (*samtidig og stærkere*). Så skal De herfra! Hans! (*Denne svarer utenfor det åpne vindu.*)

Hagbart. Frue, får jeg først lov til —

Fru Falk. Hans, vil du følge den herre bort fra min ejendom.

Hans. Ja-ha da!

Hagbart. Å, vænt litt, Hans!

Hans. Skal jeg —? (*Ser på fruen.*)

Hagbart. Det gjæller Deres søsterdatter, frue!

Fru Falk. Ågot! — Er der noget på færde med Ågot? Jeg har ikke fåt brev! —

Hagbart. Vænt utenfor, du Hans!

Hans. Skal jeg —?

Fru Falk. Ja, ja! — Hvad er det?

Hagbart. Intet farligt, frue...

Fru Falk. Men hvorledes kan De komme her fra Ågot!

Hagbart. Det er ikke så godt at ungå hværandre ved et badested, frue. Jeg må ellers vidne at frøkenen gjorde sit beste. Hun viste mig al ringeagt som var mulig — og litt til. Men hun kunde jo ikke forby mig at tale med de samme som hun selv talte med, ej heller at være hvor også hun var — og så kom det som av sig selv da — ja, at... ja, at frøkenen hørte fra mig og hørte på mig... og tilsist ændog talte med mig.

Fru Falk. Med Dem?

Hagbart. Ja, frue — det nytter ikke at nægte det; hun talte virkelig med mig, og det gjæntagende.

Fru Falk. Men hvad gjæller Deres besøk her?

Hagbart. Dersom De vilde tillate mig —

Fru Falk. Jeg ønsker Deres ærend, kort, bestemt, ikke det ringeste mer.

Hagbart. Men jeg kan ikke komme med det, før jeg får —

Fru Falk. Enten De kan eller ej, jeg vil intet annet; ti De skal ikke kunne sige at De også er kommet i samtale med mig.

Hagbart. Når intet annet står igjæn: jeg er blet forælsket i Deres plejedatter, frue —!

Fru Falk. De? i Ågot? — Den straf fortjente De!

Hagbart. Ganske visst, frue.

Fru Falk. Ha, ha, ha! Så det er De blet.

Hans (*i den åpne dør*). Nu kan jeg visst gå?

Fru Falk. Ha, ha, ha! Ja, gå! Nu? Hvad så videre? Har De latt Dem mærke dermed for Ågot?

Hagbart. Ja, frue.

Fru Falk. Og hvad fik De så opleve? — De tier; det koster Dem at sige det?

Hagbart. Jeg er glad over at De er blet munter, frue.

Fru Falk. Ja, dette er morsomt. Nej, hvad svarte så Ågot? Hun er ikke ordknap.

Hagbart. Det er hun ikke. Vi kom hit idag på samme dampskib —

Fru Falk. På samme dampskib —? Ågot og De? Er det en forfølgelse De har sat i gang?

Hagbart. Frue, De vil intet forstå, så længe jeg ikke får lov til —

Fru Falk. Jeg ønsker resten fortalt av min niece, som altså straks må være her.

Hagbart. Ganske visst, men —

Fru Falk. Dette kan ikke fortsættes her! Vil De forfølge min plejedatter med Deres kjærlighed, som De har forfulgt mig med Deres had, så står det Dem jo frit for. Men hit må De ikke komme! Her kan jeg forby det.

Hagbart. Men gode, beste frue —!

Fru Falk. Jeg begynner virkelig at tape tålmodigheden, eller rettere, jeg har allerede tapt den. Hvad vil De her?

Hagbart. Da der ikke er annet for — nej, jeg skal likefrem fortælle det, skjønt det kommer hovedkuld — jeg står her for at be om Deres plejedatters hånd.

Fru Falk (*som har tat hanskerne til sig igjen*). Hvis jeg var en mann, vilde jeg, for at svaret ikke skulde være «tvetydigt», kyle denne hanske i ansigtet på Dem.

Hagbart. Men da De er kvinne, så gjør De ikke det.

Hans (*i døren*). Ågot, frue —!

Ågot (*utenfor*). Tante!

Fru Falk. Ågot!

FJÆRDE MØTE

Ågot. Tante —! Å, den skammelige Hans! Jeg gjorde tegn til ham; jeg vilde overraske — (*Kaster sig til henne.*)

Fru Falk. Barn, du har ikke sveget mig?

Ågot. Sveget dig? Jeg?

Fru Falk. Jeg visste det! (*Omfavner henne.*) Tilgi mig! jeg hadde et øjeblik den forfærdelige mistanke — men straks jeg ser dig, er den borte! — Velkommen! Velkommen! Hvor er du dejlig! Velkommen!

Ågot. Å, tante —!

Fru Falk. Hvad er det?

Ågot. Du vet det jo nu.

Fru Falk. Hans skammelige forfølgelse, ja! (*Hagbart har imidlertid forlatt scenen.*)

Ågot. Hyss! — Nej, han er borte! — Har du været uartig mot ham?

Fru Falk. Ikke som han fortjente...

Ågot. Sa jeg ham det ikke?

Fru Falk (*leende*). Hvad sa du ham?

Ågot. Hvor hissig du kan være! — Var du virkelig slem imot ham?

Fru Falk. Har du medlidenhed — med ham?

Ågot. Om jeg har —? Men, Gud! har han da ikke sagt dig —?

Fru Falk. Hvilket —?

Ågot. At han? At jeg? At vi? Nej, tante, se ikke så forfærdelig på mig! Du vet det ikke!

Fru Falk. Nej!

Ågot. Gud trøste og hjælpe mig! Tante —!

Fru Falk. Men du er da vel ikke —?

Ågot. Jo, tante!

Fru Falk. — med ham som —? — Da har du jo likevel —! Gå fra mig!

Ågot. Hør mig, tante, gode, ælskede tante!

Fru Falk. Gå ut til ham! Bort!

Ågot. Har du set på ham, tante? Har du set hvor dejlig han er?

Fru Falk. Dejlig? Han!

Ågot. Nej, Gudbevare mig, er han ikke engang dejlig! Så har du været over alle grænser.

Fru Falk. For mig er han den mann som under alles jubel i en liten hoverende by har kallt mig «tve-tydig». Han fremstiller sig her en dag som forlovet med min plejedatter, og så skulde jeg kanskje finne ham dejlig? Utaknemlige barn!

Ågot. Tante —

Fru Falk. I 8 — otte — år har jeg offret mit liv her i en avkrok under alle optænkelige savn! — Men hun som jeg har gjort det for, hun blir ikke før voksen før hun flyr i armene på den som har væltet skam ut over mig. Jeg skulde kanskje ta det som en naturlig sak? Og bare finne ham dejlig, jeg også? — Jeg vil ikke se dig! Gå —!

Ågot (*gråtende*). Tror du ikke, tante, at jeg har sagt mig alt dette selv? Jo, tusene ganger. Derfor har jeg heller ikke skrevet; jeg har gått i den forfærdeligste våde.

Fru Falk. Straks, jeg siger straks, du bare ante noget sådant, skulde du være tydd hit! Til mig... hvis der hadde bare været en smule troskap i dig.

Ågot. Tante! (*På knæ.*) Tante!

Fru Falk. At du var så ussel!

Ågot. Tante! — Det var jo fordi han angret hvad han hadde gjort mot dig, at jeg først —

Fru Falk. Han angret? Han kom her smilende!

Ågot. Det har været av frygt, tante.

Fru Falk. Smiler folk av frygt?

Ågot. Ikke andre; men han! Kjære, han begynte også så med mig; han smilte virkelig så dumt, og det har han siden sagt var av frygt.

Fru Falk. Hadde han hat ond samvittighed, som du inbilder dig, så hadde han vel i det minste skyndt sig at komme med en unskyllning.

Ågot. Gjorde han ikke det?

Fru Falk. Nej, med alle mulige omsvøp og smilende stod han her.....

Ågot. — Så har du skræmt forstanden av ham, tante; han er kejtet, ser du; han er jo teolog.

Fru Falk. Så det er han også!

Ågot. Ja, det vet du jo, tante. Han er jo biskopens brorsøn og selv teolog; det var jo derfor han var så fanatisk før. Men just det han den gang gjorde, vakte ham; ti han har et godt hjerte. Kjære, gode tante —

Fru Falk. Rejs dig! Det er så tåpeligt at ligge således. Hvor har du lært det?

Ågot (*rejser sig*). Jeg vet virkelig ikke, men du skræmmer mig så. (*Gråter.*)

Fru Falk. Ja, det kan jeg ikke for. Ti det er du, barn, som først har skræmt mig.

Ågot. Ja, men det er jo ikke som du tror, tante! han er jo ikke længer imot os. Han har talt om det han sa om dig, i så stærke, så fordømmende — jo, det er sant! Ti vi har hørt det allesammen. Først gjorde han det til andre, og lot mig vite det, siden hørte jeg selv på det, og ændelig likefrem til mig.

Fru Falk. Hvorfor skrev du ikke til mig?

Ågot. Fordi du ikke er som andre mennesker, tante! Hadde jeg bare nævnt at han var der, så hadde du øjeblikkelig kallt mig hjem. Du er jo ikke som andre.

Fru Falk. Men hvorledes i al verden gik det til at du kunde —?

Ågot. Beste tante, den som roser dig, er jo straks min ven, du vet jo det. Og når ovenikjøpet han gjorde det, han som hadde været så uretfærdig mot dig, så kan du jo skjønne at jeg gik hele dagen i én fryd. Det var begynnelsen —

Fru Falk. Ja, fortæl mig det hele!

Ågot. Nej, det er rent umuligt, tante! For det vilde ta mange dager! Men bare det, tante, at jeg ingen anelse hadde om hvad det var som gjorde mig så nervøs.

Fru Falk. Men da det gik op for dig, hvorfor flygtet du ikke?

Ågot. Det var jo det jeg gjorde! Men det er jo

også just det som har voldt det altsammen. — Du har skræmt mig, så jeg vet næsten ikke hvad jeg siger.

Fru Falk. Vær nu litt ordnet, litt rolig — og fortæl mig!

Ågot. Takk, tante! Takk, fordi du vil høre på mig! Gud, hvor jeg har — (*Gråter.*)

Fru Falk. Så — Så —! — Fortæl ganske liketill!

Ågot. Ja... jeg gik i otte dager i en feber... jeg trodde jeg var syk... De andre spurte hvad der fejlte mig. Jeg visste det virkelig ikke. Der var tusen ting at fortælle fra den tid; men du vilde ikke kunne forstå dem.

Fru Falk. Å-jo.

Ågot. Nej, umuligt! Og jeg kan heller ikke... Det var så ondt den gang... og nu er det så søtt...

Fru Falk. Så vænt med det! Men hvorledes gik det op for dig?

Ågot. Han talte til mig — rent ut!

Fru Falk. Han fridde?

Ågot. Javisst. Å, jeg føler jeg blir rød igjæn, bare jeg tænker på det.

Fru Falk. Du bar dig dumt ad.

Ågot. Å, så græsselig!

Fru Falk. Hvad gjorde du da?

Ågot. Jeg satte i et skrik, et virkelig stort skrik, og løp — løp hjem, pakket min kuffert og på dampskibet med én gang.

Fru Falk. Og det var altsammen?

Ågot. Altsammen? Det skedde ute mellem alle mennesker.

Fru Falk. Men, Ågot!

Ågot. Det kom så aldeles forfærdelig uvæntet. Jeg er aldrig blet så rædd i mit liv. Og bakefter så skamfull. Jeg gjorde ikke annet på dampskibet hele vejen æn gråt.

Fru Falk. Men han kom jo på det samme skib.

Ågot. Tænk han hadde reist landvejs over tangen og tat dampskibet igjæn på den annen side. Ja, det visste ikke jeg, før han sat der like foran mig! Jeg trodde jeg skulde synke i dækket. Jeg vilde også da

løpe, men — å, tante, jeg kunde ikke. Han så så vidunderlig på mig og tok begge mine hænder. Han talte; men det vet jeg ikke hvad var; det gik likesom rundt. Men de øjne, tante! Ja, du har ikke set dem — derfor må du føle det så — ja, så...

Fru Falk. Nej, barn.

Ågot. Der er noget ved ham når han så'n sitter stille hos en — det er så ægte. Og når han da ser på mig og siger... jeg mener ikke nætop med ord, skjønner du... men siger det likevel: du er mig så kjær!... ja, det skjælver i mig — å, tante! — Kyss mig, tante! — Så! Gudskelov! Vet du hvad han sa idag?

Fru Falk. Nej.

Ågot. Den som har fostret — han brukte det ord; det er slikt et højtideligt ord; men han er jo teolog — den som har fostret en så'n pike... det er mig, det, skjønner du; jeg tænkte på alle mine fejl; han kommer tidsnok til at kjænne dem —

Fru Falk. Nu? Den som har fostret en så'n pike som dig —

Ågot. — som mig, måtte være makeløs!

Fru Falk. Du har vel ordentlig skrytt mig op?

Ågot. Tværtom! Det var da han ændelig vilde hit først — før mig; han pligtet det, sa han, at ta den første tårn. For Guds skyll, sa jeg. Du kjænnar henne ikke; hun knuser dig!

Fru Falk. Men, Ågot!

Ågot. Da var det han sa: Nej, den som har fostret en slik — o. s. v., o. s. v. — Å-hå, nu ser jeg at du har været slem.

Fru Falk. Jeg hadde om formiddagen hat ærgrelser — og jeg misforstod —

Ågot. Herefter skal du aldrig mere ha ærgrelser. Ti vet du, menneskene er så gode, og nu skal du komme sammen med dem igjen. Du, som selv er så god —

Fru Falk. Nej, jeg er jo nætop ikke god.

Ågot. Du? Du er bare så rasende uberegnelig, tante! — Nej, hvad er det nu igjen?

Fru Falk. Jeg er ulykkelig, Ågot!

Ågot. Hvorover, tante? Over mig?

Fru Falk. Du er solstrålen i mit liv; du forgyller, du varmer, du optør; — men just derfor —!

Ågot. Just derfor! Tante, jeg forstår dig ikke?

Fru Falk. Jeg er plump, jeg er hård, jeg er mistænksom, ond. Jeg er vill, jeg er uten måtehold som før — som altid. Hvorledes må jeg se ut i hans øjne — og i dine? Si mig det! Er jeg ikke plump, stygg — hvad?

Ågot. Du er den skjønneste i hele verden! Du er bare ubændig. For du har slik kraft, slikt mot, du er så ung...

Fru Falk. Nej, nej, nej, sanheden! Jeg fortjener den! Er jeg ikke... hvad skal jeg kalle det —? si det like ut, du!

Ågot. Dejlig!

Fru Falk. Nej, nej! Jeg har aldrig følt det som nu at jeg i disse otte år har været i bærg. Alle bøker fra den store bevægelse derute har ikke bragt lys nok. Det første levende glimt av menneskemylderet — og så blegner det jeg har læst og tænkt. Bare din nye dragt, din moderne hat... disse farver, og måten de er sat sammen på — ja, der er en ny skjønnhet i det. Der spiller i dem noget jeg ikke kjenner. Dit væsen bærer duft in — ja, av noget friskt; du er så let, kvik, alt her blir gammelt, tungt, usammenhengende... men jeg allermest!

Ågot. Nej, nu må jeg sige dig hvad han sa, siden du ikke vil tro mig selv.

Fru Falk. Han kjænte mig jo ikke?

Ågot. Nej, det er også bare indirekte om dig; ti han sa han hadde aldrig længtes efter at lære at kjønne noget menneske så sterkt som han nu længtes efter dig. Ti ved at omgås mig hadde han opdaget dig — han brukte det uttrykk! Og det måtte ændelig engang være et —

Fru Falk. Nej, ikke mere! Jeg tåler det ikke! — At det nu også nættop skulde være ham — ham som vi har —

Ågot. — hadet så! ja, er det ikke mærkværdigt?

Fru Falk. Den første gang du flyr ut —!

Ågot. — ja, ikke sant? —

Fru Falk. Så kommer du hjem igjen med favnen full av forsoning og kjærlighed!

Ågot. Men hvem er nu det til ære for, tante? Og du klager over at du her hjemme har sittet og er blet plump og stygg... du, som av din fabrikk kan sende ut en så'n seiersgudinne.

Fru Falk. Nej, jeg klager ikke, når jeg ser, hører — når jeg har dig! For så'n pris må der betales litt. Jeg har jo været egenkjærlig, som har trodd det var for meget. — Dette er våren for dig —! Og for mig —?

Ågot. For dig? Nej, hvad fejler dig nu igjen?

Fru Falk. Jeg kom til at tænke: nu er min opgave slut.

Ågot. Din —? Du, som —? Nej, du gjør mig bedrøvet ved så'nt.

Fru Falk. Jeg er glad — glad! Jeg forsikkrer dig; men du kjæmner —

Ågot. — dine ustyrlige, uutgrunnelige overganger, ja!

Fru Falk. Gå nu, barn — og ta ham in!

Ågot. Gud, hvor det klinger: ta ham in! (*Går, stanser.*) Takk, søte, gode, dejlige tante!

Fru Falk (*kaster sig ved bordet med hodet over sine armer*).

Ågot (*høres utenfor*). Jo, kom bare!

Hagbart (*langt borte*). Er det sant!

Ågot. Kom, kom!

Fru Falk (*rejser sig, tørrer sine øjne og går smilende mot dem*).

Ågot. Tante, her er han!

Hagbart. Frue!

Fru Falk. Tilgi mig!

Hagbart. Hvad? — Nej, tilgi De mig, frue! Jeg fik ikke sagt det. Jeg —

Ågot. Det kan vi tale om en annen gang! La nu tante få se på dig!

Fru Falk. I vil ikke skuffe hverandre. Det ser jeg.

Ågot. Det var da underlig sagt av dig, tante!

Fru Falk. Ja, ælsk hværandre! Bær skjønhed, varme farver in i disse kolde stuer!

Å got. Nej, men tante —!

Fru Falk. Har I omfavnet hværandre?

Å got (*går litt fra ham*).

Fru Falk. Så gjør det! (*De omfavner hværandre.*)

Å got (*løper fra ham til tanten*). Men Gud, tante, gråter du —?

Fru Falk. Bry dig ikke om mig! — Har De sagt det til Deres plejefar, biskopen?

Hagbart. Ikke ænnu.

Fru Falk. Så det har De ikke. — Da står det værste tilbake, er jeg rædd.

Hagbart. Nej; er jeg kommet så langt, da skal ingen mere kunne motstå!

Å got. Hører du, tante?

(*Tæppet faller.*)

ANNEN HANDLING

Rum hos biskopen. En dør i bakgrunnen fører in til et annet stort rum; desuten dør til høyre f. t. Vinduer til venstre. Længst fremme ved et sådant en stor lænestol. Bak denne et skrivebord med stol foran. En sofa til høyre ved døren og stoler ordnet foran og ved siden av denne samt i bakgrunnen.

FØRSTE MØTE

Biskopen (*i sofaen*). Du siger altid at du har handlet efter din overbevisning kjære Hagbart. Nu vel; forbyr du mig at handle efter min?

Hagbart. Jeg ber dig jo bare, onkel, om først at se henne, tale med henne.

Biskopen. Men når jeg nu ikke vil? Det er jo tungt at du har valgt dig en livsledsagerinne utenfor vor omgang; — imidlertid er hun dag for dag blet os kjærere. For henne skal vi gjøre alt. Men længe går vi ikke. — Vil du læse brevet?

Hagbart. Nej.

Biskopen. Det skulde du dog gjøre. Det er ikke uhøfligt.

Hagbart. Jeg kjenner jo din milde form. Men det er saken, onkel — saken!

Biskopen. Ja — den kan jeg ikke ændre.

Hagbart. Kunde du i alle fall ikke opsætte med at sende brevet?

Biskopen. Det er sendt.

Hagbart. Det er sendt!

Biskopen. Imorges. — Ja! — Derved er intet mere at gjøre.

Hagbart. Onkel, du er hård!

Biskopen. Hvor kan du sige det, Hagbart? Jeg finner mig i at du forlater den teologiske bane. En

alene vet hvor jeg sørger over det. (*Rejser sig.*) Men jeg finner mig ikke i, at du drar et menneske in i min omgang som ikke engang bærer sin manns navn. Vet vi hvem hennes mann var? Hun både giftet sig og blev skilt i utlandet. Hennes liv senere kjenner vi heller ikke; det har næppe været dadelfrit. Siden hun kom hit, har hun ikke en eneste gang søkt kirken. Hun har levd højest ekscentrisk og nu i den siste tid tillatt en mann at komme der som har et slet rygte.

Hagbart. General Rosen?

Biskopen. Ja, general Rosen. Han er dog næsten en dranker. Utsvævende er han visst også.

Hagbart. Han kommer ellers overalt. Han kommer også hit.

Biskopen. Generalen har utmærket sig på valplassen; han har mange selskabelige egenskaper, gode forbindelser. Livet er engang så.

Hagbart. Men fru Falk kan man avvise?

Biskopen. Hun er en kvinne.

Hagbart. Mon hvor længe det vil tåles?

Biskopen. Se, se; er du kommet dit også? — Du har nok lagt dig til mange nye lærdomme i den senere tid?

Hagbart. Du skulde én eneste gang ha talt med fru Falk, du også!

Biskopen. Jeg skal betro dig noget, Hagbart! Justitiarius Røst, som bor derute på landet, har ofte set generalen komme fra henne på en højest upassende tid. — Med den sort fruentimmer taler jeg ikke.

Hagbart. Men med den sort menn?

Biskopen. Ja, som sagt, det er en annen sak.

Hagbart. Jaså. — Fru Falk har medlidenhet med generalen, hun tar sig av ham, og det er det hele.

Biskopen. Har han da kjænt henne før?

Hagbart. Sansynligvis.

Biskopen. Så har hun vel sin særskilte grunn.

Hagbart. Skal jeg sige dig den? Hun har mere hjerte æn vi andre; hun kan bedre bringe offer æn vi.

Biskopen. Så det vet du?

Hagbart. Ja, for hun er en meget større natur, hun har en dyperé udvikling, intellektuelt som moralsk, æn nogen av os.

Biskopen. Jeg hører på dig med den allerstørste forundring!

Hagbart. Ja, misforstå mig ikke! Hun har sine fejl.

Biskopen. Nå, så det har hun dog! — Jeg vil alvorlig be dig om noget, Hagbart. Rejs bort på en stund.

Hagbart. Rejse bort!

Biskopen. Til din onkel professoren, f. eks. Bare på en 8 à 14 dager. Du trænger stærkt til at bli klar — både over det ene og det andet. Du er i stærk gjæring.

Hagbart. Det er jeg; men —

Biskopen. Tal ut!

Hagbart. Jeg har været i gjæring længer æn du har visst. Jeg har været det like fra den dag i vinter jeg gjorde fru Falk så forfærdelig uret.

Biskopen. Ikke nætop uret; men —

Hagbart. Jo, uret! Det blev skjæbnestenen i mit liv. Til et slikt fanatisk utbrudd skulde det komme. Så forfærdedes jeg ændelig over mig selv — ja, jeg skal ikke plage dig med min hele lange kamp; du så den ikke; ti jeg var ikke her. Men da jeg tilsist blev syk og måtte til bad, og der fik se Ågot — det var mer æn alt jeg hadde spekuleret, det var sundheden selv, en ny sort menneske, det var ændelig livets egen røst. Du kan ikke forestille dig som det rørte op i mig. Hun må sitte inne med noget av det jeg har savnet — altid savnet! Denne forunderlige naturlighed; hun gjorde jo alting yndigere og muntre æn alle andre og visste ikke av det selv. Hvordan er hun blet slik, tænkte jeg? Hvordan må den være som har latt henne vokse så frit og sundt? Det var jo for at døve savnene i mig selv at jeg var blet så fanatisk stræng mot andre. — Ja, det er ydmygende at tilstå så'nt. Men det er sant. Jeg har altid været kejtet og hæftig. — Men hvad var det jeg vilde sige?

Biskopen. Du vilde naturligvis komme til fru Falk.

Hagbart. Ja! — Kjære, tænk nu ikke ondt. Men jeg har i alle disse dager ikke kunnet være fra henne.

Biskopen. Det er altså henne du har talt med?

Hagbart. Ja visst! — Ja, d. v. s. også med Ågot. Du foreslår mig at rejse bort. Jeg kan ikke! Om jeg kunde fordoble mig selv eller tiden — der, hos henne, strak det ikke til. Nej, nu har jeg funnet frem! Nu kan jeg ingensteds rejse hen.

Biskopen. Og dette kaller du: at finne frem! Stakkars gut!

Hagbart. Ja, jeg kan ikke tale med dig. Du vil ikke forstå mig mere æn da du satte oldemors bibliotek op på loftet.

Biskopen. Ja, jeg ser du har drat det frem igjæn. Nu; du har din fri vilje i det ene som i det andet. Du skal ikke kunne sige jeg har øvd tvang.

Hagbart. Nej, du er god, onkel — mot mig.

Biskopen. Men her er noget nyt kommet til. Jeg har set det før idag.

Hagbart. Hvad mener du?

Biskopen. Du har i denne samtale højest to ganger nævnt Ågots navn.

Hagbart. Det er jo heller ikke Ågot vi taler om.

Biskopen. Ælsker du henne ikke mere?

Hagbart. Om jeg ælsker Ågot? (*Ler.*) Kan du spørge? — Du mener —?

Biskopen. Ja, jeg mener —

Hagbart (*ler igjæn*). Nej, det er en misforståelse, kjærel!

Biskopen. Jeg gjæntar: rejs bort på en 8—14 dager, Hagbart! Se på avstand — på dig selv og på andre!

Hagbart. Det er umuligt! Aldeles umuligt, onkel! Det var som vilde du sige til mig: læg dig ned og sov, Hagbart, i 8—14 dager; det vilde du ha godt av! — Nej, nu er ændelig, ja ændelig alle mine kræfter i bevægelse. Stundom så stærk at jeg næppe kan styre mig.

Biskopen. Just derfor.

Hagbart. Just derfor må det stå til, onkel. Engang

i mit liv stå till! — Nej, nu må jeg bli her! Ja, god morgen, onkel! Jeg trænger til at gå en tur.

Biskopen. D. v. s. til at se fru Falk?

Hagbart (*ler*). Desværre, jeg tør ikke gå dit før i eftermiddag; ti jeg var der hele dagen igår. — Men alle mine tanker er ved denne samtale sat i gang igjæn, og da jeg ingen har at pleje dem med, må jeg ut og gå. Takk, onkel! du er overbærende med mig!

Biskopen. Du vil altså ikke læse brevet?

Hagbart. Det er sant — brevet! — Det kaster jo hele forholdet hen i uvished igjæn; — hvor kan jeg dog glæmme det?

Biskopen. Ja, ser du selv hvor uklart og løst alt er blet i dig? Du trænger til at samle dig igjæn. Rejs bort!

Hagbart. Umuligt! — Farvel, onkel!

Biskopen. Der er oldemor!

ANNET MØTE

Hagbart. God morgen, oldemor! Har du sovet godt?

Oldemor (*kommende fra bakgrunnen*). Udmærket!

Cornelia (*som fører henne*). Hun har såmæn sovet til langt ut på dag.

Biskopen. Det fornøjer mig, bestemor! (*Tar hennes annen arm.*)

Oldemor. Du behøver ikke at tale så højt. Klart vejr idag. Hører godt. (*Til Hagbart.*) Du kom ikke in til mig igår aftes?

Hagbart. Jeg kom så sent hjem, oldemor.

Oldemor. Du behøver slet ikke at tale så højt.

Cornelia. Hun vil altid late som hun hører.

Oldemor (*er under dette ført til den store stol ved vinduet*). Dette er en god plass . . .

Biskopen. Og det glæder mig hvær dag du sitter der! —

Oldemor. — dette vindu . . . og dette spejl derute.

Cornelia. Ja, der kan du følge med.

Oldemor. Som de skriker, alle mennesker!

Biskopen. Nu tillater du at jeg går in og bytter om? (*Går in til højre.*)

Cornelia. Er det noget du ønsker?

Oldemor. Nej takk! (*Cornelia går ut av bakgrunnen.*)

Hagbart. Kjære, gode oldemor! Du er den eneste her som forstår mig!

Oldemor (*forsøker at se sig om*). Er vi alene?

Hagbart. Ja.

Oldemor. Hilser så biskopen på fru Falk?

Hagbart. Nej, desværre; han har skrevet henne et brev til.

Oldemor. Jeg tænkte det.

Hagbart. Er det ikke forskrækkeligt, oldemor! Ikke engang at ville se henne, tale med henne, før han dømmer.

Oldemor. De er slik disse . . . Er vi alene?

Hagbart. Ja, oldemor! —

Oldemor. Men vær tålmodig, Hagbart! Du var nylig likedan.

Hagbart. Ja, oldemor!

Oldemor. Jeg har set så mange slægter . . . så mange moder. I min tid var det tolerancen.

Hagbart. Jeg har slik glæde av dine bøker, oldemor!

Oldemor. Ikke sant? — Er vi alene?

Hagbart. Ja, oldemor.

Oldemor. Jeg er rigtig forælsket i din forlovede, Hagbart. Hun er som pikerne i min tid.

Hagbart. Frejdig, hvad?

Oldemor. Fri, selvstændig. — Nu på en tid har de været anderledes Er vi alene?

Hagbart. Ja.

Oldemor. Gift dig . . . så flytter jeg til dig . . . og til henne. Hyss!

Hagbart. Virkelig?

Oldemor. Hyss! (*Set ut.*) Der har vi justitiarius og hans frue. —

Cornelia (*i døren til bakgrunnen*). Justitiarius og frue kommer! Varsku din onkel!

Hagbart. Ja.

Oldemor. Jeg kunde tænke det. De kom igår fra landet.

Hagbart. Farvel da, oldemor!

Oldemor. Farvel, min gut!

TREDJE MØTE

Cornelia (*åpner døren i bakgrunnen*). Vær så artig!

Fru Røst. Takker så meget! Unskyll at vi kommer så tidlig. Men vi kom igår in fra landet. Og min mann skal idag i retten et øjeblik.

Justitiarius Røst. Jeg skal idag i retten.

Biskopen (*fra høyre*). Velkommen!

Begge. Takk!

Fru Røst. Unskyll at vi kommer så tidlig. Men vi kom igår in fra landet, og min mann skal idag i retten.

Røst. Jeg skal i retten et øjeblik.

Biskopen. Jeg vet det.

Fru Røst. Der er jo oldemor allerede på sin plass!

Røst. God morgen, beste frue!

Fru Røst. God morgen! — Nej, for Guds skyll, bli sittende!

Oldemor. Å, jeg kan nok —

Røst. Ja, den som hadde Deres styrke!

Fru Røst. Min mann sa just igåraftes til frøkenen...

Oldemor. De behøver ikke at anstrænge Dem så. — Jeg hører godt. (*Man veksler blik.*)

Røst. Jeg sa just igåraftes til frøkenen; vi traf sammen et øjeblik ved oppbyggelsen: —

Oldemor. Jeg vet det.

Røst. «Jeg har aldrig set nogen over niti år ha alle sine sanser i så god behold —

Fru Røst. — i så god behold.» Og så den helbred! Min mann er så plaget av astma i denne tid.

Røst. Jeg er så plaget av astma.

Fru Røst. Og min kardialgi — den, å!

Oldemor. Den sykdom kjente vi ikke til i min tid.

Fru Røst. Hun er så søt; hun husker ikke at de var syke i hennes tid.

Biskopen. Vi har dog godt vejr nu.

Røst. Et fortryllende vejr! Jeg forstår heller ikke at nætop nu — Nej, umak Dem ikke, Deres højærværdighed! Jeg skal —

Fru Røst. Min mann må ha forkjølet sig. (*Man sætter sig.*)

Cornelia. I bedehuset igår aftes var ikke frit for drag.
Røst. Men vi sat i den øverste krok.

Fru Røst. Vi sat i den øverste krok. Dette hindret os i at hilse på Deres højærværdighed.

Biskopen. Der var så mange folk.

Røst og Fru Røst. Mange folk.

Fru Røst. Der har Deres højærværdighed fået en god hjælp.

Røst. Ja, derom var alle enige.

Biskopen. Måtte han bare være hvad jeg kaller praktisk. Det er slemme tider nu.

Alle tre. Slemme tider.

Fru Røst. Vi hørte just igår — ja, jeg kunde ikke spørge frøkenen om det; der kom så mange folk for at hilse på os — vi hørte just —

Røst. — og det er grunden hvorfor vi kommer hit idag; — vi går altid direkte.

Fru Røst. Direkte! Det er min manns valgsprog.

Biskopen. Sansynligvis om Hagbarts — forlovelse?

Begge. — med frøken Falk?

Cornelia. Jo, det forholder sig så.

Fru Røst. Virkelig?

Cornelia. Min bror fant at han ingen ret havde til at modsætte sig.

Røst. Jaså. Ja, det må jo være tungt for Deres højærværdighed!

Biskopen. Det kan ikke nægtes.

Fru Røst. Som kandidat Tallhaug har forandret sig!

Røst. Han, som nylig —!

Biskopen. Unge mennesker nutildags, frue, må ikke i så henseende dømmes for strængt.

Røst. Tidsånden!

Biskopen. Jeg må ellers sige at den unge pike ikke netop mishager mig.

Cornelia. Min bror synes ganske godt om hende, skjønt han finder jo hendes væsen noget frit, noget uoverlagt.

Fru Røst. Men hendes plejemor!

Røst. Ja, hendes plejemor!

Cornelia. Min bror har besluttet ikke at besøke henne.

Begge. Virkelig!

Fru Røst. Hvor det glæder os!

Røst. Det var det vi vilde vite! Alle mennesker som vi møtte igår, var spænt på det.

Fru Røst. Alle! Vi var bekymrede.

Cornelia. Min bror har skrevet til henne og latt henne det forstå.

Røst. Naturligvis!

Fru Røst. Det glæder os!

Oldemor. Der holder en vogn utenfor.

Cornelia. Jeg synes virkelig også at jeg hørte en vogn. (*Rejser sig op.*)

Oldemor. En dame stiger ut.

Fru Røst. En dame? — Gud, det skulde dog vel ikke —? (*Har rejst sig.*)

Røst. Hvad siger du? (*Rejser sig.*)

Cornelia. Hun bærer slør.

Fru Røst. Jeg mener virkelig —? Kom, Røst, du, som kjæenner —?

Røst. Det er henne; jeg kjæenner kusken! Hans!

Biskopen (*som har rejst sig*). Men det kan jo være frøkenen.

Cornelia. Nej, frøkenen er det ikke. — Nu er hun allerede inne; hvad skal vi?

Fru Røst. Har hun ikke fåt Deres højbærværdigheds brev?

Biskopen. Jo, imorges.

Røst. Og allikevel —?

Biskopen. Kanske nætop derfor. Hm! — Du, Cornelia, må gå ut og —

Cornelia. På ingen måte! Aldrig! —

Fru Røst (*til sin mann*). Kom, min ven! Skynd dig, la os gå! (*Søker sin parasol.*) Min parasol?

Biskopen (*sagte*). Nej, bli heller litt, hr. justitarius!

Røst. Således!

Fru Røst. Min parasol! Jeg kan ikke finne min parasol. —

Røst. Ti du går med den i hånden, min beste!

Fru Røst. Det gjør jeg også! Se hvor forskrækket jeg er blet. — Skynd dig, kom! Kan vi gå den vej?

Røst. Biskopens sovekammers!

Fru Røst. Å! — Men når du er med, Røst? Ellers møter vi henne jo? Du står stille! Du skulde dog vel ikke —?

Røst. La os vente litt.

Fru Røst. Vente? Så du får tale med henne? Nej, de mannfolk, er de dog ikke alle like!

Biskopen. Men nogen må dog —! Cornelia!

Cornelia. For alt i världen! Jeg rører mig ikke!

Oldemor. Gracchus!

Biskopen. Ja, bestemor!

Fru Røst. Nu blander den gamle sig i det. Jeg tænkte det!

Oldemor. Høflighed er en pligt som er fælles for alle.

Biskopen. Du har ret! (*Går mot bakgrunnen; i det samme bankes på utenfra.*) Vær så artig! (*Døren åpnes; fru Falk trær in.*)

FJÆRDE MØTE

Fru Røst. Der er hun.

Røst. Men så vær rolig!

Fru Røst. Vil du ikke nu heller —?

Fru Falk. Unskyll; det er biskopen?

Biskopen. Jo, frue! — Jeg har den ære at se —?

Fru Falk. Fru Falk.

Biskopen. Må jeg forestille min søster? — Hr. justitiarius Røst; — fru Røst — og her — (*De går fremover.*)

Fru Falk. Fru «oldemor», kan jeg tænke?

Biskopen. Jo. — Må jeg forestille fru Falk for dig, bestemor?

Oldemor (*rejser sig*). Det glæder mig at se Dem, frue.

Fru Røst og Cornelia. Hvad siger hun?

Oldemor. Som slægtens ældste — den eneste for-tjeneste jeg har — ønsker jeg Dem velkommen.

Fru Falk (*stusser, knæler og kysser hennes hånd*).

Fru Røst. Nej, du gode —!

Cornelia. Nå!

Fru Røst. La os komme herfra!

Røst (*sagte*). Ønsker Deres højærværdighed —?

Biskopen (*likeså*). Takk! Nu må jeg så allike-vel til!

Røst. Altså: god morgen!

Biskopen. Hjærtelig takk både for besøket og Deres åpne henvendelse til mig selv.

Fru Røst. Det er vor vis, Deres højærværdighed. God morgen!

Cornelia (*da man vil ta avsked med henne*). Jeg følger ut.

Røst (*til oldemor*). Bestandig like god helbred, frue!

Fru Røst. Lev vel, frue! Nej, umak Dem ikke på ny. De har jo nylig overanstrengt Dem.

Oldemor. I like måte.

Begge. I like —?

Biskopen. Hun har tænkt De sa: lev vel — eller lignende.

Begge. Nå således! (*Ler. Derpå med stort alvor taus kompliment for fru Falk. De følges ut av Cornelia og biskopen; den siste vender om halvvejs.*)

Biskopen. Vil De behage at ta plass?

Fru Falk. Deres højærværdighed har idag sendt mig et brev. (*Hun venter forgjæves på et svar fra biskopen.*) Deri lar De mig på en høflig måte forstå at Deres familie ikke kan omgås mig.

Biskopen. Jeg tænkte, frue, at De selv ikke ønsket nogen omgang nu som før.

Fru Falk. I virkeligheden vil dette sige at jeg skal gi de to unge min ejendom og selv drives bort.

Biskopen. Denne utlæggelse er Deres egen, frue.

Fru Falk. Deres brorsøn har visst sagt Dem at min ejendom ikke er stor nok til at ernære en familie her og mig et annet sted.

Biskopen. Sant nok. Men kan ejendommen ikke sælges?

Fru Falk. — Og vi alle dra bort, mener Deres højærværdighed? Jo; men det er først nu at ejendommen skal bli til noget; nu kommer jo også jærnbanen. — Og så er den gammel i familien.

Biskopen. Den er meget vakker.

Fru Falk. Vi har fåt den kjær.

Biskopen. Det gjør mig ondt at saken stiller sig således.

Fru Falk. Så skulde det måske få litt inflydelse på Deres højærværdigheds bestemmelse?

Biskopen. Min bestemmelse, frue, tør intet hensyn ta til Deres ejendom.

Fru Falk. Har jeg i disse otte år fornærmet Dem? Eller nogen her?

Biskopen. Frue, De vet selv at De ikke har det.

Fru Falk. Eller måske har jeg opdraget min søsterdatter således at jeg av den grunn —?

Biskopen. Deres søsterdatter gjør Dem ære, frue.

Fru Falk. Måske er det da mine folk som har klaget over mig? eller nogen over dem?

Biskopen. Beste frue, ingen, selv den skarpeste, kan sige annet æn at De i dette forhold har været mønsterværdig.

Fru Falk. Hvad er det så?

Biskopen. De kan næppe ville at jeg til en dame —

Fru Falk. Jeg skal hjelpe Dem. Det er min fortid.

Biskopen. Siden De selv siger det — ja.

Fru Falk. Finnes der intet som kan forsonen en fortid — som De forøvrigt ikke kjænnner?

Biskopen. Jeg har ikke set Dem søke nogen forsoning med den, frue.

Fru Falk. De mener at De ikke har set mig til skrifte eller i kirke?

Biskopen. Ja, frue.

Fru Falk. Vil De jeg skal søke forsoning ved at lyve?

Biskopen. Nej; men alene denne vej er den sikke.

Fru Falk. Der er andre: jeg har valgt arbeidets og pligtens.

Biskopen. Jeg sa: den alene sikre vej, frue. — Deres beskytter ikke mot fristelser.

Fru Falk. Så er det noget bestemt De tænker på? — Skal jeg hjelpe Dem en gang til? General Rosen.

Biskopen. Nætop, frue.

Fru Falk. Jeg burde fjerne ham?

Biskopen. Ja.

Fru Falk. Men så var det også forbi med ham. Og der er meget dygtigt ved general Rosen.

Biskopen. Jeg hverken tør eller vil blande mig i forhold jeg ikke kjenner; men alene et grunnfæstet rygte kan ta på sig at redde en mann som general Rosen.

Fru Falk. De har visst ret.

Biskopen. De betaler en for høy pris, frue, og er dog ikke sikker på at opnå noget.

Fru Falk. Nej. Men der er én ting til, og den har De glæmt.

Biskopen. Og det er?

Fru Falk. Barmhjertigheden.

Biskopen. Jaså. — Ja. — Når De tar det fra den side, har jo jeg intet at sige.

Fru Falk. De tror det ikke?

Biskopen. Jeg vilde meget ønske, at det berodde på hvad jeg her tror. Det gjør det ikke, frue.

Fru Falk. Men De må inrømme at man bør gjøre godt selv med fare for sit eget rygte.

Biskopen. Uten tvil.

Fru Falk. Se, det vilde jeg vände mot Dem, Deres højbærværdighed! Det er muligt De foreløbig tapte noget av menighedens sikre tro på Dem ved at hilse på mig; men nu vet De av min egen munn at hint rygte er falsk, og at De tværtom bør støtte mig i det som jeg her prøver at gjøre. Jeg har nu i nogen år bare levd for andre. Det gjøres ikke uten offer, Deres højbærværdighed, især når man som jeg slet ikke ænnu har avsluttet sit liv.

Biskopen. De er selve ungdommen, frue!

Fru Falk. Det just ikke; — men uten kamp har det ikke gått. Og nu vilde jeg ha litt løn for det. Hvem ønsker ikke det? Jeg vilde få leve sammen med dem jeg har offret mig for! jeg vilde få se deres lykke og gjøre

den til min. Berøv mig ikke det, Deres højærværdighed. Ti det beror på Dem!

Biskopen. Jeg kan ikke godt forstå at det skulde bero på mig.

Fru Falk. Det beror på Dem; ti for den pris at jeg skulde holdes utenfor, tar min plejedatter aldrig Deres brorsøn.

Biskopen. Det skulde gjøre mig ondt, frue.

Fru Falk. Jeg skyndte mig hit, før hun fik vite noget. Jeg tok brevet med. Ta det tilbake, Deres højærværdighed! (*Søker det.*)

Biskopen. Hvad er det, frue?

Fru Falk. Brevet! — Jeg la det på pulten for at ta det til mig, når jeg var klædd... og i min hast og næftighed — har jeg glæmt det! Nu skriver Ågot regninger ut ved den samme pult. Om hun ser Deres håndskrift? Hun aner straks noget. Ti vi har jo hvær dag væntet Dem.

Biskopen. Så er der vel intet at gjøre ved det?

Fru Falk. Jo. Når hun nu kommer her — ti hun forstår alt og kommer straks — kunde da ikke Deres højærværdighed selv møte henne og sige: — (*Stanser.*)

Biskopen. Og sige —?

Fru Falk. Jeg har tat fejl. Et menneske skal dømmes — ikke efter hvad det har fejlet, men efter hvad det har nådd; ikke efter hvad det tror, men efter dets vilje til godt og sant. Dette vil jeg lære min menighed ved på første søndag at besøke Deres plejemor. (*Hun ser oldemors deltagelse, griper hennes hånd og vænder sig.*) Hun, som er ærværdig, ber også for mig. Hun er fra en tid som var tolerantere æn vor, i alle fall æn vi er i vor ille avkrok. Hennes lange livs visdom samler sig i dette ord: vær overbærende!

Biskopen. Der er et slags overbærenhed, frue, som ikke er os tillatt; det er den der utsletter forskjellen mellem godt og ondt. Den tolerance viste bestemors tid; men den er ikke efterlignelsesværdig.

Fru Falk (*går fra oldemor*). Om jeg har fejlet, om jeg er ringe for Deres høje livssyn, husk, De tjener en som var synderes ven.

Biskopen. Det vil jeg også være, når De kommer for at søke Deres sjæls frælse; jeg skal da gjøre alt.

Fru Falk. Hjælp mig at forsone min fortid! Det er for mig alt. For Dem er det ikke meget. Jeg forlanger bare litt høflighed, ingen krænkelser! Jeg skal læmpe det, så vi sjælden ser hverandre. Bare ikke sæt mig utenfor; ti det er at overgi mig til foragt. Tro mig: De skal ingen skam ha av mig, og de to unges taknemlighet vil lønne Deres gode gjærning.

Biskopen. Det gjør mig meget ondt at stå således for Dem. Ti De må tro at jeg er hård. Det er omvendt. På mit sinn ligger tuseners ængstelige samvittighet. Jeg tør ikke for min kjære brorsøns skyll krænke hines agtelsesfulle tillid eller vor fælles lov. Det er allerede meget at jeg i en så sterk kirkelig bevægelse som vor nu — åpner biskopens hus for Deres plejedatter; jeg kan ikke, jeg tør ikke også åpne det for en kvinne som den hele menighet, om også med urette . . . ja, frue, jeg skal ikke såre Dem.

Fru Falk. Virkelig!

Biskopen. Vær viss på det gjør mig ondt. Jeg har personlig fåt et udmærket intryk av Dem.

Oldemor (*har imidlertid rejst sig og begynt at gå*).

Fru Falk. De vil gå? (*Biskopen iler hen og ringer på en klokkestræng.*)

Oldemor. Ja; — jeg er for gammel til kamp. — Og efter hvad jeg nu har hørt — har visst heller ikke jeg nogen ret til at sitte her. (*Cornelia kommer, mottar henne og går ut i bakgrunnen.*)

Fru Falk (*frem*). Nu kan jeg sige Dem det: Deres højærværdighet er ikke modig. Åsyn til åsyn med mig føler De hvad De bør gjøre; men De tør ikke.

Biskopen. De er en dame — og jeg tier.

Fru Falk. Fordi jeg er en dame, har De idag sagt mig ting som De ikke vilde ha sagt f. eks. general Rosen, en mann som tross sin fortid — og sin nutid — kommer i hr. biskopens hus.

Biskopen. Han skal for fremtiden ikke komme hit. For øvrigt lar det sig ikke nægte at her er forskjel.

Fru Falk. Visst er her forskjël; men jeg tænkte ikke den gik i den retning. Ej heller at De, hr. biskop, var sat til at beskytte den stærkere, men den svakere, ikke den åbenbare last, men den uretfærdig anklagede.

Biskopen. Tror De vi med nytte kan fortsætte denne samtale?

Ågot (*åpner døren i bakgrunnen, og stående i døren roper hun*): Tante!

Fru Falk. Ågot! Gud!

Ågot (*kommende*). Tante!

Fru Falk. Du vet —? (*Ågot kaster sig til hennes bryst.*) Mit barn!

Ågot. Jeg skjønnte du nu var her, å Gud!

Fru Falk. Styr dig nu, mit barn!

Ågot. Nej, det kan jeg ikke. Dette er for meget.

Biskopen. Ønsker damerne at være alene?

Ågot. Hvor er Hagbart?

Biskopen. Han har gåt en tur.

Ågot. Å, det koker og bruser! Så det var for denne pris jeg skulde komme i familien, ved at sælge min plejemor, henne, som jeg elsker og agter højest av alle i verden.

Biskopen. Skal vi fortsætte, frue, eller —?

Ågot. Fortsætte? Hvad? Underhandlingen om salg av min plejemor? Nej, om jeg skulde få komme i himmerike, jeg gik ikke dit uten henne!

Biskopen. Barn! Barn!

Ågot. Ja, jeg må få tale; min sjæl må få dra ånde. Men dette er min sjæl, at jeg holder fast hvad jeg elsker, med alle mine kræfter, med mit liv.

Biskopen. De er ung og bruker den unges overflødige sprog. Men jeg tænker vi heller avbryter denne samtale; den fører så allikevel til intet.

Fru Falk. La os gå!

Ågot. Hagbart! (*Hun så ham før de andre i døren til højre.*)

Hagbart. Jeg hørte din stemme helt ut! Fru Falk —!

Ågot. Hagbart! (*Iler opover; men da han skynder sig imot henne, viger hun.*) Nej, rør mig ikke!

Hagbart. Men, Ågot —?

Ågot. Hvorfor har du ikke magtet at hindre dette? Du har ikke engang talt til mig om det!

Hagbart. Fordi jeg virkelig ikke visste det.

Ågot. Så'nt vet man, om der ikke siges et ord. Men det har ikke ligget dig på hjerte! — Visste du det ikke nu?

Hagbart. Jo; men —

Ågot. Og så kom du ikke styrtende til os!

Hagbart. Det er sant . . . jeg . . .

Ågot. Du er borte i helt andre ting. Og jeg, som ene har levd for dette, for at få alt forsonet! Det trodde jeg var gjort ved dig.

Hagbart. Du er uretfærdig, Ågot! Ti hvad kan jeg for —!

Ågot. Nej, du lever i drømme. Men det må du da føle at min hæder ikke kan bli tantes skam — at det er det umuligste på jorden.

Hagbart. Ja, ja! Men behøver det at være så? Jeg flytter til eder og —

Ågot. Ja, det kan enhver stympere gjøre.

Fru Falk. Men Ågot!

Ågot. Ja, jeg er skuffet, krænket. Jeg må skrike det ut! Ti det er ikke først idag, og det er ikke bare dette.

Fru Falk. Nej, det kan jeg forstå. Men hvad er det? Du sårer hans kjærlighed.

Ågot. Hans kjærlighed!

Fru Falk. Du er aldeles ute av dig selv! Du taler over dig!

Ågot. Nej, jeg taler bare engang!

Fru Falk (*hen til henne, sagte*). Vrede ord! Du som vet hvem han er, du som har følt hans trofaste, rene vilje! Han er jo som ingen annen, Ågot —!

Ågot (*fra henne*). Hold op! Hold op! Du ser ingen ting!

Fru Falk. Du er rent vill, barn! Din opførsel begynner at bli til skam.

Ågot. Nej, da er hans til større skam. Ti det er

jo ikke mig han elsker. (*Skriker, flyr hen og gjæmmer sig.*)

Biskopen (*til Hagbart, sagte*). Så håber jeg du tar bort på nogen dager.

Hagbart (*likeså*). Ja.

Biskopen. Kom! (*Hagbart følger in til venstre.*)

SJETTE MØTE

Ågot (*kommer frem*). Kan du tilgi mig?

Fru Falk. La os ta hjem!

Ågot. Men si mig et godt ord!

Fru Falk. Nej.

Ågot. Jo, du kommer ikke før avsted.

Fru Falk. Jeg kan ikke.

Ågot. Tante, jeg er ikke skinsyk på dig.

Fru Falk. Til! —

Ågot. Men la mig få komme bort på nogen dager — la mig bli klar på mig selv! (*Gråter.*) Å, Gud, tante! elsker du ham? (*Fru Falk vil rive sig løs.*) Jeg elsker ham ikke mere! Ved Gud, tante, elsker du ham, så ta ham!

Fru Falk. Men så ti dog i det minste på dette fremmede sted! — Vil du ikke bli med, så tar jeg hjem alene.

Ågot. Så kommer jeg aldrig efter.

Fru Falk. Du er aldeles vill!

Ågot. Ja; uten at du er snill med mig, og ser godt på mig, kan jeg ikke leve. Gud velsigne dig, tante, nu og alle tider!

Fru Falk. Barn!

Ågot. Så!

Fru Falk. La os ta hjem!

Ågot. Ja.

(*Tæppet faller.*)

TREDJE HANDLING

I haven hos fru Falk. Der er et lysthus til venstre med bord og stoler. En større kurv halvfyllt med æbler står på bordet.

FØRSTE MØTE

Fru Falk. Ja, når der intet bruk er for hæstene, Pedersen, så må vi hente frøkenen. Kan det ske idag?

Pedersen. Det kan det.

Fru Falk. Send så like godt straks Hans og to hæster til sæteren efter henne. Det er også for koldt for henne deroppe nu.

Pedersen. Det skal ske. *(Vil gå.)*

Fru Falk. Nu, Pedersen? hvorledes går det Dem så?

Pedersen. Å —!

Fru Falk. Kom til mig i kvæll, så skal vi forsøke at opta vore samtaler igjæn.

Pedersen. Det har jeg længe trængt til, frue.

Fru Falk. Ja, jeg har på en otte—ti dages tid ikke rigtig kunnet.

Pedersen. Det har vi alle set at noget har fejlet fruen.

Fru Falk. Enhvær har sit. *(Pedersen venter; men da fruen blir ved varsomt at plukke æbler av et ungt træ og at lægge dem i en liten kurv hun bærer, så går han til venstre.)*

ANNET MØTE

Hagbart *(fra høyre, står en stund uten at sees)*.
Frue!

Fru Falk *(gir et let skrik)*.

Hagbart. Jeg ber om forladelse! Jeg søkte Dem overalt. God dag, frue! Jeg kom tilbake i dette øjeblik.

Fru Falk. Ågot er ikke hjemme.

Hagbart. Jeg vet det. Har hun været borte den hele tid?

Fru Falk. Ja.

Hagbart. Blir hun længe borte?

Fru Falk. Jeg sender hæster op idag. Så er hun vel her i overmorgen.

Hagbart. Det var Dem jeg måtte tale med, frue.

Fru Falk. Om Ågot?

Hagbart. Også om Ågot.

Fru Falk. De kunde ikke vente med det — til en annen gang?

Hagbart. Frue, jeg kommer like fra dampskibet hit. Og da skjønner De selv —

Fru Falk. Men når det angår Ågot, og hun ikke er —

Hagbart. Det om Ågot er snart sagt: Hun hadde ret; — jeg visste det bare ikke den gang —

Fru Falk. — Gud! —

Hagbart. Jeg elsker ikke Ågot.

Fru Falk. Men om nu Ågot elsker Dem?

Hagbart. Det viste hun mig sist at hun ikke gjør. Til Dem må hun ha sagt det like ut?

Fru Falk. Ågot var — hvad skal jeg kalle det? — for oprørt til at stå til troende.

Hagbart. Altså har hun sagt det. Det kunde jeg tænke. Ja, det var jeg viss på. — — Ågot elsker ikke mig; men Dem elsker hun, frue. Hun vil at De skal være lykkelig.

Fru Falk. Dersom De ikke elsker Ågot, så synes mig at De ikke burde være kommet hit.

Hagbart. Det kunde De ha ret i. Men jeg er ikke den samme som kom her før; jeg kommer heller ikke for det samme.

Fru Falk. Ælsker De ikke Ågot, så tør De ikke være her; jeg må gjenta det. Det hensyn skyller De både henne og mig.

Hagbart. Jeg forsikkrer, at de største hensyn som gis, nætop har ført mig hit hvor jeg nu står.

Fru Falk (*som hittil har forsøkt at bli ved træet*).
Så går jeg.

Hagbart. Det gjør De ikke!

Fru Falk. Jeg kjenner Dem ikke igjæn!

Hagbart. Gudskelov! Ti jeg har ikke megen ærbødighed for den jeg før var. Mange kan gjøre så'nt i en håndvending, men jeg har behøvd tid.

Fru Falk. Jeg forstår Dem ikke.

Hagbart (*ænnu mens hun taler, og ganske nær*).
De forstår mig!

Fru Falk. Dette er synd! Ta Dem iagt!

Hagbart. Deres hånd skjælver —

Fru Falk. Det er ikke sant!

Hagbart. «Væk ikke dæmonerne!» heter det.

Fru Falk. Det heter så. Og det må vi heller ikke gjøre.

Hagbart. Men dæmonerne er vore livskræfter.

Fru Falk. Som skal styres. Dette er mit livs dyre lære, og jeg slipper den ikke.

Hagbart. Dersom jeg ikke trodde at det var ret, så stod jeg her ikke. Jeg har hat et langt arbejde. Jeg har måttet løse lænke for lænke.

Fru Falk. Det kunde være skedd uten dette.

Hagbart. Jeg elsker Dem! Det er Dem jeg har ælsket i henne — fra første dag. Jeg elsker Dem.

Fru Falk. Så ha ærbødighed for mig! — Gå!

Hagbart. Leonarda!

Fru Falk. Nej, nej, nej! (*Flygter.*) Å, hvorfor er dette kommet!

Hagbart. Skridt for skridt er det kommet. Motstanden, denne barske ven, har drevet os. Å, bli lykkelig, som jeg er det nu!

Fru Falk. Jeg fortjener ikke lykke. Jeg har ikke væntet på den.

Hagbart. Jeg vet ikke hvad De alt har gjennemgått for at bli som De nu er — så skjøn, så god, så sann. — Men det vet jeg, at hadde de andre ikke dømt Dem for hvad De har fejlet, så hadde jeg ikke ælsket Dem for hvad De er. Og det tænkte jeg gav mig ære hos Dem.

Fru Falk. Evig takk! — Men menneskene har imot så'nt. De har imot at en ung mann bejler til en ældre kvinne, og når —

Hagbart. Menneskene har jeg aldrig spurt, ikke engang da jeg var som stærkest bundet. Og nu spør jeg Dem, bare Dem!

Fru Falk. Og jeg svarer: Den enkelte kan trives uten menneskenes sympati, ikke et forhold. Den kolde vind der går, trenger snart imellem.

Hagbart. Når De svarer mig, føler jeg det jeg selv siger, så stivt, så højtideligt — så kejtet. Men jeg må bli ved som jeg nu engang er. Kjære, gode, fra det øjeblik jeg fullt ut følte, at det var Dem jeg ælsket, blev der bare ett stort; — alt annet forsvandt. Jeg fatter derfor ikke hvad De siger. Tror De nogen vil arbeide på at få mig træt? At de kan opnå det?

Fru Falk. Ikke nu, men siden. Der kommer en tid —

Hagbart. — ja, en arbeidets tid! Den er jo kommet. Det er for dens skyll jeg står her. Måske kommer også en kampens — Gud give det! — Er det da at hensynene skal få råde? Nej. De er fri, og jeg er fri; i vor vilje har vi vor fremtid.

Fru Falk. Og så er jeg imidlertid blet gammel —

Hagbart. — De —! —

Fru Falk. —og skinsyk og besværlig — men De ung blant de unge, glad blant de glade! —

Hagbart. De skulde vite som De har gjort mig ung. Og som jeg forstår at hvær alder vil overgyde Dem med en annen skjønhed, en åndigere kraft. Tror De jeg har fattet Dem halvt, eller at jeg ikke vet hvem jeg elsker? Det er først og fremst flammen i din sjæl; jeg kan ikke mere vände mig fra den. Jeg vil aldrig bli færdig. Jeg begynner jo fra nyt av.

Fru Falk. Dette er som stundom om våren. Luftten lokker ut og beruser; men den kan være dødelig.

Hagbart. Du elsker mig! Jeg visste det, før jeg kom hit idag. Jeg så det, straks jeg stod her. Vet du kjærligheden er dit livs luft; jeg har aldrig set det således hos noget annet menneske. De skuffelser du har

gjænnemgåt, de savn du har følt, de må ha været grænseløse. Derfor er det vel også at du nu skjælver så. Du tør ikke tro hvad du hører. Eller hvad er det?

Fru Falk. Nej, dette er en forståelse som jeg tænkte umulig!

Hagbart. — Men har jeg ikke hat den, bestandig vi har talt sammen.

Fru Falk. Jo.

Hagbart. Er den så ikke mit vidne at vi to —?

Fru Falk. Jo; det er sant! Jeg kan ikke gjemme mig for dig. (*Brister i gråt.*)

Hagbart. Men hvorfor så være rædd?

Fru Falk. Jeg vet ikke! Jeg er det uavladelig, dag og nat. (*Gråter fremdeles.*)

Hagbart. Men det du nævnte, er jo intet! Det kan passe på andre, men ikke på os.

Fru Falk. Det var da jeg flygtet for dig. Jeg kastet hvad jeg først fant, for at stanse dig. Men det er ikke dette — å, Gud! (*Hun synker sammen.*)

Hagbart. Leonarda! (*Iler til.*)

Fru Falk. Nej, kom ikke! La mig være!

Hagbart. Du har så meget at sige mig at du rent bugner under det. Og så tør du ikke likevel?

Fru Falk. Hagbart, der er noget i dette som ikke er ret —

Hagbart. — I måten det er kommet på? At Ågot førte mig in til dig? Det kunde ikke være anderledes.

Fru Falk. Det er ikke ord som avgjør så'nt. Jeg må se Ågot; jeg må tale med Ågot.

Hagbart. Det har du jo gjort! Du vet det, at det er du som elsker, og ikke hun; det er dig jeg elsker, og ikke henne. Hvad er det du mere vil?

Fru Falk. Jeg vil få tid. Jeg vil ikke tape styret over mig selv. Jeg har tilkjæmpet mig det. Det har kostet, kan du tro, så nu var det min stolthed. Men det vil ikke lystre, når du taler. Hvært ord av din sjæl suger min i sig. At tas, tanke for tanke, over i slik uendelig forståelse — er der større lykke til? Men der følger angst med — hos mig i det minste. Nej, svar mig ikke! Du har for megen magt; ti jeg elsker dig!

Så sent kommer det og bryter inover mig i den dypeste fred. — Og synes mig forræderi mot mit barn.

Hagbart. Men det er det jo ikke!

Fru Falk. Jeg vet det ikke; la mig få tid! — Jeg har angst. Svundne tider kommer med angsten. Og der er mere. Jeg ængstes for det overvældende i min følelse. Jeg kunde dra dig ned med i en hvirvel! — Nej, svar mig ikke! Rør mig ikke! Hagbart, elsker du mig?

Hagbart. Du spør —?

Fru Falk. Så hjælp mig! — Gå! — Vær skjøn! La mig få kjenne denne sejr og se dig sådan! Andre trenger kanskje ikke til det. Men jeg trenger til det. — Gå!

Hagbart. Leonarda!

Fru Falk. Vænt til der kommer bud. Det kan ikke vare længe. Ta stille hvad som kommer, husk: jeg elsker dig! — Nej, si intet! Jeg har ikke mot og kraft til mere. (*Hvisker.*) Gå! (*Han går.*) Hagbart! (*Han stanser.*) Det du har sagt mig idag, er det høyeste jeg har levd. Men at du nu går taus bort, er mere æn alt du har sagt. (*Han går.*)

TREDJE MØTE

Fru Falk (*står en stund i stor hentykkelse, går, står. Med én gang roper hun*). Ågot!

Ågot (*utenfor*). Er du der?

Fru Falk. Men barn! (*Ut, kommer in igjæn med henne i favnen.*) Har du gått?

Ågot. Hele vejen! (*Hun holder sin hat i hånden, er solbrænt og varm og har mærker efter at ha gått en lang fottur; på ryggen har hun en ransel, som hun legger av.*) Jeg har vasket mig i en bæk idag og gjort toilette ellers også.

Fru Falk. Har du gått inat?

Ågot. Nej, jeg lå en stund på Opsal; men jeg var ute ved solgang. Gud hvor det var skjønt! —

Fru Falk. Og jeg, som nætop har latt lage i stand for at hente dig.

Ågot. Nå; så kan de hente mit tøj. For jeg kunde ikke vente længer.

Fru Falk. Du ser så godt ut.

Ågot. Å, det er fordi jeg er solbrænt, det.

Fru Falk. Ja, du har det da godt — nu!

Ågot. Udmærket, tante! For nu er det over alt-sammen. — Jeg har fåt brev fra oldemor.

Fru Falk. Var det fra henne, det brev jeg sendte op? Jeg kunde ikke begripe fra hvem det var.

Ågot. Jo, det var fra henne. Her er det. Du må høre.

Fru Falk. Ja.

Ågot (*læser*). «Kjære barn! Jeg har ikke skrevet på mange år, så det blir derefter. Men Hagbart er borte, så jeg må sige dig det selv. Vær ikke længer bedrøvet. Når I gifter eder, flytter jeg til eder.» — Er det ikke makeløst, tante? (*Sittter av fryd og kaster sig om hal-sen på henne.*)

Fru Falk. Men —!

Ågot. Men? Så gis der ikke noget men mere da, skjønner du! Ti dette gjæller jo dig.

Fru Falk. Mig? Ja, men... du? Hvorledes har du det? — med Hagbart?

Ågot. Å, det? — Ja, nu skal jeg fortælle dig det, hvorledes det egentlig gik til. For nu kan jeg gjøre det. — Nej, ta det ikke så alvorlig, tante! Det er jo ikke noget. Men la os sætte os! (*Flytter stolen tilrette, mens hun taler.*) Jeg trenger virkelig også til at sitte litt. — Ser du, det kom som et uvæntet overfall — likesom bakfra. Nej, kjære tante, vær ikke så bekymret! Her står ingenting på længer. Det kom virkelig av en komedie.

Fru Falk. Av en komedie?

Ågot. Vi så sammen i de dager, vi to, kan du huske: «Når damer fører krig» av Scribe.

Fru Falk. Ja.

Ågot. Og så tænkte jeg, ja, jeg sa det visst også: Han er dog i grunnen dum, den Henri. Han har valg mellom en sterk, skjøn, ildfull kvinne, der kunde gi sit liv for ham — og et barn som i grunnen er tåpeligt,

for det er hun, det nytter ikke at nægte det, tante — og så vælger han denne lille ubetydelige person. Det er alene fordi han selv er ubetydelig. — Nej, jeg må sitte ned, jeg hviler bedre da. (*Lar sig gli helt ned, hvilende armen på fru Falks fang.*) Å, det var godt! Og nu slipper du for at se mig i ansigtet oftere æn jeg selv vil, for du tar det altfor gruelig højtidelig, og nu kommer noget som jeg nok kan være unselig over. — Med én gang stod det nemlig for mig: Gud! fruén, det er — og hun, den lille tingest med det krøllede hår, er — og han? Men Hagbart er ikke ubetydelig, han hadde valgt anderledes! Han hadde valgt fruén. Og så slog det mig i samme stund at Hagbart like fra første dag hadde talt med dig og bare med dig og næsten slet ikke med mig, og hvi s han talte med mig, da om dig. Jeg blev i den grad hjertesår, at det var som én stak mig, og siden — jeg skammer mig nu så over det — hadde jeg ikke mere fred; der fulgte mig en stor smærte, våken og i drømme, og det likesom snørte sig sammen om brystet, bare han talte til dig eller du til ham. Jeg skammer mig; ti hvad var naturligere æn at han aldrig blev træt av at tale med dig! Jeg blir det jo ikke selv.

Fru Falk. Men jeg vet ænnu ikke... Jeg forstår ikke —!

Ågot. Vænt nu! Nej, se ikke så spænt på mig! Det er jo forbi nu!

Fru Falk. Hvad er forbi!

Ågot. Herre Gud, så vænt! Du, tante, er da ænnu mere utålmodig æn jeg. Jeg vil at du ikke skal tro mig værre æn jeg er. Og derfor må jeg først fortælle at jeg kjæmpet redelig. Jeg lå og gråt om natten, ti jeg kunde jo ikke tale med dig om det; jeg gjorde mig så overgiven, munter og lykkelig om dagen, og så, tante, så sa jeg en dag fullt og helt til mig selv: Kan det gjøre dig ondt at han ælsker henne høyere æn dig? Hvad er du mot henne? Og hvor herligt, om tante fant en hun højt kunde ælske, og som jeg hadde ført til henne!

Fru Falk. Min herlige Ågot!

Ågot. Ja, nu må jeg ikke gjøre mig bedre æn jeg er, heller. Ti det var ikke altid jeg kunde sige det.

Der var noget som bestandig skjød op igjæn, likesom — ja, likesom en hulken. Men så tok jeg mig alvorlig sammen, og sa til mig selv: Om det også er min egen lykke jeg byr henne? er det kanskje for meget? Nej og atter og evig: nej! Og når han ikke holder mere av mig! Skulde jeg da ikke kunne kjæmpe det ned? Det vilde dog være feigt ikke at kunne det! Jeg forsmår en som ikke elsker mig!

Fru Falk. Ågot, jeg beundrer dig, jeg elsker dig, jeg er stolt av dig!

Ågot. Å, tante, jeg har aldrig følt som da hvad du var for mig! Hvis jeg kunde gjøre noget stort i livet, noget som var rigtig godt eller rigtig vakkert, så har du lagt det i mig; ti jeg gik da og sværmet for alt jeg skulde finde på for at lete dette frem; jeg vilde påta mig den ydmygste stilling, uten at I skulde fornemme et kny, et suk... og da stod du bestandig for mig! Ti det følte jeg at du kunde gjøre derte for mig! Ja, det har du jo i grunnen allerede gjort. Du rigtig lyste for mig, tante!

Fru Falk. Ågot!

Ågot. Men du ser ikke så glad ut som jeg nu er! Fatter du ænnu ikke hvorledes det gik til?

Fru Falk. Jo, men — utgangen?

Ågot. Kjære, den kjænnner du jo! Nej, det er sant! Det må jeg jo ikke glømme at fortælle, for ellers kan du jo ikke forstå hvorfor jeg bar mig så dumt ad hos bispen.

Fru Falk. Nej.

Ågot. I mine sværmerier, ser du, i mine stolte sværmerier om forsagelse for at gjøre dere lykkelige — kunde der komme på mig, ja, et virkeligt raseri mot Hagbart, fordi han ingenting sa til mig... eller rettere, ingenting forstod... han gik likesom i drømme. Er det ikke underligt at det ene således kan blande sig med det annet? Og det var sterkere æn jeg selv visste av; — for da bispen vilde forkaste dig — det kom også likesom bakfra! — da tapte jeg rent besinnselen, fordi Hagbart ikke hadde hindret dette istedenfor at gå der og drømme; jeg vet ikke — men, ja du så selv hvor-

ledes det gik; det brast ut av mig altsammen bulter til bulter, jeg var rigtig engang igjæn til gagns uartig og du sint — og så blev vi venner igjæn, og jeg rejste —
— og så, tante —

Fru Falk. Og så —?

Ågot. Ja, så tænkte jeg over! Alle de vakkre ord om ham som du gav mig med på vejen, de vokste og vokste. Du blev igjæn selv så stor, så mild. Deroppe var også rent vidunderligt! Nej, den luft, den klarhed, det over alle grænser store, du! Og vandet, næsten altid stille, så nedsænkt lå det; og der kunde være, især om kvællen, å, hvor stille! Og så lukket det sig som et sår.

Fru Falk. Hvad lukket sig?

Ågot. Smerten, tante. Der var ingenting mer i vejen. Hagbart er jo, som du sa, så ædel, så sann. Og du selv, tante. I vilde ikke ha gjort mig noget ondt, nogen av dere, nej, ikke engang ufrivillig. Å, det var så godt at kjænne det. Jeg hvilte mig i det mangel gang, til jeg sovnet der jeg sat — så lykkelig. Gud hvor jeg ælsker ham! — og så kom brevet fra oldemor. —

Hans (*kommer således at han ikke straks ser Ågot*).
Frøkenen skal være — Der er De jo.

Ågot (*rejser sig*). Du virkelig skræmte mig, Hans!

Hans. Velkommen tilbage!

Ågot. Takk.

Hans. Ja, så slipper jeg at rejse —?

Ågot. Ja da! Men der må nogen op efter tøjet mit.

Hans. Naturligvis. — Men hvad fejler fruen?

Ågot. Tante? — Gud, hvad er det?

Hans. Fruen har i det siste ikke været frisk.

Ågot. Ikke det? Men, tante! Skal jeg —? Vil du —? Tante! Men, tante!

Hans. Skal jeg kanske hente —

Fru Falk. Nej, nej! — Men du, Ågot, vil du
..... Gud, vil du ... springe in —

Ågot. Dråperne med den røde etiket?

Fru Falk. Ja. (*Ågot bort.*) Hans, skynd dig hen til generalen — be ham komme hit! Straks!

Hans. Ja, frue!

Fru Falk. Hans!

Hans. Ja!

Fru Falk. Ta hæst! Generalen er kanske ikke hjemme — så efter ham!

Hans. Ja. (*Ut.*)

Ågot. Her er det, tante!

Fru Falk. Takk. Nu er det over.

Ågot. Men hvad er det, tante?

Fru Falk. Det er, mit barn — det er noget som kommer undertiden i overgangen fra sommer til høst.

(*Tæppet faller.*)

Mellem tredje og fjerde handling kun nogen minutters ophold, som udfyldes med musik, der begynder før tæppet er helt nede.

FJÆRDE HANDLING

Hos biskopen. Aften, og lys tændt.

FØRSTE MØTE

Biskopen og fru Falk, den siste rejseklædd med et sjal på armen og en væske i hånden, trær in. Biskopen vil fri henne for det som hun bærer. Men hun lægger det selv fra sig.

Fru Falk. De må unskylle, hr. biskop, at jeg ulejliger Dem og det så sent; det har en årsak som jeg ikke rår over. — Er Deres brorsøn hjemme?

Biskopen. Nej. Men jeg venter ham; han har søkt mig to ganger i eftermiddag uten at træffe mig.

Fru Falk. Jeg vilde gjerne skynde mig, før han kom.

Biskopen. Skal jeg altså få vite når han kommer hjem?

Fru Falk. Ja, takk!

Biskopen (*ringer*). Hans oldemor siger han har været hos Dem idag like efter sin hjemkomst.

Fru Falk. Ja. —

Biskopen (*til den intrædende pike*). Vær så god at lægge mærke til når kandidaten kommer hjem, og la mig få vite det. (*Piken går.*)

Fru Falk. Han har talt med sin oldemor?

Biskopen. Ja.

Fru Falk. Efter at han —? (*Stanser.*)

Biskopen. Efter at han har været hos Dem.

Fru Falk. Har han sagt noget?

Biskopen. Han har været meget bevæget. Men jeg har ikke spurt oldemor om mere. Jeg kan nemlig tænke mig det — han har talt til Dem?

Fru Falk. Ja.

Biskopen. Og De, frue?

Fru Falk. Jeg —? Jeg er nu her.

Biskopen. For at rejse, om jeg forstår rigtig?

Fru Falk. For at rejse. Det blir nu som De vil ha det, hr. biskop.

Biskopen. Og han skal ikke vite noget om det?

Fru Falk. Ingen — uten den som ledsager mig. Jeg går ombord i aften i det engelske dampskib.

Biskopen (*ser på sit ur*). Da har De ikke megen tid.

Fru Falk. Jeg vilde også bare betro i Deres hender, hr. biskop, et gavebrev på hvad jeg her ejer.

Biskopen. Til Deres søsterdatter?

Fru Falk. Til Ågot. Hun skal ha alt.

Biskopen. Men De sa siste gang, frue —?

Fru Falk. Til rejsen har jeg alltid nok. Jeg behøver senere intet. Jeg kan ernære mig selv.

Biskopen. Men Ågot, frue? Vil De ikke vente til Ågot kommer hjem?

Fru Falk. Ågot kom hjem idag. Hun sover nu. Men min vogn er sendt tilbake for at hente henne hit — straks. — Er De da så god at ta mot henne . . . jeg visste ingen annen . . . og trøste henne —!

Biskopen. Det skal jeg, frue. — Jeg forstår at dette må koste på.

Fru Falk. Og vil De prøve . . . at få det godt igjennem mellom de to?

Biskopen. Men de elsker jo ikke hverandre.

Fru Falk. Ågot elsker ham. Og da de begge elsker mig — så tænkte jeg, at når jeg først var borte — og de visste at det var mit ønske — jeg tænkte at de fant hverandre i deres fælles kjærlighet til mig. — Jeg håber det. De er begge så unge.

Biskopen. Jeg skal gjøre hvad jeg kan, frue.

Fru Falk. Takk! Så vilde jeg be Dem venlig tillate at oldemor flyttet ut på landet til Ågot — eller at Ågot flyttet hit in, ganske som begge vil, for at Ågot kunde få den adspredelse at pleje oldemor; ti hun holder av henne.

Biskopen. Og oldemor av henne.

Fru Falk. Og der hvor oldemor var, derhen kom vel også Hagbart. Den gamle vilde måske da hjelpe dem.

Biskopen. Jeg finner Deres forslag udmærket, og jeg forbauses bare over at De nu har tid og kraft til at tænke alt dette ut.

Fru Falk. Er oldemor ænnu oppe?

Biskopen. Ja; jeg kommer just nu fra henne. Hagbart har sat henne i uro. Hun tåler så lite.

Fru Falk. Så er det måske ikke værdt at jeg siger henne farvel. Jeg hadde ellers trang til det.

Biskopen. Jeg tør ikke tillate det.

Fru Falk. Vil De da være så god at hilse fra mig — og takke!

Biskopen. Det skal jeg.

Fru Falk. Og be henne — hjelpe —!

Biskopen. Jeg tar megen del med Dem, frue.

Fru Falk. Tilgi mig så, Deres højrædighed, den forstyrrelse jeg har bragt in her. Den var ufrivillig.

Biskopen. Jeg beklager, frue, at jeg ikke før har lært Dem at kjænne. Da kunde meget nu ha været anderledes.

Fru Falk. Derom skal vi nu ikke tale.

Piken (*kommer in*). Jeg skulde bringe dette kort til fruen.

Fru Falk. Takk! — Generalen er altså i forstuen?

Piken. Ja.

Biskopen. Er general Rosen her?

Fru Falk. Jeg har tillatt mig at be ham hente mig her, når dampskibet signaliserte.

Biskopen. Be generalen komme in! (*Piken går.*) Det er altså general Rosen som — (*Stanser.*)

Fru Falk (*søker i sin væske*). — skal ledsage mig. Han er min mann.

Biskopen. Deres fraskilte mann.

Fru Falk. Ja.

Biskopen. Så har jeg gjort Dem megen uret, frue.

Fru Falk. Å-ja.

Generalen (*kommer. Han er iført en elegant rejsedragt og ser udmærket ut*). Jeg ber Deres høj-

ærværdighed tilgi; men tiden er inne. — Frue, dette er Deres?

Fru Falk. Ja. — Vil De så, når Ågot kommer, hr. biskop, gi henne dette? — Og hjelpe henne?

Biskopen. Ja, frue. Gud være med Dem!

Piken (*in*). Kandidaten er kommet.

Fru Falk. Farvell! — Hils —!

Biskopen. Dette er visst mere æn nogen av os kunde ha gjort.

Fru Falk. Det kommer bare an på hvor højt man elsker. — Takk! Farvell!

Biskopen. Farvell! (*Generalen byr ærbødig armen; hun tar den; de går. Biskopen følger.*)

ANNET MØTE

Hagbart (*kommer fra højt, ser sig om, blir forundret, går mot bakgrunnen, men møter biskopen i døren*).

Biskopen. Er du der —? (*Begge går tause fremover.*)

Hagbart (*i sterk sinnsbevægelse, men dæmpet*). Jeg hører det på tonen — og jeg ser det på dig — at du vet det.

Biskopen. Du tror jeg har talt med din oldemor?

Hagbart. Ja.

Biskopen. Det har jeg også. Hun har intet egentlig sagt. Men jeg skjønner det jo. Du vet jeg skjønte det tidligere æn du selv.

Hagbart. Det er sant. Jeg har kjæmpet min kamp igjennem.

Biskopen. Det har du næppe, Hagbart.

Hagbart. Ja, du vil ikke sige så; jeg vet det. Men jeg kaller det mit livs avgjørende sejr. Jeg elsker fru Falk. Og hun elsker mig.

Biskopen. Hvis du ikke var i så stort oprør —

Hagbart. Det er ikke oprør, det er lykke. Men her hos dig — ja, jeg er ikke kommet for at be om din velsignelse; det får gå uten den! Men jeg er kommet

for at sige dig det; ti det er min pligt. — Gjør det dig så ondt?

Biskopen. Ja.

Hagbart. Onkel, det krænker mig.

Biskopen. Min søn —!

Hagbart. Det krænker mig for hennes skyll og for min. Så kjenner du ingen av os.

Biskopen. Skal vi sætte os og tale sammen, Hagbart?

Hagbart. Jeg ber dig ikke at forsøke nogen overtalelse.

Biskopen. Vær rolig! Jeg ærer din følelse. Og jeg vet nu at hun er den værd.

Hagbart. Hvad siger du? *(De sætter sig.)*

Biskopen. Min kjære Hagbart, la mig straks bekjenne det: Også jeg har hat mine oplevelser siden sist her. Og de har lært mig at jeg var ikke i min ret mot fru Falk.

Hagbart. Er det muligt?

Biskopen. Jeg har dømt henne både for tidlig og for strængt. Det er en skjødesynd vi har. Og jeg har tat for meget hensyn til mennesker, har hat for lite av den kjærlighed som skulde gi mot. Hun som jeg tænkte underlegen, hun har lært mig det.

Hagbart. Du vet ikke hvor du ved disse ord gjør mig taknemlig — og lykkelig!

Biskopen. Jeg vil sige mere. Du følte at vi så på din kjærlighed til henne som på en synd.

Hagbart. Ja.

Biskopen. Dette oprørte din retfærdighedsfølelse, og din kjærlighed vokste av det. Du er en ædel natur.

Hagbart. Gud, hvor jeg holder av dig for dette, onkel!

Biskopen. Derfor har jeg sat mig ned hos dig, Hagbart, for at be dig om forladelse. Og henne! Og jeg skyller den menighed som jeg skal lede, men som jeg ikke stolte nok på, at rette på dette. Ti også i den er de gode de fleste; de var kommet med, hadde jeg hat mot til at gå foran.

Hagbart. Jeg ærer dig som ingensinne, og som aldrig nogen har æret dig!

Biskopen (*har rejst sig*). Kom, Hagbart!

Hagbart (*rejser sig og kaster sig til ham*). Onkel!

Biskopen. Har du kjærlighed stærk nok til at tåle —

Hagbart. Å, alt!

Biskopen. Ti undertiden får vi den, for at den skal lære os at tåle det tyngste.

Oldemor (*in*). Jeg hørte Hagbarts røst!

Hagbart. Oldemor! (*Både han og biskopen op imot henne.*) Oldemor! Gud i himlen, hvor jeg er lykkelig! (*Han tar hennes ene arm.*)

Oldemor. Er det sant?

Biskopen (*som tar hennes annen arm*). Du skulde ikke gå alene.

Oldemor. Jeg hørte Hagbarts røst; — den var så stærk, og så tænkte jeg: der står noget på.

Hagbart. Og så er det bare godt! Onkel samtykker, onkel er stor, onkel gjør alt, alt godt igjen — og mere til! Gud — oldemor, at du skal være så gammel! Jeg hadde lyst til at ta og bære dig, springe rundt med dig.

Oldemor. Nej, det må du nok la være. (*Bringes til sæte.*) — Nu —? Hvad så mere?

Hagbart. Hvad så mere? Nej, jeg vet ikke mere! Det er ikke mere!

Biskopen. Jo, Hagbart, det er mere.

Hagbart. Du siger det så alvorlig? — Du er så alvorlig — ja, bevæget —? Onkel! (*En vogn høres komme.*)

Biskopen. Vænt litt, min søn. Vænt litt! (*Går ut av hoveddøren.*)

Hagbart. Kjære oldemor, hvad kan det være?

Oldemor. Jeg vet ikke. — Men lykken er ofte så kort.

Hagbart. Lykken så kort? Hvad er det? Gud, oldemor — pin mig ikke!

Oldemor. Jeg forsikkrer dig jeg vet intet. — Bare —

Hagbart. — Bare — Hvad? —

Oldemor. — At din onkel var hos mig, da fru Falk blev mældt.

Hagbart. Fru Falk? Har fru Falk været her? Nu?

Oldemor. Nætop.

Hagbart. Så må noget stå på! Kanske det var henne som onkel — (*Styrter opover; døren åpnes; bispens træer in med Ågot under armen.*) Ågot!

Ågot. Hagbart! — (*Angst.*) Er tante ikke her?

Cornelia (*som har fulgt efter biskopen og Ågot in*). Men, bestemor! (*Går hen til henne.*)

Biskopen. Kjære Ågot, Deres plejemor har pålagt mig at gi Dem dette brev.

Hagbart. Et brev —?

Oldemor. Hvad er det? La mig se! (*Hennes stol blir av Cornelia drat halvt om mot de andre.*)

Hagbart. Læs højt, Ågot!

Ågot (*læser*). «Dyrebare! Når du mottar dette brev, er jeg — rejst. Jeg elsker den som du —» (*Gir et stort skrik og faller. Biskopen tar mot henne.*)

Oldemor. Hun er rejst?

Cornelia. Hun elsker den som —? — Gud, se Hagbart!

Biskopen. Cornelia! (*Denne iler til biskopen; de lægger begge Ågot ned. Cornelia står hos. Biskopen vender sig.*) Hagbart! (*Denne styrter til hans bryst.*) Mot! Mot! min søn! (*Stillt.*)

Oldemor (*rejser sig*). Så de store følelsers tid er vændt tilbage!

(*Tæppet faller langsomt.*)

STØV
(1882)

I

Vejen fra byen til Skogstad, Atlungernes store gård med fabrikanlæg langs Skogselven, kunde, jævnt kjørt, ta to timer; men på det gode vinterføre vi nu hadde fått, vanskelig halvannen. Vejen var en chaussé langs fjorden. Fra byen hadde jeg fjorden på høyre side, og på venstre store, fra høyden langsomt nedglidende marker; utover dem var strødd villaer og gårder med træplantninger omkring og alléer op til.

Længere hen blev høyden til bærg og rykket nærmere in på; her blev det også snart mer og mer ulændt, til sist alene barskog fra det høyeste av åsryggen og helt ned til fjorden, skog, skog. Den tilhørte Skogstad; fabrikkerne langs Skogstadelven tilvirket råæmnet.

Atlungslægten var fransk, fra hugenotternes tid og av tarvelig oprindelse; men den hadde slått sig op ved gifte in i Atlungernes engang mægtige ætt, og hadde antat ættens navn, der i klangen hadde nogen likhed med deres eget.

Jeg frydet mig i kjøreturen. Det hadde nylig snedd, og sneen lå på trærne, ikke et vindstrøk hadde dradd mærke i skogen. Derimot hadde det tødd litt, hvilket løvskogen, som her længere nede stak frem, ikke hadde tålt; det som nu lå over den, var alene let nysne fra imorges.

Imellem begge de hvite landskap og i den snetunge luft syntes fjorden sort. Over til den annen side var ikke langt, og derover raget høyere fjæll, nu også hvite, dog med den dæmpede tone som luften gav.

Her hvor jeg kjørte, lå sjøen kloss op til snejarden; bare noget tang, nogen slejpe sten, og somme steder ikke engang det, skilte de to former og farver av samme element — virkeligheden og omdigtningen, hvor om-

digtningen er likeså virkelig som virkeligheden, bare at den ikke er så varig.

Så snart jeg kom så langt som til skogen, optok denne mig ganske. Furutrærne holdt store fanger av sne; somme steder var den øst utover; men så meget blev dog udækket, at som helhed hadde skogen et mørkegrønt skjær i hvitheden. På nærmere hold stak den enkelte udækkede gren trossig frem, og de rødlige grenlagger jog gjennom snelagene.

Op under stod mægtige stammer, de fleste mørke, dog nogen yngre og lysere, alle et samlet følge av bærende kjæmper, og dette gjorde det alvorligt derinne i tykningen. De fremste trær, som helt kunde oversees, og som i opvæksten var blet skjæmt av mennesker eller dyr, kanskje også av stormen (ti de tok jo støtet av) hadde ikke de andres regelmæssige vækst; de var mere klurete, så i dem hadde sneen huseret efter behag. Deres nederste grener var somme steder helt bøyd mot marken, så træet kunde se ut som en hvit dyng, andre var lunefullt omskapt til plumpe dværger med bare overkrop, eller til andre sorter av mannslinger med en hvit sæk over hodet, eller en skjorte som de ikke riktig hadde fått på.

Ved siden av disse klosser kunde trippe løvtrær hvorover sneen bare lå som en anelse; et enkelt, som stod frit mot himlen, fløt i sine ytterste, hvite kvister, alltid finere, likesom over i luften; så stod der unge graner, der i regelmæssige sne-etager bygde pyramide ved pyramide. Her længst nede ved sjøen, hvor det var mere stenet, vokste nu og da en klonger. På hver torn hadde lagt sig sne, så busken så ut som oversådd av hvite bær.

Jeg bøjde om et næss med en hammer på, og her begynner det egentlige Skogstad. Åsryggen viger og gjør plassen rummelig nedenfor; den er også brutt av elven i to stykker. Åtter ser vi langsomt nedglidende marker, og her ligger gården. Elven går på andre siden av gården og længer borte; flere røde tak sees langs den og en række bygninger på andre siden. Til høyre som til venstre av gården ligger husmannsplasser og underbruk; men de er skilt fra gården ved marker på hin side, og med en skog eller park på denne.

Under parken glæmte jeg alt foregående. Oprindelig var den tænkt at gå ned til sjøen; men den stenete grunn her hadde vel gjort det umuligt, og så var den nederste firkant hugd ut; men i årenes løp hadde istedenfor barskogen en sterk flokk av løvtrær vokset op. Denne løvskog fra et og samme år var like høy og lå umiddelbart op til den svære, gamle barskog i parken. Det fine som brøm omkring det tunge, det lette imot det svære, det lave og aldeles likeløpende inunder det overrørende vældige var vakkert.

Øjet lekte i det, søkende former; eller jeg samlet mange grener under ett oversyn, fordi de var likeløpende i samme bøjning mot samme høyde; eller jeg tok en enkelt gren ut fra de andre, fulgte den fra stammen i dens første fordeling og i fordelingernes fordelinger ut i den siste kvist. En utspilet, gjænnemsiktig hvit vinge, eller et uhyre bregneblad, oversådd av hvit dun. Så måtte jeg igjæn slippe formerne og følge farven; de ulike overstrykninger gav så mangfoldige grader.

Jeg vændte ryggen til min rejsefælle, fjorden, og bøjde op mot gården. Hvor parken sluttet, begynte haven, og langs denne løp vejen opad i jævn stigning. Engang hadde også her været skog og vejen gåt igjænnem den; men av skogen stod bare en favn eller to igjæn på hver side og gjorde allé; store, gamle trær holdt på at avløses av unge, og dette så tæt at jeg somme steder vanskelig kunde se gjænnem. Men sneeventyret fulgte; dalende kjæmper var dækket med hvite flag, unge og friske stod puddret, de vanskapte lekte julebukk.

II

Natursynet spiller in i vor von om det vi skal møte. Hvad var det for noget hvitt og fint noget jeg skulde opleve her?

Hun var rigtignok ikke hvitklædd sist jeg så henne, den lyslokkete jeg nu skulde se igjæn. På hennes bryllupsrejse og i Dresden for omkring ni år siden hadde vi sist været sammen. Hvær dag var hun fæstklædd, det

er sant . . . et lune av ham, den unge, beruste brudgom; som oftest var hun blå, men ikke en eneste gang hvit; det vilde visst heller ikke ha klædd henne.

Jeg husker dem især som de sang foran pianoet, han sittende, fordi han akkompagnerte, hun stående og helst med hånden på hans skulder; men det de sang, var rigtignok hvitt, nemlig større eller mindre jubelhymner. Hun var datter av en sekterisk prest, og de kom fra præstegården og fra bryllupsfryden. I præstegården hadde jeg fra tid til annen hørt om dem, og hadde også ad den vej gjæntagne ganger fåt bøn om at se til dem næste gang jeg kom på de kanter. Nu var jeg på vejen.

Jeg hadde hørt hovedbygningen omtale som en av de største træbygninger i Norge. Den var grå og umådelig lang. Den ene Atlung hadde aldrig latt sig nøje med hvad den forrige hadde bygd, og så hadde huset fåt et tillæg i hvær slægt og en delvis ombygning av det gamle, så vidt at det siste kunde passe i det første. Jeg hadde hørt at mange og lange ganger (hvorover der i fæstsange skal være rimet i det uændelige) prøvde at binde ihop det invændige med samme hæld eller uhæld som utbygninger, skråtak, altaner, verandaer prøvde at holde stil i det utvændige. Jeg har hørt hvor mange rum der er i huset; men jeg har glæmt det.

Den siste tilbygning er gjort av den nuværende ejer og er foretat i en slags moderniseret gotik.

Bak hovedbygningen ligger gårdens andre hus i en halvmåne, der dog hovner styggt til den ene side. Imellem disse og hovedbygningen kjørte jeg nu frem, for efter skyssguttens råd at holde ved et bislag på den gotiske fløj. Jeg så ikke et levende væsen på gården, ikke engang en hund. Jeg væntet litt, men forgjæves, og gik derpå gjennem bislaget in i en gang hvor jeg tok av mig, og derfra in til højre i en lys stor forstue. Heller ikke her så jeg nogen; men her hørte jeg enten to barnestemmer og en kvinnerøst eller to kvinnestemmer og en barnerøst, og sangen kjænte jeg; ti den drog nætop landet rundt, denne lille pikes klage over at hun allesteds var i vejen, untagen hos Gud i himlen, der så gjerne vilde ha ulykkelige barn hos sig. Den klang noget frem-

med, denne klage, inne i det lyse, livlige rum, fylt av geværer og andre jagtredskaper, rensdyrhorn, rævebælger, gaupeskinns og lignende påtagelige gjænstande, ordnet med den mest utsøkte smak.

Jeg banket på, og trådte in i en av de skjønneste dagligstuer jeg har set her i landet, så lys den ligger mot fjorden, så stor, så pragtfull. Væggenes blankpolerte træfelter skiltes av utskårne træfigurer, som hvær bar en byste eller en mindre statue; stilfulle møbler var til alle sider fremrullet over brüsselertæpper. Moody-Sankey's månesyke vise fløt utover her som et gulhvitt laken. Der er kristelig sang som hører til det skjønneste jeg kjæner; men denne gjorde et intryk som var der under det moderne rum en krypt-kirke fra middelalderen, hvor innestængte nonner holdt dødsцерemonier mellem osende lamper, og hvorfra dampen og klangen uadskillelig forbundet sneg sig op i det nittende århundredes lyse forestillinger og behagelige kunst.

Det var en kvinne og to gutter som sang, den ældste på syv år eller vel det, og den yngste et år yngre. Kvinnen vændte åsynet mot døren og stanste ganske forundret ved min intræden; gutterne vændte mot vinduet og så ikke på henne; de var fullt optat av sit; derfor blev de ved en stund efter at hun hadde hørt op.

Disse to gutter var den ene av farens slægt, den andre av morens; kun var hennes store øjne insat i begge. Den ældste gut hadde langt ansigt med høj panne og rødligt hår, og han var fregnet, altsammen som faren. Den yngstes figur var morens, litt fremoverlutende, fordi hodet ikke steg rakt op av skuldrene. Men hodet holdtes som følge derav litt bakoverbøjd, for at vinne likevægten igjæn. Atter som følge derav var munnen halvåpen, — og så de store spørgende øjne og det lyse, lokkete hår over en fint hvælv et panne — ganske moren. Den ældste var lang og tynn, og hadde farens gang på slentrende ben og små, stærkt utadbøjde føtter. Jeg så dette i et øjeblik, mens gutterne gik hen mot bordet ved sofaen, i det samme hun forlot dem. Hun kom nemlig efter litt betænkning hen mot mig; hun visste nok ikke om hun kjænte mig eller ej. Ved at høre nav-

net fant hun smilende ut at det alene var mit portræt hun hadde set, portrættet i albummet fra værtfolkets bryllupsreise. Hun fortalte at Atlung var over i fabrikkene, og kom hjem til middag, d. v. s. om en times tid, og at fruene var i en av de husmannsplasser jeg hadde set fra veien; der lå nemlig en gammel mann for døden.

Hun fortalte dette med vellydende, skjønt noget spæd røst, og med et par forskende øjne fæstet på mig. Hun hadde hørt noget om mig. Jeg hadde aldrig tænkt at jeg skulde se en av Carlo Dolci's madonnaer stige ned av en ramme, for at stå i en nymodens dagligstue og tale med mig, og derfor var visst ikke mine øjne mindre forskende æn hennes. Hodets stilling på skuldrene, dets lutning til den ene side, ansigtets profil, og fremfor alt øjnene og øjenbrynene, ja det blågrønne hodeklæde, dradd langt fremover, hvorved det bleke åsyn fik noget av samme lett — altsammen en ægte Carlo Dolci!

Hun gik lydløst, og lot mig tilbake med gutterne, som jeg også straks gav mig i kast med. Den ældste het Anton, og kunde gå på hænderne, d. v. s. næsten; og den yngre het Storm, og fortalte dette og meget mere om broren, som han beundret ubetinget. Den ældste derimot fortalte om sin mindre bror, at han ænnu ikke var færdig med det som er det motsatte av at ligge tør om natten, og at han derfor idag hadde fått bask av far; Stina hadde sagt far det; — Stina het hun som nætop hadde forlatt os.

Efter denne, ikke meget forsigtige inledning til et kjenskap, stod de snart på hver sin side av mig og fortalte hvad der for tiden optok dem, og det overordentlig stærkt. De fortalte begge, især den ældste, men med utfyllende tillæg av den yngre, at derborte i en av husmannsplasserne som jeg hadde kjørt forbi, der bodde Hans, lille Hans, d. v. s. der hadde han bodd; ti den rette, egentlige lille Hans var hos Gud. Han hadde været her på gården og lekt med gutterne næsten hver eneste dag; dog hadde somme tider de også fått gå over til husmannsplasserne, som jeg kunde forstå var gutternes forjættede land her på jorden. Så skulde han gå

hjem en kvæll i halvskumringen nu for fjorten dager siden; det var før sneen kom, og i parken han skulde gå igjennem, der lå fiskedammen så blank og sort. Så vilde han skri over den, og gik fra gangstien op på den; for gangstien går like ved dammen. Men der hadde de samme dag hugd hul for at fiske, og de hadde glæmt at sette mærke ved, og så skrir lille Hans like ut i hullet. De hadde hørt et barns nødrop på gården; budejen hadde hørt det, men bare én gang, og hun hadde ikke tænkt noget større ved det; for der i parken plejde alle gutterne at leke. Så var lille Hans borte, og ingen kunde sige hvor han var. Da blev dammen ophugd, og de fant ham; men gutterne fik ikke se ham. Derimot hadde de fåt være med til begravelsen sammen med smågutterne og småjænterne ved bruksskolen. Men han blev ikke begravet i kapellet hvor bestefar og bestemor ligger; han blev begravet på kirkegården. Å, det hadde været så dejligt, da de sang. Skolemesteren hadde sunget bass til, og Gamlebrunen hadde trukket Hans, som var i en hvitmalt kiste som far fik fra byen, og der var kranser på. Mor og Stina hadde flættet dem. Alle barnene fik kaker, før de drog avsted, og ribsvin. Men sangen, det var den som gutterne nyss hadde sunget; Stina hadde lært dem den. Hans hadde været så fattig, men nu hadde han det godt; han var hos Gud; det var bare kisten som kom i jorden. Hvad der da var i kisten? Jo, det var ikke den egentlige Hans, det, for Hans var ganske ny nu. Der var kommet engler ned i dammen til ham med alt som den nye Hans skulde ha på, så han frøs ikke i dammen; han var der ikke. Alle barn som døde, kom til Gud, og det sammen med hundretusen millioner ganske små engler. De engler var også her rundt omkring os; men vi kunde bare ikke se dem, for de var usynlige, og Hans var nu med dem. Englene kunde se os, de var så snille med os, især med barn, og de aller ulykkeligste barn vilde de ha hos sig, derfor tok de dem. Det er meget, meget, meget dejligere at være hos englene æn her. Jo, det er det, for Stina har sagt det. Stina vilde også heller være hos englene æn her; ti det var bare for mors skyll at Stina ikke gik til dem, for så blev mor

så alene. Alle engler hadde vinger på, og nu lå Hans's far og vilde til Gud, han også. Han skulde også få vinger på og bli en liten engel og flyve om her, og hvor som helst han selv vilde — like op til stjernerne. For stjernerne var ikke bare stjerner, de var så store, så store, når vi kom op til dem, så store som hele jorden, og den var umådelig stor; større æn det største fjell. Og der var mennesker på stjernerne, og der var meget som ikke var her. Men i eftermiddag skulde Hans's far få gå dit, han, like til Gud; for Gud var oppe der i himlen. De vilde så gjerne få se Hans's far få vinger på, men mor vilde ikke ha dem med. Og Hans's far var alt nu blet så deilig, der han lå, at han næsten så ut som en engel. Mor hadde sagt det; men de fik ikke se ham.

Stina kom in, da de holdt på med det siste; hun bad dem følge med sig ut, og de adlød.

En dør stod åpen til venstre; jeg kunde se bokhyller der inne, så jeg skjønnte at der måtte biblioteket være. Jeg hadde lyst til at finne hvad disse gutters far nætop læste — forsåvidt han læste. Det første jeg fant opslåt på pulten ved siden av brev, regnskapsbøker og fabriksprøver, var Bain. Og Bains engelske venner var de første jeg fik øje på i den nærmeste hylle. Jeg tok ut en, og jeg så at den var læst. Dette stemte med hvad jeg hadde hørt om Atlung.

I det samme lød bjeller fra gården. Jeg tænkte mig at fruen kom hjem, og jeg satte in bøkene i samme orden som jeg hadde tat dem ut; derved kom nogen bak dem i uorden (ti de stod i to rækker), og disse, som altså var gjæmt, fik jeg også lyst til at se, hvilket tok tid. Jeg kom først ut av biblioteket idet fruen kom in ad hoveddøren.

III

Fru Atlung blev åbenbart glad ved at se mig. Hun hadde en særegen gang, omtrent som strakte hun aldrig knærne helt ut; men som hun nu engang gik, kom hun hurtig mot mig og grep en av mine hænder med begge sine og så mig så længe i øjnene, til hennes fyltles av

tårer. Det var naturligvis bryllupsreisen det gallt, hennes livs skjønneste dager; — men tårerne?

Nej, ulykkelig kunde hun ikke være. Hun var i den grad den samme, at hadde hun ikke været noget fyldigere, kunde jeg ikke — iallfall ikke straks — ha opdaget den minste ændring. Uttrykket var nøjagtig det samme uskyldige og spørgende, ingen begynnelse til en strængere linje eller en annen farve; selv håret lå i samme lokker om hennes bakoverbøjde hode, og den halv-åpne munn hadde den samme bløthed, var like urørt av vilje, øjnene hadde den samme milde glæde, ændog stemmens litt tilslørte klang var den samme barnlige.

«De ser ut som De slet intet har oplevd av annen art æn sist,» var også det første jeg måtte sige til henne. Hun så smilende op på mig, og ikke en skygge sa nej til det. Vi tok plass i hver vor stol, frit på gulvet, nær til bibliotekdøren; vi vændte ryggen til vinduerne og så mot en væg, hvor mellem byster og statuer, bårne av de utskårne træfigurer, untagelsesvis hang et par malerier på de polerte felter.

Jeg gjorde rede for min rejse, fik takk for at jeg ændelig var kommet; jeg hilste fra hennes forældre, hvorom vi talte litt. Hun sa hun hadde tænkt på sin far idag; hun vilde så gjerne ha hat ham med sig; ti hun kom nætop fra en døende mann, som var det skjønneste hun hadde set. Under dette hadde hun fåt sin yndlingsstilling, det vil sige, hun sat litt fremoverbøyd, med hodet helt tilbakehædet, og øjnene i det øverste av væggen eller i taket. Med en finger sat hun og trykte på sin åpne underlæbe, ikke i ett, men gjæntagende den samme bevægelse. Nu og da vugget hun litt med overkroppen. Øjnene var som fæstet; de søkte ikke mig, fordi om hun spurte, eller fik svar, uten når noget ganske særeget lokket henne ut av hennes stilling. Men hun intok den straks igjæn.

«Tror De på udødeligheden?» spurte hun, som var det den naturligste ting av værden, og uten at se på mig.

Men da jeg undredes, og selvfølgelig måtte se på henne, mærket jeg at en tåre trillet ned over kinnet, og at de åpne øjne lå fulle av flere.

Jeg følte straks at dette spørgsmål var en gjænvej: det var hennes manns tro hun tænkte på. Derfor vilde jeg spare henne gjænvejen. «Hvad mener Deres mann om udødeligheden?» — «Han tror ikke på individualitetens udødelighed,» svarte hun; «vi gjænfødes alene i vor omgang, vor gjærning og især i vore barn; men den udødelighed, tænker han, er nok for sig.» Hun stirret som før, og tårerne lå der; men stemmen var mild og rolig; ikke en tanke av misnøje eller bebrejdelse lå i den simple meddelelse, som visst var rigtig.

Nej, hun er ingen såkallt barnekone, tænkte jeg; og når hun har samme uskyldige, spørgende uttryk som for ni år siden, så er det ikke fordi hun ikke har tænkt eller ikke har prøvd noget.

«De taler altså dog med Atlung om dette?» — «Ikke nu mere.» — «I Dresden syntes I at være aldeles enige om disse ting; I sang sammen —.» — «Han var grepet av far dengang. Jeg tror heller ikke han var helt klar ænnu. Det er kommet efterhånden.» — «Jeg så også nogen bøker som nu er sat bak.» — «Ja, Albert har forandret sig.» Hun sat stille, mens hun gav disse svar; alene den ene finger bevæget sig på underlæben.

«Men hvem sørger da for barneopdragelsen,» spurte jeg. Nu vændte hun sig halvt imot mig. Jeg trodde en stund hun ikke vilde svare; men langt om længe gjorde hun det. «Ingen,» sa hun. «Ingen?» — «Albert vil at det skal gå således intil videre.» — «Men, beste frue, om man ikke læser med dem, så fortæller man dem dog et og annet?» — «Ja, hvis nogen vil, så. — Og det er i regelen Stina.» «Altså det hele rent tilfældigt?» — Hun hadde vændt sig fra mig og sat som før. «Rent tilfældigt,» svarte hun næsten likegyldig.

Jeg fortalte henne kort hvad Stina hadde fortalt gutterne om livet hinsides, englene osv., og jeg spurte om hun billiget det.

Hun vændte hodet mot mig: «Ja, hvorfor ikke?» De store øjne så uskyldig på mig; men da jeg ikke straks svarte, blev hun langsomt rød.

«Når man skal fortælle dem noget om sådant,» sa hun, «må det dog være noget som griper deres barne-

fantasi.» — «Det forstyrrer virkeligheden for dem, frue, og det er det samme som at forstyrre ævnerne.» — «Gjøre dem tosset, mener De?» — «Nu, om ikke tosset, så hindrer det dem i at bruke ævnerne rigtig.» — «Jeg forstår Dem ikke.» — «Når De lærer barnene at livet her er ingenting mot livet hisset, at det at være synlig er ingenting mot det at være usynlig, det at være menneske ingenting mot det at være engel, det at leve ingenting mot det at være død — så er det ikke vejen til at lære dem at se rigtig på livet eller til at ælske livet, få livsmot, arbejdskraft, fædrelandskjærlighed —?» — «Nu således! — Ja, det blir så vort arbejde med dem senere hen.» — «Senere hen, frue? Når alt det støv først har lagt sig på Sjælen?»

Hun vændte sig fra mig, tok sin gamle stilling, stirret i taket og fallt i tanker. — «Hvorfor bruker De det ord støv?» — «Med støv tænker jeg nærmest på det som har været, men nu er opløst, og som fyker om og legger sig på ledige plasser.» — Hun sat en stund. — «Jeg har læst om støv som fører giftstof fra forrådnede dele . . . slikt mener De da vel ikke?» — Der var ikke spot i tonen, ej heller vrede, så jeg forstod ikke hvor hun vilde hen, og unveg derfor halvt. — «Det kommer an på hvor støvet faller, frue; i friske mennesker gjør det bare skodde . . . domme, så de ikke altid kan se klart.» Jeg stanste, forat hun kunde skyte in noget om de syke; men det gjorde hun ikke; så jeg blev ved om de friske. «Kommer der slet ingen bevægelse i det, så samler det sig ofte tommetykt, til maskineriet har svært for at gå.»

Hun vændte sig imot mig livligere æn ellers, lænet sig på stolarmen og la ansigtet nærmere til mig: «Hvordan er De kommet på det der? — Er det fordi De har set hvor meget støv her er herinne?» — Jeg tilstod at jeg hadde set det. — «Og allikevel gjør ikke stuepiken og Stina annet æn at tørre støv, og jeg gjorde heller ikke annet i den første tid. Jeg forstår det ikke. Hjemme hos mor hørte jeg aldrig tale om noget så meget som om støv. Hun fór omkring far med en våt klut; han var så ærgerlig over at hun forstyrret hans bøker og papirer. Men hun påstod at han samlet støv som ingen

annen. Han kom ikke ut av kontoret, før hun var på ham med en kost. Og så kom turen til mig. Jeg var som far, sa hun, slæpte støv med mig, og kunde selv aldrig støve godt nok. — Jeg var så træt av støvet, at da jeg giftet mig, stod det for mig som et paradys at jeg selv skulde slippe, og få andre til at støve. Men deri tok jeg fejl. Dog nu har jeg git det over. Det nytter ikke. Jeg må sansynligvis ikke ha talent for at bli det kvit.»

«Det var da besynderligt,» blev hun ved, idet hun lot sig gli tilbake i stolen, «at også De skulde komme med dette om støvet.» — «Ja, jeg har vel ikke fornærmet Dem?» — «Hvor kan De tænke —!» og så atter med den roligste og uskyldigste stemme av værden: «Den som har levd ni år med Albert, kan aldrig mere bli fornærmet.»

Jeg blev dygtig forlegen. Hvad pokker hadde jeg også hat med at blande mig op i dette? Jeg var blet narret til at bruke billedet; men hvorfor sige ja til at jeg hadde set støv; det var for resten i Alberts bibliotek. Jeg sa ikke et ord mere. Også hun sat, eller rettere lå, længe stille og trommet med fingrene på stolarmene. Ændelig hørte jeg som langt borte fra: «Men sommerfuglestøvet er dog vakkert.» Og så længe efter, gjennem mange tankeled som hun ikke røbet, gled et spørsmål frem, halvhøjt: «Strålebrytningen . . . den forskjellige strålebrytning . . .?» hun kom ikke til at fullføre; hun lyttet, rejste sig, hun hadde hørt Åtlungs skridt i forværelset. Jeg rejste mig samtidig.

IV

Døren gik helt op; Åtlung kom slentrende ind. Den høje, slanke mann i de rummelige klær, der hadde mangehånde spor av fabrikkene han hadde besøkt, bar i åsyn, bevægelse, holdning flere slægters likesæle sikkerhed.

Han plirte litt med de grå øjne under de usynlige bryn, da han så mig, og derpå blev det lange ansigt til et stort smil. Hans ypperlige tænder lyste mellem fyl-

dige korte læber, idet han ropte: «Er det Dem!» Han tok begge mine hender mellom sine hårde, fregnede næver, slap så med den ene, og tok hustruen om livet med full arm: «Var ikke det morsomt, Amalie? Hvad? De dager i Dresden, du?»

Da han slap os, spurte han ivrig om mig og min rejse; han visste jeg skulde en kort tur utenlands. Så begynte han at fortælle om hvad han drev med som mest, og under dette slentret han av og til i rummet, tok en ting mellom fingrene, kramset den, slap den, tok en annen. Han holdt ikke en liten ting som vi med det ytterste av fingerspissene; i fullt grep fallt den in i hånden på ham, så fingrene lå utover. Det han talte om, grep han i grunnen på samme måte, i en slags overflod, og kastet det gjerne straks hen igjæn for noget annet.

Fruen var gåt ut, men kom straks in igjæn og bad os til bords. Nætop da slengte han sig foran pianoet, hvor der stod et hæfte ny musik opslåt, som han i det samme karakteriserte med nogen ord. Så gav han sig til at spille og syngte vers efter vers av en lang sang. Fruen minte ham igjæn om maten, da han var færdig. Derved kom han formodentlig til at merke at hun var inne. «Hør, Amalie, lad os prøve den duet!» og han slog an akkompagnementet. Hun smilte over til mig, men stilte sig hen og sang med. Hennes noget dækkede, søte sopran smelte in i hans varme baryton, som jeg hadde hørt det for ni år siden. Begges stemme hadde fåt det rikere inhold et liv legger i den, når det selv har inhold; færdigheden var derimot omtrent den samme.

Den som et øjeblik i forvejen måske ikke kunde fatte hvorledes disse to var kommet sammen, behøvde bare at stille sig ved siden av dem, mens de sang. En lyrisk hengivelse i stemningen var fælles for dem begge, og på forskjellige forutsætninger var de fullkommen enige om at la stå til. Som to barn i en båt vugget de nu avsted, latende maten bak sig bli kald, tjenerne utålmodige, gjæsten tænke hvad han fant for godt, og husets orden og deres egen bestemmelse for dagen skiples.

I deres sang var ingen energi, ingen skole, ingen finere

utarbejdelse av dette enkelte nummer, som de kanske også sang for første gang. Men en jævn, lat, glad sammen-gliden nedover melodien. Stemmernes lyse farver gled in i hverandre som et kjæleri; men der var ynde over det.

Vers på vers sang de, og jo længere, jo bedre sammen, og altid gladere. Da de ændelig sluttet, og hun ved min arm gik på sin litt tunge måte in til bordet, og han slang i forvejen for at gi nøkkelen til vinkjældereren til Stina, så var der i hennes øjne ingen spørsmål mere, bare glæde, mild, skjønn glæde, og han fløjtet som en kanarifugl.

Vi satte os til bords, mens han var ute; vi ventet i det uendelige på ham; enten hadde han ikke truffet Stina, eller hun hadde ikke forstått ham; — han var selv gåt i kjældereren, og kom igjæn således tilrakkert at vi skoggerlo. Fruen stanste dog midt i latteren, og sat siden taus hen, mens han skiftet og vasket sig.

Han slurpet ske for ske av suppen i sig med grådig hast, vant sig godt humør igjæn, da hans første hunger var over, og talte i ett væk til han pludselig, mens han sat og skar steken for, spurte efter gutterne. De hadde spist; de kunde ikke vente så længe. «Har De set barnene?» — «Ja,» svarte jeg, og jeg talte om deres naturlige væsen, og om hvor stærkt den ene lignet på hans slægt og den andre på fruens. — «Men,» kastet han in, «det er slemt at begge slægter har forholdsvis for meget fantasi; der er noget vekt i det. Og gutterne har fåt fra begge. Her intraf for en fjorten dages tid siden en sørgelig begivenhed. En lekekammerat blev i fiskedammen. Hvad gutterne — naturligvis ved Stinas hjælp — har gjort ut av dette, er rent utroligt. Jeg har tænkt på det idag. Jeg har intet sagt, for det var i grunnen morsomt også, og så vilde jeg ikke ødelægge det for dem med Stina; men det er dumt, er det. Hør, Amalie, så er det næsten bedre at ha dem borte på en skole, æn at de skal gå slik og drive in i alt slags tøv.»

Fruen svarte ikke.

Jeg vilde avlede, og spurte om han hadde læst Spencers avhandling «Om opdragelsen».

Da kom der liv i ham! Han hadde just sat sig for at spise; men han glæmte det; tok ændelig nogen biter, glæmte det atter: jeg tror vi sat med denne ene ret i en time, mens han docerte Spencer. At jeg, som spurte om han hadde læst boken, efter al sansynlighed selv hadde læst den, vedkom ham ikke i minste måte. Han fortalte mig boken, ofte punkt for punkt, med egne anmerkninger til. Den ene av disse var, at om også, som Spencer vil, læren om opdragelsen skal införres på skolen som skolens næst viktigste fag, — de fleste vil desuagtet ikke få ævne til at opdrage sine barn; ti opdragelsen er et talent som meget få har. Han for sin del vilde, straks barnene var store nok, sende dem til en dame som han visste hadde dette talent, og som også hadde de kunskaper der ubønhørlig måtte til. Hun var en begejstret tilhænger av Spencer.

Han sa dette som var det en længst op- og avgjort sak; fruén hørte på det som på en gammel bestemmelse. Jeg var meget forundret ved at hun ikke hadde sagt mig det, da vi for litt siden talte om barnene.

Nu husker jeg ikke hvilken materie vi så drev in i, da han med én gang rev uret op: «Jeg har rent glæmt Hartmann! Jeg skulde ha været i byen! Ja, ja — det er ænda ikke for sent! Unskyll!»

Han la servietten fra sig, drak nok et glas vin, rejste sig og gik. Fruén forklarte mig unskyllende, at Hartmann var hans disponent, at der desværre ikke gik telegraf hit ut, og at noget sansynligvis skulde være svaret på innen en times tid eller så.

En time i det minste til byen; om ikke for annet, så for hestens skyll minst en time der, og så en og en halv tilbake; ti man kjører ikke så lang vej med samme hest like hurtig frem og tilbake. Dette sat jeg og regnet ut, mens jeg spiste videre, og fant da også ut at jeg altså var kommet ubelejligh. Efter kaffen vilde derfor også jeg ta avsted.

Vi var begge færdige, og rejste os. Hun unskyllte sig, idet hun gik ut i kjøkkenet, og jeg, som altså var alene, vilde se mig om på gården.

Da jeg var kommet ut på trappen foran bislaget, møt-

tes jeg av gutternes stærkeste latter, umiddelbart fulgt av et ord som jeg ikke hadde tænkt de kunde ta i sin munn, æn sige rope ut med al sin ævne, og det på åpne gården. Den ældste ropte det først, og så den andre efter.

De stod oppe på låvebroen, og en jænte som i vedskjulet like mot dem lå bøyd over en kjælke, var den som ordet gallt. Gutterne ropte nok et ord, om muligt værre æn det første, og nok et, og nok et, ganske uten ophør. Mellem hvært ord jublende latter. Det var klart at de sufflertes av en innenfor låvedøren. Jænten svarte ikke; hun så en gang imellem tilbake fra sit arbejde — ikke på gutterne, men på nogen bakom låven, hvor vognskjulet var.

Da hørte jeg bjællelyd derifra. Åtlung kom frem rejseklædd og lejende sin hæst. Gutternes forfærdelse da de så faren! Ti med én gang gik det op for dem hvad de hadde ropt, om ikke helt ut, så i alt fall at de hadde utrettet ond tjeneste for en annen.

Faren skrek op: «Vænt nu, gutter, til jeg kommer hjem, så skal I sandelig ha ris begge to.» Han satte sig i slæden og slog på hæsten. Mig så han i forbifarten, og rystet på hodet mot mig.

Gutterne stod en stund forstenet. Så tok den ældste til bens, alt hvad han orket. Den yngste efter: «Vænt, og tag mig med! — Hører du, løp ikke fra mig, Anton!» Han begynte at gråte. De kom bort bak vedskjulet; men jeg hørte længe efter den minstes gråt.

V

Jeg blev forstemt, og vilde ta bort med det samme. Men da jeg kom in i stuen, sat fruén i den store gotiske bæk eller sofa henne ved døren til spisestuen, og jeg viste mig ikke, før hun lænet sig frem over bordet foran sig og spurte: «Hvad mener De om Spencers opdragelse? Mener De vi kan følge den i praksis?» — Jeg vilde ikke inlate mig på det, og svarte derfor alene: «Deres manns praksis er i alle fall ikke stemmende med Spencer.» — «Min manns praksis? Han har slet ingen.»

— Hun sa det som en annen vilde sige: det er et pent tøj De har i Deres frakke. — «De mener han tar sig ikke av barnene?» — «Å, han ligner vel deri de fleste menn,» svarte hun; «de morer sig med barnene en gang imellem, og slår dem også en gang imellem, når der bændes noget som ulejliger dem.»

«De tror begge ægtefæller skulde ha like ansvar her?» — «Ja, det tror jeg rigtignok. Mennene har også her delt som de har hat lyst til.»

Jeg ønsket at ta farvel. Men det kom øjeblikkelig uvæntet på henne; hun spurte om jeg ikke i det minste vilde drikke kaffe først; «men det er jo sant,» la hun til, «De har jo ingen at tale med.»

Hun er ikke den første gifte kvinne som gjør skjulte anfall på sin mann, tænkte jeg. «Fru Atlung, De har ingen grunn til at sige sådant til mig.» — «Det har jeg heller ikke. De får unskylle mig.» — Det var litt skymt; men tok jeg ikke ganske feil, så var hun ved at gråte.

Jeg satte mig altså ved den annen side av bordet. «Jeg har en følelse, kjære fru Atlung, av at De har trang til at tale med en; men jeg er visst ikke den rette.» — «Hvorfor ikke det?» spurte hun. Hun sat med begge albuer på bordet og så over til mig. — «Nu, om av ingen annen grunn, så av den at en slik samtale må tages op igjæn fordi den gir adskilligt at tænke på; og jeg skal rejse igjæn idag.» — «Men kan De ikke komme igjæn?» — «Ønsker De det?» — Hun sat litt, så sa hun langsomt: «Jeg har i regelen bare ett stort ønske ad gangen. Og i det jeg nu har, faller det in at De kom hit.» — «Hvad er det, frue?» — «Ja, det kan jeg ikke sige Dem, hvis De ikke vil love mig at komme igjæn.» — «Nu, så skal jeg love Dem det.» — Hun gav sin hånd over bordet: «Takk!» Jeg vændte mig på stolen imot henne, og tok hennes hånd. «Hvad er det, frue?» — «Nej, ikke nu,» svarte hun; «men når De kommer igjæn. De må hjelpe mig, hvis De tror det er rigtigt at gjøre det.» — «Naturligvis.» — «For De tænker jo i mange stykker som Atlung. Han vil høre på Dem.» — «Tror De?» — «På mig hører han i alle

fall ikke.» — «Anstrænger De Dem for at bli hørt?» — «Nej, det vilde være det værste jeg kunde gjøre. Med Atlung må alt komme lejlighedsvis.» — «Men, kjære, jeg så da at I har et velsignet forhold til hverandre i grunnen?» — «Gud ja; vi morer os ofte så godt sammen.»

Jeg hadde en følelse av at hun ikke ønsket jeg skulde se på henne, og jeg hadde vændt mig igjæn, så jeg sat langs ved bordet som før; skumringen blev tettere. «De husker os vel fra Dresden?» — «Ja.» — «Vi var to unge mennesker som lekte os; det var så morsomt at være forlovet; men at gifte sig måtte være ænda morsommere, og at komme hjem og føre hus, å, så ubyre morsomt; men dog ikke som at få barn. — Ja, så sitter jeg her da, med et hus som jeg slet ikke magter, og med to barn som ingen av os kan opdrage; i alle fall mener Atlung så.» — «Men tar De da ikke fat?» — «Med huset mener De?» — «Nu ja, med huset!» — «Gud, hvad skulde det nytte til? — Jeg fik mest skjænd, dengang jeg prøvde.» — «Men De har jo hjelp?» — «Ja, det er nætop ulykken.» Jeg vilde just spørge hvad hun mente med det, da spisestudøren like ved os lydløst åpnedes; Stina kom in med lamper. Hun kom i to, tre vændinger; men den store stue blev langt fra fullt oplyst av de lamper hun bar in. Der blev imidlertid ingenting sagt.

Da Stina skulde gå, spurte fruën om barnene. Stina fortalte at man søkte efter dem; de var ikke på gården. Fruën la ikke videre märke til det, og Stina gik. «Hvem er Stina?» spurte jeg, da døren lukkedes bak henne. «Å, hun er et meget ulykkelig menneske, som hadde en for-drukken far der slog henne, og så fik hun en mann, en bankkasserer, som også begynte at drikke og slå henne. Nu er han død.» — «Har hun været her længe?» — «Fra jeg skulde ha det første barn.» — «Men dette er et trist selskap for Dem, frue?» — «Ja; hun er ikke meget morsom.» — «Så skulde hun sandelig bort.» — «Det vilde være mot traditionen her i huset. Et ældre menneske skal passe barnene, og det ældre menneske skal leve og dø i familien. Stina er bra.»

Atter kom den vi talte om, lydløst in; denne gang med kaffen. Der var i grunnen noget spøkelseagtigt ved dette blågrønne portræt av Carlo Dolci sådan svævende på tæpperne i den store stue, der hun søkte efter en skjærm over lampen på kaffebordet, som om vi ikke hadde det dunkelt nok før. Skjærmen var ovenikjøpet et gjennemstukket billede av Peterskirken i Rom.

Stina var gåt, og fruén skjænket. «Og så vil I mannfolk ovenikjøpet ta udødelighedshåbet fra os?» Hvad dette «ovenikjøpet» hadde hensyn til, fik jeg tænke mig som jeg vilde. Hun rakte en kop over til mig og blev ved: «Da jeg idagmorges kjørte til den døende mann på den andre siden parken, fallt det mig in at sneen over de golde trær, det er dog i grunnen det aller smukkeste billede på udødelighedshåbet over jorden, ikke sant? Så ren ovenifra; og så barmhjertig da?» — «Tror De den faller fra himlen, frue?» — «Den faller ned på jorden.» — «Det er sant; men den kommer også fra jorden.» — Hun lot ikke til at ville høre på dette, men blev ved: «De talte før om støv. Men dette hvite rene støv over den frosne gren og på den grå jord, ja det er da som evighedens poesi — synes mig,» og hun la et syngende eftertryk på «mig».

«Hvem har så digtet den poesi, frue?» Hennes største øjne så på mig, og denne gang ikke spørgende, nej, sikkre. «Er det ingen åbenbaring utenifra, så er det en åbenbaring innenifra; hvært menneske som føler så, det har den.» Hun hadde aldrig været skjønnere. I det samme hørtes nogen i forstuen. Hun vændte hodet lyttende derhen. «Der er Åtlung tilbake!» sa hun, rejste sig og ringte efter en kop til.

Det var ganske riktig Åtlung; så snart han hadde fåt tøjjet av sig, åpnet han bredt døren og steg in. Hans disponent, Hartmann, var blet ængstelig, og var kommet mot ham. Åtlung hadde avgjort alt sammen med ham midt på landevejen.

Fruéns spørgende øjne fulgte ham, mens han gjorde nogen slentrende slag bortover. Enten likte hun ikke at han avbrøt os, eller så hun at han var i dårligt lune. I det samme han mottok kaffekoppen av hennes hånd,

fortalte han henne hvad der var hændt med gutterne. Han nævnte intet av de ord gutterne hadde ropt ut med så megen jubel; men han sa nok til, at hun kunde skjønnne hvad det var. Og mens han drak, fortalte han at han hadde lovt dem ris; «men,» sa han, «her må noget annet til æn ris.»

Som hun stod, da hun gav ham koppen, så blev hun stående ænnu, da han hadde drukket, og gik. Rædsel lå over hennes ansigt og stilling. Hennes øjne fulgte ham i rummet; hun væntet på dette annet som var mere æn ris.

«Nu vil jeg sige dig det, Amalie,» lød det borte fra værelset, «gutterne skal bort den dag imorgen.»

Hun sank langsomt ned i sofaen, så langsomt, at jeg tror ikke hun selv visste av at hun satte sig. Øjnene fulgte ham ufravændte. Noget hjælpeløse, ulykkeligere har jeg aldrig set.

«Du holder da vel såpass av gutterne, Amalie, at du kan finne dig i det? Nu kan du se hvad det leder til at jeg fjøde dig sist.»

Men blir han slik ved, så dræper han henne! Ser han da ikke på henne?

Om hun mærket min deltagelse eller ej, — hun vændte med én gang sine øjne, sine hænder mot mig... mens han gik fra os bortover gulvet; en fortvilelsens bøn lå i dette øjekast, denne lille bevægelse. Jeg forstod straks at her er hennes eneste ønske; her er det jeg skulde hjelpe henne med.

Hun var sunket ned over sine hænder, og hun blev liggende slik uten at røre sig. Jeg hørte ikke at hun gråt; væntelig bad hun. Han gik op og ned; han så henne; mens hans gang blev altid bestemtere. Han slængte de ting han tok og kramset, længere fra sig, hæftigere.

Da gik spisestudøren langsomt op; det var atter Stina. Men denne gang blev hun stående på tærskelen, blekere æn vanlig. Åtlung, som nætop hadde gjort vænding mot os, stanste. «Hvad er det, Stina?» — Hun svarte ikke straks; hun så ned på fruën, som løftet hodet mot henne: «Hvad er det, Stina!» utbrøt også hun.

«Gutterne,» sa Stina, og holdt inne. «Gutterne?» gjæntok begge, Atlung stanste, fruen rejste sig.

«De er ikke på gården, ikke i husmannsplassene . . . vi har søkt alle steder; — ved fabrikkerne også.» — «Hvor så I dem sist?» spurte Atlung åndeløst. — «Budejen siger hun så dem styrte mot parken gråtende, da De lovte dem ris.» — «Fiskedammen!» kom jeg til at sige, før jeg fik tænkt mig om, og virkningen på mig selv og dem alle var som om noget sprang i stykker mellom os. — «Stina!» ropte Atlung; det var ikke bebrejdende, nej det var et skrik av smærte, det såreste jeg har hørt, og ut fór han. Fruen løp efter, og idet hun ropte hans navn.

«Bed om lygter!» sa jeg til de folk jeg så bak Stina i spisestuen. Jeg gikk ut og fant mit tøj, vændte om igjæn, traf Stina, der bevæget sig rundt i ring med foldede hænder. «Men så kom og vis mig hvor det er!» Uten svar, og kanskje uten at vite hvad hun gjorde, ændret hun sin gang fra rundt til frem, altid med foldede hænder og højt bedende: «Fader i himmelen for Jesu skyll! Fader i himmelen for Jesu skyll —» rørende, kraftig; og hun blev således ved ut gjænnem gården, forbi husene, gjænnem haven, in i parken.

Det var ikke videre koldt; det snedde. Dette lange, mørke spøkelse foran i snetåken med bøn-strimen efter sig in under de høje, belagte trær, fulgte jeg som i drømme. Jeg sa mig selv at to små gutter nok kunde gå til fiskedammen, for at finne Gud og englene og de nye klær; men hoppe i hullet, hvis der var noget, og det to sammen . . . umuligt, unaturligt, dumt! Hvorfor i al værden var jeg kommet til at tænke eller antyde slikt? Men det nytter ikke alt det forstandige en siger sig selv i en slik stund; det værste og utæneligste vinner på en likevel, og dette «Fader i himmelen for Jesu skyll . . . Fader i himmelen for Jesu skyll,» suste i høyeste angst om mig, og virket bestandig ny angst også hos mig.

Hvis de slet ikke har gått til fiskedammen, eller hvis de har været der, men har ikke turdet springe i vandet, så kan de jo være tomlet avsted annensteds hen. Hans's

far skulde i eftermiddag få vinger på; — mon ikke også de i sin hjærteangst sitter ensteds under et træ, og venter på det samme? I så fall fryser de sig døden til. Og jeg så for mig de to forfrosne stakkarne, som ikke turde gå hjem, den yngre gråtende, den ældre også tilsist gråtende; jeg syntes bogstavelig jeg hørte dem . . . «Hyss!» . . . «Hvad er det!» sa hun og vændte sig i bråsnart håb. «Hører De dem?» — Vi stod begge stille. Men der var intet at høre uten mit eget pust, når jeg ikke lenger kunde holde ånden. Ej heller var der noget at se som lignet to små sammentullede mennesker.

Jeg sa henne hvad jeg nætop hadde tænkt, og hun hvisket i tilbakeholdt jammer, idet hun kom mot mig og foldet hænderne: «Bed med mig! å bed med mig!» — «Hvad skal jeg be om? At gutterne nu må dø og komme til himmelen og bli engler?» Hun stirret forfærdet, vændte sig og gik foran som før; men nu uten en lyd.

Vi fulgte en gangsti gjennem skogen; den førte til fiskedammen; men vi måtte gå mer æn halvt en av parken for at nå den. Her gik en bæk i en kløft, og her var gjort en opdæmning. Den var stor, så fiskedammen hadde et anseligt omfang. Vi måtte op fra stien for at nå kanten av dammen. Stina gik bestandig foran, og da hun hadde nådd op, og så dammen og de to forældre ute på den, knælte hun ned i bøn og hulken. Nu hadde jeg ondt av henne.

Da også jeg nådde op, og så forældrene, grep det mig sterkt. I det samme hørte jeg stemmer bak mig i skogen. Det var folkene, som kom med lygter. Det svævende lys, dæmpet av snefallet, som de fire lygter gav ut over menneskene, sneen, underdelen av trærne, den skygge som samtidig enkelte i toget og enkelte trær og steder nær ved kom i, hæftet sig for alle tider i mit minne til de ord jeg samtidig hørte fra dammen: «Her er intet hul i dammen!» Atlungs røst; den dirret av bevægelse. Jeg vændte mig, og så hans hustru om hans hals. Stina var sprunget op med et utrop som ændte i et langt, men stille: «Gud være lovet og takket!» — Men de to på dammen slap ikke hverandre; jeg med

nogen møje ned og bortover til dem; ænnu hang hun om hans hals, og han var bøyd over henne. Jeg stanste ærbødig et stykke ifra; de hvisket til hverandre. Lysene oppe på dammen var det første som vakte dem.

«Men hvad nu? Hvor skal vi søke?» spurte Atlung. Jeg gik nærmere. Jeg sa nu forældrene, skjønt skånsommere, hvad jeg før hadde sagt Stina, at måske sitter de under et stort træ etsteds her og venter i sin hjerteangst på forbarmende engler, og så er der fare for at de alt har frosset, så de blir syke. Før jeg hadde talt ut, spurte Atlung op mot dem på vollen: «Hadde gutterne yttertøjt på, sist I så dem?» — «Nej, svarte to stykker. Han spurte om de hadde huer på, og herom blev der uenighed. Jeg påstod de hadde huer på; en annen sa nej. Atlung kunde selv ikke huske det. Ændelig trodde man at den ældste hadde huer på, og den yngste ikke. «Å, den lille Storm!» klaget moren. Blant folkene oppe på damkanten var der nogen som gråt, så vi hørte det ned. Jeg tror der stod tyve mennesker ved siden av hverandre omkring lygterne.

Atlung ropte op: «Vi må søke hele parken igjænnem; vi begynner med husmannsplassene. Og han kom henover, og kløv op og hjalp sin hustru efter.

Her møttes de av Stina: «Frue, frue!» hvisket hun bønfallende. Men ingen av dem ænste henne.

Jeg stirret i kløften under os. Åt se snelagte trær ovenfra er som at se en forstenet skog.

«Kjære Atlung! vil du ikke rope?» bad fruen.

Han stilte sig längst frem; der blev stillt. Og så ropte han langsomt utover skogen: «Anton og lille Storm! Kom hjem igjæn til far og mor! Far er ikke sint lenger!»

Var det luften som kom i bevægelse, eller fallt nætop det siste snegran, det der skulde bringe en overlasset gren til ændelig at slippe, eller var nogen kommet nær en sådan — nok, Atlung fik som svar snefall av en stor gren halvt ved siden, halvt foran. Det gav et dumpt brak med gjænlyd i skogen, grenen svajet og svang op, og der stod snedamp utover os. Men ved ristingen slap ændelig alle dets svære grener sine snebører; brak og

damp inhylllet os, og før vi visste ord av, slap det nærmeste trær sneen fra alle sine grener på én gang. Lufttrykket herav var så sterkt at to til, så fem, så seks, ti tyve trær slap med drøn og gjænlyd i skogen, og med en damp som av snefonner, alle sine tunge lass. Da kom den ene ring av trær efter, så en til, så mange, mange ved siden av os, længere borte, tæt foran, bevægelsen gik først i to store armer, de delte sig efterhånden i flere, skogen stod og skalv. Dunderet rullet langt fra os, nær ved os, nu støtvis, nu samtidig og uten slut. Foran stod alt i hvit damp; det trampende tog over skogen skræmte os i førstningen; efterhånden som det drog bort fra os, og vokste, blev det så storartet at vi glæmte det annet.

Trærne stod atter rejste og ranke, frie og sortgrønne; selv så vi ut som snemænn. Alle lygter var slukt; vi tændte, og vi rystet sneen av os. Da hørte vi klagende: «Æn om smågutterne ligger under en snefonn?» Det var moren som talte. Nogen skyndte sig at sige at den umulig kunde skade dem, den kunde i det høyeste kaste dem overænde, kanskje for en stund kvæle dem; men de måtte kunne arbeide sig frem av den. En sa at de ufejlbarlig måtte skrike, straks de blev fri sneen, og Åtlung ropte: «Hyss!» Vi stod mer æn et minut og lyttet; men intet hørte vi uten langt borte fra et og annet efterdøn av en enkelt stående klynge, som nu først kom med.

Men var gutterne i en av skogens ytterkanter, så kunde vi vanskelig høre dem der vi stod; på begge sider var jo kløftens kanter højere æn dæmningen hvorpå vi stod.

«Ja, la os gå og lete efter dem!» sa Åtlung bevæget; han gik imidlertid helt ut på det fremste av dæmningen, vændte sig mot os som var begynt at stige ned, og bad os stå stille: «Anton og lille Storm! Kom hjem igjæn til far og mor! Far er ikke sint lenger!» Det var så sårt at høre. Intet svar; vi stod længe. Intet svar.

Mismodig kom han tilbake, og gik ned på stien med os andre; hans hustru tok hans arm.

VI

Vi kom til det ytterste av skogen, og fordelte os med så lang avstand fra hvær, at vi nætop kunde se hværandre og alt imellem os: vi gik skogen op, tok næste strøk og gik det ned, men langsomt; ti al sneen fra trærne lå nu over den gamle sne på marken; somme steder var den pakket så hård at den bar os, men andre steder sank vi i til knæet. Da vi næste gang samlet os, for atter at spre os, spurte jeg om det også var sansynligt, at to små gutter hadde holdt ut i skogen, efter at det var blet mørkt. Men heri motsagdes jeg av alle. De var vante til at færdes i skogen hele dagen og kvællene med; de hadde andre gutter som bygde snemænn for dem, fæstninger og snestuer, hvori de ofte sat med lys.

Herved droges tankerne hen på alle disse bygværk og på muligheden av at de hadde tydd til noget av dem. Men ingen visste hvor de hadde dem i år, da sneen var kommet så nylig. Desuten plejde de at bygge snart her, snart der. Altså måtte vi bli ved.

Det traf sig så at Stina denne gang gik nærmest mig, og da vi to var ved kløften, og denne somme steder bøjde, kom vi nær til hværandre, og hadde ingen strækning at søke på. Hun hadde åbenbart en ændret sinnsstemning. Jeg spurte henne hvorfor. «Å,» svarte hun, «Gud har så tydelig talt til mig. Nu finner vi gutterne! Nu vet jeg hvorfor alt dette er hændt! Å, så tydelig vet jeg det!» Hennes madonnaøjne skinte av sværmerisk lykke; hennes bleke, fine åsyn var henrykt. «Hvad er det, Stina?» — «De var så hård mot mig før. Men jeg tilgir Dem. Herregud, syndet jeg ikke selv? Tvilte jeg ikke på Gud? Knurret jeg ikke mot Gud? Å, hans veje er vidunderlige! Jeg ser det så tydelig, så tydelig!» — «Men hvad er det da?» — «Hvad det er? Fruen har i det siste halve år bare bedt Gud om en eneste ting. Ja, det er hennes vis at gjøre så. Hun har lært det av sin far. Om bare en eneste ting har hun bedt, og vi har hjulpet henne. Det er om at gutterne ikke måtte skilles fra henne; Atlung har truet med det. Hadde dette i kvæll ikke kommet, så var det kanskje skedd allikevel;

men Gud har bønåret hende! Kanske har også jeg været et værktøj i hans hånd; jeg tør næsten tro det. Og lille Hans's død . . . ja, ganske visst også lille Hans's død! Når nu de to små søde sjæle sidder og fryser ensteds, og venter på englens, å, de kjære, kjære gutter, så har de dem jo hos sig! Tviler De? Nej, tvil ikke! Om nu gutterne blir syke, og de blir ganske visst syke, ja, så er det jo deres lykke! Ti når far og mor sidder sammen ved sykesengen, å, da sendes de aldrig siden bort. Aldrig, nej, aldrig! Da ser Atlung at det vilde være at dræpe hende. Å, han ser det alt i kvæll. Ja, han ser det ganske visst. Han har alt nu højtidelig lovt hende det. For nu sist så hun så inderlig godt på mig, og det gjorde hun ikke for en stund siden. Det var som hun hadde noget at sige mig, — og hvad skulde det også i hennes angst været for noget annet æn det? Hun har opdaget Guds veje, hun også, Guds vidunderlige veje! Hun takker og priser ham, hun som jeg, — ja, højlovet være Gud for Jesu skyll i evighet!» Hun talte hviskende, men sikkert og inderlig; det siste, eller lovprisningen, derimot med bøjde hode, foldede hænder og sagte som til sit eget bryst.

Vi kom fra hverandre og nu og da nær hverandre, hvor kløften drev os sammen, og al søkning for vort vedkommende hørte op. «Ett savner jeg forklaring over,» hvasket jeg til hende. «Dersom alt, like fra lille Hans's ynkelige død, er hendt, for at Atlungs gutter skal bli hos sin mor, — så må også det store snefall vi nylig så og hørte, passe in. Men jeg kan ikke se hvorledes?» — «Det? Det var bare en naturbegivenhet, det; en ren tilfældighet.» — «Er der da noget sådant?» — «Ja,» svarte hun. «Og det griper ofte in. Men her kan jeg ikke se hvorledes. Det er en stor nåde, at jeg kan se det jeg ser. Hvorfor skal jeg forlange mere?» —

Vi spejdet omkring os; men vi følte at her like ved kløften var gutterne ikke. Hvad jeg sist hadde sagt, blev ved at opta Stina. «Hvad mente De med snefall?» spurte hun sagte, da vi næste gang traf hverandre. — «Det skal jeg fortælle. Fruen hadde, kort før vi kom ut i parken, sagt mig at udødelighetshåbene fal-

ler fra himmelen på vort liv likeså tyst, hvitt og mykt som sneen over den nakne jord...» — «Å, hvor vakker!» utbrøt Stina. — «Og så tenkte jeg, da den sterke støjen kom, hele skogen skalv, og sneen fallt av trærne med torden — ja, blir nu ikke vred! — da tenkte jeg at slik var også udødelighetshåbene fallt av både fru og Dem og allesammen i den store angst for gutternes liv. Vi fór om hverandre i jammer og gråt, og somme av os i harme over at de nu kanskje var på randen av evigheten.» — «Å, Gud, ja!» — «Men nu har vi hat udødelighetshåbene over os i mange tusen år — de er meget, meget eldre enn kristendommen —; og så lite har vi vennet os til dem.» — «A, De har ret! Å, De har tusen ganger ret! Takk!» sa hun, og gikk videre i stille funderinger. — «De sa før jeg var hard mot Dem. Og da gjorde jeg ikke annet enn at minne Dem om de udødelighetshåb som De hadde lært gutterne...» — «Å, det er sant; tilgiv mig! Å, ja, visst!...» — «For De hadde jo lært dem at det var meget, meget bedre at være hos Gud enn her, at det at få vinger på og være engel, det var det høyeste som et lite barn kunde nå, ja at englene selv kom og tok de ulykkelige barn...» — «Å nei, ikke mere!» våndet hun sig, og la begge hænder i sine øren. «Å, hvor jeg har været ubetænksom!» la hun til. — «Tror De da ikke på det?» — «Jo, tenk om jeg tror! Disse tanker har i mit liv stundom været min eneste trøst. Men De forvirrer mig ganske, tror jeg.» Og så fortalte hun mig så rørende at hun ikke hadde så sterkt hode lenger; hun hadde grått og lidt for meget; men håbet om et bedre liv efter dette hadde ofte været hennes eneste trøst.

Atlungs melankolske rop, altid med de samme ord, hørtes av og til, og nættop nu. Med et sætt var vi atter i den forfærdelige virkelighet, at gutterne hadde vi ennå ikke funnet, og at jo lenger det varte før vi fant dem, des sikkrere var det at de måtte bøde for det med sygdom. Det snedde fremdeles, så at vi tross månelysset gikk i en tåke.

Da lød der et rop gjennem skogen og snetåken — av

en annen røst æn Åtlungs og av annet slag. Jeg kunde ikke skille hvad der blev sagt; men så kom nyt rop av en ny røst, så atter av en tredje, og det siste lød klart: «Jeg hører dem gråtel!» Det var en kvinne som ropte. Jeg hastet frem, de andre foran og efter, alle mot den kant ropet kom fra. Vi var blet trøtte av at va i den tunge sne; men nu løp vi så let som var der fast jord under vore føtter. Lyset fra lygterne hoppet mellem os og over os, lyste os og blændet, ingen talte, bare åndedrættene hørtes. «Hyssl!» ropte en ung jænte, og stanste, og som hun alle; ti vi hørte de to små jamre med denne såre gråt barn har, når de har grått forgjæves i lange, lange stunder, og der så ændelig kommer medlidenhed. «Å, Herregud!» sa en ældre mann: han kjænte slik gråt. Vi kunde skjønne gutterne ikke lenger var ene; vi gik videre, men roligere. Vi var oppe og forbi fiskedammen, et stykke fra kløften, hvor træerne stod regelmæssig; ti stedet lå lunt og forgjæmt. Gråten blev naturligvis tydeligere, jo nærmere vi kom, og tilsist hørte vi stemmer blandet med den. Det var farens og morens, de hadde dog været de første. Da vi kom helt frem, så vi kunde se mellem træerne in i snetåken, møtte vi to sorte klumper mot noget højt hvitt; det var faren og moren på knæ, holdende hver sin gut op til sig; bak dem var en snefæstning eller en knust snehytte, deri hadde gutterne altså søkt ly. Da lygterne kom nær, så vi hvor ynkelig forfrosne og forkomne de var; de var blå, fingrene valne, de kunde ikke stå vel på benene; ingen av dem hadde huer; væntelig lå disse i snedyngen, om de hadde hat nogen. De svarte på ingen av forældrenes kjærtegn eller spørsmål, ikke en eneste gang sa de et ord, bare gråt, gråt. Vi stod om dem, Stina storbulkende. Gutternes gråt og forældrenes klager, spørsmål og kjærtegn, med den fortvilelse og glæde som skiftet i dem, grep stærkt.

Åtlung rejste sig og tok sin; det var den ældste. Fruen rejste sig også og tok sin. Flere bød henne at bære gutten; men hun svarte ikke, bare gik med ham, trøstende, gråtende uten et øjeblikks stans mellem ordene,

intil hun trådte så hun fallt, gutten under og hun over. Hun vilde ikke ha hjelp, men kravlet op igjæn med gutten i sine armer, gik videre og fallt igjæn.

Da så hun op mot himlen, som vilde hun spørge hvorav dette kunde komme, hvorledes det dog var muligt?

Når jeg nu siden husker henne i hennes tro og i hennes hjelpeleshed, så husker jeg henne således, med gutten foran sig utstrakt i sneen, og hun over ham på knæ, med gråt og spørsmål op mot himlen.

Der var en som tok gutten op, og Stina hjalp fruen. Men da gutten var kommet på en annen arm, begynte han at klage: «Mor, mor!» og strakte de to stive, valne hænder ut efter henne. Hun vilde straks bære ham igjæn, men han som bar, skyndte sig, og lot ikke som han hørte henne, skjönt hun tilsist bad så ydmygt. De var imidlertid ikke før kommet ned på stien, før hun ilte frem og stanste mannen, og så tok hun under mange ømme ord gutten igjæn i sin favn. Atlung var ikke mere til at se.

Jeg lot dem gå foran mig allesammen.

Men som jeg så dem et stykke fra mig inne i snetåken der mellom trærne, og hørte det gråte og trøste derinne . . . gled jeg tilbake i de gamle tanker.

VII

Jeg forlot straks Skogstad uten at ta farvel med forældrene, som var hos barnene. Jeg fik en hæst til første station mot byen, og var snart i langsom fart på chausséen. Den sne som var fallt, gjorde vejen tyngre æn da jeg kom. Nogen støvgran føk om ænnu; men det lettet mere og mere, så månelysen efterhånden blev stærkere. Dette fallt på den snelagte skog, som her ænnu stod urygget, med fantastisk magt; det enkelte var tapt, men motsætningerne blev stærke.

Jeg var træt, og stemningen derefter. Skogen stod under sneen som et bøyd, overvunnet folk; den bar på mere æn den kunde. Allikevel tålmodig, træ ved træ,

uten ænde bortover. Det var almuen fra henfarne tider til nu, den nedstøvede almue. Hin «himmelfallne, barmhjærtige sne» . . .

Og som det var gåt alle billeder, like fra de aller ældste vi kjænnner, at somme av dem fridde sig ut fra det som de var billede på, og fik selvstændigt liv, så gik det mit. Jeg så de henfarne slægter inne i en støvtåke; derfor kjæmpende mot hværandre, og dræpende hværandre i millionvis. Altid stod nogen og strødde støv, mere støv over dem. Ofte kjærlige, fine sjæle, som der-ved gjorde det høyeste og skjønneste som de visste.

Men jeg så alle livets forhold, selv de friskeste, overstrødd av støvlaget, og det at ville fri menneskene ut av det at være værdens værste eller eneste oprør.

Og da jeg blev trættere, og det veg fra mig, mens det nylig oplevede dukket frem igjæn, da hørte jeg det grangivelig gråte inne i et snestøv som ikke lenger fallt; det var gutterne jeg hørte.

De to stakkars gutter hadde trodd hvad de voksne hadde lært dem. De hadde trodd på væsener, kjærligere æn vore, et liv varmere æn vort; for disses skyll hadde de trosset kulden her, og i gråt og frygt sittet og væntet standhaftig. Da tordenen gik, hadde de kanskje bævet mot forvandlingen — og blev bare begravet.

Jeg kom gjennem skogen og kjørte op langs ved den til stationen. Da jeg deroppe rejste mig, og kastet ænnu et blik utover trærne, var de klart overstrålt av månelys; nu var det blet sterkt . . .

. . . En drøm ut over alle folk, opkommet uændelig længe før al historie, i bestandig ny skikkelse, den ene ut av den andre, og altid så at den yngre lå lettere over livet æn den næst forrige, og skjulte mindre av det.

Det uforståelige blir alltid igjæn, det uændelige med dette; men det må ikke skræmme og gjemme os lenger; — fyll os med ærbødighed, og ikke med støv.

Jeg sat atter i slæden, og den ensformige dur av bjællen gjorde at søvnigheden kom. Og så begynte gutternes gråt at synges for mine øren sammen med bjællen. Og jeg måtte i min træthed til at tænke mig hvad der videre hændte de to små, og hvorledes det i den første

tid på Skogstad måtte se ut i sykerummet og omkring blant dem jeg nætop hadde forlatt.

Hvor var ikke det jeg da tænkte, forskjelligt fra det som siden hændte!

Jeg måtte huske på det, da jeg to måneder efter kjørte den samme vej med Atlung, og han fortalte mig hvad der var foregået. Da hadde jeg været i utlandet, og han møtte mig i byen.

Og når jeg nu fortæller det igjæn, så er det ikke med hans ord; ti jeg vilde ikke være istand til det; men hvad han fortalte, det er det.

Gutterne fik feber, og den gik over til lungebetændelse. Alle så de fra første færd at det tok en svær vænding; men fruen var så sikker på at alt var hændt, forat hun skulde beholde sine gutter hjemme, at også de andre fik den tro.

Hvor hård sygdommen kunde bli, — den vilde bare være ingang til lykke og fred. Allerede i skogen hadde hun tat det højtidelige løfte av sin mann, at de ikke skulde sendes bort, men at en huslærer måtte komme og ha dem under stadig opsig. Og ved sykesengen gjæntok han det, så ofte hun vilde, når de i lange nætter og stille dager møttes der. Hun hadde aldrig været skjønnere, han hadde aldrig ælsket henne høyere æn nu: egentlig var hun i en eneste henrykkelse. Hun betrodde Atlung, at likefra han første gang for vel et halvt år siden hadde yttret at gutterne skulde bort, hadde hun bedt Vorherre om at hindre det, bedt ham uændelig, og i al denne tid ikke om noget annet. Hun visste, at hvad man bad om i Jesu navn, det skulde gives. Hun hadde gjort det flere ganger før i tilfælder som forekom henne selv at være led i hennes liv under troens førelse, naturlige led; og det var altid lykkes. Hun hadde denne gang tat sin far til hjelp, og tilsist Stina; begge disse hadde lovt også bare at be om dette. Det fall henne ikke et øjeblik in at der var en annen måte at nå målet på, f. eks. så vidt hun hadde kræfter, og så vidt hennes tro tillot det, at studere Atlungs tanker om opdragelsen, og prøve at få ham selv med på et forsøk, så at det kunde vise sig om de sammen magtet opgaven. Hun gik

ut ifra at det gjorde hun slet ikke; hvad kunde vel hun? Men Gud kunde, hvis han vilde. Det var jo hans egen sak, og det i høyere grad æn nogen han før hadde bøn-hørt henne i, så hun var sikker på han vilde. Hvær hændelse, hvært menneske, som kom til gården, tænkte hun, var sendt; på en eller annen måte måtte de bli et led i den handlingsrække som førte Atlung til andre tanker. Når hun fortalte Atlung dette i sin uskyldighet og tro, følte han, at det i alle fall ikke var nogen menneskelig magt som kunde motstå henne. Han reves i den grad selv med, at han ikke alene var viss på at gutterne kom sig; men han la ikke engang merke til hvor syk hun selv var.

Det lange opphold i parken uten ytterklær og med våte føtter, den overanstrengte sjælstilstand og nattevåken, den mot sig selv så hensynsløse måte hun bare vilde et eneste ett på, så hun glæmte at spise, ja trængte heller ikke til det... tok tilsist magten aldeles fra henne. Men sykdommens første merker gik sammen med hennes hvileløse, henrykte tilstand; ikke hun selv, ikke andre ænste den. Ændelig måtte hun til sengs, men der var allikevel slik glæde, ja fryd over henne, at de andre ikke fik tid til angst; hennes feberfantasier fløt sammen med hennes liv, hennes ønsker, hennes tro, det var ofte ikke godt at skille. Alle skjønnte at hun var syk, men ikke at her var fare. Lægen var en av disse som ikke gjerne taler; men hadde her været fare, så hadde han talt; — naturligvis. Stina hadde overtat tilsynet, og hun levde innen sine egne drømme og håb, og bortforklarte alt, når Atlung viste uro.

Da kommer han hjem en middag fra fabrikkene, varmer sig, og går op på den store sal, der lå allesammen; for moren vilde være hvor gutterne var. Hennes seng stod slik at hun kunde se dem begge. Han kom sagte in. Der var luftig og godt, og dyp fred. Ingen annen æn de syke, såvidt han straks kunde se, var i rummet; men han opdaget siden, at våkekonen var sovnet av i en stor stol som hun hadde dradd hen i kroken nærmest ovnen. Han vækket henne ikke; han stod litt over hvær av gutterne, som enten sov eller lå i en døs,

og derfra gik han like sagte hen til sin kjære hustrus seng, glædet sig over at også hun hadde fred, kanske sov; ti han hørte ikke hennes pludder, som ellers altid hilste ham.

En skjærm var sat for mot vinduet, han så ikke klart, før han kom nærmere. Hun lå med åpne øjne; men tåre på tåre trillet av dem . . .

«Hvad er det?» hvisket han opskræmt. I hennes ændrede stemning så han med én gang hvor medtat hun var. Hvorfor i al världen hadde han ikke set det før? Eller hadde han set det, men i den grad været full av hennes sikkerhed, at han ikke hadde regnet det for noget? Et øjeblik var det ham som vilde han falle; men hans frygt for henne gav ham kraft.

Så snart han kunde, hvisket han: «Hvad er det, Amalie?» — «Jeg ser det på dig at du vet det,» svarte hun hviskende og langsomt tilbake; hennes læber bævet, hennes øjne fylltes og tømtes; men ellers lå hun aldeles stille. Hennes hænder — å, hvor var de magre; ringen lå meget rummeligere om fingeren, og dette hadde han dog set før; men hvorfor ikke tænkt over hvad det betydde? — Hennes hænder hvilte helt utstrakte, hvær på sin side av legemet, der syntes ham så tynt under tæppe og laken. Kniplingerne om håndleddet lå ordnet, som hadde hun ikke rørt sig, siden hun var klædd og redt, og det måtte nu være flere timer siden.

«Men Amalie!» brast han ut og knælte foran sengen.

«Det var ikke således jeg mente det,» svarte hun med så sagte hvisken, at han under andre omstændigheder intet kunde ha hørt. «Hvad mener du med «således», Amalie? — Å, forsøk igjæn! — Amalie!» Han så hun vilde, men kunde ikke, eller betænkte sig. Øjnene fylltes og tømtes, fylltes og tømtes, munnen bævet, men likeså lydløst som dette skedde, like stille lå hun. Ændelig rettet hun de store øjne på ham. Han bøjde sig nærmere hen til henne for at høre: «Jeg vilde ikke ta dem fra — dig,» hørte han hvisket som før; ordet «dig» kom for sig selv, og ænnu i den hviskende tone omgit av en ømhed og klage som intet på jorden kunde overgå.

Han våget ikke at spørge igjæn, skjønt han ikke forstod. Han fattet alene, at der var hendt noget ænnu samme formiddag som hadde gjort liv til død. Hun lå lamslåt. Hennes urørlighed var forskrækkelse; noget uhyre stort hadde trykket henne ned til lydløs stillhed, knust henne. Men han fattet også, at bak denne åndetause ro var der en bevægelse så stor at hun måtte sprænges; han fattet her var fare, at hans nærvær økte denne fare, at her måtte hjelp til, d. v. s. han fattet, at fik han ikke selv komme bort, så var bare hans ansigt, som det nu måtte se ut, nok til at dræpe henne. Han vet ikke hvorledes det gik til. Han kan huske han var i en trap; ti han kan huske et billede hun der selv hadde hængt op, den hellige Christophorus, som bærer Jesusbarnet over en bæk. Han fant sig selv liggende på sofaen i den store stue med noget vått over pannen, og et par mennesker ved siden, den ene var Stina. Han kjæmpet længe som med en ond drøm. Ved at se Stina kom hans rædsel igjæn! «Stina, hvordan har Amalie det?» Hun lå i feber.

«Men hvad har hendt i formiddag, mens jeg var borte?» Stina visste intet. Hun forstod ikke engang hans spørsmål. Hun var ikke den som hadde plejet fruene om formiddagen; hun hadde hat nattevakt, og da var fruene i lyksalige feberfantasier likesom nu igjæn. Hadde da doktoren været hos henne om formiddagen? Nej, han var vøntendes. Han hadde sagt igår at han idag ikke kunde komme før senere. Det tydet på at doktoren kjænte sig sikker.

Hadde fruene talt med nogen annen? Det måtte da være med våkekone. «Hænt henne!» Stina gik; han sendte også bort den andre som var der; han trængte at samle sig. Han satte sig med hodet mellem sine hender, og før han visste det, brast han i gråt. Han hørte på sin egen hulken i den store stue, og gøs. Han følte det, — å, han følte det, at han skulde sitte her alene og høre den i uker. Og i det grænseløse savn stod hennes billede klart frem, hun kom som av sengen i sit hvite klæde, og gav ham ord for ord hvad hun hadde ment. Hennes bøn til Gud hadde været at hun måtte få be-

holde gutterne, og nu var hun forfærdelig bønheørt; ti nu skulde hun ha dem med sig i døden. Det var dette der hadde lamslått henne. Og så gjæntok hun: «Jeg mente det ikke således: jeg vilde ikke ta dem fra — dig.»

Hvorledes var dette på én gang fallt henne in? Hvorfor var hennes uryggelige visshed slått om til noget så forfærdeligt?

Våkekonen visste intet. Mot morgenen var fruen fallt i søvn, og efterhånden var den blet roligere. Da hun vågnet et stykke ut på dagen, lå hun litt, før hun blev plejet. Hun var overmåde svak; husholdersken hjalp til. Ingen talte til henne om hennes tilstand, ikke med et ord. Selv sa hun intet uten én gang; det var da hun hadde fått litt suppe, da sa hun: «Å nej, det kan være det samme.» Hun la sig bakover og lukket øjnene. De rådet henne til at spise; men hun svarte ikke. De stod litt og væntet, så lot de henne i fred.

Ut på kvællen blev feberen sterkere; på doktorens råd blev hun da båret ut i neste rum. Dette oppfattet hun som at bæres mot paradís, og sang til med en liten hæs røst. Hun talte også nu uten ophør; men med uthengelse av hin salme om paradís, var der intet i al hennes tale som tydet på, at hun husket noget av hvad hun hadde tænkt i det øjeblik hun hadde sine sanser. Alt var nu igjæn lykke og smil. Ut på morgenen sovnet hun; kort efter vågnet hun, og straks kom hin usigelige smærte; men også straks dødskampen. Under denne blev hun var at gutternes senger ikke var der. Hun så på Atlung og åpnet hånden, som vilde hun ha hans. Han forstod hun tænkte gutterne var gått forut, og at hun vilde trøste ham. Med denne lille kolde hånd i sin og dens sagte rykk under kampen med de siste bud fra det vigende liv, sat han til det var slut.

Men da overlot han sig også helt til sin grænseløse sorg. Han spurte ikke lenger hvorledes dette var gått til, eller hvad som var hændt hin formiddag; nu visste han det: — der var aldeles intet hændt. Et nyt hugskott, intet annet. Likeså uanet som det første kom, at nu skulde alt bli bra, og barnene altid være hos

hende, likeså uanet kom det annet, at det var over i evigheden de skulde være hos henne. En dag gav hun sig selv livet; den annen gav hun sig selv døden.

Herved hadde intet været at gjøre?

Å, for et ansvar han nu følte av at ha latt henne leve et vekt og farligt fantasiliv; bære husbyrderne og barneopdragelsen, men ikke få samfund i ånd og vilje; halvt av hensynsfullhed, halvt av makelighet at ha sat henne efter, hvor han tok henne; moret sig med henne, når det fallt ham in, men ikke søkt arbeide sammen med henne; — det var dette han brødes med uten trøst; uten tilgivelse, for dette var det hun var død av.

En nat han drev omkring derute under en stjerneklar himmel, kom de første svalende tanker. Vilde hun nogensinne ha forlatt sine barnlige forestillinger for at følge hans? Vilde ikke et forsøk på at rygge dem bare ha gjort henne ulykkelig? Ganske skilt dem? Dette hadde han dog alltid trodd, og til syvende og sist var det også dette som hadde bestemt ham til at leve sit liv, mens hun levde sit.

Det var utroligt at høre ham således i det ene øjeblik med skarpsindighet søke op alt som kunde øke hans ansvar, og i det næste slå sig til ro med at det hadde visst ikke nyttet at retlede henne; det hadde kanskje endog skadet.

Senere sa han ved lejlighed, at hans skyll mot henne og mot barnene flyttet for en del bort fra dette og la sig på andre ting som var mange og smærtelige nok, men ikke som hine.

Hvad dette var, fortalte han ikke; men han så ti år ældre ut.

Doktoren søkte ham et par dager efter at hun var død; han hadde trang til at sige, at når han intet hadde yttret om det farlige i fruens tilstand, så var det fordi han hadde været trygg på at hun skulde bære igjennem. Men hin formiddag måtte noget være hændt.

Doktoren føjde så til at gutterne var over al fare; den ældste hadde alltid været det.

Åtlung hadde ænnu ikke et øjeblik skilt moren og gutterne. Under deres sygdom følte han med henne at

de måtte leve; i de siste døgn, at de skulde følge henne i døden. Moren uten dem kunde han ikke tænke.

Og nu da han måtte skille dem, var den første følelse — ikke glæde; nej, forfærdelse over at også heri skulde den kjære ha skuffet sig! Det var som hun levde og kunde se det, at alt var fejltagelse, og at denne siste fejltagelse unødig hadde dræpt henne. —

De to sortklædde gutter var de første vi møtte på gården. De så bleke og forskræmte ut. De kom ikke imot os, og farens kjærtegn gav de ikke tilbake.

I gangen møtte Stina os. Jeg uttrykte for henne min oprigtige deltagelse. Hun svarte stille at Guds veje var uransakelige. Alene han visste hvad som var til vort beste.

Atlung tok mig med til familiebegravelsen, et lite stenkapel inne i en lund nærmere elven. Undervejs fortalte han, at hvær gang han skulde til at tale fortrolig med gutterne og prøve at være både far og mor, strømmet det så in på ham, at han ikke kunde. Det fik komme efter hvært.

Gravkammeret var et venligt lite kapel, hvor kisterne stod på gulvet. Kun var porten ikke en almindelig port, men et jærngitter som nu stod åpent; ti der blev arbejdet i kapellet. Vi tok huerne av, og gik in. Fra arbejdet var drysset et fint lag med støv over kisterne; vi gik hen til hennes lille, og med lommetørklæet strøk Atlung det av; vi talte ikke. Først da jeg så på de andre kister og deres inskrift, meddelte han mig at hans hustru skulde sættes in i en av sten. Jeg sa, at vi på denne måte kom til at bevare mer av vore forfædre æn det var sundt at bevare. «Men der er pietet i det,» svarte han, idet vi gik ut.

Varmegrader i luften. Mot den blålige sne kom fjorden truende frisk.

EN HANSKE
(1883)

FØRSTE HANDLING

En stue med åpne dører ut til en park, hvorigjennem man skimter sjøen. På begge sider av døren vinduer. En dør på væggen til venstre. På væggen til høyre likeså. Et piano mellem døren til høyre og vinduet mot parken; et skap like imot. Helt foran til høyre sofa, og en midt imot til venstre; mindre bord foran hver av dem; lænestoler og lettere stoler.

FØRSTE MØTE

Fru Riis. Nordan.

(Fru Riis i sofaen til venstre. Nordan på en stol midt mellem bordene; han har en stråhat på hodet; den er skyvd helt bak i nakken; et stort tørklæ over et av knærne; han sitter lænet på sin stok.)

Fru Riis. De faller rent i staver.

Nordan. Hvad er det De spør om?

Fru Riis. Om saken mot Mrs. North — hvad annet?

Nordan. Saken mot Mrs. North. Jeg talte med Christensen i dette øjeblik. Han har lagt ut pengene; for han vil prøve at få bankerne til at stanse. Dette har jeg jo sagt. Hvad vil De mere?

Fru Riis. Snakket, kjære ven, snakket?

Nordan. Å, mannfolkene tier gjerne med hværandres historier. — Skal han for resten ikke få det at vite nu, han derinne? Nu er han jo tilstede. *(Nikker til høyre.)*

Fru Riis. La os ventel

Nordan. For pengene må jo betales Christensen tilbake. Det har jeg sagt ham.

Fru Riis. Naturligvis. Hvor kan De tænke annet?

Nordan *(står op)*. Ja, nu rejser jeg og tar mig ferie, så nu får Christensen stelle med det. — Det var vel storartet igår?

Fru Riis. Pragt var der ikke.

Nordan. Nej, hos Christensen er der aldrig overdåd. Men mange var der vel?

Fru Riis. Jeg har aldrig set så mange i nogen privat fæst.

Nordan. Er Svava oppe?

Fru Riis. Hun er ute og bader.

Nordan. Allerede? Kom I så tidlig hjem?

Fru Riis. Jeg tror klokken var tolv. Svava vilde hjem. Riis kom sent, tror jeg.

Nordan. Kortbordene. — Hun var vel strålende? Hvad?

Fru Riis. Hvorfor kom De ikke?

Nordan. Jeg går aldrig til forlovelsesfæster og aldrig til bryllup. Aldrig. Disse offerdyr med krans og slør — å!

Fru Riis. Men, kjære doktor, De tror jo med os alle at dette blir et lykkeligt ægteskap?

Nordan. Han er en bra kar. Men allikevel . . . Jeg er blet narret så ofte. — Hu, ha?

Fru Riis. Hun var lykkelig. Og idag som igår.

Nordan. Det er synd jeg ikke får se henne. God morgen, frue!

Fru Riis. God morgen, kjære doktor! Altså nu rejser De?

Nordan. Jeg trenger til en liten pust.

Fru Riis. Det er visst. Ja, lykke til, da — og hjertelig takk!

Nordan. Takk De, kjære frue! (*Gående.*) Det var lejt jeg ikke fik sige Svava farvel.

ANNET MØTE

Fru Riis. (Senere) Riis.

(*Fru Riis tar op av bordet til venstre et hæfte av et utenlandsk tidsskrift, sætter sig godt til rette i sofaen med ansigtet vendt mot parken. Under begge de følgende møter læser hun, så ofte det kan la sig gjøre.*)

Riis (*kommer ut fra høyre i skjorteærmene, optat av sin skjortesnipp*). God morgen! — Var det Nordan som gik?

Fru Riis. Ja. (*Riis går over mot døren til venstre, vander om og forsvinder atter i døren til højre, kommer snart igjæn og gjør samme tur, bestandig beskæftiget med skjortesnippen.*)

Fru Riis. Er det noget hvormed jeg kan hjælpe dig?

Riis. Slet ikke. Mange takk for resten! Disse moderne skjorter er noget kram. Jeg kjøpte nogen i Paris.

Fru Riis. Ja, jeg tror du har et helt dusin med dig?

Riis. Halvannet. (*Han går in, kommer ut igjæn i samme stræv og gjør samme tur.*) Jeg går ellers og spekulerer på noget.

Fru Riis. Det må være en inviklet sak.

Riis. Det er det også. — Det er det også. — Sandelig! — Den snipp er da som . . . Nå! Ændelig! (*Atter in og ut igjæn, denne gang med sit slips i hånden.*) Jeg tænker på . . . jeg tænker på . . . hvad vor kjære datter er laget sammen av.

Fru Riis. Hvad hun er laget sammen av?

Riis. Ja . . . hvilke stykker av dig, hvilke av mig, o. s. v. — Nemlig hvilke stykker av dine slægter, hvilke av mine, o. s. v. — Svava er en mærkelig pike.

Fru Riis. Det er hun.

Riis. Som helhed er hun hverken dig eller mig; heller ikke os to tilsammen.

Fru Riis. Svava er meget mere.

Riis. Noget meget betydelig mere ændogså. (*Han forsvinder igjæn, kommer atter, denne gang i frak, kostende sig.*) Hvad sa du?

Fru Riis. Ingenting. — Ellers er det min mor Svava ligner mest på.

Riis. Jo, der skulde vi ha det! Svavas stille, behagelige væsen — hvor vil du hen?

Fru Riis. Svava kan være lidenskabelig nok.

Riis. Svava overser aldrig formerne som din mor.

Fru Riis. Du forstod ikke mor. Men det kan jo også være at de i meget er forskjellige.

Riis. Uhyre! — Kan du nu se at jeg hadde ret, da jeg begynte at pluddre sprog med henne, fra hun var bitte liten? Kan du se? Du var imot det.

Fru Riis. Jeg var imot dette evige plageri — og så imot at det bestandig gik fra det ene i det andre.

Riis. Men resultatet, min kjære? Resultatet? (*Nynner.*)

Fru Riis. Ja, du vil da vel aldrig sige, at det er sprogene som har skapt henne?

Riis (*idet han forsvinder*). Ikke sprogene; men —. (*Derinne fra.*) — Sprogene har gjort uhyre! — La du mærke til henne igår? Hun har *savoir vivre*. Hvad? (*Kommer ut igjen.*)

Fru Riis. Det er visst ikke hvad man mest holder av hos Svava.

Riis. Nej, nej. — På dampskibet spurte en mig, om jeg var i slægt med den frøken Riis som hadde fåt i stand barnehaverne inne i byen. Jeg sa jeg hadde den ære at være hennes far. Da skulde du set mannen! Jeg fik æpler i halsen.

Fru Riis. Ja, barnehaverne har fra første stund hat lykken med sig.

Riis. Det er vel dem som har forlovet henne også? Hvad?

Fru Riis. Du får spørge henne.

Riis. Men du legger slet ikke mærke til min dragt?

Fru Riis. Jo, jeg gjør.

Riis. Og skriker ikke et lille-bitte beundringsskrik? Sammensætningen? Farverne — like ned i skoene? Hvad? Og lommestørklæet også?

Fru Riis. Hvor gammel er du, Riis?

Riis. Ti stille! — For resten . . . hvad tror du man holder mig for?

Fru Riis. Naturligvis for 40 år.

Riis. «Naturligvis» — hvor klinger det ikke selvforståeligt? — Men denne dragt, den er en slags jubelouverture, komponeret i Köln, nættop som jeg fik telegrammet om Svavas forlovelse. Tænk, i Köln, ikke ti timer fra Paris! Men jeg kunde ikke vente ti timer; — i den grad blev jeg elegant i min egen forestilling ved at komme i svogerskap med landets rikeste familie.

Fru Riis. Blev det med den dragt alene?

Riis. Hvilket spørgsmål! — Vænt nu til mine kufferter kommer gjennem toldboden!

Fru Riis. Da går det ut over os, kan jeg tænke?

Riis. Da går det ut over jer! En altfor lykkelig papa, som nætop i det store øjeblik befinder sig i Paris —?

Fru Riis. Og hvad siger du så om fæsten igår?

Riis. Jeg rigtig priste dampskibets forsinkelse, så jeg som ved et trylleri stod midt oppe i en *fête champêtre*. Fæst for ens egen eneste datter, hvor man selvfølgelig er frygtelig velkommen!

Fru Riis. Når kom du hjem i nat?

Riis. Mener du ikke vi måtte spille kort igår også? Jeg kunde ikke undslå mig; for jeg skulde sitte tilbords med Abraham, Isak og Jakob, d. v. s. med værten, statsministeren og gamle Holk. Det var en uendelig nåde at få tape sine penge til slike storfolk. For jeg taper jo altid. — Jeg kom hjem klokken tre, vil jeg anta. — Hvad er det du læser?

Fru Riis. «*The fortnightly*.»

Riis. Har der stået noget i de par måneder jeg var borte? (*Begynner at nynne på en melodi.*)

Fru Riis. Ja; — her er nu noget om slægtsarv som du må læse. Det passer til det vi begynte at tale om.

Riis. Kjenner du den melodi? (*Iler opover mot pianoet.*) Det er modemelodien nu. Jeg hørte den gjennem hele Tyskland. (*Spiller og synger, men avbryter.*) La mig hænte noterne, mens jeg husker det! (*In og kommer ut igjæn med dem. Sætter sig atter til at spille og synge.*)

TREDJE MØTE

De forrige. Svava (kommer i døren til venstre).

Riis (*ser sig om, stanser, springer op*). God morgen, min pike! God morgen! Jeg har jo næsten ikke fåt hilse på dig. For i fæsten tok alle dig fra mig. (*Han kysser henne og følger henne frem.*)

Svava. Hvorfor kommer du også så sent hjem fra utlandet?

Riis. Hvorfor varskuer man ikke når man skal til at forlove sig?

Svava. Fordi man selv intet vet om det, før det er skedd. God morgen igjen da, mor! (*Knæler hos henne.*)

Fru Riis. Å, som du lugter frisk! Du har gått i skogen etter badet?

Svava (*som rejser sig*). Ja, og nætop som jeg nu kom hjem, gik Alf forbi og hilste op. Han kommer in om et øjeblik.

Riis. Sant at si — og sanheden bør man altid si! — jeg hadde aldeles opgit at se vor gamle pike så lykkelig.

Svava. Ikke sant? Jeg hadde aldeles opgit mig selv.

Riis. Intil denne prins kom?

Svava. Intil denne prins kom, som også hadde tat sig god tid.

Riis. Men som du sat og væntet på fra langt tilbake?

Svava. Ikke det minste! — Jeg hadde ikke engang tænkt på ham.

Riis. Nu begynner det at bli gådefullt.

Svava. Ja, det er en gåde, at to mennesker som har set hverandre fra barndommen av uten at tænke på hverandre, pludselig...! For det var virkelig så. Fra en viss given stund! Han blev i mine øjne en annen.

Riis. Mens han naturligvis i alle andres er den samme som før?

Svava. Jeg håber det!

Riis. Muntrere er han i alle fall blet — i mine øjne.

Svava. Ja, jeg så I lo sammen igår. Hvad var det?

Riis. Vi talte om den beste måte at komme gjennom værden på. Jeg gav ham mine tre berømte livsregler.

Fru Riis og Svava. Allerede!

Riis. De gjorde megen lykke. Husker du dem, vanartede barn?

Svava. Nr. 1: aldrig prostituere sig.

Riis. Nr. 2: aldrig falle nogen besværlig.

Svava. Nr. 3: altid holde sig på moden. — De er ikke meget vanskelige at huske; ti de er hverken dunkle eller dype.

Riis. Men desto vanskeligere at praktisere! Og det

er dyden med alle livsregler. — Jeg gir dig min kompliment for din nye morgenkjole. Efter omstændighederne er den virkelig «køn».

Svava. «Efter omstændighederne», d. v. s. uten at du kunde være med.

Riis. Ja, for jeg hadde aldrig valgt den besætning — skjønt den «efter omstændighederne» ikke er så ille. Og snittet? — Å-ja! — Vænt nu til min kuffert kommer!

Svava. Overraskelser?

Riis. Store! — For resten har jeg noget straks. (*Går.*)

Svava. Du, jeg finner ham uroligere æn nogen sinne.

Fru Riis. Glæden, barn!

Svava. Og dog har fars uro altid noget dæmpet over sig. Far er — (*Riis kommer ut fra højre.*) Vet du hvad statsministeren sa om dig igår?

Riis. Noget skal jo en sådan herre sige.

Svava. «Deres far, frøken, er ænnu bestandig vor elegante mann *par excellence*.»

Riis. *Ah, a bien dit Son Excellence!* Nej, så kan jeg fortælle dig noget bedre. Du gjør din far til ridder.

Svava. Gjør jeg?

Riis. Ja, hvem andre? Nu har regjeringen også før et par ganger brukt mig en liten smule ved sine forskjellige handelstraktater; men denne gang, som svoger av vor store mann, blir jeg Olavsridder!

Svava. Jeg gratulerer!

Riis. Når det regner på præsten, vet du, drypper det på klokkeren.

Svava. Du er virkelig så uvæntet beskeden i din nye stilling.

Riis. Ikke sant? Og nu optrær jeg som en beskeden foreviser av elegante kostymer, nemlig tegninger av kostymer (ænnu beskednere!) fra det siste stykke på *Français*.

Svava. Å-nej, far! Ikke nu!

Fru Riis. Ikke før i eftermiddag begynner vi på det der.

Riis. Man skulde virkelig tro at jeg var det eneste

fruentimmer her tilstede. Men som I vil! — I kommanderer værden! — Så har jeg et andet forslag i to afdelinger. Først: at vi sætter os!

Svava. Vi sætter os! (*De to sætter sig.*)

Riis. Dernæst fortæller du din hjemkomne papa hvordan dette egentlig gik til. Dette med «gåden», vet du!

Svava. Å, det! — Ja, du får unskylle, det kan ikke fortælles.

Riis. Ikke i sine søde detaljer! Gud, hvem er så barbarisk, i forlovelsens første honningmåned at be om det. Nej, jeg mente bare det som er den egentlige *mobile* i det.

Svava. Å, jeg forstår. Ja, det skal jeg sige dig; for det er det samme som at lære at kjenne Alf.

Riis. F. e. Hvorledes kom du i tale med ham?

Svava. Jo, det var disse vore velsignede barnehaver...

Riis. Å-hå! — Dine velsignede barnehaver, vil du sige?

Svava. Når vi er over hundre piker om dem —?

Riis. La gå! Altså han kom med bidrag?

Svava. Han kom med bidrag, og det gjæntagende —

Riis. Å-hå! —

Svava. Så talte vi engang om luksus. Det var da bedre at bruke tid og penger således æn at bruke dem til luksus.

Riis. Ja, hvad skal man kalle «luksus?»

Svava. Derom talte vi slet ikke. Men jeg sa at jeg holdt luksus for usædelighed.

Riis. For usæ—? Luksus?!

Svava. Ja, jeg vet at det ikke er din mening. Men det er min.

Riis. Din mors, mener du, og din mormors?

Svava. Ganske visst; men også min — om du tillater det?

Riis. Gud bevar's!

Svava. Jeg fortalte den lille episode som mor, du og jeg oplevde i Amerika — kan du huske? Vi var

med til et *temperance*-møte, og der så vi damer komme kjørende op for at støtte avholdenhetssaken — damer — ja, vi kjænte ikke deres formuer; men som de presenterte sig, var de med vogn, hæster, smykker, dragt — især smykker! — værd så'n en — ja, så'n en —

Riis. La os sige, mange, mange tusen dollars! Det er sant.

Svava. Det er sant. Og dette er virkelig like godt utsvævelse på sin måte som drik er det på sin?

Riis. Nu ja —?

Svava. Ja, du drar på skuldrene. Det gjorde ikke Alf. Han fortalte hvad han hadde oplevd... i de store byer. Det var forførdeligt!

Riis. Hvad var forførdeligt?

Svava. Avstanden mellom fattig og rik, den grænseløseste nød og den uansvarligste luksus.

Riis. Å, det!... Jeg tænkte —. Nu ja: fortsæt!

Svava. Han sat ikke likegyldig og stelte med sine negler —.

Riis. Om forladelse!

Svava. Kjære, bli ved! — Nej, han spådde en stor social revolution og talte sig varm — og da kom det hvad han hadde tænkt sig ved en formue. — Dette var mig i høyeste grad uvæntet — og så tildels nyt. Du skulde se hvor vakker han var!

Riis. Nå — vakker?

Svava. Er han ikke vakker? Så mener i alle fall jeg. — Og mor også —?

Fru Riis (*som læser*). Og mor også.

Riis. Mødrene er alltid forelsket i sine døttres kjærestere. Men det går over, når de blir svigersønner.

Svava. Er dette din erfaring?

Riis. Dette er min erfaring. Altså, Alf Christensen er blet til en skjønnhet? Vi får finne os i det.

Svava. Han stod der så sikker i sig selv og så klar og ren... for det må jeg ha med.

Riis. Hvad forstår du ved «ren», min pike?

Svava. Det som ligger i ordet.

Riis. Jeg spør nætop om hvad du legger i ordet,

Svava. Nå; det som jeg håber man legger i det, hvis man bruker det om mig selv.

Riis. Du legger samme mening i det, når det gjelder mannen, som når det gjelder kvinnen?

Svava. Ja, naturligvis.

Riis. Og du tror at Christensens søn —

Svava (*rejser sig*). Far, du fornærmer mig!

Riis. Kan det fornærme dig at han er sin fars søn?

Svava. I dette stykke er han det ikke: I sådant tar jeg ikke lenger feil!

Fru Riis. Jeg læser just om arv av anlæg; han behøver ikke netop at ha arvet sin far.

Riis. Nå, nå; som I vil. Jeg er så bange for alle dine overjordiske teorier. Du kommer ikke igjennem med dem.

Svava. Hvad mener du? Mor, hvad er det far mener?

Fru Riis. Han mener vel at slik er ikke mannfolkene. Det får man opgi.

Svava. Nej, det kan du ikke mene?

Riis. Men hvorfor så hæftig? — Kom og sæt dig! Hvorledes kan du ovenikjøpet vite det?

Svava. Vite? — Hvad?

Riis. Jo, hvært enkelt tilfælde —?

Svava. — om den mann som står foran mig, eller går forbi mig, er et urent, motbydeligt dyr — eller en mann?

Riis. O. s. v., o. s. v.! Du kan ta feil, kjære Svava.

Svava. Nej, så litt som jeg tar feil av dig, far, når du igjæn ærter mig med dine gruelige grunnsætninger. For du er da, tross dem, det kyskeste og fineste mannfolk jeg kjenner.

Fru Riis (*lægger boken fra sig*). Vil du beholde din morgenkjole på, mit barn? Vil du ikke bytte, før Alf kommer?

Svava. Nej, mor, du får mig ikke bort fra dette! — Nu har jeg set så mange av mine veninner lægge sig op til «sit hjertes prins», som det heter i visen, og vågne i armene på et dyr. — Jeg skal ikke ha noget av det! Jeg skal ikke ta feil!

Fru Riis. Her er jo ingen lejlighed til at ta det hæftig. Alf er en hæderlig ung mann.

Svava. Det er han. Men jeg har oplevd den ene oprørende historie efter den andre. — Og nu for en måned siden den med Helga! — Og så har jeg . . . ja, nu kan jeg sige det; for nu er jeg lykkelig og trygg — nu kan jeg fortælle eder hvorfor det har været en stund med mig. Jeg turde længe ikke tro mig selv. For også jeg har engang været på veje til at bedrages.

Begge forældre (*rejser sig*). Du Svava?

Svava. Jeg var ganske, ganske ung. Jeg søkte, som de fleste unge piker, efter mit ideal, og jeg fant det i en ung, kvik mann . . . jeg vil ikke nærmere betegne ham. Han hadde — å, de ædleste grunnsætninger, de højeste mål — i det stykke fars fullstændige motsætning! Det vilde være for lite at sige at jeg ælsket ham! Jeg dyrket ham. — Men så kan jeg ikke fortælle hvad jeg opdaget — eller hvorledes jeg opdaget det. Det var dengang I alle sammen trodde at jeg var blet —

Fru Riis. — brystsyk? Er det muligt, barn? Var det dengang?

Svava. Dengang. — Ingen tåler, ingen tilgir at bli så bedraget!

Fru Riis. Og du sa ingenting til mig?

Svava. Den som ikke har været i min fejltagelse, kan ikke forstå hvad det er at skamme sig. — Ja, nu er det over. Men det er sikkert, at annen gang tar ingen fejl som har hat en slik første gang. (*Riis er imidlertid gått ind til højre.*)

Fru Riis. Kanske det så var hældigt for dig?

Svava. Jeg er viss på at det var. — Nå ja — nu er det over. Men det var ikke ganske over, før jeg fant Alf. — Hvor er far?

Fru Riis. Far? Der kommer han, ser jeg.

Riis (*kommer fra højre med hat på og ifærd med at dra på en hanske*). Hør nu, børnlille! jeg må sørge for mine kufferter på toldboden. Jeg går ned på stationen og telegraferer. I må jo få eders saker i orden; for kongen kommer her snart — og så gjæller det! — God morgen da, min søte pike! (*Kysser henne.*) Du har

gjort os så megen glæde, har du. — Ellers har du der nogen idéer som ikke... Nu ja! — (*Gående.*) God morgen!

Fru Riis. God morgen!

Riis (*idet han atter drar hansken av*). La du mærke til den melodi jeg spilte, da du kom in? (*Sætter sig ved pianoet.*) Jeg hørte den over hele Tyskland. (*Spiller og synger; avbryter.*) Men, Herre-min, her har jeg jo sat noterne, så du kan spille og syng selv. (*Går nynnende.*)

Svava. Han er morsom! Der er virkelig noget uskyldigt over ham. — Så du ham igår? Det strålte av ham «i hundre brytninger», som man siger.

Fru Riis. Da så du nok ikke dig selv?

Svava. Ja-så? Var jeg slik?

Fru Riis. Din fars datter — fullkommen!

Svava. Ja, for det nytter ikke at nægte det, mor, at hvor stor vor lykke er, andres venlighed gjør den større. — Idag gik jeg og husket alt fra igår som hadde gjort mig godt, og jeg fant — ja, jeg kan ikke sige det! (*Legger sig in til moren.*)

Fru Riis. Lykkelig er du! — Nu vil jeg se litt til huset.

Svava. Skal jeg hjelpe dig?

Fru Riis. På ingen måte. (*De går sammen opover.*)

Svava. Så går jeg gjennem fars melodi et par ganger — og så kommer vel Alf snart. (*Moren in til venstre; Svava til pianoet.*)

FJÆRDE MØTE

Svava. Alf (fra venstre).

Alf (*kommer sagte, læner sig over henne, så at ansigtet næsten kommer foran hennes*). Takk for igår!

Svava (*springer op*). Alf! — Jeg har ikke hørt det ringe?

Alf. Musikken! Den er også så vakker!

Svava. Og takk, takk for igår! (*De går frem.*)

Alf. Du har visst ingen forestilling om hvilken lykke du gjorde?

Svava. En liten smule. Men det må du tie stille med; for det er jo uanstændigt at tilstå det.

Alf. Til mig talte man jo, og til mor og far. — Der er almindelig glæde hjemme idag.

Svava. Her også! — Hvad er det du holder i hånden? Et brev?

Alf. Et brev. Jeg fik det av piken, som lukket op. Et kløgtigt hode har funnet ut at hit kom jeg i løpet av formiddagen.

Svava. Du synes ikke det var svært at gjætte?

Alf. Ikke overordentlig. Edvard Hansen er avsender.

Svava. Men til ham kan du gå en snarvej gjennem vor park. (*Peker ut til højre.*)

Alf. Det vet jeg. Og han siger at det haster, og har understrøket ordet —

Svava. — så kan du få min nøkkel — værsgo'! (*Gir ham den.*)

Alf. Takk! Mange takk!

Svava. Å, det er bare egennytte; jo snarere har vi dig igjen.

Alf. Jeg blir her like til middag —

Svava. Du blir her like til meget længer, gjør du. For vi har frygtelig meget at tale om fra igår —

Alf. Ja, ikke sant?

Svava. Om meget annet også!

Alf. Jeg har et højest vigtigt spørsmål at gjøre dig.

Svava. Har du?

Alf. Kanske du vil finne det ut, til jeg kommer igjen?

Svava. Da kan det ikke være så vanskelig.

Alf. Jo, det er. Men du har undertiden inspirasjoner.

Svava. Nu da.....?

Alf. Hvorfor har vi to ikke funnet hverandre for flere år siden?

Svava. Fordi vi ikke var færdige til det — naturligvis!

Alf. Hvorav vet du det?

Svava. Derav at jeg selv dengang var en annen æn jeg nu er.

Alf. Men der er naturslægtsskap mellom dem som elsker hverandre. Det føler jeg. Og det var der jo altså også dengang?

Svava. Naturslægtsskapet marker vi ikke, dersom vi har utviklet os forskjellig.

Alf. Det har da vi? Og allikevel —

Svava. Og allikevel elsker vi; for vejene kan være så forskjellige de vil, når de bare fører sammen.

Alf. Til samme tænkemåte, mener du?

Svava. Nu ja, til at stå sammen som vi to nu.

Alf. Så riktig godt sammen?

Svava. Så rigtig godt sammen!

Alf. Men nætop da er det — ja, når jeg som nu har dig innen mine to armer — at jeg spør op igjæn og op igjæn: hvorfor har jeg ikke gjort dette før?

Svava. Nej, det tænker jeg ikke på; nej, ikke det minste! Dette er den tryggeste plass i værden; det er hvad jeg tænker.

Alf. Kanske uten disse år vilde den ikke ha været det?

Svava. Hva mener du med det?

Alf. Jeg mener... ja, jeg mener vel i grunnen det samme som du, at jeg har ikke alltid været den jeg nu er. — Men jeg må skynde mig avsted. Det står i brevet at det haster. (*De går opover.*)

Svava. På minuttet kommer det vel ikke an? — For det er noget jeg først må sige dig!

Alf. Hvilket? (*Stanser.*)

Svava. Da jeg så dig stå mellom alle de andre, så var det først som jeg ikke kjænte dig. For det var kommet noget nyt over dig, noget fra de andre; ja, du var også på en annen måte.

Alf. Naturligvis! Det er man da alltid blant de fremmede. Da du kom in blant damerne, var det som jeg ikke hadde set opmærksomt på dig før. Der er jo også visse mål en ikke kan ta, før andre kommer til. Nu først vet jeg hvor omtrentlig stor du er, også hvorledes du

bøjer dig — å litt! — til den ene side, når du hilser . . .
Og dine farver! Jeg har i grunnen ikke set —

Svava. Nej, vil du nu tie stille og la mig komme til!

Alf. — Slet ikke! Vi er jo kommet hit igjæn, og nu må jeg avsted! (*De går atter opover.*)

Svava. Men bare ganske litt! Du tok jo ordet fra mig. Da jeg så dig stå borte blant herrerne, var det først som jeg ikke kjænte dig. Men i det samme fik du øje på mig og nikket. Jeg vet ikke hvad der skedde for en forvandling med dig eller mig; men jeg følte jeg blev ildrød. Og det varte en stund før jeg våget at se på dig igjæn.

Alf. Nej, vet du hvad der hændte mig? Hvær eneste gang én kom for at danse med dig, undte jeg ham det ikke. Nej, ikke i minste måte! Jeg tåler, ved Gud, ikke at nogen annen rører ved dig! (*De omfavner hverandre.*) Og ænda så har jeg ikke nævnt det beste!

Svava. Og det er?

Alf. Det er, at når jeg ser dig borte blant de andre og da f. e. et glimt av din arm, så tænker jeg: den arm har ligget om min hals og om ingen annens i hele verden! Hun er min, hun der, og ingen, ingen, ingen annens! — Se, det er det beste av alt sammen! — Men er vi ikke én gang til kommet hit? Dette er jo hekseri! — Nu må jeg gå! (*Opover.*) Farvel! (*Slipper, tar henne igjæn.*) Hvorfor blev jeg ikke så lykkelig for flere år siden? — Farvel!

Svava. Jeg tror jeg følger dig.

Alf. Ja, ja!

Svava. Nej, det er sant! Jeg må lære den melodi, til far kommer tilbake. Får jeg ikke lære den nu, så sørger nok du for at det ikke blir idag. (*Det ringer på portklokken.*)

Alf. Der er nogen! La mig dog komme avsted forinnen! (*Han springer til høyre; hun står og vifter efter ham. Hun er på vej til pianoet, da Margit kommer.*)

FEMTE MØTE

Svava. Margit. (Senere) Hoff.

Margit. Her er en herre som ber om at få —

Svava. En herre? Kjænnar Du ham ikke?

Margit. Nej.

Svava. Hvad slags herre?

Margit. D'er likesom noget —

Svava. Noget mistænkeligt?

Margit. Nej, langt fra. D'er mye pen mann.

Svava. Si ham at far ikke er hjemme; at han er gåt ned på stationen.

Margit. Det har jeg sagt ham. Men det er frøkenen han vil tale med.

Svava. Be mor komme in! — Å nej hvorfor det? La ham komme in! (*Margit går.*)

Hoff. Det er frøken Riis som jeg har den ære at —? Ja, jeg ser at det er det. Mit navn er Hoff, Karl Hoff. Jeg rejser i jærn.

Svava. Men hvad har jeg med det?

Hoff. Jo, for — for hadde jeg været et almindeligt hjemmemenneske, så var meget og mangt ikke hændt.

Svava. Hvad var ikke hændt?

Hoff (*tar frem en svær tegnebok, derav et lite brev.*) Vil De behage — behage at læse det der? Eller kanske De vil ikke?

Svava. Ja, hvordan kan jeg avgjøre det?

Hoff. Nej, De må jo vel først —. Værsgo'!

Svava (*læser*). «I kvæll mellem 10 og 11, at sige, hvis tutlingen ikke er kommet hjem. Du er mig så kjær, å, så kjær! — Sæt lys i gangvinduet.»

Hoff. «Tutlingen», det er mig.

Svava. Men jeg forstår ikke —?

Hoff. Her er ett til.

Svava. «Jeg har samvittighedsnag. Din hoste forfærder mig, og nu da du venter —» — Men hvad i al verden skal jeg med dette?

Hoff (*efter en stunds betænkning*). Ja, hvad tror De?

Svava. Er det en jeg skal hjelpe?

Hoff. Nej, stakkar, hjelp behøver hun ikke mere. Hun er død.

Svava. Død? Det var Deres hustru?

Hoff. Det var det. Det var min hustru. — Jeg fant dette og noget til i en liten... æske. På bunden lå brevlapperne — der er flere — og ovenpå dem noget bomull. Ovenpå den lå ørenringer og slikt efter hennes mor. Og så — disse armbånd, her. De er bestemt for kostbare til at være fra moren.

Svava. Hun døde altså pludselig, siden hun ikke —

Hoff. Det kan jeg ikke sige; brystsyke tror aldrig de skal dø. — Hun var ellers så fin og svak. — Tillater De at jeg setter mig?

Svava. Værsgod! — Er der barn?

Hoff (*etter en betænkning*). — Jeg tror ikke det.

Svava. De tror ikke —? Jeg spurte om dette, fordi jeg tænkte det var vor forening De søkte. — Opriktig talt, dette piner mig.

Hoff. Det tænkte jeg nok; — det tænkte jeg nok. — Jeg vet heller ikke rigtig om jeg... Ja, De kan nok ikke forstå dette, De.

Svava. Nej, jeg kan ikke det.

Hoff. Nej, De kan ikke det. — Jeg har hørt så meget godt om Dem i flere år. Ja, min hustru roste Dem også.

Svava. Kjænte hun mig?

Hoff. Maren Tang — hun som var selskapsdame hos —

Svava. — hos Christensens, min tilkommende svigermor? Nej, var det henne? Hun var en dannet, stille dame... De skulde ikke ta fejl? Et par sedler uten underskrift, ændog uten datum? Hvad?

Hoff. Kjænte De ikke håndskriften?

Svava. Jeg? Nej. Var den ikke ovenikjøpet litt fordrejet?

Hoff. Jo; skjønt ikke så meget enda.

Svava. De hadde vel ellers et bestemt ærend til mig?

Hoff. Jo, jeg hadde. — Men jeg tror jeg lar det

være. De forstår ikke noget av dette, De, ser jeg. — Kanske tror De jeg er likesom forstyrret? — Og det kan såmæn gjerne være, det, ja.

Svava. Men noget var det vel De vilde?

Hoff. Ja, det var det. — Ser De disse barnehaver . .

Svava. Nå, så det var dem allikevel?

Hoff. Nej, det var ikke dem. Men de gjorde at jeg længe har hat tilovers for Dem, frøken. Om jeg må få lov at sige det: fornemme unge piker som tok sig noget nyttigt til, det har jeg aldrig før set. Aldrig før. — Jeg er bare en liten falleret kjøbmann og rejser nu for andre, en dårlig fyr i mange stykker og har kanskje fortjent hvad jeg har fåt. Men ænda vilde jeg at De skulde spares. Ja, jeg tænkte at det var min pligt . . . rent ut min pligt. — Men nu De sitter slik der foran mig . . . ja, nu blir jeg bare gruelig ulykkelig. Og så vil jeg Dem ingenting. (*Rejser sig.*) Slet ingen ting.

Svava. Dette forstår jeg jo ikke.

Hoff. De skal aldrig bry Dem om mig! Jeg ber Dem mange, mange ganger om unskyllning. — Nej, De må ikke ulejlige Dem! Slet ikke! Jeg har bare ikke været her. Det er det hele. (*Møter ved døren Alf. Da han ser at Svava blir opmærksom, går han hurtig.*)

SJETTE MØTE

Svava. Alf. (Straks efter) Riis.

Svava (*ser møtet mellem de to og gir et let skrik. Iler derpå op mot Alf. Men da hun står ansigt til ansigt med ham, forfærdes hun. Han vil nærme sig henne for at støtte henne*). Rør mig ikke! (*Hun søker døren til venstre. Man hører henne innenfra låse den av og skyte skåten for. Derpå hører man et utbrudd av sterk gråt, som avstanden dæmper noget. Kun et øjeblik.*) (*Utenfra lyder melodien fra før, og straks efter sees Riis at komme.*)

ANNEN HANDLING

Samme rum.

FØRSTE MØTE

Svava. Fru Riis.

(Svava ligger på sofaen til højre, støttet på sin arm og med hodet vændt mot parken. Moren sitter ved siden, vændt mot datteren.)

Fru Riis. Disse kvasse avgjørelser, Svava, de er i virkeligheden ingen avgjørelser. Ti så kommer det alltid så meget bakefter. — Ta dig betænkningstid! Jeg tror han er en bra mann. La ham få tid til at vise det! Bryt ikke straks!

Svava. Hvorfor siger du mig bestandig dette?

Fru Riis. Men, kjære Svava, jeg har jo egentlig ikke fåt sagt dig noget før idag.

Svava. Men alle dine forsøk har gått på den melodi.

Fru Riis. På hvilken skulde de da gå?

Svava. På din gode gamle, mor — som er en ganske annen!

Fru Riis. Ett er at lære sit barn at gjøre rigtigt valg i livet —

Svava. Og et annet at holde det man lærer?

Fru Riis. Et annet er selve livet. Der gjæller det undertiden at slå av, og da især i et samliv.

Svava. På uvæsentligheder, ja.

Fru Riis. Bare på uvæsentligheder —?

Svava. Ja, på egenheder og slikt som i grunnen er utvækster. Men ikke på selve utviklingen.

Fru Riis. På den med.

Svava. På den med? — Men er det da ikke for vor utviklings skyll at vi gifter os? Hvorfor skal vi ellers gjøre det?

Fru Riis. Ja, du får sel!

Svava. Nej, det får jeg ikke se; ti så gifter jeg mig ikke.

Fru Riis. Det skulde du ha sagt før. Nu er det for sent.

Svava (*hun rejser sig i sætet*). For sent? Om jeg hadde været gift i tyve år, jeg hadde gjort det samme! (*Lægger sig igjæn.*)

Fru Riis. Å, Gud hjælpe dig! — Du vet ikke, nej, du vet ikke hvad du er i for et næt! Du får kjænne det, straks du begynner at rykke for alvor. — Eller vil du virkelig at din far og jeg skal kaste fra os alt det vi har arbejdet op her? At vi skal begynne på igjæn i et annet land? Ti det har han gjæntagende sagt i disse dager at prostitutionen av et opslag, den vilde han ikke finne sig i. Han rejser, og så må jeg jo følge. — Ja, du vrir og vander dig i det. Tænk også på alle de andre! Det er svært at bli så højt sat op som du blev i forlovelsesgildet. Det er som at løftes op på et stillas de andre går og bærer. Vogt dig at de ikke slipper dig ned! Men det gjør de, hvis du krænker deres regler for det rigtige.

Svava. Er dette deres regler for det rigtige?

Fru Riis. Det vil jeg ikke sige. Men at der ingen skandale sker, hører ubetinget til deres regler for det rigtige. Kanske er det deres første. — Ingen synes om at bli prostitueret, Svava. Allerminst de som er de mægtigste på sit sted. Og aller — allerminst synes folk om at deres barn blir prostitueret.

Svava (*halvt oppe*). Du gode Gud, er det mig som prostituerer ham?

Fru Riis. Nej, det er vel egentlig ham selv...

Svava. Nå! (*Lar sig falle ned igjæn.*)

Fru Riis. Men det får du dem aldrig til at forstå! — Nej, du gjør ikke! — Sålange bare familien og de nærmeste hvisker om hvad han har gjort, holder de det slet ikke for prostitution. Ti det er altfor mange som gjør det samme. — Først når det blir kjænt av al verden, da holder de det for prostitution. — Og blev dette kjænt i form av opslag: Christensens ældste søn infamt

forskutt for sin fortids skyll — de vilde holde det for den største skandale som kunde overføres dem! — Og dette vilde især gå ut over os. — Og over dem som er avhengige av os. Du vet det er ikke så få. Du har jo tat dig av dem, især av barnene. Alt du har tat dig av her, måtte du vel så slippe. For du måtte følge med os. Jeg er sikker på at din far gjør alvor av det.

Svava. Å—å!

Fru Riis. Jeg vilde ønske jeg kunde sige dig hvorfor jeg er så sikker på det. Men det kan jeg ikke; — i alle fall ikke ænnu. — Nej, du skal ikke friste mig til det. — Der kommer din far. Bare betænkningsstid, Svava! Ikke brudd; ikke skandale!

ANNET MØTE

Svava. Fru Riis. Riis (kommer utenfra med et åpent brev i hånden).

Riis. Nå, ligger du der? *(In i sit rum, hvor han legger hat og stok fra sig, og kommer ut igjen.)* Vel ikke noget alvorligt — vel?

Fru Riis. Nej; men —

Riis. Nu ja! Her er nu brev fra Christensens. Da du ikke vil motta din forlovede og ikke hans brev, så må du finne dig i at familien blander sig in. Alt i verden må jo ha en ænde. *(Læser.)* «Mellem 11 og 12 gir min hustru, søn og jeg os den ære at avlægge Dem og Deres et besøk.» — Det er bare et under at dette ikke er kommet før! De har sågu været tålmodige nok.

Fru Riis. Ja, vi har ikke kommet videre, vi, idag heller.

Riis. Men hvad tænker du på, barn? Ser du da ikke hvad dette fører til? Du er dog en godhjertet pike, jeg vet det; du vil dog ikke likefrem ruinere os allesammen? — Jeg synes sandelig, Svava, at nu har du trådt bestemt nok op i denne sak. De er blet rystet langt in i sin selvsikkerhed både den ene og den andre av dem; det kan du være sikker på. Hvad forlanger du så mere? Eller vil du virkelig gå ænnu længre, nu vel — stil dine betingelser! De blir sandelig nok antat.

Svava. Fy, fy, fy!

Riis (*fortvilet*). Ja, det går ikke an at ta det på den måten!

Fru Riis. Nej, det gjør ikke det! Du skulde hellere prøve at jævne det litt, Svava.

Riis. Du får da virkelig også nedlate dig til at se på hvem det er du kaster fra dig. En av landets rikeste familier, og jeg tør sige, en av de hæderligste med. Jeg har aldrig hørt noget så letsindigt! — Ja, jeg siger det. Letsindigt, siger jeg. — Om her er begått et — eller flere — fejltrin, nå, Herregud...

Svava. Ja, ta også ham med!

Riis. Jamæn gjør jeg så, ja! For det er alvorligt nok til det. Om her også er begått fejltrin, siger jeg, så er den stakkars unge mann nu straffet nok for det. Og vi får da virkelig også være litt rimelig med hværandre! Det er jo et bud, det, vet du, at vi skal være rimelige og tilgi. Vi skal tilgi! Og vi skal mere. Vi skal hjelpe den som fejler — vi skal rejse den som faller — vi skal føre på ret vej... ja, føre på ret vej. Det kan du så godt! Det ligger just for dig, det! — Som du selv vet, min kjære, er det sjælden at jeg taler moral eller den sort. Det klær mig rent ut ikke; jeg føler det altfor vel. Men ved denne lejlighed kan jeg ikke unlate det. — Begynn med at tilgi, mit barn; begynnn med det! — Overhodet: kan du tænke dig et længre samliv, uten at... uten at — ja, uten det?

Svava. Men her er ikke tale om noget længre samliv; heller ikke om at tilgi. For jeg vil aldeles ikke ha mere med ham at bestille.

Riis. Nej, men dette går over alle grænser! — Fordi han har våget at ælske nogen før dig...?

Svava. — nogen?

Riis. Ja, hvad der er mere, det vet jeg ikke! — Nej, jeg gjør ikke! Det er også fanden som folk sladder og baktaler! Men jeg siger: fordi han har våget at se på nogen, før han så på dig, ja, før han tænkte på dig, derfor skal han evig forkastes? Hvor mange blev så gift, om jeg tør spørge? Al værden forsikkrer han er en så hæderlig, bra ung mann, at den stolteste pike

tryggt kan tro sig til ham — ja, du sa det for en tid siden selv! Nægt det ikke! Men nu skal han pludselig forkastes, fordi du ikke er den første han har møtt? — Det er nå måte på hovmod også! Jeg har aldrig hørt noget urimeligere, jeg for min del.

Fru Riis. Mennene er ikke slike.

Riis. Æn pikerne da? Er de slike? De spør sandelig ikke efter om deres forlovede har været gift før — se, der kom jeg til at si «gift»? Du kan gå ut fra han har været gift. Nu, hvorfor ikke? Det gjør de andre piker. Ja, det nytter ikke at nægte dette! For jeg vet at du vet det! Du har da været på ball? Hvem er mest i vinden på ballerne? Nætop de som har noget — nå, noget Don Juan-lystigt omkring sit navn. De tar luven fra alle de andre! Du har selv set det de hundre ganger! — Er det kanskje bare på ball? Blir de kanskje ikke gift? I regelen får de de allerbeste gifter!

Fru Riis. Det er sant.

Riis. Javisst er det sant. Og i regelen blir de sandelig gode ægtemenn også!

Fru Riis. H-m?

Riis. Å, jovisst gjør de så! — Ja, Herregud, noen untagelser. Saken er at ægteskapet har en forædlende innflydelse. Og her er kvinnen i sit skjønneste kall. I sitt allerskjønneste kall!

Svava (*som har rejst sig*). Jeg kan til nød høre slikt av dig. For jeg ventet det ikke bedre.

Riis. Takker så meget!

Svava (*som nu kommer helt frem*). Man skulde virkelig tro at ægteskapet var en høyere vaskeanstalt for mannfolk —

Riis. Ha, ha! —

Svava. — og at mannfolkene kunde komme og kaste sig in i den, når de vilde — og som de vilde!

Riis. Nej, men —

Svava. Jo! Og det er smigrende — å, meget smigrende for mig, din datter, at du holder mig for så særdeles skikket til en slik storvask-bestilling! Jeg skal for øvrigt ikke ha noget av den.

Riis. Men dette er da...

Svava. Ja, hør nu litt på mig også! Jeg tror ikke jeg i alle disse dager har sagt for meget.

Riis. Nej, vi har jo ikke fått tale til dig.

Svava. Du, far! Du har en del grunnsætninger til utstillingsbruk.

Riis. Til —?

Svava. Jeg vil ikke dermed sige de ikke er dine. Men du er så god, så hæderlig, så fin i hele dit liv, at jeg bryr mig ikke det ringeste om dine grunnsætninger. — Men mors bryr jeg mig om. For mors er det som har dannet mine. Og når så jeg vil handle efter dem, da løper mor sin vej.

Fru Riis og Riis. Men, Svava...!

Svava. Det er mor jeg er vred på! Det er mor jeg ikke kan tåle.

Riis. Svava dog...!

Svava. For er det noget mor og jeg har været enige om, så er det om den letfærdige måte mannfolkene forbereder sig til ægteskapet på, og om de ægteskaper som derav blir følgen. Vi har forfulgt dette, mor og jeg, gjennem mange år! Og vi er fullkommen enige om, at det er før ægteskapet at ægteskapet forspildes. — Men da så mor her forleden begynte at slå om...

Fru Riis. Nej, det kan du ikke sige! Jeg tror nemlig at Alf er en hæderlig...

Svava. Men da så mor her forleden begynte at slå om — ja, jeg kunde ikke være blet mere forundret om nogen hadde kommet in og meldt at de hadde møtt mor ute på gaten, mens hun sat her og talte med mig.

Fru Riis. Jeg ber dig jo bare at gi tid! Jeg siger dig ikke imot!

Svava. Nej, la mig nu få tale! — Bare ett eksempel! Engang jeg var halvvoksen, kom jeg springende in her fra parken. Vi hadde nylig kjøpt dette sted, og jeg var så glad. Da stod mor derhenne ved døren og lænte sig op og gråt. Det var en deilig sommerkvæll. «Hvorfor gråter du, mor?» sa jeg. Hun lot længe som hun ikke så mig. «Hvorfor gråter du, mor?» og jeg gik nærmere; men jeg rørte ikke ved henne. Hun vændte sig fra mig og gik op og ned her et par ganger. Så kom

hun. «Barn,» sa hun og drog mig in til sig. «Slå aldrig av på det som er godt og rent, ikke for nogen pris! Det er så fejgt, og en angrer det så forfærdelig. For en må bestandig slå mere av, og mere av, og mere av.» Jeg vet ikke hvad det gallt; jeg har aldrig spurt. Men sommerkvællen, og mor som gråt, og ordene, de stærke ord . . . ingen kan overdrive hvad dette har været for mig! Jeg kan ikke slå av. Forlang det ikke! — Alt som gjorde ægteskapet skjønt for mig, det er borte. Min tro, min trygghed. Å, bortel . . . Nej! — Nej, således kan det jo ikke begynne; I har synd av at ville inbilde mig det. Gjennem slik skuffelse — og slik ydmygelse? Nej! Så hellere sitte ugift — om det skal være i et fremmed land. Jeg skal nok finne noget at fylle livet med; det er bare nu jeg er så overgit. Og alt er bedre æn at fylle det med urent. Den som ikke straks viser det ifra sig, gjør sig til medskyldig. Kanske er der dem som tåler slikt. Jeg ikke. Nej, ikke jeg! — I tror det er hovmod? Fordi jeg er harm? Visste I hvad vi to hadde avtalt og opgjort — så forstod I det! Og visste I hvad jeg tænkte om ham, hvor højt jeg satte ham . . . ja, da fattet I også hvor ulykkelig jeg nu er! hvor grænseløst jeg har tapt . . . ! Hvem gråter? Mor?! — (*Hun iler hen, knæler og legger hodet i hennes fang. Stillhed. — Riis in til høyre.*) — Hvorfor kan ikke vi tre holde sammen? Hvis vi gjør det, hvad har vi da at frygte? Hvad er i vejen? Far, hvad er i vejen? — Men hvor er far —? . . . (*Ser Nordan utenfor vinduet.*) Onkel Nordan! Nej, det var uvæntet! (*Iler opover, kaster sig i hans armer og brister i gråt.*)

TREDJE MØTE

De forrige. Nordan.

Nordan. Store, store Tosseper! — Overmåde store Tosseper!

Svava. Å, nu må du tale med mig!

Nordan. Er det ikke derfor jeg er her?

Svava. Og jeg, som trodde du var oppe i fjællene og kunde ikke høre fra os?

Nordan. Var jeg ikke? Men telegram på telegram, så langt de kunde række, og siden ilbud på ilbud; — og nu tilsist... ja, jeg tør vel ikke mere nævne hans navn her nu —?

Riis (*som er kommet ut fra højre*). Ændelig! Hvor vi har ventet!

Fru Riis (*som ændelig har rejst sig og kommer*). Takk, fordi De kom, kjære doktor!

Nordan (*ser på henne*). Her går det nok stærkt il, her?

Fru Riis. Til Dem behøver jeg ingenting at sige.

Nordan. Ja, gå nu med jer, begge to! La Tosseper og mig få tale sammen. (*Fru Riis in til venstre, fulgt av Svava.*)

Riis. Jeg må bare få lov at sige at om en stund —

Nordan. — kommer hele den Christensen'ske —, jeg vet det! Gå nu!

Riis. Nordan! (*Hvisker.*)

Nordan. Ja-ja.....! Å-ja! — Nej, naturligvis! (*Undrar sig hviskingen.*) Tror du ikke jeg kan det her? Gå med dig!

Svava (*som har fulgt moren, kommer ut fra venstre, samtidig med at faren går in til højre.*) Kjære Nordan — ændelig får jeg da én som holder med mig!

Nordan. Nå, så det får du?

Svava. Å, onkel Nordan, hvad dette har været for dager!

Nordan. Og nætter også, kan jeg tænke? — Skjønt du ser ikke så dårlig ut enda.

Svava. De siste nætter har jeg sovet.

Nordan. Således! Så skjønner jeg hvorledes det står! — Du er en strid en, er du.

Svava. Ja, begynn nu ikke med at sige alt det du ikke mener, onkel.

Nordan. — Jeg ikke mener? —

Svava. For det gjør du jo alltid. Og det har vi ikke tid til nu. Det brønner i mig!

Nordan. Hvad er det også du har fått i stand?

Svava. Se, der begynner du jo!

Nordan. Begynner? Hvem pokker har inbildt dig,

at jeg siger annet æn hvad jeg mener? Kom nu, la os sætte os! (*Sætter en stol midt i rummet.*)

Svava (*sætter sin stol halvt imot hans*). Se så!

Nordan. Du har jo, siden jeg var her sist, utstedt en splitter ny lov for kjærlighed? Jeg gratulerer!

Svava. Har jeg?

Nordan. En overjordisk, Svava-svævende en! Formodentlig fra serafernes harmoni-lære? — «Der er bare én kjærlighed til, og den har bare én gjænstand.» Punktum!

Svava. Har jeg sagt det?

Nordan. Er det ikke du som forkaster en ung mann, fordi han har understått sig at ælske, før han så dig?

Svava. Tar du det også på den måten?

Nordan. På den måten? Som om der mellem forstandige folk gaves en annen? — En ung prægtig fyr rigtig tilbær dig; en stor familie slår op fløjdørene sine for dig som for en fyrstinne. Og så kommer du og siger: «Du har ikke væntet på mig, fra du var en smågut! Væk!»

Svava (*springer op*). Nej, du også! Nej, du også! Og den samme lekse! Den samme dumme lekse!

Nordan. Jeg kan sige dig det med én gang: Tar du ikke hensyn til alt det som kan siges imot dig, så er du dum! Det nytter dig ikke at løpe fra mig og fare op og ned; for så begynner jeg også at fare op og ned. — Kom her og sæt dig! Eller tør du ikke gå med på en undersøkelse?

Svava. Jo, jeg tør! (*Hun kommer og setter sig.*)

Nordan. For sæt nu, at dette er et overmåde tvilsomt spørsmål som forhandles av alvorlige menn og kvinner over hele verden?

Svava. Det vedkommer bare mig! Og for mig er det aldeles ikke tvilsomt.

Nordan. Du misforstår mig, barn! Du skal til slut avgjøre din egen sak, du og ingen annen. Naturligvis! — Men når det du skal avgjøre, ikke er så like til som du kanskje tror; når det i dette øjeblik sysselsætter tusener og tusener — pligter du så ikke at ta hensyn til de almene forhold og til hvad her er tænkt og sagt om

dem? — Er det ikke samvittighedsløst at dømme i den enkelte sak uten at gjøre det?

Svava. Jeg forstår! Jeg tror, at dette du forlanger av mig, det har jeg gjort. Spør mor!

Nordan. Nu ja, du og din mor har snakket og læst en del om ægteskap, om kvinnesak, om at klasseforrettigheter er ophævet — nu skal også kjønnsforrettighederne ophæves. Men dette spesielle spørsmål?

Svava. Hvad har jeg overset, tror du?

Nordan. Altså! Har du ret til at være like stræng mot mannen som mot kvinnen? Hvad?

Svava. Ja, naturligvis!

Nordan. Er dette så naturligt? Gå ut og spør dig for! Av hundre du møter, vil de niti svare nej, og det selv av kvinnerne!

Svava. H-m? Det begynner at bli anderledes!

Nordan. Nu ja. Men det skal kunskap til for at avgjøre det spørsmål.

Svava. Mener du hvad du siger?

Nordan. Det kommer dig ikke ved! Forresten mener jeg altid hvad jeg siger. — En kvinne kan gifte sig 16 år gammel. En mann må vente til han er 25 og 30. — Der er forskjell!

Svava. Der er forskjell! For der lever langt, langt, langt flere ugifte kvinner æn menn. Og dette viser selvbeherskelse. Mannfolkene, de finner det makeligere at gjøre en lov av sin mangel på selvbeherskelse, del!

Nordan. Slike svar røber uvidenhet! Mennesket er et polygamisk dyr, likesom mange andre dyr, og det støtter teorien uhyre at der er langt flere kvinnfolk til æn mannfolk. Ja, dette er noget som du aldrig har hørt før?

Svava. Jo, jeg har, hr. doktor!

Nordan. Le ikke av videnskapen! Hvad pokker skal vi så tro på?

Svava. Må jeg bare få be om at mannfolkene får likeså meget bryderi av sine barn som kvinnerne? Å, la dem få det, onkel! Så tænker jeg de også snart får andre prinsipper. Å, la dem det!

Nordan. Det har de ikke tid til; de skal styre verden!

Svava. Ja, de har selv fordelt rollerne! — Hør nu, hr. doktor! Er det feigt ikke at leve efter sin egen lære? (*Hun legger sig på knæ ved siden av ham.*)

Nordan. Ja, naturligvis er det feigt.

Svava. Hvorfor lever du ikke efter din?

Nordan. Jeg? — Jeg har altid været et uhyre. Kjære, vet ikke du det, da?

Svava. Søte onkel Nordan... du bærer slike lange hvite lokker... Hvorfor gjør du det?

Nordan. Nå — det har sine grunner.

Svava. Hvilke —?

Nordan. Ja, det skal vi ikke in på nu.

Svava. Du har engang fortalt mig det.

Nordan. Har jeg?

Svava. Jeg vilde ta i dine lokker; men det lot du mig ikke gjøre. Og så sa du: «Vet du hvorfor du ikke får lov til det?» — «Nej,» svarte jeg. — «Fordi at det har ingen gjort på 34 år.» — «Hvem var det som sist rørte ved dem?» spurte jeg. — «Det var en liten pike som du ligner,» svarte du.

Nordan. Nej, så jeg har fortalt dig det der?

Svava. — «Og hun var en yngre søster til din bestemor,» sa du til mig.

Nordan. Hun var det. Javisst var hun så. Og du ligner henne, mit barn.

Svava. Og så fortalte du mig at det år du blev student, stod hun engang ved siden av dig, og så tok hun flere av dine lokker i hånden på én gang. «Du skal aldrig bære lokkerne kortere æn som så,» sa hun. — — Hun rejste, og du rejste. Og om en tid skrev du og spurte henne om det ikke var så I to skulde holde sammen? Jo, svarte hun. Og en måned efter var hun død.

Nordan. — var hun død?

Svava. Og siden har du underlige onkel Nordan holdt dig for gift med henne. (*Han nikker.*) Og fra den kvællstund du fortalte mig dette — og jeg lå længe våken og tænkte det over igjæn... fra den gang vilde også jeg i min tidlige ungdom vælge mig en at gå og være sikker på... Og så valgte jeg ille.

Nordan. Virkelig, Svava?

Svava. Spør mig da ikke mere om det! — Men så valgte jeg én gang til, og da var jeg sikker! For aldrig har klarere øjne set in i andres. — Og som vi hadde det sammen! Dag efter dag, bestandig ny, bestandig for kort. Nu tør jeg ikke tænke på det. — Å, det er synd at bedrage således! Ikke med ord, det er sant; men ved at la os sværme og gi os hen. Ikke med ord, nej. Og dog med ord. For de tar jo mot vores, og tier til dem, og gjør dem derved til sine. De fryder sig ved vor tro-skyll som stykke av en ufordærvet natur; — men nætop derved bedrager de os. For der opstår en fortrolighed og spøk av det frem og tilbake som bare kan ha én forutsætning; så tænker vi. Og så var det tvetydigt. — Jeg forstår ikke, at nogen kan handle så mot den de elsker. For han ælsket mig —!

Nordan. — han elsker dig!

Svava (*idet hun rejser sig*). Men ikke som jeg ælsket ham! Jeg har i disse år ikke git mig bort i småt. Dertil har jeg tænkt for stort om det at elske og bli ælsket. Men just derfor var min trang sterk; dig tør jeg sige det. Da den fik lov, tok den næsten magten fra mig. Men jeg følte mig så uendelig trygg hos ham, og derfor lot jeg ham se det, og hadde min fryd av at han så det. — Dette er det som nu krænker mig! For dertil var han ikke værdig. Han siger til mig: jeg tåler ikke nogen annen rører ved dig! Han siger til mig: når jeg ser et glimt av din arm, så tænker jeg den har ligget om min hals, om min og ingen, ingen annens. — Og jeg kjenner mig stolt og lykkelig ved det; for det er sant. Jeg har de hundre ganger følt at det vilde én engang sige mig. — Men jeg har ikke følt, at den som sa det, han skulde selv — å, avskyeligt! Da får det en betydning som gjør at jeg hader ham! Ja, når jeg bare tænker på at han har omfavnet mig, har rørt ved mig — så skjælver det i mig. — Jeg setter ingen regler for nogen annen; men min gir sig selv. Alt i mit væsen, det første og det siste, gir den. La mig være i fred!

Nordan. Ja, dette er alvorligere og går dypere æn jeg hadde anelse om. Ingen forstår det således, Alf aller-

minst. Han er bare krænket — bedrøvet og krænket over at du har mistillid til ham.

Svava. Jeg vet det.

Nordan. Ja, ta det ikke så avvisende! Ti så vil sandelig de fleste tænke.

Svava. H-m? Det begynner at bli anderledes!

Nordan. De fleste vil tænke: andre piker tilgir sådant; — nætop fordi de elsker.

Svava. Der er dem som vil svare: hadde hun ikke ælsket, så hadde hun nok også tilgit.

Nordan. Og dog, Svava? Og dog —?

Svava. Men, onkel, du forstår ikke? Og jeg tror ikke jeg kan forklare det heller. For da måtte jeg kunne forklare hvad det er vi legger in i den manns åsyn, væsen, gang, som vi elsker — i hans røst, i hans smil. Det er dette som er borte. Betydningen er borte.

Nordan. For en stund, ja; til du har fått luft . . .

Svava. Nej, nej, nej! Kan du huske en vise jeg synger, om billedet av den vi elsker? At det bestandig stiger frem i glæde, omgitt av glæde? Kan du huske det?

Nordan. Ja.

Svava. Nu ja; — det gjør det ikke lenger! Det kommer naturligvis, men bestandig i smærte. — Bestandig! Og det skal vi tilgi? Fordi de andre piker tilgir? Men hvad har de da ælsket, disse andre piker? Kan du si mig det? For det som jeg har ælsket, ja det er borte. Jeg setter mig ikke hen for at drømme det frem igjen. Jeg skal skaffe mig annet at bestille.

Nordan. Ja nu er du forbitret. Du har fått dit ideal ordentlig knust, og sålänge smærten sitter i, nytter det ikke. — Derfor bare én ting; en eneste liten ting! Men den skal du også love mig?

Svava. Hvis jeg kan.

Nordan. Du kan! Her er hensyn at ta! Be om betænkningstid!

Svava. Å! — Det har mor skrevet til dig!

Nordan. Om så var? Din mor vet hvad det her gjæller.

Svava. Hvad det gjæller? I taler så mystisk som

om vi stod på usikker grunn. Gjør vi da det? Far taler om at forlate landet. Hvorfor?

Nordan. Han tror vel så at være nødt til det.

Svava. Far? Økonomisk?

Nordan. Langt fra! Nej, men folkesnakket vil kaste sig over jer. For det er svært utfordrende, dette.

Svava. Å, vi står nok for kritik! Ja, far har underlige grunnsætninger, vet du; men i sit liv —? —
— Der er da vel ingen som tviler på det?

Nordan. Hør nu, min pike! Ingen kan forby folk at finne på. Vær forsiktig!

Svava. Ja, hvad mener du?

Nordan. Jeg mener du skal gå ut i parken og samle dig litt, før Christensens ringer på. Forsøk at bli rolig, kom så rolig in og be om betænkningstid. Det er det hele! De gir dig den straks; for de er nødt til det. Ingenting er skedd, og alle vejer er åpne. Gjør nu det!

Svava. Jeg har betænkt mig. Og I får mig aldrig til noget annet!

Nordan. Nej, nej. Så er det bare en form, da!

Svava. H-m? I mener noget mere med det?

Nordan. Å, hvor du er egensindig! — Kan du da ikke gjøre det — la mig sige for din mors skyll? Din mor er en bra kvinne.

Svava. Hvad må de tro, når jeg kommer in og siger: «Vil I ikke gi mig betænkningstid?» — Nej, dette kan jeg ikke.

Nordan. Hvad vil du da sige?

Svava. Jeg vil helst ingenting sige. Men må jeg ændelig . . .

Nordan. Naturligvis!

Svava. Ja, nu skal jeg gå ut og tænke på det. (Går.) — Men det der som du vil, blir det ikke.

Nordan (som står igjæn). Det må bli det!

Svava (stanser oppe ved døren). Du sa: din mor er en bra kvinne, sa du. Det var næsten som du la vægt på mor?

Nordan. Nu ja?

Svava. Er ikke far det, da?

Nordan. En bra kvinne, din far?

Svava. Hvorfor slår du det bort i spøk?

Nordan. For pokker, fordi det er for alvorligt.

Svava. Er far ikke at tro —?

Nordan. Hyss!

Svava. Far? — Skulde far også —? Siger folla det? (*Da Nordan ikke svarer, ikke rører sig.*) Skjændigt! Umuligt! Jeg siger umuligt! (*Går hurtig ut.*)

FJÆRDE MØTE

Nordan. Riis (fra høyre).

Riis. Hvad er det med Svava?

Nordan (*går frem*). Der var ikke annet for.

Riis (*efter*). Ikke annet for? Hvad?

Nordan. Nej, det var, pine død, ikke annet for!

Riis. Jaså. Men hvad var det da?

Nordan. Hvad siger du?

Riis. Nej, du siger...?

Nordan. Hvad siger jeg?

Riis. Du siger der var ikke annet for, siger du —? Du gjør mig rædd.

Nordan. Gjør jeg? — Da har du hørt fejl. (*Går fra ham.*)

Riis. Hørt fejl? Du har ændogså bannet på det!

Nordan. Det har jeg aldeles ikke gjort!

Riis. Nå, så har du ikke gjort det. — Men hvordan gik det så med Svava? — Vil du ikke svare mig?

Nordan. Hvordan det gik med Svava?

Riis. Hvorfor er du åndsfraværende? Gik det da så galt?

Nordan. Åndsfraværende? Hvorfor skulde jeg være det?

Riis. Ja, det må du vite. Men jeg spør efter Svava! — hvorledes gik det med Svava! Og det synes jeg at jeg har ret til at få vite.

Nordan. Du Riis?

Riis. Ja. (*Nordan tar ham under armen.*) Hvad er det?

Nordan. Så du Svava —?

Riis. — da hun ilte avsted ut gjennem parken. Ja. Kjære, hvad var det?

Nordan. Det var den græske tragødie.

Riis. Den græ —?

Nordan. Bare navnet! Bare navnet! Ja, du vet hvad det betyr?

Riis. Den græ —?

Nordan. Nej, ikke «græsk»; men «tragødie»?

Riis. Noget sørgeligt —?

Nordan. Langt fra! Noget lystigt! Det kom til Grækenland med Dionysos-dyrkelsen. I hans følge var en bukk...

Riis (*drar sin arm løs*). En —? Men hvad sa —!

Nordan. Ja, du kan nok forundre dig! For han sang!

Riis. Han — sang?

Nordan. Han synger nu også, forstår sig — og maler — å! Billeder av ham på hver utstilling! Og han arbejder i bronze og marmor. Udmærket! Og slik hofmann som han er! Det er han som tegner ball-dragter og bestemmer selskaps —

Riis. Men er du blet aldeles rasende gal?

Nordan. Hvorfor det?

Riis. Jeg går her og venter på at dette forbannede vrøvl skal drive over. Vi er jo vant til noget av hvært, når du er i det hjørne; men idag forstår jeg ikke et levende ord av hvad du siger.

Nordan. Nej, kjære, gjør du ikke det?

Riis. Kan du ikke sige mig hvad min datter sa? Er det ikke forrykt at jeg ikke kan få vite det? Kort og tydelig: hvad sa hun?

Nordan. Vil du vite det?

Riis. Han spør!

Nordan. Hun sa: det er synd på alle de uskyldige småpiker som slågt efter slågt tripper avsted, sa hun.

Riis. Hvorhen?

Nordan. Ja, der er det! Hvorhen —? Hun sa: De opdrages fromt uvidende, og tilsist vikler man de troskyldige in i et langt, hvitt slør, forat de ikke tydelig skal se hvorhen det bærer.

Riis. Men dette er jo atter mytologi? Kan jeg da ikke —

Nordan. Stille! Det er din datter som taler! — Men jeg vil ikke! sa hun. Jeg vil gå trygg in til det hellige ægteskap og sætte mig ved fædrelandets arne og opdrage barn for min manns åsyn. Men han skal være ærbar som jeg; for ellers pletter han mit barns hode, når han kysser det, og vanærer mig. — Se, det sa hun, og hun var så vakker, da hun sa det. (*Det ringer.*)

Riis. Der er de over os! Der er de over os! Hvorledes i al verden vil dette gå! Vi er kommet op i de allerurimeligste teorier! Vi surrer rundt inne i en stor mytologi! (*Iler mot døren.*)

FEMTE MØTE

De forrige. Hr. og fru Christensen. Fru Riis. Margit. (Senere) Alf.

Riis (*imot dem, og ænnu mens de er utenfor*). Velkommen! — Men Deres søn?

Christensen (*ænnu utenfor*). Vi fik ham ikke med.

Riis. Det beklager jeg meget! — Skjønt jeg forstår det.

Christensen (*i døren*). Jeg må hver gang påny beundre hvor vakkert De bor, højestarede!

Fru Christensen. Å, denne gamle park! Jeg vilde i sin tid... God dag, doktor! Hvorledes går det?

Nordan. J—o?

Riis (*til Margit, som fulgte*). Vær så god at varsku fru — ja? Og... se, der er hun!... (*Fru Riis kommer fra venstre dør.*) Og frøkenen!

Nordan. Hun er ute i parken — til høyre. (*Margit går.*)

Riis. Nej, den vej! — Riktig! — Ret frem, til De træffer henne!

Fru Christensen (*samtidig til fru Riis, idet de går fremover*). Jeg har tænkt så på Dem i disse dager, min beste! Det var da en kjedelig historie?

Fru Riis. Tør jeg spørge, kjænte De noget til den før?

Fru Christensen. Hvad må en mor — og hustru — nutildags ikke kjenne, min beste? Hun var, som De vet, i mit hus. — Kom her! (*Hun fortæller hviskende noget som ænder med «opdagelse» og «bortvisning».*)

Riis (*bydende de to damer til sæte*). Værs'go! — Å, om forladelse! Jeg så ikke —. (*Iler til Christensen.*) Unskyll! Men sitter De virkelig godt der, om jeg tør spørge?

Christensen. Takk, likeså slet her som et annet sted. For det er overhodet dette med at sette sig og komme op igjæn som det kniper om. (*Ser sig rundt.*) Jeg har været hos ham.

Riis. Hos Hoff?

Christensen. Skikkelig fyr. Dum.

Riis. Når han bare tier, så —

Christensen. Det gjør han.

Riis. Nå, Gudskelov! Så er det bare mellom os. — Det kostet vel en del?

Christensen. Ikke en skilling!

Riis. Det slap De billig fra.

Christensen. Ja, gjorde jeg ikke? — Forresten har han kostet mig nok før; — skjönt det vet han intet om.

Riis. Jaså? Da han gik fallit?

Christensen. Nej, da han giftet sig.

Riis. Å, jeg forstår!

Christensen. Og dermed trodde jeg den historie var ute. — Hvad har damerne for en hviske-lek?

Fru Christensen (*kommer frem. Riis skaffer plass til henne og til sin hustru*). Jeg fortalte dette med frøken Tang. Hun er da virkelig som stått op av graven!

Christensen. Tør jeg spørge, er ikke Deres datter hjemme?

Riis. Der er sendt bud efter henne.

Fru Christensen. Jeg håber hun også har lært noget i disse dager, stakkar! Hun led av en feil som

gjærne følger udmærket flinke mennesker — jeg mener selvretfærdighed.

Riis. Nætop! Aldeles rigtigt! Si hovmod!

Fru Christensen. Nej, det vil jeg ikke sige. Men overmod.

Fru Riis. Hvorav slutter De dette, frue?

Fru Christensen. Av forskjellige samtaler jeg har hat med hende. Jeg talte engang om at mannen er hustruens herre. I disse moderne tider er det godt at inprente de unge piker dette.

Christensen. Ja, det vet Gud!

Fru Christensen. Og da jeg minte hende om nogen linjer hos Paulus, svarte hun: ja, det er bak dette gitter at vi kvinner ænnu sitter. Da visste jeg ved mig selv at der vilde komme noget. Overmod står for fall.

Christensen. Nej, du — nej! Nej, den slutningsrække står ikke! Nej!

Fru Christensen. Jaså?

Christensen. Nej! Ti for det første var det ikke frøken Riis som fallt, men din hjærte søn. Dernæst fallt han ikke som følge av frøken Riis's overmod; ti han fallt visst mange år før frøken Riis yttret sit overmod. Så at når du visste at hans fall vilde komme som følge av frøken Riis's overmod, så visste du noget som du aldeles ikke visste.

Fru Christensen. Ja, du spotter!

Christensen. Jeg skulde være i en komité præcis 1. Tør jeg spørge, hvor blir Deres frøken datter av?

Riis. Også jeg begynner virkelig at —

Nordan (*som har holdt sig i bakgrunnen, dels innenfor, dels utenfor, siger til Margit, som nætop kommer forbi fra højre til venstre*). Fant De hende ikke før nu?

Margit. Jo. Jeg har været nede én gang til med frøkenens hat, hansker og parasol.

Nordan. Vil hun gå ut?

Margit. Jeg vet ikke. (*Går.*)

Christensen. Se, se!

Riis. Hvad skal dette bety? (*Vil gå.*)

Nordan. Nej, nej! Ikke du!

Fru Riis (*som har rejst sig, kommer*). Det er visst best at jeg —

Riis. Ja, gå du!

Nordan. Nej, jeg skal gå! — For jeg er bange for at det er jeg som... (*Går.*) Jeg inestår for at jeg skal få hende med in!

Christensen. Se, se!

Fru Christensen (*rejser sig*). Men, min beste, vi kommer visst ubelejlig for Deres frøken datter?

Riis. Ja, De må bære over med hende! Jeg skal sige Dem det er disse overspændte idéer, denne læsning, som hendes mor ikke strængt nok har holdt borte.

Fru Riis. Jeg? Nej, hvad er det du siger?

Riis. Jeg siger at dette er et vigtigt øjeblik! Og i slike stunder faller det likesom klarhed... likesom... ja, det gjør!

Christensen. Deres mann, frue, får pludselig samme åbenbaring som vor præst nylig fik — d. v. s. min hustrus præst. Det var like efter en middag, en ganske god middag for resten — og da får man ofte også gode idéer. Vi talte om alt det som kvinnen må lære nu mot før. Det kunde være slik slag, mente somme; for hun glæmte det igjæn i ægteskapet. «Ja,» sa vor præst meget glad, «min kone har ganske glæmt ortografi; jeg håber hun også snart glæmmer at skrive!»

Fru Christensen. Du taler så likt efter folk at man må le — skjønt det er synd. (*Christensen ser på klokken.*)

Riis. De kommer jo ikke tilbake! — Vil du gå, eller skal jeg —?

Fru Riis (*rejser sig*). Jeg skal gå. Men du kan ikke vente at de allerede nu —

Riis (*tæt hen til hende*). Dette er din skyll! Jeg skjønner det fullstændig!

Fru Riis. Du vet visst ikke hvad du siger. (*Går.*)

Riis (*frem*). Jeg ber meget om unskyllning! Dette var det siste jeg hadde ventet av Svava. Ti mot høflighedens love, det tør jeg påstå, er der aldrig før syndet i mit hus!

Fru Christensen. Der kan jo være kommet et eller annet i vejen?

Riis. De siger noget, frue? — Gud!

Fru Christensen. Ja, misforstå mig ikke! En ung pike bevæges så let, mener jeg; og da vægrer hun sig ved at vise sig.

Riis. Allikevel, frue, allikevel! I et sådant øjeblik? — Ja, De får unskylle; men jeg har ikke ro. Jeg må selv undersøke hvad her er i vejen. (*Iler ut.*)

Christensen. Hadde Alf været her, så hadde vel også han løpt rundt i parken efter fruentimret.

Fru Christensen. Men, Christensen!

Christensen. Er vi ikke alene —?

Fru Christensen. Jo, men allikevel —

Christensen. Ja, da siger jeg som en viss berømt mann sa før mig: Hvad fa'n vilde han på den galej?

Fru Christensen. Vær nu tålmodig bare et øjeblik! Det er nødvendigt.

Christensen. Bah, nødvendigt! Riis er mere redd for et brudd æn nogen av os. Så du ham ikke nu?

Fru Christensen. Jovisst; men —

Christensen. Hun har allerede gåt meget længre æn hun har ret til.

Fru Christensen. Det mener Alf også.

Christensen. Da skulde han nu ha været her og sagt det. Det bad jeg ham om.

Fru Christensen. Alf er forælsket; og da skjælver man litt.

Christensen. Å—å!

Fru Christensen. Ja, det går over, når man er det så ofte som du. (*Hun rejser sig.*) Nu kommer de.....! Nej; — ikke Svava.

Christensen. Kommer ikke hun?

Fru Christensen (*samtidig*). Jeg ser henne ikke.

Riis (*synlig utenfor*). Nu er de her!

Fru Christensen. Også Deres datter?

Riis. Også Svava. Hun bad de andre gå foran. Hun vilde likesom samle sig en smule.

Fru Christensen (*som sætter sig igjæn*). Ser De? Det var hvad jeg tænkte mig. Stakkar!

Fru Riis. Nu kommer hun straks! (*I nætheden av fru Christensen.*) Unskyll, frue; men hun har hat en svær tid.

Fru Christensen. Gud, det forstår jeg så godt. Første gang man oplever sådant, tar det på.

Christensen. Her begynner bestemt at bli morsomt her.

Nordan. Se så! — Hun bad mig gå litt i forvejen.

Riis. Ja, vi skal da vel ikke vente?

Nordan. Hun er like bak mig.

Riis. Der er hun! (*Opper fra højre side — fru Riis, Nordan opper mot henne fra venstre.*)

Christensen. Man skulde tro det var dronningen av Saba.

SJETTE MØTE

De forrige. Svava.

(*Svava kommer in i hat, med hansker på og med parasol i hånden. Christensen og frue har begge rejst sig. Hun hilser dem med en let bøjning og går helt frem til højre. Man tar plass i stillhed. Længst til venstre Nordan, så fru Riis, fru Christensen, Christensen; og længst til højre, men litt bak Riis, som snart står, snart sitter.*)

Fru Christensen. Vi er kommet her, min beste Svava, for at — ja, du vet selv hvorfor. Det som er skedd, har bedrøvet os meget. Men det er nu engang ikke til at ændre. Ingen av os unskylder Alf. Men vi synes jo nok at han må kunne få tilgivelse, og især av den som føler sig ælsket, virkelig ælsket. For det er jo noget annet.

Christensen. Naturligvis!

Riis. Naturligvis!

Nordan. Naturligvis!

Fru Christensen. Og om nu ikke du er enig i det, så håber jeg du er det med hensyn på Alf selv. Vi tror nemlig at i hans karakter, min kjære Svava, har du borgen for troskap. — Jeg vet, at hvis det fordres, vil han gi sit æresord på at...

Fru Riis (*reiser sig*). Nej!...Nej!...

Fru Christensen. Hvad er det, min beste?

Fru Riis. Ikke dette med æresord! Han avlægger jo ed i ægteskapet også.

Nordan. Men to er visst sikkrere, frue?

Fru Riis. Nej, ikke det! Ingen ed! (*Sætter sig.*)

Christensen. Jeg har lagt mærke til vor ven dr. Nordans bemærkninger. — Si mig, højstærede, går også De ut ifra, at det min søn har gjort, skal være absolut hinderligt for ægteskap med en hæderlig kvinde?

Nordan. Aldeles tvært om! Det hindrer jo aldrig nogen mann fra at bli gift — og udmærket gift. Så det nætop er Svava som her i enhver henseende bærer sig underlig ad.

Fru Christensen. Det vil jeg ikke sige. Men der er noget som Svava har overset. Hun handler som om hun var fri. Men hun er slet ikke fri. En forlovelse er et ægteskap. I alle fall er jeg så gammeldags at holde den for det. Men da er han som jeg har git min hånd, også min herre, min øvrighed, og jeg skyller ham — som al øvrighed — min ærbødighed, enten han gjør det gode eller det slette. Jeg kan ikke sige ham op eller selv løpe bort.

Riis. Det er det gammeldagse og solide. Jeg takker Dem hjærtelig, frue!

Nordan. Jeg også! —

Fru Riis. Men når det efter forlovelsen er for sent... (*Stanser.*)

Fru Christensen. Hvad mener De, min beste!

Fru Riis. Å-nej. — Nej, det var ingen ting.

Nordan. Når det efter forlovelsen er for sent, mener fru Riis — hvorfor taler man da ikke før forlovelsen?

Riis. Nu har jeg hørt det med!

Christensen. Ja, men det vilde ikke være av vejen? Tænk om et frieri herefter fik omtrent følgende form: «Højstærede frøken! Til dato har jeg hat så og så mange kjærlighedshistorier, nemlig så og så mange større og så og så mange mindre.» Det måtte være en udmærket overgang, ikke sant, til at —

Nordan. — til at forsikre at hun var den eneste han ælsket?

Christensen. Ikke nætop til det; men til —

Riis. Der kommer Alf!

Fru Riis. Alf?

Fru Christensen. Ja, der er han virkelig!

Riis (*som har gåt imot ham*). Se, det var rigtigt! Velkommen!

Christensen. N-å?

Alf. Da det kom til stykket, kunde jeg ikke annet. Jeg måtte hit.

Christensen. Det holder jeg med dig i.

Riis. Ja, det var det ene naturlige! (*Alf går frem og hilser ærbødig på Svava. Hun bøjer sig let, men uten at se på ham. Han trær tilbake.*)

Nordan. God dag, du!

Alf. Jeg kommer kanskje til ulejlighed.

Riis. Nej, langt fral! Tvært om!

Alf. Jeg synes dog at forstå at frøken Riis ikke ønsker mig her? (*Stillhed.*)

Fru Christensen. Dog i et familieråd som vort nu? Ikke sant, min pike?

Riis. Jeg forsikkrer Dem De er velkommen! Nætop Deres uttalelse venter vi alle på!

Christensen. Det er sant.

Alf. Det har jo ikke lykket mig at bli hørt før. Jeg er blet avvist gjæntagende. Både jeg selv og mine brev. Og så tænkte jeg — at hvis jeg kom nu, blev jeg kanskje hørt.

Riis. Naturligvis. Hvem tænker annet?

Nordan. Hørt blir du.

Alf. Måske tør jeg ta frøken Riis's taushed som tilladelse —? — I så fall... ja, det er ellers ikke stort jeg har at sige, jeg heller. Egentlig er det bare at minne om, at da jeg bad om frøken Riis's hånd, var det fordi jeg av alt mit hjærte ælsket henne — henne og ingen annen. Den største lykke og tillike den største ære jeg kunde tænke mig, var at bli ælsket av henne igjæn. Og så er det ænnu. (*Han gjør et ophold, som om han vøntet et svar. Alle ser på Svava.*)

Alf. Forsåvidt frøken Riis venter at jeg skal sige mere... at jeg først skal gjøre en unskyllning... så

opfatter ikke jeg det så. Jeg opfatter det ikke som om jeg skyller nogen. (*Stilhed.*) Hvad jeg frivillig kunde gi — ja, hvad jeg under andre omstændigheder kunde føle trang til at meddele, det vil jeg her ikke tale om. — Men jeg skyller ingen! Min ære kræver at jeg holder dette fast. — Det er min fremtid jeg skyller. Og hvad den angår, da tilstår jeg, at det har krænket mig at frøken Riis et øjeblik har kunnet tvile. Krænket mig dypt. Aldrig i mit liv har nogen før tvilt på mig. — Jeg må i al ærbødighed forlange at man tror mig på mit ord. (*Da der blir en stilhed.*) Ja, det er ikke mere.

Fru Riis (*rejser sig uvilkaarlig*). Men om en kvinde under de samme omstændigheder, Alf, kom og sa det samme — hvem vilde tro henne? (*Stilhed.*) (*Svava brister i gråt.*)

Fru Christensen. Stakkars barn!

Riis. Tro henne?

Fru Riis. Ja, tro henne. — Tro henne, når hun efter en slik fortid kom og forsikkret at hun skulde bli en ærbar ægtefælle?

Christensen. Efter en slik fortid?

Fru Riis. Kanske er det galt uttrykt. Men hvorfor forlange, at hun mere skal tro mannen æn mannen vilde tro henne? For han vilde slet ikke tro henne.

Riis (*bak fru*). Men er du blet aldeles gal?

Christensen (*rejser sig halvt*). Om forladelse, mine damer og herrer; nu bør de to unge få avgjøre saken! (*Sætter sig igjen.*)

Alf. Jeg må tilstå, at det fru Riis siger, har jeg aldrig tænkt over, fordi det aldrig kan forekomme. Ingen hæderlig mann vælger en kvinne på hvis fortid han ikke er trygg. Ingen!

Fru Riis. Men en hæderlig kvinne, Alf?

Alf. Ja, her er forskjel.

Nordan. Nøjagtig uttrykt: kvinnen skyller mannen både sin fortid og fremtid; mannen skyller kvinnen bare sin fremtid.

Alf. Om man så vil — ja.

Nordan (*til Svava, idet han rejser sig*). Jeg ønsket

du skulde utsætte med svaret, min pike. Men nu mener jeg du bør svare straks. (*Svava går mot Alf og kyler ham sin hanske i ansigtet, derpå videre in i sit kammers. Alf vænder sig helt efter henne. Riis in i sit kammers til højre. Alle har rejst sig. Fru Christensen griper Alfs arm og går ut med ham; Christensen efter. Fru Riis op mot venstre.*)

Nordan. Det var en hanske, det!

Fru Riis (*foran døren, hvor Svava forsvandt og stængte efter sig*). Svava!

Christensen (*kommer igjæn og siger til Nordan, før denne har lagt mærke til ham eller vændt sig*). Dette er altså krig? — Krig tror jeg at jeg forstår mig en smule på. (*Går.*) (*Nordan vænder sig helt om mot ham og blir så stående.*)

Fru Riis (*foran døren*). Svava! (*Riis kommer styrtende ut fra sit rum med hat på, hansker og stok i hånden; efter Christensens.*)

Fru Riis. Svava!

TREDJE HANDLING

I en have. Baksiden av et smukt énetages hus avslutter den.

FØRSTE MØTE

Nordan. Alf. Christensen.

(På en stol i forgrunnen sitter doktor Nordan og læser. En gammel tjener åpner døren på huset.)

Tjeneren. Hr. doktor!

Nordan. Hvad er det? *(Alf kommer tilsyne i døren.)* Å, er det du! *(Rejser sig.)* Nå, min gut? — Men som du ser ut!

Alf. Ja, bry dig ikke om det! Har du litt frokost at gi mig?

Nordan. Har du ænda ikke spist frokost? Har du da ikke været hjemme? Ikke i hele nat? Ikke siden igår? *(Roper.)* Tomas! — —

Alf. Og når jeg har spist, må jeg få tale med dig?

Nordan. Naturligvis. Kjære min gut! *(Til Tomas.)* Vil du sette frem litt frokost derinne? *(Peker på et vindu til venstre.)*

Alf. Og litt toilette får jeg vel også gjøre?

Nordan. Følg med Tomas. Jeg skal straks komme efter. *(De går. I det samme høres en vogn stanse utenfor.)* Her holder en vogn. Se efter hvad det er, Tomas! — Ingen praksis! Rejser imorgen!

Tjeneren. Det er hr. Christensen. *(Går igjæn.)*

Nordan. Ho-ho! *(Går til vinduet til venstre.)* Alf!

Alf *(i vinduet)*. Ja?

Nordan. Din far! — Vil du ikke sees, så dra ned gardinet. *(Gardinet faller.)*

Tjeneren. Værsgo! *(Christensen kommer i fæst-*

dragt med Olavsordenens kommandørkors; en støvkappe over dragten.)

Christensen. Unskyll, højestærede!

Nordan. Værsgo'! I full stas? — Jeg gratulerer.

Christensen. Ja, vi nybakte skal til kur idag. Men De tillater at jeg på vejen til slottet står av et øjeblik hos Dem? — Har De hørt noget deroverfra? Fra Riis's?

Nordan. Nej. De sitter vel og venter på «krigen», kan jeg tænke?

Christensen. Den skal de også få! Ænnu idag har jeg tænkt at begynde den. Men hun skulde ikke være blet rimeligere? Kvinnfolkene plejer at ta slikt svært kvasst. Men så plejer de også at falle av.

Nordan. Jeg tror ikke det. Men jeg bøjer mig for Deres erfaring.

Christensen. Mange takk! Som gammel støtpute i familierne har De visst en større? — Igår var hun en sann sitter-ål. — Og hun traf! Gutten har ikke været hjemme siden. Det glæder mig næsten; for så er der dog skam i ham. Jeg begynte at tvile.

Nordan. Det er dette med «krigen» som interesserer mig.

Christensen. Så De er lysten på den? Nu ja! — Ja, den ordner sig av sig selv. Saken Mrs. North kan tas op igjæn, hvad dag det skal være, højestærede! Den er i bankens hænder, den.

Nordan. Men hvad har dette med Deres søns forlovelse at bestille?

Christensen. Hvad det har? Min søn får avslag av frøken Riis, fordi hun ikke tåler hans forhold før ægteskapet. Hennes far har lignende forhold midt oppe i ægteskapet! *Tableau vivant très-curieux!* — for at tale i det sprog som hr. Riis sværmer for.

Nordan. Det er oprørende! For det er alene Deres søn som har skyllen her.

Christensen. Min søn har aldeles ingen skyll her! Han har ikke gjort det ringeste som er til skade eller skam for Riis's familie! Aldrig det minste! Han er en hæderlig mann som har git frøken Riis sit løfte,

og det har han holdt. Hvem tør sige annet? Eller at han ikke vil holde det? Det er en fornærmelse at tvile, højestærede! — Her må enten gjøres unskyllning og sluttet fred — eller krig! For dette tåler jeg ikke! Og tåler min søn det, så foragter jeg ham!

Nordan. Jeg tror at Deres søn mente det ærlig, da han gav sit løfte. Sansynligvis kunde han holdt det også — jeg vet ikke! Jeg har lært at tvile. Jeg er doktor. Jeg har set for meget. Og igår tok han sig ikke godt ut. — Ja, De får virkelig unskylle! Efter hans friske ungkarsliv og med den arv som der er i ham... om nogen tvilte? om hans forlovede tvilte? Turde han virkelig finne det så forunderligt — højestærede? Hadde han ret til at bli fornærmet? til at kræve unskyllning? Unskyllning for hvad? For at nogen tvilte om hans dyd? Tænk Dem dog om!

Christensen. Å, for noget —!

Nordan. Jeg ber! Jeg er bare halvvejs. For De talte jo også om forlik, det vil da sige ægteskap. — Dersom Deres søn finner sig i ægteskap med en dame som har mistanke til ham, da foragter jeg ham.

Christensen. Nå —!

Nordan. Ja, det gjør jeg sandelig. Så forskjellige kan meningene være. Efter min måte at føle på har Deres søn bare at bøje sig — og vente. Tie og vente. Naturligvis under forutsætning av at han ænnu elsker. — Der har De hvad jeg mener!

Christensen. Nu sætter jeg, at hvad min søn har syndet, det har de fleste bejlere syndet; for det tror jeg de har. Jeg sætter også de har den samme ulykkelige «arv» — et ord De legger tryk på av særegen venlighed mot mig! — skal derfor de fleste forlovede piker bære sig ad som nu frøken Riis? Skrike op, løpe sin vej og gjøre skandale? Vi fik ikke mere ørelyd! Her blev det morsomste anarki værden ænnu har set! — Nej, de doktriner vi er inne på her, de er mot tingenes natur og orden! De er ville! Og når de ovenikjøpet kyles os i hodet som moralske højesteretsdomme, ja, så hugger jeg till! Farvell! (*Han går, men vender om.*) Hvem vilde disse højesteretsdomme ramme, om jeg tør

spørge? I regelen landenes dygtigste, kraftigste ungdom. Og den skal man sætte utenfor i en egen foragtet klasse? — Hvad vilde de ramme? En stor del av værdens litteratur og kunst; en stor del av det skjønneste, det mest henrivende i vor tid — fremfor alt værdens største byer! Ja, værdens-vidunderne! Million-stæderne! Det er sant! — Det liv som der går forbi ægteskapet, eller sprænger ægteskapet, eller forvandler hele institutionen — ja, De forstår hvad jeg mener....! alt dette som man beskyller for at bruke «forlokkelsens våben» i moder, i luksus, i symposier, i kunst, i teatre... det er en av millionstædernes rikeste faktorer, det! En av deres mægtigste kilder! Ingen som har set det, tviler; man later bare som man ikke forstår. — Ønsker man også at ødelægge alt dette? Forstøte værdens beste ungdom, ruinere værdens største byer —? Ja, man ønsker så meget i moralens navn, at man tilsist ønsker det umoralske.

Nordan. Det er med ren statsmannsoverlegenhed De går til Deres lille krig?!

Christensen. Bare med sundt menneskevet, højest-ærede; det er, skam, nok. Jeg skal få hele byen med mig; stol på det!

Tjeneren. Hr. doktor!

Nordan. Hvad ser jeg? (*Iler opover.*)

ANNET MØTE

De forrige. Fru Riis.

Fru Riis. Tør jeg komme?

Nordan. Ja, naturligvis! Værsgo'!

Fru Riis (*til Christensen, som hilser*). Det er Dem mit besøk gjæller.

Christensen. Det skal være mig kjært.

Fru Riis. Jeg kom til at se over gaten, i det samme Deres vogn holdt, og De steg ut. Og så tænkte jeg at gripe lejligheden; — for De truet os jo igår? Var det ikke så? De har erklært os krig?

Christensen. Det forekommer mig, frue, at den var erklært; jeg bare tok imot den.

Fru Riis. Og hvad går Deres krig ut på, om jeg tør spørge?

Christensen. Jeg har just hat den ære at forklare mig for doktoren. Jeg vet ikke om det er galant at gjøre det likeoverfor Dem.

Nordan. Så skal jeg gjøre det. Krigen gjæller Deres mann. Hr. Christensen tar offensiven.

Fru Riis. Naturligvis! For De vet at ham kan De nå. — Men jeg kom for at be Dem betænke Dem!

Christensen (*leende*). Så?

Fru Riis. Engang — det er nu mange år siden — tok jeg mit barn på armen og vilde gå fra min mann. Da nævnte han et navn; han brukte det som skjold; ti det var en mægtig manns navn. «Læg mærke til,» sa han, «hvor overbærende denne manns hustru er. Og fordi hun er det, er hele samfundet overbærende. Og det kommer deres barn til gode.» — Så fallt ordene.

Christensen. Nu ja? Forsåvidt der skulde ligge et råd i det, så var det et godt råd. De fulgte det jo også.

Fru Riis. I vort samfund er det en skam at være en fraskilt hustru. Og det er ingen ære at være hennes datter. De rike, de mægtige, de toneangivende har fåt det til at være så.

Christensen. Nu ja —?

Fru Riis. Her er min unskyllning, når jeg for mit barns fremtid ikke våget at gå. — Men her er også min manns unskyllning; ti han er en av dem som følger eksempler.

Christensen. Det gjør vi alle, frue.

Fru Riis. Men de mægtigste er de sterkeste. Og i dette kapittel gir de fristende eksempel. — Jeg fejler vel neppe, når jeg i disse dager tror at ha hørt Deres opfatning gjennem min manns munn? Eller tar jeg feil heri, så hørte jeg vel rigtigere igår, når jeg hørte Dem i det som Deres søn sa?

Christensen. Jeg vedstår hvært ord som min søn sa.

Fru Riis. Det tænkte jeg. Ja, det blir en underlig krig, denne Deres! De er i alt som her er håndt fra først til sist. De er i hele krigen — på begge sider!

Nordan. Før De svarer — må jeg få henstille til Dem, beste frue, om De vil gjøre bruddet aldeles ulægeligt? Skal en forsoning mellem de unge bli ganske umulig?

Fru Riis. Den er umulig.

Nordan. Hvorfor?

Fru Riis. Fordi tilliden er tapt.

Nordan. Nu mere æn før?

Fru Riis. Ja, jeg tilstår, at like til man igår bød frem Alfs æresord — like til han også selv forlangte at bli trodd på sit æresord, kjænte jeg ikke min egen historie igjæn. Men dette var jo den — ord til annet! Således begynte også vi! Hvem borger for at ikke fortsættelsen blir den samme?

Christensen. Derfor borger min søns karakter, frue!

Fru Riis. Karakter? — Jo, man opdrager en karakter, når man fra ungdommen går hemmelige, ulovlige vejer! Det er på den måten man opdrager troløshed. De som søker efter årsaken til at karakterer er så sjeldne, de får søke her, tænker jeg.

Christensen. Ungdommen er slet ikke det avgjørende. Det kommer an på hvorledes man blir gift.

Fru Riis. Hvorfor skal troløshed gå over, når man blir gift? Kan De sige mig det?

Christensen. Så elsker man jo.

Fru Riis. Så elsker man? Man har kanskje ikke ælsket før også? — Her har mannfolkene fått i stand en ren forblændelse! — Nej, kjærligheden kan ikke holde længe fast, når det er selve viljen som er fordærvet. Og det er den. Den er blet fordærvet i ungkarslivet.

Christensen. Så kjænnerr jeg dog sanselige menn som har stærk vilje.

Fru Riis. Jeg taler slet ikke om stærk vilje; men om ren. Om trofast, ædel vilje.

Christensen. Skal min søn dømmes på slikt gallimatias, så priser jeg min Gud at han slap væk, før det blev til alvor! Det gjør jeg. — Og dermed nok! (Vil gå.)

Fru Riis. Hvad Deres søn angår —? Doktor, svar mig, så hans far hører det, før han går! Den gang De

nægtet at følge med til forlovelsesgildet, hadde De allerede den gang hørt noget om Alf Christensen? Var det De hadde hørt, av den art at De ikke kunde tro ham?

Nordan (*betænker sig litt*). Ikke rigtig, nej!

Fru Riis. Der kan De høre! — Men må jeg så få lov til at spørge Dem, doktor —: hvorfor sa De ikke det? Du gode Gud, hvorfor tidde De?

Nordan. Hør, frue: når to unge mennesker som i grunnen passer for hværandre... for det gjør de—?

Christensen. Det gjør de; jeg inrømmer det.

Nordan. Når de med én gang blir så vanvittig forelsket i hværandre — hvad skal man så?

Christensen. Jo, man skal gjøre historier, overdrivelser, skandale!

Nordan. Og så må jeg tilstå — ja, som jeg i grunnen har sagt —, at jeg er blet vant til, at i dette stykke er det ikke som det skulde være. Jeg så på denne forlovelse som jeg ser på de andre — på de fleste andre — som på et lotteri. Det kan gå godt; det kan også gå meget dårlig.

Fru Riis. Og min datter, som De holder av — for det vet jeg De gjør! — sætter De på lotteri?! Er det muligt at få et sterkere begrep om hvorledes det står til?

Nordan. Jo, det er. For De selv, frue — hvad gjorde De?

Fru Riis. Jeg...?

Christensen. Bravo!

Nordan. Også De fik vite hvad Hoff hadde sagt — og mere til. (*Christensen ler dæmpet.*)

Nordan. Allikevel hjalp De Deres mann... om ikke nætop med at få henne til at overse det, så dog med at jævne det ut.

Christensen. Bravo!

Nordan. Og De kallte mig til for at hjelpe Dem med at skaffe betænkningstid.

Christensen. Mødrene har i disse saker en viss avstand mellem teori og praksis, skal jeg sige Dem.

Nordan. Det var først da jeg så Svava — hvor dypt hun tok det, og for en rædsel hun hadde for det — at jeg begynte at få øjnene op. Og så længe hørte

jeg på henne, til jeg fik medfølelse. Også jeg har en gang været ung, har trodd — og ælsket. Men det var blet så længe siden. Og jeg var gåt træt

Fru Riis (*som har sat sig ved doktorens lille læsebord*). Å, Gud!

Nordan. Ja, frue! La mig få være oprigtig: det er nætop mødrene som efterhånden har gjort mig sløv. Mødrene ser så sløvt på det. — I regelen vet de nemlig god besked.

Christensen. De gjør det, de kjære, ja! Og fru Riis danner ingen untagelse. — For De må tilstå, frue, at De gjorde hvad De kunde, for at holde fast en ung mann med en ganske livlig fortid? — Han hadde for resten en ganske pen stilling i samfundet, den samme unge mann — noget jeg bare lejlighedsvis lægger til.

Nordan. Nu-ja? — Ikke før får døttrene utsigt til hvad mødrene kaller «godt gifte», så glæmmer de gamle straks hvad de selv har lidt.

Fru Riis. Vi vet jo ikke at det er det samme.

Nordan. I vet det ikke?!

Fru Riis. Jeg siger Dem, jeg kjante det ikke igjæn! Vi tror, at han som vor datter skal ha, er så meget bedre. Vi tror at her er sterkere garantier, at her er ganske andre forhold. Det er så! Det er en slags syns-ville som tar os.

Christensen. Ved utsigten til et godt gifte, ja! Aldeles enig med Dem, frue — for første gang. — Ellers tænker jeg nu det viser noget annet også. Kanske kvinneverne ikke har lidt så meget ænda ved at menn er menn? Hvad? Det har visst været mere hæftigt æn dypt — omtrent som med sjøsyke? Når den er over — nu ja, så er den over. — Og når så døttrene i sin tid skal ombord, så tænker de kjære mødre: å, de kan vel også holde det ut? Bare avsted! — For de vil så gjerne ha dem avsted; — det er saken!

Fru Riis (*som nu rejser sig og kommer frem*). Ja, er det så, da er det just ikke til at le av! Ti da viser det hvad en kvinne i samliv med mannen synker ned til.

Christensen. Se så!

Fru Riis. Ja, for hvær kvinneslægt kommer med

stærkere og stærkere krav på ærbart liv. Det opdrages uvilkårlig av moderfølelsen. Det skal være den værge-løses vakt. Selv dårlige mødre tænker så. — Men bukker de allikevel under, og synker hver kvinneslægt påny så dypt i ægteskapet som De siger, ja, da må det jo være den forret mannen kommer med, som har gjort det. For den har opdraget ham.

Christensen. Hvilken forret?

Fru Riis. Den at leve et ungkarliv som han lyster, og at bli trodd på sit æresord, når han behager at træde i ægteskap. — Sålange kvinnen ikke kan stanse denne forfærdelige forret eller gjøre sig uavhengig av den — så længe vil den ene halvdel av menneskeheden være et offer for den andre — for den andres mangel på selvbeher-skelse. — Denne ene forret viser sig at være sterkere æn alt frihedsarbejde på jorden. Og det er ikke til at le av.

Christensen. De tænker Dem en annen værden æn vor, frue, og andre naturer æn vore. Og det — unskyll mig! — er selvfølgelig alt det svar som her behøves.

Fru Riis. Men så gi da det svar offentlig! Hvorfor vedkjønner I jer ikke dette standpunkt ved lys dag?

Christensen. Ja, gjør vi ikke det?

Fru Riis. Nej — ikke her hjemme. Tvært om, I stiller jer offisielt under vor fane, mens I hemmelig sviger den. Hvorfor har I ikke mot til at folde ut eders egen fane? — La ungkarsvanerne bli vedtat som fullt tilbørlige! Så kan her ændelig komme en kamp. Og så kan også ændelig enhver uskyldig brud få vite hvad hun går in til — og som hvad.

Nordan. Det er avskaffelsen av ægteskapet, det der; — hverken mere eller mindre.

Fru Riis. Men var ikke også det likere? Ti nu ødelægges det jo — længe før det begynner.

Christensen. Ja, alt er jo mannens skyll. Det er mode nu, det. Det hører med til «frihedsarbejdet». Hans autoritet skal ned.

Fru Riis. Den han har vunnet i ungkarlivet?

Nordan. Ha-ha!

Fru Riis. La os ikke dække saken til med fraser! La os hellere tale om «det øde ved arnen», som dig-

teren taler om. For det betyr ødelagt ægteskap, det — og hvor skriver det sig fra? Dette gråkolde, gyselig hverdagslige? dette nydelsesdovne, rå? Hvorfra er det? — Jeg kunde skildre noget som er nærmere! Men jeg skal ikke. Ikke engang nævne de store slægtssygdomme. — Åpent op med det! Så kanskje det også engang tar brand! Det må piske samvittighederne! Det må bli det viktigste i hvært hjem. Det er det som må til!

Christensen. Vi har kommet så højt op nu at det rent ut ikke klinger, når jeg siger, jeg skal «på høyere steder». Men De får allikevel unskylle mig!

Fru Riis. Jeg håber jeg ikke har opholdt Dem?

Christensen. Nej, der er god tid. Jeg længes bare dygtig — ja, De får ikke ta det fortrydelig op! — efter at komme herfra.

Fru Riis. Til Deres — like?

Christensen. Det var udmærket at De minte mig om dem! Derved husker jeg at jeg næppe oftere kommer sammen med Dem eller Deres.

Fru Riis. Nej, vi har git eder vort opslag.

Christensen. Og Gudskelov for det! — Måtte det nu bare lykkes mig at fordele latteren litt retfærdig!

Fru Riis. De behøver bare at utgi Deres selvbiografi.

Christensen. Nej, hellere Deres familie-grunnsetninger, frue! For de er virkelig så morsomme. Og når jeg fortæller den måte hvorpå de praktiseres innen selve familien, så tænker jeg nok at folk vil le så det forslår. Eller for at tale alvor: Jeg skal forfølge Deres mann i hans rygte og i hans forretning, til han rømmer byen. Jeg tar ikke imot en ydmygelse som denne uten at kaste den tilbake. (*Går.*)

Nordan. Men dette er oprørende!

Alf (*kommer frem i døren*). Far!

Christensen. Du her? — Men hvor du ser dårlig ut! Hvor har du været, min gut?

Alf. Jeg kom hit samtidig med dig, og jeg har hørt alt. Jeg må sige dig det straks, at fører du den krig frem, da går jeg rundt og fortæller hvorfor frøken Riis slog op med mig. — Jeg fortæller det som det er

Ja. det nytter ikke at se så spotsk på mig. For jeg gjør det. Jeg begynner straks.

Christensen. Jeg tror du kan spare dig det. Efter et opslag kommer visst dit rygte fortere rundt i byen end du.

Nordan (*går hen til Alf*). Kort og godt, Alf: — elsker du henne ænnu?

Alf. Du spør, fordi hun har gjort mig uret? Men nu vet jeg jo hvorfor hun kom til det — og måtte komme til det. Nu forstår jeg!

Christensen. Og tilgir henne? Uten videre?

Alf. Jeg elsker henne høyere æn nogensinne — hvad hun så tænker om mig.

Christensen. Se så! Se så! — Ja, hvad er det så mere? Du tar din ret til at spille ælskerens rolle — og overlater os andre skikkelige folk at gjøre gode miner til dit slette spill. — Du går vel straks over og takker for igår? Ber om henstand til imorgen? Mens du i al sømmelig hast går igjennem et *purgatorium*? Tør jeg spørge hvor det ligger henne, og hvori det skal bestå? — Nå, nå; ikke så melodramatisk! Når du tåler hvad du fik av Riis's lille pike igår og av hennes mor idag, så må du sagtens kunne tåle harm og spot av din far. Jeg har fått tåle hele forlovelsen, jeg, og opslaget med! Og at besprænges med moral-vand også! Fy for pokker! Jeg vil håbe det ænnu ikke lugter av mig, når jeg kommer op på slottet. (*Han går, men vender sig ved døren.*) — Der vil være rejsepenger til dig på kontoret. (*Går.*)

Nordan. Skulde dette bety landsforvisning?

Alf. Naturligvis. (*Han er i stort oprør.*)

Fru Riis. Doktor, nu må De følge mig over! Og det straks!

Nordan. Hvorledes har hun det?

Fru Riis. Jeg vet ikke.

Nordan. De vet ikke?

Fru Riis. Igår vilde hun være alene. Og idag gik hun tidlig ut.

Nordan. Så er der hændt noget?

Fru Riis. Ja. De sa mig igår at De hadde git henne et vink om — hennes far?

Nordan. Og så —?

Fru Riis. Så følte jeg at nu kunde der ikke ties længre.

Nordan. Og De har...?

Fru Riis. Jeg har skrevet til henne.

Nordan. Skrevet?

Fru Riis. Det fallt mig naturligst. Så slap vi at tale om det. Jeg har skrevet, strøket ut — og skrevet! I hele går eftermiddag og inat. Skrevet. Det blev ikke langt; men det tok på.

Nordan. Og hun har fåt det?

Fru Riis. Idag, da hun hadde spist og gik ut, sendte jeg det efter henne. — Og nu, min ven, nu vilde jeg gjerne De skulde tale med henne! Så siger De mig til når jeg kan komme. Ti jeg er rædd! (*Hun dækker sit åsyn.*)

Nordan. Jeg så, straks De kom, at der hadde hændt noget stort. Og så var De så hæftig. — Ja, dette har tat vækst! Du store Gud!

Fru Riis. De skulde ikke rejse, doktor! Ikke rejse fra henne nu!

Nordan. Se, det var det! Tomas! —

Tjeneren. Ja! Ja!

Nordan. Du behøver ikke at pakke.

Tjeneren. Ikke at pakke? — Værs'go! (*Gir ham hans stok.*)

Nordan. Deres arm, frue! (*Tjeneren åpner for dem.*)

Alf (*træt nær*). Frue! — Må jeg få tale med henne?

Fru Riis. Tale med henne! — Nej, det er umuligt.

Nordan. Du hørte selv hvad hun har fåt at tænke på idag.

Fru Riis. Og vilde hun ikke tale med Dem før, så vil hun det visst ikke nu.

Alf. Når hun ber om at få tale med mig, vil De da sige henne at jeg er her? Og jeg blir her, til hun ber om det.

Fru Riis. Men hvad skal det nytte til?

Alf. Ja, det får bli vor sak. Jeg vet hun også vil tale med mig. — Si bare jeg er her! Det er det hele. (*Går videre frem i haven, så han ikke sees.*)

Nordan. Han vet ikke hvad han selv siger.

Fru Riis. Kjære doktor, la os komme avsted. Jeg er så rædd.

Nordan. Ja, jeg er det ikke mindre. — Så nu vet hun det! (*De går.*)

Sceneændring. Samme rum som i første og annen handling.

FØRSTE MØTE

Svava. Nordan.

(*Svava kommer langsomt in, ser sig om, går utenfor døren og ser sig om der; in igjen. Da hun så vender sig, står Nordan i døren.*)

Svava. Er du der ? Å, onkel Nordan! (*Hun hulker.*)

Nordan. Mit barn! Mit kjære barn! Fat dig nu!

Svava. Men har du ikke set mor? De sa hun var gåt over til dig?

Nordan. Jo, hun kommer straks. — Men vet du hvad? Vi to skulde nu gå en lang tur sammen i steden for at tale med mor eller med nogen? En lang, stille tur? Hva?

Svava. Jeg kan ikke det.

Nordan. Hvorfor?

Svava. Fordi jeg må bli færdig.

Nordan. Hva mener du med det?

Svava (*uten at ænse hans spørsmål*). Du —?

Nordan. Ja?

Svava. Vet Alf dette ? Visste Alf det også?

Nordan. Ja.

Svava. Naturligvis allesammen untagen jeg. Å — jeg har slik trang til at gjemme mig væk; gjemme mig væk! Og det vil jeg også. — Nu ser jeg først hvorledes det er! Her er et helt bærg som jeg har sat to hender på og villet skyve væk. Og så har de stått rundt mig og ledd. Naturligvis. — Men la mig få tale med Alf!

Nordan. Med Alf?

Svava. Jeg bar mig jo så uriktig ad igår. Jeg skulde aldrig ha gåt in. Men du kom og tok mig så bestemt. Jeg visste næsten ikke at jeg fulgte.

Nordan. Det var altså det med din far — det jeg havde sagt om din far — som . . .

Svava. Jeg forstod det ikke straks. Men da jeg kom alene! — Mors besynderlige uro, fars trusel om at forlate landet, alle slags ytringer, tegn . . . mange, mange ting, som jeg ikke havde forstået, ja, ikke engang husket . . . da kom de! — Jeg viste det fra mig, og det kom igjæn. — Det kom igjæn, og det kom igjæn —! Og så blev jeg som lamslået. — Da du tok mig ved armen og sa: nu må du in! — da kunde jeg næsten ikke tænke. Det gik rundt!

Nordan. Ja, jeg bar mig ad som en stor tull — første gang og annen gang.

Svava. Nej, det var bra! Bare bra! Det kom jo galt; det er sant. Jeg må tale med Alf; for det skal ikke stå så. — Men ellers var det bra! Nu gjæller det at bli færdig.

Nordan. Hvad mener du med det?

Svava. Hvor er mor?

Nordan. Kjære min pike, du skulde ikke foreta dig noget idag. Helst ikke tale med nogen! Gjør du det — ja, da vet jeg ikke hvad som kan hende.

Svava. Men jeg vet det. — Ja, det nytter dig ikke! — Du tror jeg er bare nervøsitet idag. Og det er jeg også. Men siger du mig imot, blir det bare værre.

Nordan. Jeg siger dig jo heller ikke imot; jeg bare . . .

Svava. Ja, ja, ja! — Hvor er dog mor? — Og Alf må du få hit! Jeg kan jo ikke gå til ham — hvad? Eller tror du han er for stolt til at komme hit efter det igår? Å-nej, han er ikke det, Alf? Si ham han må ikke være stolt mot en som er så ydmyget. (*Gråter.*)

Nordan. Men er du også i stand til —?

Svava. Du vet ikke hvad jeg er i stand til, du! Men jeg må bli færdig snart. For dette har nu stået længe på.

Nordan. Jeg skal altså be din mor —?

Svava. Ja! — Og Alf —?

Nordan. Om en stund, ja. — Og dersom du . . .

Svava. Nej, ikke noget «dersom»!

Nordan. Og dersom du trænger til mig, så rejser jeg ikke, før du er «færdig», som du siger. (*Svava hen til ham og omfavner ham. Han går.*)

ANNET MØTE

Svava. (Om litt kommer) fru Riis.

Fru Riis (*går imot datteren*). Mit barn! (*Stanser.*)

Svava. Ja, mor; jeg kan ikke gå mot dig. Jeg skjælver også over hele mit legeme. — Og du vet ikke hvad det er? Det er ikke gåt op for dig at du ikke kan behandle mig således?

Fru Riis. Behandle dig, Svava?

Svava. Gud, mor! At du lar mig leve her dag ut, dag in — år ut, år in — uten at la mig vite hvad jeg lever sammen med? Lar mig forkynne de strængeste grunnsætninger fra et hus som vort? Hvad vil man sige om os, når nu alt blir kjænt?

Fru Riis. Du vilde da vel ikke jeg skulde sige mit barn at...

Svava. ... ikke sige mig det, mens jeg var barn! Men da jeg blev voksen? Jo! under enhver betingelse! Jeg må da få vælge om jeg vil leve hjemme i slikt eller ej! Jeg må da få vite hvad alle folk vet — eller hvad de nårsomhelst kan få vite.

Fru Riis. Dette har jeg aldrig tænkt således.

Svava. Aldrig tænkt således? Mor!

Fru Riis. Aldrig! — For at skåne dig, for at ha fred over vort hjem, mens du var barn, og siden over dine studier, dine interesser og glæder, Svava — for du er jo ikke som andre! — har jeg våget til det utrolige over at du intet fik vite! Jeg trodde det var min pligt! Du har ingen anelse om hvad jeg har nedlatt mig til — for din skyll, barn!

Svava. Men det har du ingen ret til, mor!

Fru Riis. Ingen ret til —?

Svava. Nej! Nedværdiger du dig for min skyll, så nedværdiger du jo også mig!

Fru Riis (*bevæget*). Men Gud, Svava —!

Svava. Ja, jeg bebrejder dig ikke noget, mor! — Nej, ikke for alt i verden! Kjære mor! — Jeg er bare så uændelig bedrøvet og forfærdet over dig — at du kunde gå med en slik hemmelighed! Altså aldrig et øjeblik være rigtig dig selv mot mig! Bestandig skjult! Nej, at du kunde høre mig rose hvad som ikke var ros værd; du kunde se mig ha tillid, se mig kjærtegne . . . mor, mor, mor!

Fru Riis. Ja, jeg har følt det selv! Ja, ja! Tusene ganger! Men jeg trodde jeg turde ikke! Det var galt — å, galt! Jeg forstår det. Men vilde du at jeg skulde gåt min vej, straks jeg selv fik vite det?

Svava. Det tør jeg ikke sige. Du har selv avgjort det. Enhvør får avgjøre det — eftersom hun har kjærlighed og kræfter til. Men da det varte ved, til jeg blev voksen —! Naturligvis var det derfor jeg atter tok fejl. Ti jeg var jo blet opdraget til at ta fejl. (*Riis høres nynne fra venstre.*)

Fru Riis. Gud i himmelen, der er han! (*Riis sees i det samme foran vinduet til venstre. Men ved døren stanser han, og med et: «Det er sant!» vender han og går hurtig ut.*)

Fru Riis. Du blev rent forvandlet, barn! Du gjør mig bange, Svava! Du vil da vel ikke —?

Svava. Men hvad har du da tænkt dig, mor?

Fru Riis. At jeg har tålt så meget for din skyll, så at du må kunne tåle litt for min.

Svava. Av dette? Aldrig det minste!

Fru Riis. Men hvad vil du da?

Svava. Naturligvis straks gå herifra.

Fru Riis (*gir et skrik*). Så går jeg med!

Svava. Du? Fra far?!

Fru Riis. Det er for din skyll jeg har blet hos ham. Uten dig ikke en dag — —! Du vil ikke ha mig med?!

Svava. Kjære mor! — Jeg må venne mig til dette nye. Også du er jo blet ny. Jeg har jo også tat fejl av dig. — Jeg må få venne mig til det. — Jeg må få være alene. — Ja, bli nu ikke så ulykkelig!

Fru Riis. Dette til slut! Å, Gud, dette til slut!

Svava. Kjære mor! Jeg kan ikke annet. Jeg går nu ut til mine barnehjem og offrer mig helt for dem. Jeg må, jeg må! Får jeg ikke være alene, så rejser jeg lenger bort.

Fru Riis. Dette er det værste av alt sammen. Dette er det værste. — Der hører jeg —? Jo, det er han! Ikke si noget nu! — For min skyll ikke noget nu; jeg kan ikke mere! Ikke på én gang! — Prøv at være venlig! Svava! Hører du! *(Riis kommer nynnende igjæn, denne gang med en ytterfrak på armen.)* *(Svava iler frem, og efter litt usikkerhed sætter hun sig til venstre med ryggen halvt mot højre og halvt mot bakgrunnen. Hun søker ivrig noget at ta sig for.)*

TREDJE MØTE

Svava. Fru Riis. Riis. (Senere) Alf.

Riis *(lægger frakken fra sig. Han er i fæstdragt og bærer St. Olavsordenen)*. God morgen, mine damer! God morgen!

Fru Riis. God morgen!

Riis. Første store nyhed: Hvem kjørte mig fra slottet? Christensen!

Fru Riis. Virkelig?

Riis. Ja! Den vrede gud fra igår! Ja! — Han og min bror generaldirektøren. Oppe på slottet var jeg den første han hilste på, da han kom. Han præsenterte mig, konverserte mig — rent på utstilling!

Fru Riis. Jaså!

Riis. Der er selvfølgelig intet hændt her igår! Ingen hanske er kastet nogensteds i værden, æn sige i ansigtet på hans førstefødte! Christensen, den ærværdige kommandør av dags dato, føler behov til fred! Vi ændte med at drikke champagne hos min bror.

Fru Riis. Det var jo morsomt!

Riis. Altså: godt humør, mine damer! Her er ingenting hændt! Absolut ingenting! Vi begynner rent og fint på en ren og fin duk, hvorpå der aldrig er spildt en dråpe!

Fru Riis. Det var jo hældigt!

Riis. Ja, ikke sant? Denne vor datters noget stærke utladning har lettet hennes eget sinn, rensket de andres begreper — luften er behagelig let, for ikke at sige frugtbar.

Fru Riis. Og på slottet? Hvorledes var det der?

Riis. Ja, du... når jeg så mig om blant alle os nybakte, så kan jeg jo ikke glat væk sige, at det er dyden som belønnes her i verden. — Man præsenterte os allikevel et gruelig højtideligt oprop. Det var noget vi skulde redde... jeg tror sågu det var staten? ... Eller det var kirken? ... ja, det vet jeg ikke; for jeg læste det ikke. De skrev under allesammen!

Fru Riis. Du også?

Riis. Jeg også! Hvorfor skal man ikke være med i så godt selskap? Deroppe på høyden av livet får man et gladere, et friere syn på tilværelsen! Al verden deroppe var venner! Man kom hen og gratulerte mig —, jeg visste tilsist ikke om det var på min datters vegne eller på mine egne; heller ikke visste jeg at jeg hadde så mange venner her i byen, æn sige ved hoffet! Men i så strålende selskap og i en luft av ros og komplimenter og ælskværdighed tar man det ikke nøje med nogen ting? Og så mannfolk, bare mannfolk! Det er dog — om forladelse, mine damer! — undertiden en egen charme ved at være blant bare mannfolk, fæststemte mannfolk. Konversationen blir mere kryddret, faktisk, robust; latteren livligere. Man forstår hværandre, næsten før man snakker.

Fru Riis. Du er nok rigtig glad idag?

Riis. Ja, det vet Gud jeg er! Og jeg vilde så gjerne alle mennesker skulde være det! Livet kunde kanskje være meget bedre; men set så'n fra høyden kunde det også være meget værre. Og hvad os mannfolk angår, så — har jo også vi vore fejl; men vi er i grunnen ganske morsomme. Det blev, skam, kjedeligt uten os. — La os ta livet som det er, min kjære, søte Svava! (*Han nærmer sig henne. Hun rejser sig.*) Hvad er dette? Er du ænda i dårligt humør? Når du har fåt fiket ham op med din egen hanske, og det i fullt familieråd? Kan du med billighed forlange mere av livet? Jeg synes du

skulde storle, jeg! ... Eller står noget på? Hvad? Nej, hvad er det nu igjæn?

Fru Riis. Det er —

Riis. Det er —?

Fru Riis. Jo, det er... at om et øjeblik kommer Alf.

Riis. Hit? Alf? Om et øjeblik? Hurra! Så kan jeg forstå! Men hvorfor sa I mig ikke det straks?

Fru Riis. Du har talt den hele tid siden du kom in.

Riis. Det har jeg visst også, ja! — Ja, om du tar det alvorlig, kjære Svava, så tillater du vel din «ridderlige» papa at ta det muntert? For mig morer det ganske overordentlig. Jeg blev i godt humør straks idag, bare jeg så på Christensen at ingen ting var i vejen. Så Alf kommer her om et øjeblik? Da forstår jeg det hele! Hurra, én gang til! Hør, det er dog det prægtigste av alt som ænnu er håndt idag! Jeg tror sandelig jeg vil spille en fæstouverture til hans komme! (*Går nynnende mot pianoet.*)

Fru Riis. Å-nej! Riis! Hører du! Å-nej! (*Riis spiller og hører intet. Fru Riis går op og stanser ham, idet hun viser på Svava.*)

Svava. La ham spille! Kjære, la ham bare spille! Denne uskyldige lystighed, som jeg har beundret, fra jeg var barn! ... (*Brister i gråt, men hænter sig igjæn.*) Avskyeligt! Forfærdeligt!

Riis. Du ser ut som du har lyst til at kaste med hansker idag også, du. Det har slet ikke gåt over.

Svava. Nej, det har ikke det!

Riis. Her skal du få låne mine, hvis du ikke selv...

Fru Riis. Riis! — Ikke det!

Svava. Jo, det også! — Kjære, la ham håne os! Den som har hans sædelige alvor, bør håne os!

Riis. Hvad mener du med det? Er det mangel på sædeligt alvor at jeg ikke sværmer for gamle jomfruer og sur dyd?

Svava. Far! Du er —

Fru Riis. Svava dog!

Riis. Nej, la henne tale ut! Det er noget splitter nyt at se en velopdragen pike kaste hansker i ansigtet

på sin forlovede og sigtelser i ansigtet på sin far! — Især at det sker for moralens skyll!

Svava. Tal ikke om moral! Eller tal til Mrs. North om den!

Riis. Mrs. ... Mrs. ...? Hvad har hun med —?

Svava. — — Ti stille! — Jeg vet alt! Du har ...

Fru Riis. Svava!

Svava. Det er sant ... for mors skyll ikke videre! — Men da jeg igår kastet hansen, som du taler så meget om, da visste jeg det. Det var derfor! Det var mot alt slikt, mot begynnelsen og fortsættelsen, mot ham og mot dig! Da forstod jeg din hellige iver i denne sak — og din moralske forargelse, som du lot mor høre og se på!

Fru Riis. Svava!

Svava. Å, din hensynsfullhed, din høflighed mot mor, som jeg også så ofte har beundret! Din spøk, dit gode humør, din elegance — nu først vet jeg hvad det betydde! — Å! Nej, jeg kan ikke mere tro på nogen ting! Det er forfærdeligt!

Fru Riis. Men, Svava!

Svava. Hele livet er blet urent for mig! Det beste, det kjæreste er jo blet sort. Jeg føler det derfor også siden igår som om jeg var kastet ut. Og det er jeg jo også — fra alt det jeg holdt av og satte højt, uten at jeg selv har den ringeste skyll i det. — Og allikevel er det ikke smærte, det jeg føler mest av; nej, det er ydmygelse, det er skam. Alt jeg har gått og sagt, er jo nu blet til store ord — og det har jeg gjort i min egen sak, også til store ord ... og det uten at det er min skyll! For det er din skyll! — Jeg trodde jeg visste noget om livet før også. Nej; jeg skulde nok få vite mere! Det er vel forat jeg skal bøje mig så vidt at jeg tilsist passer i det. Nu først er det mig klart hvad du gikk her og lærte mig — og tok mor og Gud til vidne på! Men det skal ikke nytte! — Jeg siger det er meget at en kan holde ut hvad jeg har tenkt igår, inat, idag. Men så er det én gang for alle ganger; ti siden kan aldrig noget mere overraske! — Å, at en mann har hjerte til at la sit barn oppleve slikt!

Fru Riis. Se på din far!

Svava. Ja — synes du det er svært hvad jeg siger dig — så husk hvad jeg før har sagt dig! Ikke længer siden æn her igår formiddag. Da har du mål for hvor jeg har trodd på dig, far . . . og derav også for hvad jeg nu kjenner her! — Å —!

Riis. Svava!

Svava. Du har ruineret hjemmet for mig! Næsten annen hvær stund i det er blet fordærvet. Og jeg kan ikke tænke mig det i en fremtid heller.

Riis og fru Riis. Men, Svava!?

Svava. Nej, jeg kan ikke! Tryggheden er borte. Og da er det ikke mere noget hjem. Så er det bare at bo tilleje, da. Siden igår bor jeg tilleje.

Riis. Si ikke det! Mit barn!

Svava. Ja, jeg er dit barn. Bare du siger det som nu, kjenner jeg det dypt. Alt det vi har levd sammen, vi to! Alt det morsomme på vore rejser; alt det vi har læst sammen, spilt sammen . . . det kan ikke huskes, og det kan ikke tas op igjæn! Derfor kan jeg heller ikke bli her.

Riis. Du kan ikke bli her?!

Svava. Det vil minne mig så sårt. Alt er jo nu forvrængt.

Fru Riis. Du skal se du kan ikke gå heller!

Riis. Men — jeg kan gå!

Fru Riis. Du?

Riis. Og mor og du blir her? — Men, Svava —?

Svava. Nej, det tar jeg ikke imot! — komme hvad der vil —

Riis. Si ikke mere! Svava, jeg ber! Gjør mig ikke altfor, altfor ulykkelig! Husk, at jeg aldrig før idag . . . Aldrig har tænkt at gjøre dig . . . Kan du ikke mere holde mig ut . . . kan du ikke det . . . så la mig få rejse! Det er jo jeg . . . som er den skyldige. Hører du, Svava! Jeg, ikke I! I må bli her!

Fru Riis. Gud, der er Alf.

Riis. Alf! (*Stillhed.*)

Alf (*stanser i døren. Stillhed*). Jeg skal måske gå igjæn —?

Riis. Gå igjæn.....? Gå igjæn, siger De? — — Nej, på ingen måde! Nej! — Nej, det kunde ikke være belejliger! Nej, det kunde virkelig ikke! Min ven; min kjære ven! Takk!

Fru Riis (*til Svava*). Vil du være alene —?

Svava. Nej, nej, nej!

Riis. De vil tale med Svava — ja? — Jeg holder det for rigtigst at jeg drar mig tilbage. I bør jo nu få tale frit ut. Være alene. Naturligvis, ja! De tillater altså at jeg fjærner mig? Ikke sant? Jeg har også et højest vigtigt ærend in til byen. Unskyll! Jeg skal gjøre en smule omklædning i al hast. Unskyll! (*In i sit kammer.*)

Alf. Jeg kan naturligvis komme en annen gang.

Fru Riis. Men De ønsker visst gjerne en samtale nu straks?

Alf. Her skal ikke være spørsmål om hvad jeg ønsker. Jeg ser det — og jeg hørte doktor Nordan sige det — at frøkenen er anstrængt. Men jeg holdt det allikevel for min pligt at mælde mig.

Svava. Og jeg takker Dem for det! Det er mere — meget mere æn jeg har fortjent. Men jeg vil også sige Dem det straks at det igår — jeg mener formen for det igår — det kom av, at jeg en stund i forvejen hadde fått vite noget som jeg aldrig hadde visst før. Og det blandet sig in. (*Hun kan ikke skjule sin bevægelse.*)

Alf. Jeg visste at det igår — det angret De idag. De er så god. Og det var mit eneste håb om at få se Dem igjæn.

Riis (*kommer delvis omklædd ut av sit rum*). Er der nogen som har et ærend in til byen? Så skal jeg besørge det — ja? Jeg har tænkt mig at damerne kanske nu vilde gjøre en længre eller kortere utenlandsrejse? Hvad siger I om det? Når tankerne er på veje at bli — ja hvad skal man kalle det? — for strænge eller måske rettere for tunge, adspredet det så mærkelig. Jeg har ofte prøvd det med mig selv. Å, ofte! — Ja, tænk på det! Ikke sant? — Jeg kunde like godt træffe forføjninger nu straks, hvis det var så — hvad? —

Altså farvel så længe! Og tænk på det! Jeg selv finner det så udmærket. (*Ut av døren og går til venstre.*) (*Svava ser smilende på sin mor og gjæmmer derpå sit åsyn.*)

Fru Riis. Jeg vil få lov til en liten stund at —
Svava. Mor!

Fru Riis. Jeg kan ikke annet, du! Jeg må samle mig. Dette er for meget for mig. Jeg skal ikke gå længre bort æn in der. (*Peker til venstre.*) Og jeg skal snart være her igjæn. (*Svava kaster sig på en stol ved bordet, overgit til sin bevægelse.*)

FJÆRDE MØTE

Svava. Alf.

Alf. Nu har jeg en følelse av at det hele er kommet tilbake til os to.

Svava. Ja. —

Alf. De kan vel forstå at jeg siden igår ikke har gjort annet æn holde taler til Dem? — Men det nytter mig ikke stort nu.

Svava. Det var dog snillt De kom.

Alf. Må jeg da få lov til at be Dem om en eneste ting, men om den av alt mit hjerte: v æ n t på mig! — For nu vet jeg hvad som fører frem til Dem. Vi har jo lagt vor livsplan, vi to, og skjønt jeg nu blir alene om den — jeg skal føre den igjænnem! Urokkelig! Så kanskje De en dag, når De ser hvor tro jeg har været? — Det er pålagt mig ikke at plage Dem, allerminst idag. Men et svar? Så stillt, så lite som muligt? — Et svar?

Svava. Men hvorfor?

Alf. Jeg må ha det at leve på. For jeg hører til de menn, at jo høyere kransen henger, des mere er livet værdt for mig. — Et svar!

Svava (*forsøker, men brister i gråt*). Ja, De ser at alting bevæger mig idag. Jeg kan ikke Hvad vil De også? At jeg skal vente? Hvad vil det sige? At være færdig og dog ikke færdig; forsøke på at glæmme

— og bestandig bygge op igjæn. (*Overvældes atter av bevægelse.*) Nej!

Alf. Jeg ser De må være alene. Men det er mig aldeles umuligt at gå! (*Svava rejser sig for at skjule sin bevægelse. Alf går efter og kaster sig på knæ.*)

Alf. Et eneste ord til mig!

Svava. Men forstår De da ikke, at dersom De kunde gi mig den fryd én gang til som bare den store tillid gir — tror De jeg da væntet på Dem? Nej, jeg kom og takket Dem på mine knæ! Kan De et øjeblik tvile om det?

Alf. Nej, nej!

Svava. Men jeg har den ikke.

Alf. Svava!

Svava. Jeg ber Dem!

Alf. Farvell! — Å, farvell! — Men på gjænsyn? — På gjænsyn? (*Han går. Men ved døren stanser han.*) Jeg må ha et tegn! Et bestemt tegn! Ræk en hånd ut mot mig! (*Svava vænder sig nu mot ham og rækker begge sine hænder. Han går.*)

Fru Riis (*kommer fra døren til venstre*). Lovte du ham noget?

Svava. Jeg tror det. (*Hun lægger sig i stor bevægelse op til moren.*)

INNHold

Det ny system	5
Leonarda	95
Støv	149
En hanske	189

W

2325